

GOSPODARKA PLANOWA

12

Rok VIII

Crudzień

1953 r.

POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE

25.VIII.1953 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie ochrony za granicą wynalazków, wzorów i znaków towarowych.

Zarządzenie poleca uspołecznionym zakładom pracy dokonywanie za granicą zgłoszeń wynalazków do opatentowania oraz zgłoszeń wzorów do rejestracji itp. za pośrednictwem Kolegium Rzeczników Patentowych. Kolegium Rzeczników może — w myśl zarządzenia — zgłaszać za granicą wynalazki do opatentowania, wzory do rejestracji itp. na zlecenie osób fizycznych lub prawnych po wyrażeniu przez Urząd Patentowy PRL opinii, że dokonanie tych czynności jest celowe przy czym opinia Urzędu Patentowego stanowić ma podstawę dla władz dewizowych przy udzielaniu przez nie zezwoleń na przekazanie za granicę opłat dotyczących ochrony wynalazków, wzorów itp. Odpowiednio stosuje się niniejsze przepisy do znaków towarowych z tym, że opinii udziela Ministerstwo Handlu Zagranicznego. Zarządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia, tj. 7 września 1953 r.

26.VIII.1953 r. Zarządzenie Ministra Energetyki w sprawie normowania zużycia energii elektrycznej do celów oświetlenia w pomieszczeniach niemieszkalnych.

Zarządzenie obowiązuje wszystkie lokale handlowe, biura, przedsiębiorstwa rozrywkowe, zakłady żywienia zbiorowego, szkoły itp. Zarządzenie nie dotyczy zakładów produkcyjnych, urzędzeń ruchu kolejowego, lotnisk, komunikacji rzecznej, urzędzeń ruchu instytucji łączności, obiektów wojskowych, obiektów straży pożarnej, urzędzeń wodociągowych, urzędzeń zdrowotnych, zakładów wydających czasopisma i zakładów PAP oraz instytucji o charakterze kulturalno-oświatowym.

Omawiane zarządzenie podaje w załączniku I normy najwyższego dopuszczalnego oświetlenia miejsc o charakterze niemieszkalnym oraz w załączniku II tabelę godzin ciemnych.

Zarządzenie weszło w życie z dniem 30 września 1953 r.

2.IX.1953 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie sporządzania bilansów użytkowych wody.

Zarządzenie niniejsze — w związku z postanowieniami zarządzenia Przewodniczącego PKPG Nr 353 z 26 listopada 1952 r. w sprawie sposobu i trybu sporządzania planowanych bilansów wody — poleca wojewódzkim komisjom planowania gospodarczego sporządzenie i przesłanie do PKPG — Dep. Gospodarki Wodnej do 31 grudnia br. bilansów użytkowych wody dla poszczególnych województw. Instrukcja, stanowiąca załącznik do zarządzenia, określa sposób i tryb sporządzania bilansów użytkowych wody oraz zawiera wzory formularzy i objaśnienia co do sposobu ich wypełniania. Zarządzenie poleca również wszystkim uspołecznionym zakładom przemysłowym i przedsiębiorstwom wodociągowo-kanalizacyjnym udostępnienie przedstawicielom WKPG materiałów niezbędnych do sporządzenia tych bilansów. Nadzór nad wykonaniem niniejszego zarządzenia zlecono dyrektorowi Dep. Gospodarki Wodnej w PKPG.

4.IX.1953 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG zmieniające zarządzenie z 24 stycznia 1953 r. w sprawie trybu i terminów powoływania społecznych komisji kontroli gospodarki materiałowej paliwami stałymi i gospodarki cieplnej oraz zadań tych komisji.

Zarządzenie niniejsze dodaje do zarządzenia z 24 stycznia 1953 r. zasady pokrywania kosztów związanych z działalnością komisji kontroli gospodarki materiałowej paliwami stałymi i gospodarki cieplnej oraz poleca zwalnianie do prac kontrolnych członków komisji działającej przy okręgowej delegaturze PIGM.

Zarządzenie weszło w życie z dniem ogłoszenia z mocą od 24 stycznia 1953 r.

10.IX.1953 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie opracowywania bilansów podstawowych artykułów konsumpcyjnych.

Zarządzenie wydane zostało w celu skoordynowania planów produkcji zaopatrzenia i obrotu towarowego oraz usprawnienia zaopatrzenia aparatu handlowego w podstawowe artykuły konsumpcyjne. Dotyczy ono artykułów konsumpcyjnych wymienionych w wykazach stanowiących załączniki do omawianego zarządzenia oraz określa na kim spoczywa obowiązek sporządzania wymaganych bilansów.

W załącznikach zarządzenie podaje 1) wykaz artykułów konsumpcyjnych bilansowanych przez Dep. Handlu PKPG, 2) wykaz artykułów konsumpcyjnych bilansowanych zgodnie z zarządzeniem nr 226 Przewodniczącego PKPG z dn. 17.VII br., 3) wykaz artykułów konsumpcyjnych bilansowanych przez poszczególne ministerstwa (urzędy centralne) oraz 4) formularze wzorów bilansów.

Zarządzenie weszło w życie z dniem 1 września 1953 r.

1.IX.1953 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie przygotowania i zawierania umów planowych w zakresie zaopatrzenia materiałowego na 1954 r.

Zarządzenie poleca ministerstwom nadzorującym odbiorców uzgadnianie z ministerstwami nadzorującymi dostawców i opracowanie wykazów materiałów, których dostawy mają być objęte umowami planowanymi na 1954 r. Wykazy te, podpisane przez ministrów, mają być złożone we właściwym departamencie PKPG do dn. 15 października 1953 r. Umowy generalne powinny być zawarte w ciągu 30 dni, a umowy bezpośrednie w ciągu 60 dni od dnia uzgodnienia wykazów. Przy określeniu przedmiotu dostaw w umowach powyższych należy używać oznaczeń i nazw przyjętych w obowiązujących cennikach lub otrzymanych ofertach.

12.IX.1953 r. Uchwała Prezydium Rządu w sprawie usprawnienia gospodarki kruszywem naturalnym i jego przewozów drogą kolejową.

Uchwała wydana została w celu usprawnienia gospodarki żwirem, pospółką i piaskiem używanym do robót budowlanych i podsypek torowych oraz wyeliminowania nieuzasadnionych gospodarczo przewozów tych artykułów koleją. Uchwała zobowiązuje Prezesa CUGM do wydania zarządzenia zakazującego wywozu kruszywa poza granice województw deficytowych wymienionych w uchwale. Uchwała określa jakie kruszywo naturalne może być przewożone i na jakiej odległości.

Uchwała obowiązuje z dniem 21 września 1953 r.

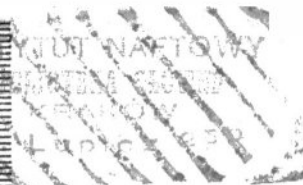
15.IX.1953 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie trybu zaopatrzenia w tłuczkę szklaną, zaopatrzenia w makulaturę oraz zaopatrzenie w surowce wtórne gumy.

Zarządzenie w sprawie tłuczki szklanej, makulatury, surowców wtórnej gumy omawiają plany rozdziału, przydziały i rozdzielniki oraz składanie i realizację zamówień na te surowce.

Zarządzenia odnoszą się do zaopatrzenia w powyższe surowce na r. 1954 i lata następne.

15.IX.1953 r. Zarządzenie Przewodniczącego PKPG w sprawie cen zbytu na cegłę.

Zarządzenie ustala z dniem 1 stycznia 1954 r. jednolitą cenę zbytu cegły produkowanej przez wszystkie przedsiębiorstwa państwowe w poszczególnych gatunkach. Ceny te powinny być uwzględnione w opracowaniu projektu Narodowego Planu Gospodarczego.

TREŚĆ NUMERU

	Str.
IX PLENUM KOMITETU CENTRALNEGO PZPR, UCHWAŁA O ZWOŁANIU II ZJAZDU POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ PARTII ROBOTNICZEJ	2
O PROPORCJACH W ROZWOJU GOSPODARKI NARODOWEJ — <i>Bronisław Minc</i>	3
KIERUNKI ROZWOJU ROLNICTWA — <i>Witold Krasicki</i>	9
ORGANIZACJA PRAC NAD PLANEM W PRZEDSIĘBIORSTWIE PRZEMYSŁOWYM — <i>Mieczysław Rybkowski i Wacław Nieciński</i>	13
O ŚCIŚLEJSZE POWIĄZANIE WYNALEZCZOŚCI Z PLANOWANIEM — <i>Mieczysław Dworczyk</i>	22
O POGŁĘBIENIE METODYKI PLANOWANIA KOSZTÓW WŁASNYCH I ICH OBNIŻENIE W PRZEM. WĘGLOWYM — <i>Stanisław Tomiczek</i>	28
Z RADZIECKICH DOŚWIADCZEŃ GOSPODARCZYCH	
Rejon — ważne ogniwo planowania — <i>Kazimierz Sokołowski</i>	37
Planowanie rozwoju rejonów gospodarczych w ZSRR — <i>W. Kostiennikow</i>	40
Zagadnienie polepszenia jakości produkcji przemysłowej w ZSRR	48
Z KRONIKI GOSPODARKI NARODOWEJ	
Z ruchu współzawodnictwa i racjonalizatorstwa	55
KRONIKA ZAGRANICZNA	
Podniesienie stopy życiowej w krajach demokracji ludowej — <i>G. J.</i>	58
Wykonanie planu na III kwartał 1953 r. w Rumuńskiej Republice Ludowej	63
Postępy kryzysu kolonializmu brytyjskiego — <i>J. Werner</i>	64
Z WYDAWNICTW GOSPODARCZYCH	
„Planowanie żywienia zbiorowego“ — <i>Roman Górski</i>	65
Wybrane zagadnienia z mies. „Woprosy Ekonomiki“ — Numery 1—9 1953	66
Bibliografia	70
SPIS TREŚCI ZA ROK 1953	71
NOTATNIK CHRONOLOGICZNY „GOSPODARKI PLANOWEJ“ (II i III str. okł.)	

IX PLENUM KOMITETU CENTRALNEGO PZPR

UCHWAŁA O ZWOŁANIU II ZJAZDU POLSKIEJ ZJEDNOCZONEJ PARTII ROBOTNICZEJ

W dniach 29 i 30 października br. odbyło się IX Plenum KC PZPR, które wysłuchało i przedyskutowało referat towarzysza Bolesława Bieruta:

„Zadania Partii w walce o szybszy wzrost stopy życiowej mas pracujących w obecnym okresie budownictwa socjalistycznego“.

Plenum postanowiło przyjąć referat towarzysza Bieruta jako wytyczną działania Partii przy rozwiązywaniu zadań polityczno-gospodarczych obecnego okresu.

Plenum powzięło następującą uchwałę w sprawie zwołania II Zjazdu PZPR:

Plenum Komitetu Centralnego PZPR postanawia zwołać do Warszawy w dniu 16 stycznia 1954 r. II Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Plenum Komitetu Centralnego PZPR ustala następujący porządek dzienny II Zjazdu:

1. Sprawozdanie Komitetu Centralnego PZPR,

2. Sprawozdanie Centralnej Komisji Rewizyjnej,

3. Główne zadania gospodarcze dwóch ostatnich lat (1954 — 1955) Planu 6-letniego,

4. O zadaniach rozwoju rolnictwa w latach 1954 — 1955 i o zapewnieniu niezbędnych środków dla wzrostu produkcji rolniczej,

5. Zadania organizacyjne i poprawki do statutu partii,

6. Wybory naczelnych władz partyjnych.

Plenum ustala następujące normy przedstawicielstwa i tryb wyborów na Zjazd:

- a) jeden delegat z głosem decydującym na 1.000 członków i kandydatów partii,

- b) delegaci na Zjazd będą wybierani w tajnym głosowaniu na powiatowych (miejskich) konferencjach partyjnych; w Warszawie i Łodzi delegaci będą wybierani na dzielnicowych konferencjach partyjnych.

Referat towarzysza Bolesława Bieruta i tezy przedzjazdowe będą publikowane w ciągu dni najbliższych.

KOMUNIKAT PKPG O WYKONANIU NARODOWEGO PLANU GOSPODARCZEGO W III KW. 1953 R.

WEDŁUG wstępnych danych wyniki wykonania Narodowego Planu Gospodarczego na r. 1953 w dziedzinie rozwoju przemysłu, rolnictwa, transportu, inwestycji, budownictwa i obrotu towarowego w III kwartale przedstawiają się następująco:

I. WYKONANIE PLANU PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ

Plan produkcji globalnej według wartości w cenach niezmiennych na III kw. 1953 r. został wykonany przez przemysł socjalistyczny w 105 %, a plan na okres styczeń — wrzesień prawie w 104 %.

Globalna wartość produkcji przemysłu socjalistycznego w okresie 9 miesięcy 1953 r. wzrosła w porównaniu z odpowiednim okresem 1952 r. o ok. 18 %.

Przedsiębiorstwa przemysłowe, podległe poszczególnym ministerstwom wykonały plan globalnej produkcji przemysłowej jak następuje (w procentach):

Min. Hutnictwa	106
Min. Górnictwa	102
Min. Energetyki	102
Min. Przemysłu Maszynowego	103
Min. Przemysłu Chemicznego	94
Min. Przemysłu Drzewnego i Papierniczego	101
Min. Przemysłu Materiałów Budowlanych	104
Min. Przemysłu Lekkiego	106
Min. Przemysłu Roln. go i Spożywczego	104
Min. Przemysłu Drobnoego i Rzemiosła	111
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Leśnictwa	113
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Kolei	110
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Transportu Drogowego i Lotniczego	103
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Żeglugi	115

W III kw. 1953 r. wyprodukowano ponad plan znaczne ilości wyrobów przemysłowych, zarówno środków wytwórczości jak i artykułów konsumpcyjnych. W szczególności przekroczone zadania planowe w zakresie produkcji surówki, stali i wyrobów walcowanych, miedzi, rud, żelazą i rud cynkowo-ołowianych, węgla kamiennego i energii elektrycznej, samochodów ciężarowych, traktorów, siewników traktorowych i innych maszyn. Równocześnie przekroczone zadania planowe w zakresie produkcji szeregu artykułów konsumpcyjnych, jak tkanin bawełnianych, wełnianych, lnianych i jedwabnych, obuwia skózanego, radioodbiorników, motocykli, maszyn do szycia, cukierków, piwa, wina.

Mimo wykonania i przekroczenia planu w zakresie wartości produkcji globalnej, niektóre ministerstwa nie wykonały jednak w pełni planu produkcji poszczególnych wyrobów. Ministerstwo Hutnictwa nie osiągnęło w pełni planowanej produkcji niektórych metali nieżelaznych, Ministerstwo Górnictwa — wydobywania ropy naftowej, Ministerstwo Przemysłu Maszynowego — produkcji obrabiarek do metali, Ministerstwo Przemysłu Chemicznego, przy ogólnym niepełnym wykonaniu planu produkcji, nie wykonało w szczególności planu produkcji nawozów sztucznych, Ministerstwo Przemysłu Materiałów Budowlanych — cementu i cegły.

II. ROLNICTWO

W gospodarstwach chłopskich i spółdzielniach produkcyjnych, według wstępnych szacunków, tegoroczne plony zbóż — pszenicy, owsa i jęczmienia — są zbliżone do plonów ubiegłego roku, przy czym województwa: lubelskie, opolskie i krakowskie osiągnęły plony wyższe niż w roku ubiegłym. Natomiast plony żyta, w związku z niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi w okresie jesieni 1952 r. i wiosny br., kształtują się na poziomie niższym niż w roku ubiegłym. Plony roślin okopowych w bieżącym roku są wyższe niż w roku ubiegłym. Według wstępnych danych plony buraków cukrowych są wyższe o 9%, ziemniaków o ok. 17%.

Siewy ozimín na skutek lepszej organizacji pracy i pomyślnych warunków klimatycznych przebiegają w roku bieżącym sprawniej, niż w roku ubiegłym. W gospodarce chłopskiej zasiano w okresie do końca września br. 77% powierzchni planowanej, podczas gdy w tym samym okresie roku ubiegłego ok. 56%.

W Państwowych Gospodarstwach Rolnych akcja siewna przebiegała znacznie szybciej niż w roku ubiegłym. Do końca września br. zasiano ok. 70% planowanego obszaru pszenicy i 94% żyta, podczas gdy w tym samym okresie ub. r. zasiano tylko 20% pszenicy i 35% żyta.

W okresie sprawozdawczym osiągnięto dalszy postęp w dziedzinie mechanizacji rolnictwa. W okresie 9 miesięcy br. rolnictwo otrzymało 5,9 tys. traktorów przeliczeniowych, 8,2 tys. siewników do zbóż, ponad 300 kombajnów do zbóż, 1,7 tys. kosiarek konnych i ciągnikowych, 2,8 tys. snopowiązałek konnych i ciągnikowych, ok. 1,3 tys. młocarni.

Liczba Państwowych Ośrodków Maszynowych według stanu na dzień 30.IX.1953 r. osiągnęła 393.

Według danych Ministerstwa Rolnictwa liczba spółdzielni produkcyjnych na koniec III kw. 1953 r. wynosiła 8.067.

III. TRANSPORT I ŁĄCZNOŚĆ

Plan średniodobowego załadunku na kolejach normalnotorowych w III kw. 1953 r. został wykonany w 110%, plan przewozu ładun-

ków Państwowej Komunikacji Samochodowej w 105%. Przewozy ładunków na kolejach normalnotorowych wzrosły w III kw. 1953 r. o 15% w porównaniu z odpowiednim okresem ubiegłego roku, a w PKS o 41%.

IV. INWESTYCJE I BUDOWNICTWO

Nakłady inwestycyjne, zrealizowane w gospodarce narodowej w okresie styczeń — wrzesień 1953 r. wzrosły w porównaniu z odpowiednim okresem 1952 r. o ok. 17%.

Plan produkcji budowlano-montażowej na III kw. 1953 r. został wykonany przez przedsiębiorstwa budowlano-montażowe ogółem w ok. 105%.

W III kwartale br. liczba izb mieszkalnych oddanych do użytku w ramach budownictwa Centralnego Zarządu Budownictwa Miast i Osiedli „ZOR“ była o ok. 20% większa niż w odpowiednim okresie ubiegłego roku. Łączna liczba izb mieszkalnych oddanych do użytku w okresie styczeń — wrzesień 1953 r. osiągnęła ok. 67 tys.

V. OBRÓT TOWAROWY

W III kw. 1953 r. nastąpił dalszy wzrost obrotów detalicznego handlu uspołecznionego i zakładów żywienia zbiorowego.

Zaopatrzenie sieci detalicznej w artykuły spożywcze wzrosło w porównaniu z III kw. 1952 r., w szczególności w zakresie mąki żytniej i pieczywa o 9%, kasz i płatków o 7%, mięsa o 18%, tłuszczów zwierzęcych o 41%. Zaopatrzenie sieci detalicznej w artykuły przemysłowe wzrosło w szczególności w zakresie tkanin bawełnianych o 13%, okryć i ubiorów męskich o 14%, obuwia skórzanego o 5%, radiodbiorników o 23%, motocykli o 174%, rowerów o 38%, mydła do prania o 16%.

VI. ZATRUDNIENIE I WYDAJNOŚĆ PRACY

Plan zatrudnienia robotników grupy przemysłowej w przemyśle socjalistycznym został wykonany w 101%, przy wzroście zatrudnienia w porównaniu z odpowiednim okresem ubiegłego roku o 5%. Plan wydajności na robotnika grupy przemysłowej w III kw. 1953 r. został wykonany w 104%, przy czym wydajność wzrosła o 13% w porównaniu z III kw. 1952 r.

O PROPORCJACH W ROZWOJU GOSPODARKI NARODOWEJ

Bronisław MINC

GOSPODARKA narodowa stanowi jedność składającą się z różnych elementów.*) Pomiedzy tymi elementami istnieją związki i współzależności i w konsekwencji zachodzą określone stosunki wzajemne. Stosunki te są bardzo liczne i różnorodne. Można je jednak sprowadzić do trzech zasadniczych rodzajów, a mianowicie do stosunków wzajemnych zachodzących w produkcji materialnej,

*) Konsultacja.

w zatrudnieniu oraz w podziale produktu globalnego i dochodu narodowego.

Do stosunków wzajemnych zachodzących w produkcji materialnej należą przede wszystkim stosunki wzajemne między produkcją określonych dóbr materialnych, np. surówki żelaza i stali, wyrobów walcowanych i maszyn, przędzy i tkanin, zbóż i mąki itp. Te stosunki wzajemne wyrażają związki materialne między produkcją dóbr służących dla dalszego przero-

bu, a produkcją tych dóbr, których wytwórczość opiera się na tym przerobie.

Do stosunków zachodzących w produkcji materialnej należą dalej bardziej ogólne stosunki wzajemne między poszczególnymi częściami gospodarki narodowej, tj. między działami a gałęziami gospodarki, a więc stosunki wzajemne między produkcją przemysłu a produkcją rolnictwa, między produkcją przemysłu i rolnictwa a wielkością przewozów towarowych, między produkcją hutnictwa a produkcją przemysłu maszynowego, między produkcją materiałów budowlanych a wielkością budownictwa, między produkcją roślinną a produkcją zwierzęcą w rolnictwie itp.

Produkcja materialna dokonuje się na określonych terenach kraju. W związku z tym powstają stosunki wzajemne wyrażające rozmieszczenie terenowe tej produkcji.

Wreszcie do stosunków wzajemnych zachodzących w produkcji materialnej należy najbardziej ogólny stosunek wzajemny między produkcją środków wytwórczości a produkcją przedmiotów spożycia w całej produkcji materialnej jak i w jej poszczególnych działach.

Stosunki wzajemne zachodzące w produkcji materialnej można również wyrazić przez udział działów produkcji materialnej w produkcji globalnym, np. udział przemysłu w tym produkcie, przez udział poszczególnych gałęzi gospodarki w produkcji całego działu gospodarki np. udział produkcji przemysłu maszynowego w produkcji globalnej przemysłu i przez udział produkcji na poszczególnych terenach kraju (województwach, powiatach) np. w całej produkcji globalnej przemysłu czy rolnictwa.

Stosunkami wzajemnymi zachodzącymi w zatrudnieniu a więc w podziale siły roboczej są stosunki wzajemne między ilością zatrudnionych w sferze produkcji materialnej a sferze niewytwórczej, a także stosunki wzajemne pomiędzy ilością zatrudnionych w różnych działach i gałęziach produkcji materialnej oraz stosunki wzajemne pomiędzy ilością zatrudnionych w różnych rodzajach usług socjalnych i kulturalnych i administracji.

Również i te stosunki wzajemne można wyrazić przez udział zatrudnionych w poszczególnych sferach, działach i gałęziach w ogólnej liczbie zatrudnionych.

Stosunkami wzajemnymi zachodzącymi w podziale produktu globalnego i dochodu narodowego są stosunki między różnymi stronami reprodukcji, tj. między wielkością produktu globalnego i wielkością dochodu narodowego, między spożyciem i akumulacją, między spożyciem indywidualnym i spożyciem zbiorowym itp.

Do stosunków zachodzących w podziale należą również stosunki pomiędzy nakładami inwestycyjnymi na rozwój różnych działów i gałęzi gospodarki, urządzeń socjalnych i kulturalnych itp.

Stosunki tego rodzaju tak jak poprzednio wymienione rodzaje stosunków wzajemnych można wyrazić przez udział spożycia i akumu-

lacji w dochodzie narodowym, udział nakładów inwestycyjnych na rozwój poszczególnych działów i gałęzi gospodarki w całości nakładów inwestycyjnych, udział inwestycji na poszczególnych terenach kraju w całości nakładów itp.

Pomiędzy stosunkami wzajemnymi zachodzącymi w produkcji materialnej, w zatrudnieniu i w podziale istnieje ścisła współzależność, przy czym stosunki wzajemne zachodzące w produkcji materialnej mają decydujące znaczenie, gdyż produkcja ta stanowi podstawę istnienia i rozwoju społeczeństwa. Stosunki wzajemne zachodzące w produkcji materialnej określają też stosunki wzajemne w dziedzinie zatrudnienia i podziału. Zatrudnienie w określonych działach i gałęziach odpowiada poziomowi produkcji i wydajności pracy. Wielkość i charakter akumulacji zależy od wielkości i rodzaju wytworzonych środków produkcji. Nie należy jednak nie doceniać oddziaływania stosunków wzajemnych zachodzących w zatrudnieniu i w podziale na stosunki wzajemne zachodzące w produkcji materialnej. Podział siły roboczej, wielkość i podział akumulacji, a zwłaszcza nakładów inwestycyjnych stanowiących jej główną część wpływają w istotny sposób na wielkość produkcji materialnej i produkcji jej poszczególnych działów i gałęzi.

Wśród niezmiernie licznych stosunków wzajemnych występujących w gospodarce narodowej należy umieć wydzielić najważniejsze, tj. takie, które decydują o rozwoju gospodarki narodowej jako całości. Do takich stosunków należy przede wszystkim stosunek pomiędzy produkcją środków wytwórczości i produkcją przedmiotów spożycia, gdyż podział produkcji materialnej na te dwa działy posiada zasadnicze znaczenie teoretyczne i praktyczne, a od stosunku między produkcją tych dwóch działów zależy poziom zaspokojenia potrzeb społeczeństwa i tempo rozwoju gospodarczego; stosunek między produkcją przemysłową i produkcją rolniczą, gdyż przemysł i rolnictwo są to dwa podstawowe działy produkcji materialnej, od których wzajemnego powiązania zależy zaspokojenie potrzeb ludności i gospodarki; stosunek między spożyciem i akumulacją, gdyż podział dochodu narodowego na te dwie podstawowe części posiada doniosłe znaczenie dla zaspokojenia obecnych i przyszłych potrzeb społeczeństwa; udział produkcji przemysłu maszynowego w całej produkcji przemysłu, gdyż przemysł maszynowy wytwarza narzędzia pracy i stanowi podstawę rekonstrukcji technicznej całej gospodarki.

Wydzielenie najważniejszych stosunków wzajemnych, występujących w gospodarce narodowej, nie może oczywiście oznaczać niedoceny innych stosunków wzajemnych. Zapewnienie odpowiednich stosunków wzajemnych między wszystkimi ogniwami, częściami i stronami produkcji społecznej, a więc zapewnienie odpowiednich stosunków wzajemnych w całości tej produkcji ma bowiem istotne znaczenie dla rozwoju gospodarki narodowej.

Nie wszystkie stosunki wzajemne występujące w gospodarce narodowej, a więc nie

wszystkie stosunki wzajemne zachodzące w produkcji materialnej, w zatrudnieniu i podziale, mogą być nazwane proporcjami. Proporcje są to bowiem takie stosunki wzajemne w gospodarce narodowej, które są stosunkami współmiernymi, tj. takimi, w których poszczególne ogniwa, części i strony produkcji społecznej odpowiadają sobie. Zilustrujemy to na prostym przykładzie. Jeżeli produkcja stali odpowiada zdolności produkcyjnym w zakresie wyrobów walcowanych, to stosunek między produkcją stali i wyrobów walcowanych stanowi proporcję, jeżeli natomiast produkcja stali jest niższa od zdolności produkcyjnych w zakresie wyrobów walcowanych, wskutek czego część tych zdolności nie zostaje wykorzystana, to stosunek między produkcją stali wyrobów walcowanych nie stanowi proporcji, ale stanowi dysproporcję gospodarczą.

Dysproporcje są to więc stosunki wzajemne w gospodarce narodowej o charakterze niewspółmiernym, tj. takie, w których poszczególne ogniwa, części i strony produkcji społecznej nie odpowiadają sobie. Dysproporcje prowadzą do niewykorzystania zasobów pracy żywej i pracy uprzedmiotowionej, a więc do marnotrawstwa pracy społecznej, przy czym im szerszy charakter ma dysproporcja, tym to marnotrawstwo jest większe.

Istnienie proporcji między różnymi ogniwami, częściami i stronami produkcji społecznej sprzyja wzrostowi produkcji i w ogóle rozwojowi gospodarki. Istnienie dysproporcji hamuje bądź opóźnia wzrost produkcji i rozwój gospodarki.

Istnienie dysproporcji w gospodarce narodowej z reguły wywołuje trudności gospodarcze. Nie należy jednak sądzić, że rozwój proporcjonalny wyklucza istnienie wszelkich trudności. Zbudowanie potężnego przemysłu ciężkiego w Związku Radzieckim w warunkach otoczenia kapitalistycznego wymagało ustalenia takich proporcji w rozwoju, które opierały się na znacznie wyższym tempie wzrostu przemysłu środków wytwórczości niż przemysłu przedmiotów spożycia. Ustalenie takich proporcji było niezbędne ze względu na konieczność umocnienia suwerenności i obronności Związku Radzieckiego, ale oczywiście wzrost produkcji przedmiotów spożycia, znacznie niższy w porównaniu ze wzrostem produkcji środków wytwórczości, powodował pewne trudności w zaspokojeniu rosnących potrzeb materialnych mas pracujących.

II

W gospodarce kapitalistycznej wzajemne stosunki między ogniwami, częściami i stronami produkcji kształtują się w wyniku działania żywiołowych praw kapitalizmu, a czynnikiem określającym ich tworzenie jest dążenie kapitalistów do maksymalnego zwiększenia wartości dodatkowej. Działające w kapitalizmie ekonomiczne prawo konkurencji i anarchii produkcji prowadzi do tego, iż w gospodarce kapitalistycznej odbywa się ciągle naruszanie proporcji a przywrócenie ich odbywa się za pomocą kryzysów gospodarczych — w sposób

gwałtowny i żywiołowy. Przywrócenie proporcji ma przy tym jedynie charakter przejściowy, gdyż rozwój cyklu kapitalistycznego nieuchronnie prowadzi do nowego naruszenia. Lenin wskazywał, iż „...dla kapitalizmu nie zbędny jest kryzys, aby stwarzać stałe naruszenie...“¹⁾

Wspólną cechą proporcji we wszystkich ustrojach społeczno-gospodarczych jest, iż zakładają one określoną współmierność między ogniwami, częściami i stronami produkcji społecznej, ale charakter ekonomiczny i treść klasowa proporcji jest różna w różnych ustrojach społeczno-gospodarczych. Charakter i treść proporcji określa bowiem podstawowe prawo ekonomiczne rządzące danym ustrojem. W kapitalizmie proporcje gospodarki narodowej ustalane przejściowo w drodze kryzysów są proporcjami, które zakładają zmniejszenie produkcji do poziomu spożycia ograniczonego w czasie kryzysu, w skutek zwiększenia się bezrobocia, zmniejszenia płac realnych, ruiny chłopstwa pracującego i rzemieślników. Przejściowe osiągnięcie proporcji przez gospodarkę kapitalistyczną dokonuje się przez zwiększenie stopnia niewykorzystania zdolności produkcyjnych, a następnie przez ich niszczenie, przez zwiększenie nędzy mas pracujących, przez zaostrenie walki konkurencyjnej między kapitalistami i ruiną słabszych konkurentów.

Proporcje współczesnego kapitalizmu określa podstawowe prawo ekonomiczne współczesnego kapitalizmu. W konsekwencji proporcje te odpowiadają interesom monopoli kapitalistycznych a niezgodne są z interesami olbrzymiej większości narodu. Proporcje współczesnego kapitalizmu dają bodźce rozwojowi produkcji w jej kapitalistyczno-monopolistycznej formie, a więc w formie która prowadzi w konsekwencji do pogłębienia sprzeczności kapitalizmu, zwłaszcza sprzeczności pomiędzy produkcją i bogactwem kapitalistycznym a spożyciem i siłą nabywczą ludności pracującej.

W warunkach socjalizmu charakter proporcjonalności w gospodarce narodowej i istota proporcji są całkowicie odmienne niż w kapitalizmie. Na bazie uspołecznienia środków produkcji powstaje i zaczyna działać ekonomiczne prawo planowego, proporcjonalnego rozwoju. Istota tego prawa polega na obiektywnej konieczności planowości i proporcjonalności gospodarki socjalistycznej. W przeciwieństwie do kapitalizmu, w warunkach socjalizmu proporcjonalność nie jest tylko chwilowym przywróceniem stale naruszanej proporcjonalności, ale jest proporcjonalnością stałą tj. taką, w której poszczególne ogniwa, części i strony produkcji społecznej stale są współmierne, stale odpowiadają sobie. Ponieważ gospodarka narodowa a z nią jej ogniwa, części i strony stale się rozwijają oznacza to konieczność stałego zachowania proporcjonalności w rozwoju gospodarki narodowej.

Obiektywna konieczność proporcjonalności łączy się w socjalizmie nieodłącznie z obiektyw-

¹⁾ W. I. Lenin — Dzieła t. III (wyd. ros.), str. 545.

ną koniecznością planowości. Planowość gospodarki socjalistycznej polega nie tylko na kierowaniu gospodarką narodową na podstawie jednolitego planu, ale również na stałym zachowywaniu niezbędnych proporcji między różnymi ogniwami, częściami i stronami produkcji społecznej. Plany gospodarcze — roczne i wieloletnie i w ogóle planowanie gospodarki narodowej muszą właśnie takie proporcje zapewnić. Lenin wskazywał iż „stała, świadomie utrzymywana proporcjonalność, rzeczywiście oznaczałaby planowość...”²⁾

Powstawanie dysproporcji na szeroką skalę, zwłaszcza gdy nie ulegają one w dłuższym okresie czasu przewyciężeniu, prowadzi do poważnego zmniejszenia stopnia planowości gospodarki, do naruszenia wymogów prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju. Stąd w warunkach socjalizmu walka o planowość i proporcjonalność rozwoju gospodarki narodowej są nieodłącznie ze sobą związane. Obiektywna możliwość stałego zachowania proporcji w gospodarce narodowej zamieniana jest w drodze świadomej działalności państwa i partii w rzeczywistość. Stały proporcjonalny rozwój jest jedną z cech wyróżniających gospodarkę socjalistyczną od kapitalistycznej i stanowiących o zasadniczej wyższości socjalizmu nad kapitalizmem.

Socjalistyczne stosunki produkcji rodzą nowe proporcje gospodarki narodowej, które podporządkowane są celowi produkcji socjalistycznej, jakim jest maksymalne zaspokojenie stale rosnących materialnych i kulturalnych potrzeb społeczeństwa.

Prawo planowego, proporcjonalnego rozwoju nie określa treści proporcji w gospodarce socjalistycznej, gdyż prawo to wymaga jedynie, by poszczególne ogniwa, części i strony produkcji odpowiadały sobie wzajemnie, przy czym z prawa tego bynajmniej nie wynika, na jakim poziomie ma być osiągnięta proporcjonalność. Treść proporcji w gospodarce socjalistycznej określa podstawowe prawo ekonomiczne socjalizmu, któremu podporządkowane jest prawo planowego, proporcjonalnego rozwoju. Nie można przyjąć, iż każdy współmierny stosunek, istniejący w gospodarce narodowej tylko z tego powodu, iż jest współmierny, odpowiada wymogom podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu. Np. pomiędzy produkcją środków wytwórczości a produkcją przedmiotów spożycia nie tylko musi istnieć współmierność, ale musi istnieć taka współmierność, która w danych warunkach najlepiej odzwierciedla wymogi podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu.

W konsekwencji należy odróżniać pojęcia stosunków wzajemnych w gospodarce narodowej, dysproporcji, proporcji i proporcji właściwych. **S t o s u n k i w z a j e m n e** w gospodarce narodowej — to pojęcie najszersze, gdyż są to wszelkie stosunki wzajemne w tej gospodarce, bez względu na ich charakter. **D y s p r o p o r c j e** — to stosunki niewspółmierne w gospodarce narodowej. **P r o p o r**

c j e — to stosunki współmierne w gospodarce narodowej. **P r o p o r c j e w ł a ś c i w e** zaś — to takie proporcje, które odpowiadają wymogom podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu.

Stąd też jednym z głównych zadań planowania gospodarki narodowej jest ustanawianie właściwych proporcji, tj. nie proporcji w ogóle, ale proporcji odzwierciedlających wymogi podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu.

Obiektywna konieczność planowego, proporcjonalnego rozwoju w socjalizmie bynajmniej nie wyklucza możliwości powstawania dysproporcji. Istnieje jednak zasadnicza różnica między dysproporcjami w warunkach kapitalizmu i dysproporcjami w warunkach socjalizmu. Dysproporcje kapitalizmu wyrastają z istoty tego ustroju, przy czym w okresie ogólnego kryzysu kapitalizmu nabierają one szczególnej ostrości. Zapewnienie proporcjonalności w kapitalizmie jest tak samo niemożliwe jak zapewnienie planowości, gdyż działające w kapitalizmie obiektywne ekonomiczne prawo konkurencji i anarchii produkcji wyklucza zarówno planowość jak i stałą proporcjonalność. Dysproporcje w warunkach socjalizmu mają charakter częściowy i przejściowy i stanowią wyjątek od reguły jako naruszenie prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju. Dysproporcje w warunkach socjalizmu wynikają bądź z błędów planowania, bądź też z niedociągnięć i niedomagań w wykonywaniu planów przez poszczególne ogniwa gospodarki. Możliwość i konieczność likwidacji powstałych dysproporcji wynika z wymogów prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju, a jednym z głównych zadań planowania gospodarki narodowej jest obok ustanawiania właściwych proporcji w gospodarce narodowej niedopuszczanie do powstawania dysproporcji i przewyciężanie dysproporcji już powstałych.

III

Byłoby błędem sądzić, iż proporcje gospodarki narodowej są stałe i niezmiennie. Powiedzieliśmy już, iż proporcje gospodarki narodowej w warunkach socjalizmu są całkowicie odmienne od proporcji w warunkach kapitalizmu, ale i proporcje w warunkach socjalizmu zmieniają się nie tylko na różnych etapach rozwoju historycznego, ale i z roku na rok. Państwo ustanawia w narodowych planach gospodarczych kierunki rozwoju gospodarki narodowej i tempo rozwoju poszczególnych działów i gałęzi gospodarki. Oczywiście tempo rozwoju tych działów i gałęzi nie może być takie samo a przeciwnie musi być zróżnicowane odpowiednio do możliwości wzrostu, potrzeb i zadań stojących przed poszczególnymi działami i gałęziami oraz całą gospodarką narodową. Ustalając kierunki i tempo rozwoju, państwo ustala zarazem nowe stosunki wzajemne pomiędzy poszczególnymi ogniwami, częściami i stronami produkcji społecznej, przy czym niezbędnym warunkiem prawidłowego planowania jest by te stosunki wzajemne stanowiły proporcje właściwe odpowiadające wymogom podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu.

²⁾ W. I. Lenin — Dzieła t. III (wyd. ros.), str. 545.

W miarę rozwoju gospodarki narodowej, w miarę przechodzenia społeczeństwa od kapitalizmu do socjalizmu a następnie do komunizmu zmieniają się proporcje gospodarki narodowej. Zmiana proporcji jest niezbędnym warunkiem postępu gospodarczego i coraz lepszego zaspokajania potrzeb ludności pracującej.

W szczególności proces socjalistycznej industrializacji jest zarazem procesem rewolucyjnych zmian w proporcjach gospodarki narodowej. Zmiany te polegają przede wszystkim na zwiększeniu udziału produkcji przemysłowej, a zwłaszcza produkcji przemysłu ciężkiego w produkcie globalnym i w dochodzie narodowym, na powstaniu gałęzi produkcji przemysłowej dotychczas nieistniejących, na rozwoju i zwiększeniu roli budownictwa w gospodarce narodowej, na zwiększeniu zatrudnienia poza rolnictwem i na odpływie ludności ze wsi do miasta.

Również kolektywizacja rolnictwa prowadzi do zasadniczych zmian w proporcjach gospodarki narodowej, gdyż stwarza warunki dla szybkiego rozwoju rolnictwa na bazie gospodarki zespołowej i na bazie nowoczesnej techniki, a tym samym dla zwiększenia produkcji rolniczej, dla lepszego zaopatrzenia przemysłu lekkiego i rolno-spożywczego w surowce rolnicze i w konsekwencji dla zwiększenia spożycia ludności.

Jakie główne czynniki określają zmiany proporcji w gospodarce narodowej?

Podstawowym czynnikiem określającym proporcje w gospodarce narodowej a zarazem główną dźwignią zmian proporcji są stosunki produkcji. Gdy stosunki te nie odpowiadają wzrostowi sił wytwórczych stają się hamulcem ich rozwoju. Dlatego też kapitalistyczne stosunki produkcji, które popadły w sprzeczność z rozwojem sił wytwórczych prowadzą do pogłębiania się dysproporcji kapitalizmu. Zupełnie inaczej ma się rzecz z socjalistycznymi stosunkami produkcji. Odpowiadają one wzrostowi sił wytwórczych i wobec tego stanowią główną i rozstrzygającą siłę, która decyduje o dalszym potężnym rozwoju sił wytwórczych, a zatem i o zmianach w proporcjach gospodarki narodowej.

Powstanie socjalistycznych stosunków produkcji prowadzi bezpośrednio po ich zaistnieniu do zasadniczych zmian w proporcjach podziału dochodu narodowego. Znika pasożytnicze spożycie burżuazji i jej akumulacja, a większość dochodu narodowego, która w warunkach kapitalizmu przypadała kapitalistom, przypada w warunkach socjalizmu masom pracującym i ich państwu. Znika wobec tego właściwa kapitalizmowi sprzeczność między produkcją a spożyciem oraz między spożyciem a akumulacją. Powstanie socjalistycznych stosunków produkcji prowadzi też do zasadniczych zmian w proporcjach zatrudnienia. Zwiększa się wydatnie liczba zatrudnionych w produkcji materialnej, przy czym dokonuje się to drogą likwidacji bezrobocia, zmniejszenia zatrudnienia w handlu i przesunięcia do pracy produkcyjnej osób, które zajmowały się obsługą burżuazji.

Powstanie socjalistycznych stosunków produkcji prowadzi do zasadniczych zmian w produkcji materialnej, gdyż zrywa z sił wytwórczych krępujące je pęta kapitalizmu i zapewnia nieprzerwany wzrost produkcji społecznej w sposób proporcjonalny i w tak wysokim tempie, jakie nigdy nie było możliwe do osiągnięcia w warunkach kapitalizmu.

Stosunki produkcji i siły wytwórcze to dwie różne strony produkcji społecznej, jakkolwiek ze sobą nierozzerwalnie związane. Poziom sił wytwórczych jest drugim głównym czynnikiem określającym zmiany w proporcjach gospodarki narodowej. Rozwój sił wytwórczych wiąże się nierozzerwalnie z rozwojem techniki, przy czym każdy etap rozwoju sił wytwórczych i techniki wymaga określonych proporcji w rozwoju gospodarki narodowej. Wysoki poziom rozwoju sił wytwórczych i techniki wymaga w szczególności wysokiego udziału przemysłu maszynowego i przemysłu chemicznego w całej produkcji przemysłowej, a zarazem stwarza warunki dla przyspieszenia tempa rozwoju rolnictwa i przemysłu wytwarzającego przedmioty spożycia, a tym samym również dla wzrostu spożycia mas pracujących.

Istotnym czynnikiem określającym proporcje w gospodarce narodowej a przede wszystkim proporcje produkcji materialnej i zatrudnienia są warunki naturalne. Posiadanie przez dany kraj określonych bogactw naturalnych prowadzi bowiem do rozwoju tych gałęzi produkcji, które się o nie opierają i w konsekwencji do wysokiego udziału tych gałęzi w całej produkcji materialnej. Polska posiada wielkie pokłady węgla kamiennego i duże zasoby surowców chemicznych. Wskutek tego przemysł węglowy i przemysł chemiczny posiadają u nas szczególnie korzystne warunki rozwoju. Proporcje produkcji przemysłowej w Polsce cechuje już obecnie wysoki udział wydobycia węgla. Udział produkcji przemysłu chemicznego jest jeszcze niedostateczny, ale udział ten ma tendencję do stałego wzrostu.

Gospodarka poszczególnych krajów nie rozwija się w sposób izolowany, ale w związku z gospodarką innych krajów, przy czym związek ten realizuje się głównie przez handel zagraniczny. Stąd na proporcje gospodarki narodowej wywiera wpływ handel zagraniczny i w ogóle międzynarodowy podział pracy. Państwa imperialistyczne w drodze ujarznienia i systematycznego ograbiania narodów innych krajów, zwłaszcza krajów zacofanych, hamują rozwój gospodarki narodowej tych krajów, co w konsekwencji prowadzi do pogłębienia zacofania i do zaostżenia dysproporcji gospodarczych w tych krajach. Przeciwdziałając się przywróceniu jednolitego rynku światowego i zwalczając rozwój handlu między wschodem i zachodem, państwa imperialistyczne nie dopuszczają do rozwoju pokojowej gospodarki w krajach kapitalistycznych i do wykorzystania przez nie tych korzyści jakie daje szeroki międzynarodowy podział pracy.

Całkowicie odmiennie przedstawia się sprawa w krajach należących do wielkiego obozu

antyimperialistycznego ze Związkiem Radzieckim na czele. Kraje te łączą stosunki nowego typu, u podstawy których leży wzajemna pomoc i współpraca. Kraje demokracji ludowej, a wśród nich i Polska mogą dzięki pomocy Związku Radzieckiego i zacieśnieniu współpracy ze wszystkimi krajami obozu antyimperialistycznego w szerokim stopniu wykorzystywać możliwości jakie daje międzynarodowy podział pracy. Szeroka współpraca gospodarcza i rozwijająca się wymiana w obrębie światowego rynku demokratycznego są czynnikiem przyspieszającym i ułatwiającym rozwój krajów demokracji ludowej, są czynnikiem zapewniającym proporcjonalny rozwój gospodarki narodowej tych krajów, są czynnikiem pozwalającym kształtować proporcje gospodarki narodowej w sposób najbardziej korzystny.

W warunkach istnienia otoczenia kapitalistycznego i agresywnej polityki państw imperialistycznych, państwa obozu socjalizmu, kształtując planowo proporcje gospodarki narodowej, muszą oczywiście uwzględniać konieczności obronne.

IV

Jakie są specyficzne cechy kształtowania się proporcji w warunkach okresu przejściowego? Prawo planowego, proporcjonalnego rozwoju, powstające na bazie uspołecznienia środków produkcji działa w okresie przejściowym w sposób ograniczony na skutek istnienia w gospodarce narodowej układu drobnotowarowego i układu kapitalistycznego. Jednakże na skutek uspołecznienia kluczowych środków produkcji i w związku z decydującą rolą państwa w gospodarce narodowej możliwe jest przewyciężenie powstających dysproporcji, przy czym w miarę rozszerzenia się i umacniania układu socjalistycznego rozszerza się pole działania prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju.

W okresie przejściowym istnieje szczególnie wielkie niebezpieczeństwo powstawania dysproporcji w gospodarce narodowej. Dotyczy to zwłaszcza dysproporcji pomiędzy rozwojem socjalistycznego przemysłu a rozwojem rolnictwa, w którym przeważają formy drobnotowarowe i kapitalistyczne. Stąd zasadnicze znaczenie w polityce gospodarczej państwa w okresie przejściowym posiada umiejętne przewyciężanie dysproporcji, drogą wykorzystywania dźwigni ekonomicznych.

Walka o zapewnienie niezbędnej proporcjonalności rozwoju gospodarki narodowej w warunkach okresu przejściowego wymaga w szczególności umiejętnego planowego oddziaływania państwa na gospodarkę drobnotowarową na wsi w celu osiągnięcia wzrostu produkcji rolniczej i wykorzystania wielkich rezerw produkcyjnych istniejących w małych i średniorolnych gospodarstwach chłopskich, stałego rozszerzenia i umacniania układu socjalistycznego w gospodarce narodowej, stałego umacniania regulującej roli państwa na rynku oraz ograniczania i wypierania elementów kapitalistycznych z gospodarki narodowej. Proporcje

gospodarki narodowej w okresie przejściowym muszą zapewnić rozwój tej gospodarki w kierunku socjalizmu.

V

Jakie są środki i metody dla zapewnienia właściwych proporcji w rozwoju gospodarki narodowej?

Dla ustalenia właściwych proporcji planujące państwo socjalistyczne musi opierać się na przodującej teorii marksizmu-leninizmu, a przede wszystkim na marksistowsko-leninowskiej teorii reprodukcji społecznej. Teoria ta obrazuje bowiem tworzenie, podział i zużytkowanie całego produktu wytworzonego przez społeczeństwo, odtwarzanie zarówno produktów i siły roboczej jak i stosunków produkcji. Marksowskie schematy reprodukcji, twórczo zastosowane i wykorzystane, mają w warunkach rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej olbrzymie znaczenie dla kierowania gospodarką narodową przez państwo, a w szczególności dla ustalenia właściwych proporcji między produkcją środków produkcji i produkcją przedmiotów spożycia, a także między spożyciem i akumulacją. Stąd konieczność poznania i zgłębienia marksowsko-leninowskiej teorii reprodukcji, by jej podstawowe tezy i wymogi z pełną znajomością rzeczy stosować w planowaniu gospodarki narodowej.

Podstawową metodą pozwalającą w planowaniu jak najściślej powiązać wszystkie elementy produkcji, a zarazem ustalić właściwe proporcje w rozwoju gospodarki narodowej jest metoda bilansowa. Metoda ta polega na zestawieniu zadań planowych i środków niezbędnych do ich wykonania oraz na podjęciu przedsięwzięć niezbędnych dla zrównoważenia tych zadań i środków. Zastosowanie metody bilansowej ujawnia rezerwy istniejące w gospodarce narodowej, łączy się z ekonomią środków materialnych i wzrostem wydajności pracy i w ten sposób pozwala wykorzystać istniejące rezerwy w interesie budownictwa socjalistycznego.

Najbardziej szerokie zastosowanie metody bilansowej w planowaniu gospodarki narodowej przez rozwinięcie i udoskonalenie systemu bilansów, w szczególności bilansów materiałowych, bilansów siły roboczej i bilansów ogólnych (syntetycznych) jest niezbędne dla prawidłowego odzwierciedlenia przez planowanie wymogów prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju, a więc dla zapewnienia w planowaniu proporcjonalności rozwoju gospodarki narodowej. Byłoby jednak błędem sądzić, że zastosowanie metody bilansowej samo przez się zapewni ustalenie właściwych proporcji w rozwoju gospodarki narodowej. Metoda bilansowa stanowi narzędzie dla zapewnienia zgodności planów gospodarczych z wymogami prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju, ale tak samo jak to prawo nie daje ani zadania ani celu planowania. Zadania i cel planowania określają wymogi podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu. Dlatego też zastosowanie metody bilansowej wtedy tylko prowadzi do ustalenia właściwych proporcji w rozwoju gospodarki narodowej, gdy sporządzone bilanse i wnioski z nich wyciągnięte są we wszystkim zgodne

z wymogami, które stawia na konkretnym etapie rozwoju i w konkretnych warunkach podstawowe prawo ekonomiczne socjalizmu.

VI

Opierając się na teorii marksizmu-leninizmu i uwzględniając wymogi podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu i prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju Państwo Ludowe dokonuje niezbędnych zmian w proporcjach gospodarki narodowej.

Proporcje w gospodarce narodowej istniejące w Polsce Ludowej w okresie wykonywania planu 6-letniego są zasadniczo różne od stosunków wzajemnych istniejących w gospodarce Polski kapitalistyczno-obszarniczej. Gospodarkę Polski kapitalistycznej cechowała przewaga produkcji rolniczej w stosunku do produkcji przemysłowej, przy niskim poziomie produkcji rolniczej i przemysłowej i olbrzymim zacofaniu technicznym rolnictwa i przemysłu. Gospodarkę tę cechował dalej wysoki udział produkcji przedmiotów spożycia w porównaniu z produkcją środków wytwórczości, przy bardzo niskim poziomie zarówno produkcji przedmiotów spożycia jak i środków wytwórczości. Znaczną część dochodu narodowego wywozili kapitaliści zagraniczni w postaci zysków od kapitałów i pożyczek. Część dochodu narodowego przypadająca masom pracującym była bardzo niska i ciągle malała. Niedorozwój przemysłu i rolnictwa oraz ich zacofanie techniczne łączyło się z olbrzymim niewykorzystaniem zdolności produkcyjnych i wielomilionowym bezrobociem w mieście i na wsi. Polskę kapitalistyczno-obszarniczą cechowały więc ostre i wciąż pogłębiające się dysproporcje w rozwoju gospodarki narodowej.

W wyniku 9 lat istnienia Polski Ludowej zasadniczo zmieniły się stosunki wzajemne w gospodarce narodowej. Obalone zostało panowanie wielkiego kapitału, a wraz z nim znikły również dysproporcje cechujące Polskę kapitalistyczną. Rozwój Polski Ludowej jest w zasadzie proporcjonalny, przy czym państwo przewyższa powstające dysproporcje a zwłaszcza dysproporcję między przemysłem a rolnictwem. Wielokrotnie zwiększyła się produkcja przemysłowa, zwiększyła się również znacznie, aczkolwiek w niedostatecznym stopniu, produkcja rolnicza. Powstały nowe gałęzie przemysłu, rozwinęła się baza surowcowa kraju.

Rozbudowa przemysłu — na nowoczesnej bazie technicznej — doprowadziła do tego, że jego produkcja stanowi dzisiaj największą część składową produktu globalnego i dochodu narodowego. Dochód narodowy przypada w olbrzymiej swojej większości masom pracującym i państwu i dzielony jest przez państwo zgodnie z potrzebami rozwoju społeczeństwa. Stworzenie w Polsce silnego socjalistycznego przemysłu ciężkiego zwiększyło siłę gospodarczą i obronną kraju, stworzyło podstawę dla dalszego rozwoju całej gospodarki narodowej, a zarazem doprowadziło do przewrotu w proporcjach gospodarki narodowej.

W oparciu o osiągnięty poziom rozwoju sił wytwórczych, w oparciu o wzrastającą pomoc ZSRR i zacieśnienie współpracy z ZSRR i krajami demokracji ludowej państwo ludowe otrzymuje możliwość takiego ukształtowania proporcji w gospodarce narodowej, które pozwala na dalszy szybki rozwój sił wytwórczych zarówno przemysłu jak i rolnictwa, a zarazem na coraz bardziej pełne zaspokajanie różniących potrzeb mas pracujących.

KIERUNKI ROZWOJU ROLNICTWA

Witold KRASICKI

MOŻLIWA jedynie w ustroju socjalistycznym, gospodarka planowa pozwala w najpełniejszy sposób wykorzystywać siły wytwórcze w interesie mas pracujących. IX Plenum KC PZPR w tezach do dyskusji przed II Zjazdem Partii stwierdziło konieczność osiągnięcia szybszego i wydatniejszego wzrostu stopy życiowej ludności pracującej miast i wsi. W realizacji tego zadania poważnym czynnikiem jest przyspieszenie tempa wzrostu produkcji rolniczej.

Analizując stan rolnictwa niesposób nie stwierdzić, iż mimo poważnych osiągnięć w latach 1945 — 1952 przekroczyliśmy w skali ogólnokrajowej przedwojenny poziom produkcji roślinnej jak i zwierzęcej jedynie na głowę ludności. Trzeba tutaj jednak pamiętać o bardzo poważnych zniszczeniach wojennych w rolnictwie, które wynosiły w przybliżeniu kilkanaście miliardów złotych przedwojennych. Tak np. ogólna ilość zagród wiejskich zniszczonych w czasie działań wojennych wyniosła 466,9 tys. Ponadto w okresie wojny nastąpiła poważna dekapitalizacja pozostałych zabudowań w wyniku zaniechania niezbędnych remon-

tów. Ogólne straty w budynkach na wsi szacowane były do 40% substancji budowlanej. Również straty spowodowane dekapitalizacją urządzeń melioracyjnych odbiły się na wielkości produkcji roślinnej.

Wysilek zmierzający do odbudowy pogłowia ilustruje poniższa tabela:

Tablica 1

wg obecnego terytorium	1946	1949	1952
Konie ogółem	100,0	153	155
Bydło ogółem	100,0	181	188
Trzoda ogółem	100,0	229	361
Owce ogółem	100,0	267	458

Zasiewy gruntów ornych wzrosły od 1946 r. do 1952 r. o około 53%.

Ważnym elementem wyników produkcji roślinnej są plony. Porównanie przeciętnych plonów z hektara dla czterech zbóż, ziemniaków i buraków cukrowych sprzed wojny z orientacyjnymi danymi za lata 1946 — 1950 i 1952 przedstawia się następująco (w kwintalach):

Tablica 2

	1934/ 1938	1946	1950	1952	1953
Cztery zboża	11,4	9,0	12,4	12,8	11,9
Ziemniaki	138	112	110	106	121
Burak cukrowy	265	152	222	177	—

Należy zaznaczyć, iż ostatnie lata charakteryzują się nienormalnym układem warunków atmosferycznych, wpływających w dużym stopniu na produktywność rolnictwa.

W naszej powojennej produkcji rolnej zaznacza się zmiana struktury zasiewów, a mianowicie stopniowe przechodzenie z upraw zbożowych i ziemniaka na uprawę roślin przemysłowych.

Zmianę struktury zasiewów obrazuje tablica:

Tablica 3

	1934/1938	1946	1952
Ogółem	100,0	100,0	100,0
Zbożowe	64,1	60,1	61,5
Ziemniaki	17,5	16,6	17,1
Buraki cukrowe	1,4	1,7	2,3
Oleiste	0,3	0,3	1,2
Włókniste	0,4	0,3	0,9
Pastewne	10,2	6,5	10,0
Pozostałe	6,1	14,5	7,0

Wyjaśniając stan i tempo rozwoju rolnictwa w okresie powojennym należy mieć na uwadze stan i zmiany, które zaszły w demograficznych stosunkach ziem polskich od okresu przedwojennego.

Na terytorium obecnej Polski zamieszkiwało (w mln.):

Tablica 4

	1931/ 1933	1946	1950	1952
Ludności ogółem w całym kraju	30,0	23,9	25,0	25,8
w tym ludności wiejskiej	18,9	16,1	15,0	15,0

Pomimo dysproporcji między rozwojem produkcji przemysłowej i produkcji rolnej, nie można zapominać o olbrzymim rozwoju tej produkcji w latach powojennych. Produkcja całego rolnictwa wzrosła w 1952 r. o przeszło 104% w stosunku do r. 1946, w tym produkcja zwierzęca o 141%, a roślinna o 84%, a wartość produkcji globalnej całego rolnictwa przeliczona na głowę ludności przedstawia się następująco:

Tablica 5

	1938	1947	1949	1951	1952
Na głowę ludności ogółem	100,0	86,3	127,2	127,8	126,7
Na głowę ludności rolniczej	100,0	100,3	160,8	172,6	173,9

Powyższe cyfry wskazują nam na znaczne przekroczenie wskaźników przedwojennych i wykazują jednocześnie stały, choć zbyt niski wzrost wydajności pracy ludności rolniczej.

Zmniejszenie produkcji rolnej w ostatnich latach na głowę wynika z szybkiego wzrostu ludności, znacznej nadwyżki urodzin nad zgonami i przedłużenia przeciętnego wieku żyjących. Ten najbardziej charakterystyczny miernik słuszności polityki gospodarczej państwa, wpływającej z wkroczenia na drogę budowania socjalizmu, zwraca tym większą uwagę na szkodliwość istnienia zbyt dużej dysproporcji między rozwojem przemysłu i wolnym tempem rozwoju rolnictwa:

Tablica 6

	1949	1950	1951	1952	1953*)
Rozwój produkcji przemysłowej	100,0	130,8	162,7	194,8	215,0
Rozwój produkcji rolnej	100,0	109,9	104,1	104,9	109,0

*) Przewidywane wykonanie.

Szybki jednak rozwój przemysłu a zwłaszcza przemysłu ciężkiego, stwarza podstawy do pogłębienia spójni ekonomicznej miasta ze wsią pozwalając na znaczne zwiększenie dostaw środków produkcji dla rolnictwa, w szczególności nawozów sztucznych, maszyn rolniczych i materiałów budowlanych.

W przeciągu 2 lat dostawy dla rolnictwa nawozów sztucznych krajowej produkcji mają wzrosnąć w porównaniu z r. 1953 o ok. 35%, a maszyn rolniczych prawie 2-krotnie przy jednoczesnym znacznym podniesieniu ich jakości. Rozwinięty przemysł stwarza ponadto możliwości zapewnienia dostatecznych ilości części zamiennych do maszyn rolniczych i traktorów oraz dostatecznej ilości materiałów dla dalszej elektryfikacji rolnictwa.

Poza tym potrzebne jest pogłębienie i usprawnienie kierownictwa rolnictwa, wykrycie i wykorzystanie rezerw tkwiących w nim samym.

Środki zmierzające do podniesienia produkcji rolnej powinny być zastosowane zarówno w odniesieniu do gospodarki społecznej jak i indywidualnej gospodarki chłopskiej, która jeszcze przez dłuższy czas będzie stanowiła podstawową masę naszego rolnictwa.

Ażeby wzmóc produkcję rolną trzeba przede wszystkim zwiększyć wydajność pracy w rolnictwie, gdyż nie można liczyć na zwiększenie ludności zawodowo czynnej w rolnictwie. Ważnym czynnikiem jest tutaj uruchomienie rezerw istniejących w gospodarce chłopskiej.

Jednym z ważniejszych elementów zwiększenia wydajności pracy w rolnictwie jest jego mechanizacja. Dzisiaj już nasze rolnictwo dysponuje około 45-tysięcznym parkiem traktorowym (traktory przeliczeniowe).

Tablica 7

	1949	1950	1951	1952	1953
Ilość traktorów przeliczeniowych na 100 ha ziemi ornej	0,11	0,15	0,19	0,24	0,28

Przypomnijmy, że w Związku Radzieckim na 100 ha ziemi ornej przypada 0,6 traktora przeciążeniowego. Wynika to z socjalistycznego ustroju rolnictwa radzieckiego, umożliwiającego coraz pełniejszą mechanizację oraz z silnego przemysłu socjalistycznego.

Wracając do zagadnień naszego rolnictwa, należy stwierdzić, że powinniśmy znacznie zwiększyć ilość środków transportowych oraz maszyn zastępujących dużą ilość pracy ludzkiej, jak narzędzia do upraw międzyrzędowych i sadzarki, ciągniki, kopaczki do ziemniaków, kombajny buraczane i zbożowe itp. Rzecz jasna, iż ciężkie maszyny rolnicze nie można zastosować w gospodarstwach chłopskich, lecz jedynie w spółdzielniach produkcyjnych i PGR.

W okresie aktywizacji rolnictwa szczególna rola przypada państwowym gospodarstwom rolnym, które stać się mają ośrodkami kultury rolnej oraz powinny zaopatrywać spółdzielnie produkcyjne i gospodarstwa indywidualne w nasiona kwalifikowane i materiał hodowlany, przy jednoczesnym poważnym wzroście produkcji towarowej.

Ażeby państwowe gospodarstwa rolne mogły spełnić te zadania trzeba im zapewnić dopływ nowych kwalifikowanych kadr — siły roboczej oraz drogą szkolenia podnieść poziom fachowy wszystkich pracowników. Ponadto poważny problem stanowi stabilizacja kadr pracowniczych, z czym łączy się stworzenie właściwych warunków mieszkaniowych, kulturalnych i socjalnych w gospodarstwach PGR przez budownictwo mieszkaniowe i remonty oraz zakładanie dziecińców i żłobków.

W celu oparcia rozwoju PGR na silnych podstawach nasuwa się konieczność opracowania dla każdego zespołu i gospodarstwa wieloletniego planu, uwzględniającego racjonalne płodźmiany i odpowiedni rozwój inwentarza żywego w zależności od bazy paszowej. Trwały rozwój pogłowia powinien mieć realne przesłanki w budowie odpowiednich pomieszczeń dla inwentarza, wyposażonych w urządzenia zmniejszające zapotrzebowanie na siłę roboczą (automatyczne poidła, koleжки itp.) oraz w szerokim rozwinięciu bazy paszowej. To ostatnie powinno nastąpić drogą należytego wykorzystania wszystkich łąk i pastwisk przy doprowadzeniu do racjonalnego stanu urządzeń nawadniających i odwadniających jak również przez objęcie całości łąk stałymi zabiegami pielęgnacyjnymi. Zwiększenie międzyplonów i poplonów oraz jak najszersze wprowadzenie taśmy zielonej w uprawie polowej zapewnić może poważne ilości pasz zielonych i kiszzonek.

Celem racjonalnego wykorzystania wyprodukowanych pasz żywienie inwentarza powinno się oprzeć na systematycznej kontroli użyteczności zwierząt.

Przez znaczne zwiększenie pogłowia, a szczególnie bydła, gospodarstwa państwowe będą w stanie poprawić nawożenie nawozami naturalnymi. Racjonalnie przechowywany i wykorzystany obornik, w odpowiedniej proporcji z nawozami mineralnymi, dawkowanymi w za-

leżności od poszczególnych gleb, niewątpliwie wpłynie pozytywnie na dalsze zwiększenie się produkcji roślinnej.

Stworzenie powyższych warunków wymaga jednak w pierwszym rzędzie zwiększenia nakładów inwestycyjnych na budownictwo inwentarskie, mieszkaniowe i socjalne a także na meliorację oraz budowę silosów i suszarni pasz. Zwiększony program budowlany będzie wymagał zasilenia fachowcami grup budowlanych PGR oraz zaangażowania w większym niż dotychczas stopniu powiatowych przedsiębiorstw budowlanych.

Nie należy przy tym zapominać iż PPB będą także miały niewątpliwie zwiększone zadania na odcinku budownictwa w spółdzielniach produkcyjnych, wobec rozwoju spółdzielni oraz zarysowującej się potrzeby organizowania zespołowej gospodarki już w pierwszym roku istnienia spółdzielni. Potrzeba założenia wspólnego gospodarstwa już w pierwszym roku uzasadniona jest koniecznością uchronienia części pogłowia od uboju oraz założenia trwałych podstaw pod spółdzielnię. Dla rozwoju produkcji zwierzęcej dużą rolę odgrywa zapewnienie dostatecznych kredytów na wykup bydła od członków wstępujących do spółdzielni, a posiadających więcej niż dwie krowy.

Udzielane przez państwo kredyty na założenie podwalin pod wspólną gospodarę; otoczenie lepszą niż dotychczas opieką agronomiczną i zootechniczną oraz jednocześnie premiowanie agronomów rejonowych POM za ponadplanową produkcję obsługiwanych przez nich spółdzielni przyczyni się poważnie do zwiększenia produkcji, a tym samym do zwiększenia dochodów spółdzielni. Zwiększenie z kolei dobrobytu spółdzielców pobudzi zainteresowanych materialnie sąsiednich chłopów gospodarujących indywidualnie oraz zachęci ich niewątpliwie do wstępowania do spółdzielni produkcyjnych.

Ponadto celem zwiększenia produkcji rolnej w gospodarstwach indywidualnych należy stworzyć dodatkowe bodźce ekonomiczne poprzez silniejsze niż dotychczas materialne zainteresowanie pracujących chłopów w zwiększaniu produkcji i jej towarowości. W tym celu trzeba będzie:

a) znacznie zwiększyć dostawy dla wsi artykułów deficytowych i atrakcyjnych — zarówno inwestycyjnych, jak i konsumpcyjnych;

b) utrzymać obowiązkowe dostawy na dotychczasowym poziomie; przy wzrastającej produkcji i towarowości gospodarstw umożliwi to chłopom zwiększenie sprzedaży nadwyżek po wyższych cenach na rynku lub na podstawie dogodnych umów kontraktacyjnych;

c) częściowo zmienić system podatkowy w kierunku ulg podatkowych m. in. dla gospodarstw zwiększających powierzchnię upraw kultur wieloletnich.

Równoległe ze stworzeniem dodatkowych bodźców ekonomicznych trzeba będzie w najbliższych latach znacznie zwiększyć pomoc kredytową państwa dla gospodarki chłopskiej. Po-

moc ta, wyrażająca się w udzielaniu kredytów średnio i długoterminowych na dogodnych warunkach, powinna w pierwszym rzędzie być skierowana na zakup inwentarza żywego dla gospodarstw nie posiadających krów, których dla gospodarstw w Polsce jest około 0,5 mln. oraz na remonty budynków inwentarskich. Poza tym drogą właściwej polityki kredytowej trzeba będzie stworzyć warunki dla zwiększenia powierzchni kultur wieloletnich, jak sady, plantacje wikliny, plantacje traw nasiennych itp.

Ważnym zagadnieniem z punktu widzenia aktywizacji rolnictwa jest sprawa większego niż dotychczas zaopatrzenia wsi w deficytowe artykuły przemysłowe i to zarówno konsumpcyjne jak i inwestycyjne, których dystrybucję można ewentualnie powiązać z akcjami o charakterze gospodarczo-rolnym. Na czoło wybija się tu sprawa zwiększenia dostaw dla wsi materiałów budowlanych potrzebnych na cele gospodarcze, tj. w pierwszym rzędzie na remonty przeszło 6 mln. budynków, będących w posiadaniu drobnego rolnictwa oraz także na budownictwo nowe. Statystyka wykazuje iż dla uniknięcia ubytku budynków na wsi corocznie należałoby wybudować ok. 85 tys. budynków. Rzecz jasna, iż nasze budownictwo powinno być przede wszystkim nastawione na budowanie pomieszczeń inwentarskich i to w tych gospodarstwach, które rozporządzają odpowiednią bazą paszową, a cierpią na brak pomieszczeń dla rozwoju pogłowia zwierząt.

Zwiększenie dostaw artykułów przemysłowych zainteresuje rolnika w zwiększeniu jego dotychczasowej produkcji i przyczyni się niewątpliwie do podniesienia na wyższy poziom gospodarki rolnej.

Celem przyjscia z pomocą gospodarstwom inwestującym, banki będą udzielać dodatkowych kredytów indywidualnym rolnikom zarówno na zakup materiałów budowlanych, maszyn, jak i na zakup inwentarza żywego. Kredyt na zakup inwentarza żywego, a przede wszystkim była powinien być w pierwszym rzędzie udzielany tym gospodarstwom, które posiadają możliwości paszowe i pomieszczeniowe dla zwiększenia pogłowia. W rezultacie powinien on doprowadzić do znacznego zmniejszenia się ilości gospodarstw nie posiadających krów.

Polityka kontraktacji cieliczek i kredytowania zakupu inwentarza żywego niewątpliwie przyczyni się do zwiększenia pogłowia w kraju, a tym samym wpłynie korzystnie na nawożenie gleby. Celem zaś racjonalnego wykorzystania nawozów naturalnych oraz właściwego stosowania nawozów mineralnych przez rolników, w oparciu o regionalne potrzeby gleby, służba rolna powinna rozwinąć poradnictwo nawozowe.

Podniesienie potencjału nawozowego przez racjonalne przechowywanie i wykorzystywanie nawozów naturalnych oraz w związku ze zwiększeniem przez państwo dostaw nawozów mineralnych, zapewni zwyczaję plonów i podniesienie produkcji roślinnej. Ponadto dla dalszego

rozwoju produkcji roślinnej potrzebne jest m. in.:

a) ściślejsze zrejonizowanie odmian roślin uprawnych oraz usprawnienie zaopatrzenia gospodarstw rolnych w nasiona uszlachetnione, oczyszczone i zaprawione;

b) zwiększenie produkcji nasion pastewnych m. in. w drodze rozszerzenia kontraktacji oraz ustalenia preferencji upraw tych nasion w stosunku do zbóż;

c) podjęcie w sposób zorganizowany powszechnej walki z chwastami oraz chorobami i szkodnikami roślin przy ustaleniu najważniejszych metod walki i zapewnieniu potrzebnych ilości środków chemicznych oraz aparatury.

Stosowanie należytej agrotechniki i zootechniki wymaga dość gęstej sieci obsługi agronomicznej i zootechnicznej oraz obsługi z zakresu mechaniki rolnej, jak również należytego pod względem jakościowym doboru kadr. Dla zapewnienia fachowych kadr konieczne jest znaczne zwiększenie ilości miejsc w szkołach rolniczych tak, aby w stosunkowo krótkim czasie podwoić ilość absolwentów szkół rolniczych. Co się zaś tyczy szkolnictwa na poziomie wyższym potrzebne jest również dość znaczne rozszerzenie przepustowości w istniejących zakładach naukowych.

Poza tym dla podniesienia poziomu produkcji rolnej zarówno w gospodarce uspołecznionej jak i indywidualnej należałoby rozszerzyć rozmiar robót wodno-melioracyjnych. W tym celu trzeba by wzmóc tempo rozwoju inwestycyjnych robót melioracyjnych na odcinku melioracji szczegółowych. Nakłady inwestycyjne na te cele powinny objąć w pierwszym rzędzie szerszy niż dotychczas zasięg robót związanych z renowacją urządzeń istniejących jak: dreny, rowy, jazy i zastawki piętzące. Poza tym trzeba również rozwijać nowe budownictwo melioracyjne na terenach wymagających uregulowania stosunków wodnych. Działalność inwestycyjna w zakresie melioracji opierać się powinna na państwowych środkach finansowych — z maksymalnym wykorzystaniem wiejskich rezerw siły roboczej jako bezpłatnej pomocy w wykonawstwie inwestycji oraz przy corocznej konserwacji istniejących urządzeń. Nakłady inwestycyjne na melioracje powinny w najbliższych 2-3 latach wzrosnąć o 70%, biorąc pod uwagę zarówno melioracje szczegółowe jak i podstawowe, rozmiar koniecznych robót renowacyjnych oraz możliwości prowadzenia robót nowych, limitowanych zdolnością przerobową wykonawstwa.

W wyniku kroków mających na celu aktywizację gospodarki rolnej, należy się spodziewać już w najbliższych 2-3 latach wzrostu produkcji o ok. 10%, z tym iż wskaźniki charakteryzujące rozwój produkcji zwierzęcej będą nieco wyższe od wskaźników rozwoju produkcji roślinnej.

W zakresie produkcji zwierzęcej należy się liczyć z szybkim rozwojem pogłowia bydła i trzody chlewnej. Produkcję roślinną cechować będzie zwiększenie produkcji roślin zbożowych

i ziemniaków, przede wszystkim drogą podniesienia plonów, oraz dalsze przechodzenie na uprawę roślin pastewnych oraz przemysłowych.

Likwidacja dysproporcji między rozwojem rolnictwa i rozwojem przemysłu wymaga dalszego zacieśniania spójni ekonomicznej między miastem i wsią. W zakresie służb planowania wymaga to pogłębienia znajomości ekonomii

politycznej i ekonomiki branżowej swego odzinka pracy, wymaga ulepszenia metodyki planowania, większej elastyczności w codziennej pracy i przepojenia jej treścią polityczną.

Współpracując ściśle z szerokim aktywem wiejskim służby planowania powinny realizować i umacniać sojusz robotniczo-chłopski, podstawę władzy ludowej w Polsce.

ORGANIZACJA PRAC NAD PLANEM W PRZEDSIĘBIORSTWIE PRZEMYSŁOWYM

Mieczysław RYBKOWSKI i Wacław NIECIUŃSKI

ZADANIEM niniejszego artykułu jest przedstawienie prawidłowej organizacji i harmonogramu prac nad planem techniczno-ekonomicznym w przedsiębiorstwie przemysłowym. Zbliży się ostatni etap prac nad planami techniczno-ekonomicznymi przedsiębiorstw. Po uchwaleniu NPG ministerstwa przekażą obowiązujące zadania dla centralnych zarządów, które z kolei rozdziela zadania wynikające z NPG na przedsiębiorstwa. Na podstawie zadań otrzymanych z ministerstw (centralnych zarządów) przedsiębiorstwa przystąpią do opracowania rocznych planów techniczno-ekonomicznych. W dotychczasowym trybie planowania przedsiębiorstwo opracowywało plan dwukrotnie — w okresie lipiec — sierpień opracowywało ono projekt planu, był to tzw. „plan skrócony“, a po otrzymaniu obowiązujących zadań wynikających z już zatwierdzonego NPG opracowywało w okresie stycznia — luty — plan techniczno-ekonomiczny. Zgodnie z nowym trybem planowania przyjętym przy pracach nad planem na r. 1954 przedsiębiorstwa opracowują plan tylko jeden raz, według ustalonych i obowiązujących wskaźników i nie opracowują, jak poprzednio, pełnego kompleksowego projektu planu. Nie oznacza to jednak, że obecnie, zgodnie z nowym trybem przedsiębiorstwo nie bierze udziału w pracach nad projektem planu, opracowywanym centralnie przez ministerstwo. Centralne zarządy bowiem opracowując projekt planu wykorzystują wnioski i materiały dotyczące poszczególnych zagadnień otrzymane z przedsiębiorstw. Celem planu techniczno-ekonomicznego w przedsiębiorstwie przemysłowym jest ustalenie szczegółowych zadań dla przedsiębiorstwa. Plan taki prawidłowo opracowany powinien ustalać zadania dla całości przedsiębiorstwa przemysłowego w zakresie produkcji, zatrudnienia i płac, zaopatrzenia, zbytu, kosztów, finansów i rozwoju techniki oraz ustalać środki i sposoby, mające zapewnić wykonanie planowanych zadań. Plan ten nie powinien opierać się na ustaleniach ogólnych i wskaźnikach przeciętnych, lecz powinien być technicznie uzasadniony, ściśle obliczony, oparty o szczegółową analizę ekonomiczną i techniczną zagadnień rozwoju przedsiębiorstwa. Powinien on rzeczwiście organizować produkcję przedsiębiorstwa, mobilizować wszystkie jego środki i ujawniać rezerwy, umożliwiając pod-

niesienie produkcji ponad wyznaczone limity przy zachowaniu limitów zaopatrzenia i zatrudnienia. W szczególności plan ten powinien zmierzać w kierunku: a) zastosowania nowej ulepszonej technologii, wprowadzenia ulepszeń techniczno-organizacyjnych oraz wykorzystania wniosków racjonalizatorskich, usprawnień itp., b) obniżenia norm zużycia materiałów, c) podniesienia wydajności pracy, d) rozwoju współzawodnictwa, e) obniżenia kosztów własnych, f) przyspieszenia obiegu środków obrotowych, g) stworzenia lepszych warunków pracy załogi, zwłaszcza w zakresie bezpieczeństwa i ochrony pracy.

Zadania planu techniczno-ekonomicznego przedsiębiorstwa powinny być:

- 1) zgodne z limitami (wytycznymi centralnego zarządu) i mobilizujące w porównaniu z już osiągniętymi wynikami produkcyjnymi przedsiębiorstwa,

- 2) zgodne z obowiązującymi normami,

- 3) zgodne wewnętrznie, tj. wzajemnie skoordynowane i powiązane w jedną całość,

- 4) realne, tj. możliwe do wykonania w świetle możliwości i środków posiadanych przez przedsiębiorstwo,

- 5) oparte o przodującą technikę i o metody pracy przodujących robotników,

- 6) odpowiadające wymogom rozrachunku gospodarczego.

Poważne i odpowiedzialne zadanie, jakim jest opracowanie planu techniczno-ekonomicznego, który w praktyce organizować będzie przez okres roku pracę przedsiębiorstwa, wymaga dużego wysiłku całego jego aktywu i nie może być wykonane wyłącznie przez dział planowania. Dlatego w opracowaniu planu obok działu planowania powinny brać udział wszystkie działy, cała załoga. W tej sytuacji jednym z warunków prawidłowego opracowania planu jest właściwy podział czynności w pracach nad planem pomiędzy poszczególne komórki przedsiębiorstwa, ustalenie dla nich szczegółowych zadań i zapewnienie wzajemnej współpracy. W wielu przedsiębiorstwach istnieje praktyka, że prace nad planem są uznane za wyłączną sprawę działu planowania i na dział ten nakłada się całość pracy. Tego rodzaju zwyczaj jest niesłuszny, wręcz przeciwnie, opracowanie planu techniczno-ekonomicznego przedsiębiorstwa powinno należeć nie tylko do działu planowania, ale do całej służby planowania w przedsię-

biorstwie. Do służby planowania zaliczamy obok działu planowania komórki i stanowiska pracy, do zadań których należą prace nad sprawozdawczością i statystyką oraz wszystkie inne działy i stanowiska w przedsiębiorstwie, które planują poszczególne odcinki swej działalności. Jednym z ważnych warunków prawidłowej organizacji prac nad planem jest właściwe ustawienie organizacyjne i wzajemny podział czynności w ramach samej służby planowania. Dział planowania powinien spełniać rolę centralnej komórki planowania, której zadaniem jest kierowanie całością prac nad planem. Kierownik tego działu ponosi przed dyrektorem przedsiębiorstwa odpowiedzialność za całość prac w zakresie opracowywania planu, za jego treść i terminowość. Do zadań działu planowania w toku prac nad planem techniczno-ekonomicznym należy:

a. ustalenie trybu i metody prac nad planem (zakres zadań, obowiązujące wzory formularzy planowych dla poszczególnych komórek przedmiotowych, funkcjonalnych),

b. ustalenie harmonogramu prac,

c. ustalenie wytycznych do opracowania planu zgodnych z otrzymanymi zadaniami, przedstawienie tych wytycznych na naradzie aktywu przedsiębiorstwa i po zaakceptowaniu ich przez kierownictwo zakładu przekazanie poszczególnym komórkom organizacyjnym, biorącym udział w pracach nad planem,

d. przekazanie poszczególnym jednostkom materiałów do opracowania,

e. kontrolowanie i koordynowanie przebiegu prac w komórkach przedmiotowych,

f. opracowanie zbiorczego planu przedsiębiorstwa na podstawie materiałów otrzymanych z komórek przedmiotowych i przedstawienie go na naradzie aktywu przedsiębiorstwa,

g. doprowadzenie obowiązujących zadań do wszystkich komórek organizacyjnych po zatwierdzeniu planu przez centralny zarząd.

Komórki przedmiotowe planowania, jak np. dział pracy i płacy, dział zaopatrzenia itp. stanowią jednostki organizacyjne lub stanowiska pracy, do zadań których należy opracowywanie wydzielonej części planu (odcinka planu), względnie elementów planu. Komórką przedmiotową (funkcjonalną) jest więc każdy dział (każda jednostka organizacyjna) przedsiębiorstwa, która w granicach swego zakresu pracy i w ramach swoich zadań opracowuje wnioski, materiały lub poszczególne odcinki planu. Każda z komórek organizacyjnych, biorąc jakkolwiek udział w pracy nad planem, staje się odpowiedzialna za swój odcinek w zakresie swego przedmiotu pracy (swoich funkcji w przedsiębiorstwie).

Do zadań komórek przedmiotowych po otrzymaniu wytycznych oraz instrukcji i wzorów z działu planowania, należy:

a. opracowanie własnego odcinka planu zgodnie z ustalonym ogólnym harmonogramem w ścisłej współpracy z działem planowania i z innymi komórkami przedmiotowymi.

b. złożenie opracowanych materiałów do

działu planowania i udział w opracowywaniu planu zbiorczego (pełnego, kompleksowego),

c. po przekazaniu przez dział planowania obowiązujących, tj. zatwierdzonych (przez centralny zarząd) planów, doprowadzenie zadań planowych do wszystkich stanowisk pracy.

Poszczególne części planu powinny być sporządzane przez następujące komórki organizacyjne przedsiębiorstwa: program produkcji przez dział produkcji (techniczno-produkcyjny), plan zbytu przez dział zbytu, plan rozwoju techniki przez dział głównego technologa, plan zatrudnienia, wydajności pracy i płac przez dział organizacji pracy i płacy, plan zaopatrzenia i zużycia materiałowego przez dział zaopatrzenia, plan kapitalnych remontów przez dział głównego mechanika, plan inwestycyjny przez dział inwestycji, plan kosztów własnych przez dział planowania, plan finansowy przez dział finansowy. W niektórych przedsiębiorstwach działy są łączone, a wówczas komórki przedmiotowe (funkcjonalne) łączą w sobie odpowiednie odcinkowe plany (np. praca i płaca w planowaniu, zaopatrzenie i zbył razem itp.). Niesłuszne jest jednak np. opracowywanie planu rozwoju techniki lub planu finansowego przez dział planowania. Specjalną sprawą jest zagadnienie, kto ma opracowywać plan kosztów własnych. Praktyka jest często różna. W niektórych przedsiębiorstwach zagadnienie kto odpowiada za całokształt zagadnienia kosztów nie jest ostatecznie rozstrzygnięte, a zagadnieniem tym zajmuje się dorywczo dział głównego księgowego, dział finansowy, dział planowania itp. Jak wskazują doświadczenia natomiast najlepszym rozwiązaniem jest prowadzenie całości zagadnień kosztów przez dział planowania, a stąd opracowanie planu kosztów własnych powinno należeć do działu planowania. Dział planowania w oparciu o analizy własne oraz o materiały dostarczone przez głównego księgowego, dział finansowy oraz inne, przeprowadza analizę planu z ekonomicznego punktu widzenia oraz opracowuje plan kosztów.

Obok właściwego podziału czynności w pracach nad planem, bardzo istotnym zagadnieniem dla prawidłowego opracowania planu jest prawidłowe zebranie i przygotowanie materiałów niezbędnych do opracowania planu i właściwy ich bieg w toku prac nad planem. Przystępując do prac nad planem, przedsiębiorstwo posiada wstępne opracowania, dotyczące analizy zdolności produkcyjnej, zagadnień rozwoju techniki, programu produkcji, zatrudnienia, wydajności pracy, płac, zaopatrzenia, kosztów. Z centralnego zarządu przedsiębiorstwo otrzymuje wytyczne (wskaźniki) w zakresie: produkcji globalnej i towarowej w cenach niezmiennych i bieżących, produkcji ważniejszych wyrobów według ilości, ważniejszych zagadnień rozwoju techniki, limitu na kapitalne remonty i ważniejszych zadań rzeczowych limitu inwestycyjnego i zadań rzeczowych limitu zatrudnienia, wskaźników wydajności i średnich płac, norm zużycia podstawowych materiałów, zadań obniżki kosztów, głównych zadań finansowych

(akumulacja, zysk, środki obrotowe). Przy sporządzaniu planu służba planowania opiera się na otrzymanych z centralnego zarządu wzorach i instrukcjach.

Obok otrzymanych limitów obowiązują normy dla danego zakładu, zatwierdzone przez jednostkę nadrzędną, są to normy pracy, obsługi, zużycia materiałów podstawowych i pomocniczych, normy dotyczące remontów, procesów technologicznych oraz normy dotyczące systemów płac, zasad zaszeregowania robotników i pracowników.

Poza tym poszczególne działy opracowują szereg materiałów pomocniczych potrzebnych do ustalenia wielkości zasadniczych. Poszczególne działy organizacyjne przedsiębiorstwa część tych materiałów niezbędnych do opracowania planu otrzymują od działu planowania (wytyczne), część od innych komórek organizacyjnych. Równocześnie poszczególne działy przedmiotowe (funkcjonalne) otrzymują potwierdzenie obowiązujących norm również z działu planowania.

Tabela 1

Części planu techn.-ekonom.	Komórka odpowiadz. za oprac. i złożenie do dz. planowania danego mat.	Materiały niezbędne i podstawy opracowania.	Od kogo materiały podstawowe otrzymać
1	2	3	4
1. produkcja a) produkcja globalna i towarowa w cenach zmieniających i bieżących oraz wg ilości i asortymentu	dział produkcji (techniczno-produkcyjny)	1. limity dotyczące produkcji ogółem i najważniejszych wyrobów ilościowo 2. ceny niezmiennie i zbytu 3. nomenklatura wyrobów 4. uchwała Rządu, zarządzenia Ministra i c. z. co do produkcji wg ilości 5. zmiana remanentu narzędzi i przyrządów produkcji własnej na cele produkcyjne przedsiębiorstwa do ustalenia produkcji globalnej 6. obliczenie zmiany stanu produkcji niezakończonych	dział planowania jak wyżej jak wyżej jak wyżej opracowanie własne ew. przy współpracy z działem głównego technologa opracowanie własne
b) produkcja nowych wyrobów	dział produkcji (techniczno-produkcyjny)	7. zapotrzebowanie na wyroby i części produkcji własnej przeznaczone dla inwestycji i kapitalnych remontów wykonywanych sposobem gospodarczym oraz dla działalności pozazakładowej 1. limity i wytyczne 2. ustalenie harmonogramu uruchomienia produkcji nowych wyrobów 3. opracowanie procesów technologicznych.	dział inwestycji, dział głównego mechanika oraz odpowiednie jednostki organizacyjne dział planowania. opracowanie własne przy współpracy z działem głównego technologa
c) zdolność produkcyjna	jak wyżej	1. pracochłonność wyrobów (o ile następuje zmiana w pracochłonności na skutek nowej technologii) 2. zmiana w wydajności urządzeń na skutek zmian techniczno-organizacyjnych. 3. przyrost zdolności produkcyjnych (efekty inwestycyjne). 4. zestawienie czynnych urządzeń 5. plan kapitalnych remontów urządzeń, wpływ na zdolność produkcyjną	dział głównego technologa opracowującego plan rozwoju techniki jak wyżej dział inwestycji przez dział planowania dział głównego mechanika dział głównego mechanika
d) plan zbytu	dział zbytu	1. remanent początkowy wyrobów gotowych, program produkcji, zobowiązania planowe, końcowy planowany remanent wyrobów gotowych.	opracowanie własne w porozumieniu z działem planowania, z działem głównego księgowego i działem tech. produkcyjnym

W ten sposób komórki przedmiotowe opracowując swój odcinek planu powinny współpracować ściśle między sobą i wzajemnie wymieniać niezbędne materiały. W tej sytuacji jest niezwykle ważne właściwe zorganizowanie obiegu materiałów w toku prac nad planem, aby nie było przerywania pracy lub ponownego opracowywania tych samych materiałów przez poszczególne działy w przedsiębiorstwie. Warunkiem sprawnego obiegu materiałów w toku prac nad planem w przedsiębiorstwie jest ustalenie właściwego trybu i harmonogramu prac oraz kolejności przekazywanych sobie materiałów przez poszczególne działy. Dla prawidłowego ustalenia harmonogramu niezbędne jest ustalenie: 1) jakie komórki przedmiotowe odpowiedzialne są za poszczególne zagadnienia, 2) jakie materiały są im niezbędne dla opracowania ich odcinka planu i od kogo mają te materiały otrzymywać.

Powiązana pomiędzy poszczególnymi komórkami przedmiotowymi oraz wzajemna ich współzależność w toku prac nad planem przedstawia się następująco:

1	2	3	4
<p>2. rozwój techniki</p> <p>a) plan mechanizacji pracochłonnych i ciężkich robót oraz automatyzacji procesów produkcyjnych,</p> <p>b) plan wprowadzenia i rozszerzenia postępowych procesów technologicznych i metod produkcyjnych,</p> <p>c) plan opanowania produkcji nowych maszyn, urządzeń, materiałów i wyrobów,</p> <p>d) plan prac naukowo-badawczych, konstrukcyjnych i doświadczalnych,</p> <p>e) plan opracowania i wprowadzenia norm.</p>	dział głównego technologa (konstruktora)	<p>1. wnioski racjonalizatorskie.</p> <p>2. opracowanie odpowiedniej dokumentacji.</p> <p>1. opracowanie nowej technologii.</p> <p>1. opracowanie nowej technologii.</p> <p>2. polecenia jednostek zwierzchnich podjęcia produkcji nowych wyrobów.</p> <p>1. opracowanie nowej dokumentacji i przeprowadzenie badań,</p> <p>1. opracowanie nowych norm pracy, zużycia itp.</p>	<p>materiały z wydziałów (oddziałów produkcyjnych) i opracowanie własne.</p> <p>opracowanie własne</p> <p>opracowanie własne</p> <p>polecenia centralnego zarządu</p> <p>opracowanie własne</p> <p>opracowanie własne</p>
<p>3. plan zatrudnienia, wydajności pracy i płac,</p> <p>A. plan zatrudnienia</p> <p>a) robotników grupy przemysłowej (robotnicy bezpośrednio zatrudnieni przy prod.),</p> <p>b) robotników grupy przemysłowej nie bezpośrednio zatrudnionych.</p> <p>c) pozostali: inż.-techn. adm.-b. urowi obsługi</p> <p>d) grupa nieprzemysłowa</p> <p>B. wydajność pracy</p> <p>C. średnie płace, fundusz płac i bezosobowy fundusz płac.</p> <p>E. plan wyuczenia zawodu i podniesienia kwalifikacji.</p> <p>D. plan zapotrzebowania na robotników i jego pokrycie</p> <p>F. plan nakładów na bezpieczeństwo i higienę pracy.</p> <p>G. plan świadczeń socjalnych.</p>	<p>dział pracy i płacy</p> <p>dział pracy i płacy</p> <p>komórka BHP</p> <p>dział pracy i płacy lub komórka Akcji Socjalnej.</p>	<p>limity zatrudnienia średnich płac, funduszu płac i wydajności pracy.</p> <p>1. normy pracy</p> <p>2. bilans czasu roboczego.</p> <p>3. plan produkcji (pracochłonność produkcji z uwzględnieniem przekroczenia norm).</p> <p>4. wytyczne wzrostu wydajności pracy.</p> <p>5. normy obsługi urządzeń i agregatów</p> <p>6. etaty</p> <p>1. etaty personelu gospodarki pozakładowej, program prac gospodarki pozakładowej.</p> <p>1. plan produkcji wg ilości i wartości.</p> <p>2. plan zatrudnienia.</p> <p>1. taryfikatory robót.</p> <p>2. systemy płac.</p> <p>3. dane dotyczące wielkości bezosobowego funduszu płac.</p> <p>1. zapotrzebowanie na kwalifikowanych robotników</p> <p>2. zapotrzebowanie wynikające z planu zatrudnienia.</p> <p>3. dane dotyczące zatrudnienia, kwalifikacji, potrzebne do planu szkolenia, materiały i wnioski od odpowiednich komórek w opracowaniu o przepisy i zasady BHP.</p> <p>obowiązujące przepisy państwowe i branżowe.</p>	<p>z działu planowania</p> <p>oprac. przy współpr. gł. techn. i dz. prod. opracowanie własne</p> <p>z działu produkcji</p> <p>oprac. własne w porozumieniu z dz. plan. gł. techn. (wg planu rozwoju techniki) i dz. prod. oprac. własne w porozumieniu z dz. prod. i gł. mech.</p> <p>opracowanie własne</p> <p>opracowanie własne w oparciu o materiały z odpowiednich komórek i jedn. org.</p> <p>opracowanie działu produkcji</p> <p>opracowanie własne</p> <p>opracowanie własne</p> <p>wnioski od kierownictwa i oddzielnych działów</p> <p>oprac. wł. w poroz. z odpowiedn. dz. oraz z kom. szkol.</p> <p>oprac. wł. w poroz. z radą miejsc. zw. zaw. i gł. mech.</p> <p>oprac. wł. w poroz. z radą miejsc. zw. zaw.</p>
<p>4. plan zaopatrzenia i zużycia materiałowego.</p>	dział zaopatrzenia	<p>1. normy zużycia materiałów podstawowych, surowców, półfabrykatów i wyrobów gotowych (w prod. przemysłowej).</p> <p>2. program produkcji</p> <p>3. zużycie materiałów paliwa i energii dla celów remontowych syst. gosp.</p> <p>4. zużycie materiałów dla inwestycji sposobem gospodarczym</p> <p>5. zużycie materiałów dla celów gospodarczych, inwentarz krótkotrwały, umundurowanie.</p>	<p>dział głównego technologa</p> <p>z działu techniczno-produkcyjnego</p> <p>dział głównego mechanika</p> <p>dział inwestycji</p> <p>dział gospodarczy, dział pracy i płacy</p>
<p>5. plan kapitalnych remontów</p>	dział głównego mechanika	<p>1. zestawienie maszyn i urządzeń przeznaczonych do remontu.</p> <p>2. opracowanie kosztorysów remontów poszczególnych obiektów.</p> <p>3. limity.</p>	<p>opracowanie własne</p> <p>dział planowania</p>

1	2	3	4
6. plan inwestycji	dział inwestycji	1. wytyczne wieloletnie. 2. materiały dotyczące zmian urządzeń i maszyn w związku z rozwojem produkcji i techniki. 3. limity i wytyczne.	z działu planowania dział głównego technologa i opracowania własne z działu planowania
7. plan kosztów własnych: a) nakłady i koszty produkcji podstawowej, b) koszty wydziałowe, c) koszty ogólnozakładowe d) koszty jednostkowe (kalkulacji) e) plan obniżenia kosztów produkcji porównywalnej	dział planowania	1. plan zużycia i normy zużycia surowców. 2. zużycie energii i paliw. 3. płace. 4. amortyzacja środków trwałych. 5. plan remontów sposobem gospodarczym. 6. plan inwestycji sposobem gospodarczym. 7. program produkcji. 8. materiały dotyczące ustalenia kosztów ogólnozakładowych. 9. Materiały dotyczące ustalenia kosztów wydziałowych. 10. dane sprawozdawcze, analizy itp. 11. limity obniżki kosztów.	dział zaopatrzenia i głównego technologa dział pracy i płacy dział głównego księgowego dział głównego mechanika dział inwestycji dział produkcji dział produkcji z odpowiednich działów, głównie z działu gospodarczego z odpowiednich działów i z działu głównego mechanika z działu głównego księgowego przekazane przez centralny zarząd
8. plan finansowy	dział finansowy	1. koszty własne 2. bilanse za okres ubiegły. 3. realizacja produkcji. 4. materiały dotyczące środków obrotowych.	z działu planowania z działu głównego księgowego z działu zbytu z działu zaopatrzenia, opracowania własne

W związku z krótkim okresem czasu (1 miesiąc), w którym musi być opracowany plan, przedsiębiorstwo czeka bardzo wytężona praca. Prawidłowe oraz terminowe opracowanie planu jest w dużej mierze uzależnione od właściwej organizacji i ustalenia harmonogramu prac nad planem. Dokładnie opracowany harmonogram pozwala na wyeliminowanie w wielu przypadkach dublowania pracy na poszczególnych odcinkach oraz na racjonalne wykorzystanie czasu pracy personelu zatrudnionego przy planie. Prawidłowo sporządzony harmonogram prac nad planem musi uwzględniać kolejność prac i wzajemne ich powiązanie oraz uzgadniać je w czasie. Jak wskazują doświadczenia, harmonogram taki powinien obejmować 4 podstawowe okresy: a) przygotowawczy, b) wstępny, c) właściwego opracowania planu, d) końcowy.

Okres przygotowawczy obejmuje okres przed otrzymaniem poleceń i wytycznych z centralnego zarządu (około 4 tygodni). W okresie tym powinny być opracowane cyfry wynikowe planu inwestycyjnego i plan kapitalnych remontów oraz powinny być rozpoczęte prace nad planem rozwoju techniki przy równoczesnym opracowywaniu analiz wstępnych, głównie dotyczących oceny wykonania planu za okres ubiegły, osiągniętych wskaźników, analizy sprawozdań. Główny ciężar prac w tym okresie spoczywa na dziale planowania.

Wstępny okres prac nad planem powinien obejmować okres od otrzymania zadań z centralnego zarządu do zatwierdzenia przez kierownictwo przedsiębiorstwa wytycznych do pracy dla komórek przedmiotowych. W tym okresie dział planowania powinien porównać

przygotowane materiały i analizy z otrzymanymi limitami, opracować ostateczne wnioski (konsultując z innymi działami) co do poszczególnych zadań i trybu opracowania planu oraz przedstawić wytyczne na naradzie zespołu kierowniczego (kierownicy działów, oddziałów, produjący robotnicy, organizacja partyjna). Celem narady jest szczegółowe omówienie zadań otrzymanych z centralnego zarządu oraz zapoznanie z nimi najszerszego ogółu pracowników. W okresie tym ustala się również szczegółowy tryb prac nad planem.

Okres właściwego opracowania planu stanowi okres głównego nasilenia prac nad planem w przedsiębiorstwie. W tym okresie dział planowania powinien przekazać wytyczne do komórek przedmiotowych, które opracowują szczegółowe materiały do planu. Powinien on koordynować pracę, czuwać nad przebiegiem prac i usuwać trudności, w przypadkach wątpliwych wymagających decyzji kierownictwa dział planowania powinien w toku prac nad planem przedstawiać te problemy do decyzji dyrektora przedsiębiorstwa.

Okres końcowy obejmuje okres 3 ostatnich dni harmonogramu i zamyka się złożeniem planu w centralnym zarządzie do zatwierdzenia. W tym okresie dział planowania opracowuje po uzyskaniu materiałów z komórek przedmiotowych, ostateczny projekt. Dział planowania nie robi tego w oderwaniu od komórek przedmiotowych, lecz uzgadnia i konsultuje niezgodności oraz zagadnienia wymagające wyjaśnienia. Po opracowaniu planu dział planowania powinien przedstawić plan na naradzie aktywu przedsiębiorstwa i ewentualnie na naradach oddziałowych. Po przedyskutowaniu i wyciągnięciu wniosków dział planowania

powinien przedstawić plan dyrektorowi przedsiębiorstwa do zatwierdzenia.

Narady aktywu przedsiębiorstwa nad planem w okresie przygotowawczym, wstępnym i końcowym nie wykluczają omawiania poszczególnych zagadnień w działach i oddziałach. Szeroki udział załogi we wszystkich fazach podnosi wartość opracowania planu, pozwala na szerokie sięgnięcie do ukrytych rezerw, do doświadczeń przodujących robotników. Wiąże również załogę z planem, co następnie ma olbrzymie znaczenie w walce o jego wykonanie i przekroczenie.

Na podstawie doświadczeń praktyki można ustalić następującą ramową kolejność prac nad planem, począwszy od okresu przygotowawczego:

1. Ustalenie rozmiaru i charakteru inwestycji oraz oddawania ich do użytku (przyrost zdolności produkcyjnej, efekty inwestycyjne). Znajduje to swoje odzwierciedlenie w planie rozwoju techniki oraz ma wpływ na wzrost zdolności produkcyjnej.

2. Ustalenie kierunku i wielkości kapitalnych remontów oraz średnich i bieżących. Z ustaleniami tymi wiąże się okres przestojów maszyn i urządzeń, co z kolei wpływa na zdolność produkcyjną.

3. Ustalenie zadań w zakresie rozwoju techniki (nowa technologia, poprawa norm, uruchomienie nowej produkcji), co wpływa na zdolność produkcyjną.

4. Ustalenie (wstępne) programu produkcji, ilościowego i wg asortymentu.

5. Analiza pracochłonności produkcji w oparciu o normy pracy i ustalone procesy produkcyjne (biorąc pod uwagę założony rozwój techniki).

6. Analiza zdolności produkcyjnej urządzeń i maszyn w oparciu o inwestycje (nowe urządzenia), kapitalne remonty (planowane postoje remontowe) i osiągnięcia planu rozwoju techniki.

7. Ostateczne ustalenie programu produkcji przez uzgodnienie punktów 5 i 6 pod kątem pełnego wykorzystania zdolności produkcyjnej.

8. Ustalenie zatrudnienia robotników produkcyjnych w oparciu o prachochłonność programu produkcyjnego, bilans czasu roboczego i normy pracy oraz opracowanie zapotrzebowania na robotników i opracowanie zatrudnienia pozostałych grup pracowników w oparciu o etaty i normy obsługi. Następnie w oparciu o średnią płacę przekazaną przez centralny zarząd należy przejść do funduszu płac. Należy jednak zaznaczyć przy tym, że cały szereg prac wstępnych, jak np.: ustalenie zatrudnienia robotników nieprodukcyjnych, pracowników obsługi, pracowników administracyjno-biurowych, inżynieryjno-technicznych itp. można przeprowadzić wcześniej. Można też przygotować wcześniej materiał dotyczący średnich płac i funduszu, świadczeń socjalnych i BHP, oraz

przeprowadzić analizę norm pracy i ich średniego wykonania.

9. Opracowanie zaopatrzenia i zużycia materiałowego w oparciu o program produkcji i normy zużycia z tym, że wstępne prace mogą być prowadzone wcześniej na odcinku norm zużycia i zużycia materiałowego na cele nieprodukcyjne.

10. Opracowanie planu kosztów własnych w oparciu o ustalony program produkcyjny, zatrudnienie i płace, zużycie materiałowe i pozostałe elementy kosztów oraz w oparciu o materiały dotyczące kosztów ogólnozakładowych i wydziałowych. Cały szereg wyżej wymienionych prac może być wykonany wcześniej.

11. Opracowanie planu finansowego w oparciu o plan produkcyjny, zaopatrzenia, płac i kosztów z tym, że szereg prac wstępnych może być podjęty wcześniej.

Przed przystąpieniem do opracowania harmonogramu należy zebrać ze wszystkich działów i stanowisk pracy opracowujących plan dane określające ilość czasu potrzebną, poszczególnym działom na opracowanie właściwych odcinków planu, oraz informacje co do danych, jakimi powinien dział dysponować i w jakim czasie. Po przedyskutowaniu projektu harmonogramu na naradzie aktywu przedsiębiorstwa, należy opracować ostateczny tekst harmonogramu oraz przekazać go poszczególnym działom. Harmonogram powinien zawierać omówienie wszystkich czynności związanych z pracami nad zbieraniem dokumentacji pierwotnej oraz nad samym sporządzaniem planów. Dokładne ustalenie harmonogramu wymaga dużego zasobu doświadczenia oraz znajomości specyfiki przedsiębiorstwa. Aby harmonogram osiągnął właściwy cel musi on być bardzo dokładnie przestrzegany. Kontrola przestrzegania harmonogramu powinna być przeprowadzana przez dział planowania codziennie. W przypadku ewentualnych odchyłeń powinno nastąpić natychmiast urealnienie harmonogramu. Z kontrolą łączy się nierozzerwalnie analiza przyczyn niedotrzymywania wyznaczonych terminów przez harmonogram, jak również analiza jakości materiałów przekazywanych z jednych działów do drugich, oraz mobilizowanie pracowników na zagrożonych odcinkach. Równocześnie dział planowania powinien zwracać baczną uwagę na wewnętrzną zgodność planów odcinkowych, aby poszczególne części planów stanowiły wzajemną, powiązaną, skoordynowaną całość. Przykładem ramowego harmonogramu prac nad planem jest załączony wykres graficzny, ilustrujący ile czasu poszczególne działy i stanowiska pracy powinny opracowywać poszczególne części planu. Tego rodzaju wykres pozwala na orientowanie się w obciążeniu poszczególnych działów, co umożliwia ewentualne przesuwanie pracowników z jednego działu do drugiego w celu usuwania zahamowań w pracy nad planem.

Przykładowy projekt rozwiązania graficznego harmonogramu prac nad planem.

1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30								
Komórka szkolenia	4. Ustalenie zapotrzebowania na robotników																																								
	5. Ustalenie średniej płacy dla poszczególnych grup pracown.																																								
	6. Ustalenie funduszu plac																																								
	7. Ustalenie bezosobowego funduszu plac																																								
Komórka BHP	8. Ustalenie jakości i ilości świadczeń socjalnych	komórka kosztów własnych i dział finansowy																																							
	Plan podniesienia kwalifikacji																																								
Komórka kosztów własnych	1. Opracowanie programu szkolenia																																								
	2. Ustalenie kosztów szkolenia	komórka kosztów własnych i dział finansowy																																							
Dział finansowy	Plan nakładów na BHP																																								
	1. Ustalenie nakładów na BHP w oparciu o materiały działów: produkcji, głównego mechanika, głównego technologa	komórka kosztów własnych i dział finansowy																																							
	Plan kosztów własnych																																								
	1. Ustalenie kosztów wydziałowych																																								
	2. Ustalenie kosztów produkcji globalnej i towarowej																																								
Dział finansowy	3. Ustalenie kosztów ogólnozakładowych	dział finansowy																																							
	4. Ustalenie kosztów jednostkowych (kalkulacje)																																								
	5. Ustalenie obniżki kosztów własnych produkcji porównalnej																																								
Dział finansowy	Plan finansowy																																								
	1. Opracowanie bilansu dochodów i wydatków, planu rentowności, sfinansowania kapitałnych remontów i inwestycji, akumulacji, normatywów środków obrotowych																																								

Prawidłowa organizacja prac nad planem i przestrzeganie ustalonego harmonogramu są warunkiem sprawnego opracowania planu. Pamiętać jednak należy, że prawidłowe opracowanie planu zależy przede wszystkim od właściwego ustalenia zadań planowych, zgodnego z wymogami obiektywnych praw ekonomicznych socjalizmu i obiektywnych warunków działalności przedsiębiorstwa. Wartość planu zależy w szczególności od tego, czy plan ten maksymalnie wykorzystuje rezerwy produkcyjne i ukryte zasoby przedsiębiorstwa, czy za-

dania jego opierają się na normach średnio-progresywnych, uogólniających doświadczenie produjących brygad i robotników. Obok realizacji tych wymogów sprawna organizacja prac nad planem w przedsiębiorstwach przemysłowych przyczynić się może w dużym stopniu do właściwego wykonania zadań, jakie stawia przed aparatem planowania Partia i Rząd w związku z opracowaniem planów techniczno-ekonomicznych przedsiębiorstw przemysłowych na r. 1954.

O ŚCIŚLEJSZE POWIĄZANIE WYNAŁAZCZOŚCI Z PLANOWANIEM

Mieczysław DWORCZYK

WYNAŁAZCZOŚĆ pracownicza rozwija się nieustannie coraz bardziej oddziałując na rozwój gospodarki narodowej. Coraz większa liczba pracujących bierze udział w tym ruchu. Ilość zgłoszonych projektów, wynosząca w latach 1950 i 1951 odpowiednio 53 i 54 tys., podniosła się w roku 1952 do 125 tys., a w pierwszym półroczu 1953 r. do 99.918. Przewidywane oszczędności na skutek projektów racjonalizacyjnych, określone były w 1950 r. na 44 mln. zł., w latach 1951—1952 odpowiednio na 360 i 850 mln. zł., w I zaś półroczu 1953 r. na 540 mln. zł. Niekorzystnym jednak objawem jest wzrost ilości projektów zgłoszonych a nie wprowadzonych do produkcji. Liczba ich z 11.600 w półroczu 1951 r. wzrosła do 43.915 w pierwszym półroczu 1953 r. Projekty takie nazywają się „zalegie”, a stosunek ich do zgłoszonych wyrażany jest tzw. wskaźnikiem zaległości. Wskaźnik ten, obliczany miesięcznie, wzrósł (z pewnymi wahaniami) z 2,5 w I półroczu 1951 r. do 2,75 w I półroczu 1953 r.

Oczywiście zaległości w rozpatrywaniu i realizacji projektu działają hamująco na umasowienie racjonalizacji. Ruch racjonalizatorski powinien zaś przybierać coraz bardziej masowy charakter i dawać coraz większe korzyści ekonomiczne oraz wpływać na rozwój postępu technicznego.

W pierwszym rządzie dbają o rozwój wynalazczości pracowniczej administracja gospodarcza oraz związki zawodowe pod ogólnym kierownictwem partii. Współdziałają przy tym stowarzyszenia naukowo-techniczne inżynierów i techników, pracownicy naukowcy wyższych uczelni technicznych oraz instytutów naukowo-badawczych.

Zadania poszczególnych czynników w ogólnym zarysie przedstawiają się następująco. Administracja gospodarcza kieruje organizacją ruchu wynalazczości, ustala ogólne tendencje rozwojowe w porozumieniu ze związkami za-

wodowymi i zapewnia środki na jego rozwój. Związki zawodowe prowadzą zaś pracę w kierunku umasowienia wynalazczości. Ich organy kierują ogólną mobilizacją załóg do rozwijania racjonalizacji i sprawują społeczną kontrolę pracy administracji w zakresie kierowania wynalazczością w przedsiębiorstwach. Stowarzyszenia naukowo-techniczne mają za zadanie m. in. doszkalamie racjonalizatorów, podnoszenie ich wiedzy fachowej oraz organizację właściwej pomocy technicznej we wszelkiej formie. Pracownicy naukowcy wyższych uczelni technicznych i instytutów naukowo-badawczych współdziałają przede wszystkim w przepracowywaniu specjalnie trudnych problemów z racjonalizatorami i kierownictwami przedsiębiorstw. W ministerstwach, centralnych zarządach oraz w zakładach pracy istnieją specjalne komórki zajmujące się wynalazczością. W związkach zawodowych sprawami wynalazczości zajmują się głównie wydziały współzawodnictwa i racjonalizacji w zarządach głównych, gabinety techniczne w ORZZ oraz kluby techniki i racjonalizacji. W stowarzyszeniach naukowo-technicznych sprawami racjonalizacji zajmują się prezydja zarządów głównych, wojewódzkie oddziały NOT, zakładowe koła stowarzyszeń inżynierów i techników. W wyższych uczelniach technicznych istnieją poradnie racjonalizatorskie, a czasem działają komitety współpracy naukowców i robotników.

*

Pod pojęciem planowania wynalazczości rozumie się planowanie zadań, efektów, jakie ma dać wynalazczość oraz środków na ich uzyskanie. Jednym z podstawowych elementów w planowaniu rozwoju wynalazczości jest wskazywanie racjonalizatorom konkretnych zadań technicznych do rozwiązania. Formy planowania zmieniały się, np. w drugiej połowie r. 1951 wprowadzono tytułem próby tzw. programy umasowienia wynalazczości w wytypo-

wanych zakładach pracy. Program taki składał się z 2 części: w pierwszej części podane były wyniki, jakie zakład miał uzyskać w formie ilości zgłoszonych oraz przyjętych do wykorzystania projektów, w drugiej — należało zaplanować środki dla ich realizacji w formie np. zorganizowania brygad robotniczo-inżynierskich, odczytów itp. Program ten ponadto był wspólnym planem działania dla wszystkich zajmujących się rozwojem wynalazczości w przedsiębiorstwie. Po wypróbowaniu tego rodzaju form planowania wynalazczości w kilkunastu zakładach, komórki wynalazczości resortów wprowadziły plany rozwoju wynalazczości na r. 1952.

Wprowadzenie planowania rozwoju wynalazczości według oceny IV Krajowej Narady Aktywu Racjonalizatorskiego było, łącznie z rozszerzeniem tematycznego kierowania pracą racjonalizatorów podstawowym czynnikiem, dzięki któremu uzyskano w r. 1952 przeszło 2-krotny rozwój wynalazczości w porównaniu z r. 1951. Te formy planowania posiadały jednak szereg braków, które ostatnio ujawniły się bardzo wyraźnie. Do najważniejszych z nich należą: brak ścisłego powiązania z planem techniczno-ekonomicznym oraz wyraźnie niedostateczny brak współpracy między administracją, związkami zawodowymi i stowarzyszeniami naukowo-technicznymi w okresie sporządzania przez nie planu rozwoju wynalazczości i budżetu.

W planach rozwoju wynalazczości przeważnie nie zamieszczano np. zapotrzebowania na maszyno- i roboczo-godziny ani na środki finansowe. Nie było również danych ekonomicznych, które by ilustrowały w ujęciu finansowym, całkowite nakłady na wynalazczość i przewidywane efekty. Brak analizy ekonomicznej osłabiał pozycję komórek wynalazczości, które nie były w stanie odpowiedzieć na pytanie — co wynalazczość daje w zamian za planowane nakłady. Służby finansowe zakładu nie starały się o zebranie odpowiednich danych. Inicjatywę w tym kierunku wykazały raczej tylko przodujące komórki wynalazczości, np. w hucie „Ferrum,” w wyniku czego w rocznym i kwartalnym planach produkcyjnych planuje się tam czas (godziny) na realizację pomysłów, a wynalazczość ma zapewnić środki pieniężne w planach finansowych.

W początkowym okresie rozwoju wynalazczości, przy jej niewielkim umasowieniu, środki potrzebne na realizację projektów były niewielkie i mogły być wygospodarowane z posiadanych rezerw. Zwiększenie dyscypliny w planowaniu, zwłaszcza finansowym, napięte plany, konieczność wyznaczenia środków na rozwój wynalazczości, np. w średnim przedsiębiorstwie rzędu kilkudziesięciu tysięcy roboczo-godzin i kilkuset tysięcy złotych, zmuszają do zapewnienia w planach odpowiednich nakładów na wynalazczość. Należy również pamiętać, że gdy np. resort występuje z nowymi propozycjami pod adresem związku zawodowego, czy stowarzyszenia naukowo-technicznego musi to robić wtedy, kiedy fundusze ich nie są jeszcze przeznaczone na inne cele oraz powinien podać spo-

soby powiązania ich działalności z planami techniczno-ekonomicznymi.

Metodyka planowania rozwoju wynalazczości powinna odpowiadać szeregowi warunków. Plany rozwoju wynalazczości muszą podawać zestawienie planowanych wyników działalności wynalazczej oraz potrzebnych środków do ich realizacji. Plany te należy uważać za podstawowe narzędzie kierowania sprawami wynalazczości przez poszczególne pionory: administrację, związki zawodowe, stowarzyszenia naukowo-techniczne i szkoły wyższe. Plany te powinny w możliwie dużym stopniu pobudzać aktywność organów specjalnie powołanych do rozwijania wynalazczości w resortach, gabinetów technicznych przy ORZZ, poradni racjonalizatorskich, komitetów współpracy naukowców z robotnikami oraz organów zajmujących się sprawami wynalazczości, jako jedną z głównych dziedzin swej działalności, a więc: wydziałów produkcyjnych i kulturalno-oświatowych przy ORZZ, zarządów głównych stowarzyszeń inżynierów i techników oraz oddziałów wojewódzkich NOT. Plany te muszą wreszcie zapewniać możliwie najlepszą na danym etapie współpracę w rozwijaniu ruchu wynalazczości przez wszystkie powołane do tego organa.

Plany rozwoju wynalazczości spełniają swoje zadanie wówczas, gdy metodyka ich opracowywania przyjmie założenie, że istnieje jeden plan rozwoju wynalazczości obowiązujący dla danego resortu oraz współpracujących z nim bezpośrednio: zarządu głównego związku zawodowego i branżowego stowarzyszenia naukowo-technicznego, a także iż w ich planach działalności znajdzie to odpowiednie odbicie. Trzeba również przyjąć za podstawę, że plany rozwoju wynalazczości i działalności odpowiednich organów znajdują pełne odbicie w odpowiednich planach techniczno-ekonomicznych oraz budżetach, gdyż tylko wtedy będą one realne.

Opracowywanie planów swojej działalności przez organa związków zawodowych, stowarzyszeń naukowo-technicznych, wyższe uczelnie techniczne odbywa się w okresie opracowywania budżetu państwa. W tym więc czasie do planów ich działalności powinny wejść sprawy racjonalizacji.

Zamierzenia w zakresie rozwijania wynalazczości w kraju na rok przyszły zawarte zostaną w wielu planach i wytycznych. W pionie administracji wytyczne rozwoju wynalazczości w formie wskaźników oraz główniejszych zamierzeń w skali kraju i resortów, które mają nadawać kierunek wynalazczości w przyszłym okresie opracowywane są przez centralną jednostkę powołaną do kierowania wynalazczością w kraju — obecnie przez PKPG. Poza tym rozwój wynalazczości objęty zostanie przez roczne, kwartalne i miesięczne plany pracy Wydziału Wynalazczości Pracowniczej w PKPG; roczne, kwartalne i miesięczne plany Urzędu Patentowego oraz jego komórek; plany rozwoju wynalazczości resortów, centralnych zarządów znajdujące odbicie w planach techniczno-ekonomicznych; roczne, kwartalne i miesięczne plany pracy wydziałów wynalazczości lub ich odpowied-

ników w resortach, centralnych urzędach; roczne i kwartalne plany rozwoju wynalazczości centralnych zarządów; roczne, kwartalne i miesięczne plany pracy sekcji inżyniera wynalazczości w centralnych zarządach; roczne, kwartalne i miesięczne plany rozwoju wynalazczości zakładów pracy; roczne, kwartalne i miesięczne plany pracy komórki wynalazczości.

W pionie związków zawodowych będą to: wytyczne pracy związków zawodowych na rok przyszły opracowane przez CRZZ, w tym również wytyczne do budżetu w zakresie wynalazczości; plany pracy odpowiednich komórek organizacyjnych CRZZ, a w szczególności wydziału współzawodnictwa i racjonalizacji oraz budżety uwzględniające sprawy związane z pobudzaniem i propagowaniem wynalazczości; plany pracy i budżety odpowiednich komórek w głównych zarządach związków zawodowych, a w szczególności wydziałów współzawodnictwa i wynalazczości sporządzane w oparciu o wytyczne CRZZ i wspólnie ustalany plan rozwoju wynalazczości współpracujących resortów; ORZZ i gabinety techniczne w rocznym, kwartalnym i miesięcznym planach pracy i budżecie. Wreszcie rady miejscowe, kluby techniki i racjonalizacji opierając się na obowiązujących uchwałach CRZZ i głównych zarządów związków oraz na planach rozwoju wynalazczości zakładów układają swe plany pracy roczne, kwartalne i miesięczne oraz budżet.

W pionie NOT zamierzenia w zakresie rozwoju wynalazczości będą objęte przez wytyczne prac dla stowarzyszeń na rok przyszły zawierające również zalecenia w sprawie wynalazczości; plany pracy i budżety zarządów głównych stowarzyszeń naukowo-technicznych, uwzględniające sprawy rozwijania wynalazczości w oparciu o plany techniczne resortów i plany rozwoju wynalazczości; plany pracy i budżety wojewódzkich oddziałów NOT, opracowane w porozumieniu ze współpracującymi ORZZ; plany pracy oraz budżety kół SIT i NOT, opracowane w oparciu o zakładowy plan techniczny i plan rozwoju wynalazczości.

W pionie szkół wyższych będą to wytyczne Min. Szkolnictwa Wyższego w zakresie udziału uczelni technicznych w ruchu racjonalizatorskim i zapewnienia im odpowiednich warunków jak etaty, fundusze; plany prac komitetów współpracy naukowców z racjonalizatorami czy poradni racjonalizatorskich oraz ich budżety.

*

Przedmiotem planowania w planach rozwoju wynalazczości są efekty, które należy uzyskać oraz środki dla ich realizacji. Rozwój ruchu mierzy się przede wszystkim jego umasowaniem, efektami ekonomicznymi, jakie daje oraz wpływem na postęp techniczny.

Przy wyborze podstawowych wielkości i wskaźników dyrektywnych obowiązujących do wykonania, bierze się pod uwagę zadania stojące przed wynalazczością na danym etapie, postęp usprawnienia organizacji przedsiębiorstw i doświadczenia zebrane w zakresie planowania racjonalizacji. Jako wskaźniki dyrektywne w latach 1952—1953 resorty przyjmowały ilość

zgłoszonych projektów oraz ilość projektów przyjętych do wykorzystania. Wartości te dla celów porównawczych określano w formie wskaźnika umasowania, podającego na ilu pracowników grupy przemysłowej ma przypadać jeden zgłoszony projekt oraz wskaźnika realności zgłoszeń, podającego jaki procent zgłoszonych projektów powinien być przyjęty na skutek odpowiednich metod pracy z racjonalizatorem. Na 1954 r. resorty jako dyrektywne wskaźniki ustaliły ilość projektów zgłoszonych i wprowadzonych do produkcji. Wskaźnik wprowadzonych projektów określa efekty jakie uzyskamy z wynalazczości z większą dokładnością niż wskaźnik realności zgłoszeń.

Najbliższe celu byłoby planowanie efektów w przeliczeniu na pieniądze. Jednak z uwagi na trudność tego planowania, wartości przewidywanych oszczędności służą jedynie jako ważny element pomocniczy. Mogą one być ustalone z pewną dokładnością na podstawie danych statystycznych.

Za podstawę dla ustalenia wskaźników dyrektywnych przyjmuje się działalność wynalazczą zakładu w poprzednim okresie, wskaźniki produkcyjnych zakładów danej branży, masowe przedsięwzięcia planowane w zakładzie, charakter produkcji i środki, jakie będzie można przeznaczyć na rozwój wynalazczości w danym roku. Dla wykonania nałożonych zadań zakład planuje odpowiednie środki, a więc zamierzenia specyficzne dla kierowania wynalazczością, jak np.: rozszerzenie tematycznego kierowania pracą racjonalizatorów, tworzenie brygad robotniczo-inżynierskich, wzmocnienie pomocy technicznej, odczyty, pokazy propagujące technikę itd. Planować wreszcie trzeba etaty komórki wynalazczości, czas (godziny) na realizację projektów i materiały oraz środki finansowe. Między tymi zadaniami ilościowymi a nakładami istnieje dość silne powiązanie. Całość środków na realizację projektów dobiera zakład na podstawie doświadczenia i ogólnych wytycznych. Powinien się on starać przede wszystkim o uzyskanie jak największej ilości projektów zgłoszonych z tematyki zakładowej. Zamierzenia te znajdują odbicie w planach prac organów propagujących wynalazczość i kierujących nią, np. kluby techniki i racjonalizacji, biblioteki itp. Plany prac tych organów powinny stanowić załącznik do zakładowego planu rozwoju wynalazczości.

Wartość planu rozwoju wynalazczości, jak wspomniano już, zależy w dużej mierze od jego odbicia w planie techniczno-ekonomicznym.

Do planu rozwoju techniki powinna wchodzić planowana ilość projektów zgłoszonych, projektów wprowadzonych oraz przewidywane efekty i nakłady na ważniejsze projekty i wynalazki. Dotychczas nie wszystkie zakłady umieszczały te dane. Plan techniczny, a zwłaszcza niektóre kierunki usprawnień, powinny być z drugiej strony podstawą dla tematyki racjonalizatorskiej. Środki zabezpieczające wykonanie planowanych wniosków muszą mieć odbicie w pozostałych częściach planu techniczno-ekonomicznego. Potrzebne roboczo- i maszyno-godziny na realizację projektów powinny być

PLAN ROZWOJU WYNAŁAZÓW.

A. Planowane wyniki

1. Ilość zgłoszonych projektów, wskaźnik umasowienia.
2. Ilość wprowadzonych projektów, wskaźnik wprowadzonych projektów.
3. Przewidywana oszczędność.

B. Planowane nakłady

1. Ważniejsze projekty racjonalizatorskie.
2. Potrzebne maszyny i roboczo-godziny.
3. Materiały na realizację projektów.
4. Etaty komórki wynalazczości, brygad dla realizacji projektów itp.
5. Zamierzenia organizacyjno-propagandowe, prace klubu, odczyty, biuletyny itp.
6. Środki finansowe na prowadzenie działalności racjonalizatorskiej i realizację projektów

PLAN TECHNICZNO-EKONOMICZNY.

Plan techniczny

Ilość zgłoszonych i wprowadzonych projektów, przewidywana oszczędność i nakłady, ważniejsze projekty.

Plan produkcji i usług

Potrzebne maszyny i roboczo-godziny wydziałów produkcyjnych, pomocniczych, usługowych, działów technicznych.

Plan zaopatrzenia

Materiały na realizację projektów.

Plan zatrudnienia

Etaty, obsada brygad realizatorskich itp.

Plan finansowy

Potrzebne środki finansowe.

Plan inwestycyjny

uwzględnione w planie produkcji i usług, a następnie w planach wydziałów produkcyjnych i pomocniczych, biur technicznych w odpowiednim rozbięciu według klucza charakterystycznego dla składanych w danym zakładzie projektów. Przewidziana w planie zakładowym ilość godzin na realizację projektów może być wydzielona w osobną pozycję, ewentualnie podana w robotach różnych.

Materiały potrzebne na realizację projektu znajdują częściowe odbicie w planie zaopatrzenia. Do planu zatrudnienia wchodzi etaty komórek wynalazczości, specjalnych бригад dla realizacji projektów, obsady warsztatów racjonalizatorskich itp.

Wreszcie w planie finansowym znajdują odbicie wydatki na prowadzenie całej działalności wynalazczej w przyszłym roku. Muszą się tu mieścić wydatki na realizację projektów.

Działalności wynalazczej nie można ująć w tak ściśle ramy jak np. określonej produkcji, gdzie na podstawie gotowej dokumentacji można ściśle ustalić ile czego potrzeba. Chodzi natomiast o to, aby zmiany w zapotrzebowaniu środków mieściły się w granicach kilkunastu procent i nie stanowiły zaskoczenia dla organów planujących. Środki na wprowadzenie wynalazczości w okresie sporządzania planu techniczno-ekonomicznego muszą znaleźć w nim odbicie. Projekt planu na rok przyszły sporządza zakład zazwyczaj w początku II półrocza roku poprzedzającego. Do końca roku przedplanowego wiele zmienia się w wynalazczości, projekty zaległe w okresie od sporządzania projektu planu do końca roku przedplanowego powinny być zazwyczaj już zrealizowane. Po zatwierdzeniu planu rocznego sporządza się operatywne plany kwartalne. Na przykład do planu kwartalnego roku planowanego wejdzie realizacja zaległych projektów otrzymanych do rozpowszechnienia w końcu roku przedplanowego. Ponadto dzięki zaplanowanym godzinom w planie kwartalnym mogą wejść do realizacji projekty zgłoszone w okresie kwartału. Wejdą one do miesięcznych planów operatywnych. Ma to zasadnicze znaczenie dla rozwoju wynalazczości, gdyż umożliwiła szybką realizację pomysłów. Przewodzące zakłady zredukowały zaległość do ok. 1 miesiąca, co oznacza, że średni cykl wprowadzania projektu od chwili przyjęcia do zastosowania w produkcji trwa 4 tygodnie. Cykl realizacji większych projektów trwa oczywiście znacznie dłużej.

Zwleknięcie z realizacją zgłoszonych projektów, np. na początku danego kwartału, aż do wstawienia ich w operatywny plan techniczny i produkcyjny kwartału następnego powiększyłoby znacznie już obecnie zaległości, a wynalazczość straciłaby wiele ze swej dynamiki. Toteż ten tryb powinien dotyczyć tylko dużych, skomplikowanych projektów.

W planie finansowym znajdują swój wyraz również środki związane z propagowaniem wynalazczości, wynagradzaniem racjonalizatorów, prowadzeniem działalności klubów techniki i racjonalizacji itp.

Celem bliższego naświetlenia spraw planowania rozwoju wynalazczości w myśl wskazanych założeń podajemy poniżej przykład takiego planu dla zakładu pracy (str. 27).

Sprawy planowania rozwoju wynalazczości i zapewnienia środków na działalność racjonalizatorską mają istotne znaczenie dla tego ruchu. Na tle istniejącej sytuacji wydaje się słuszne realizowanie następujących wniosków dla pogłębienia metodyki tego planowania i dla pełniejszego wprowadzenia go w życie:

1) Departamenty PKPG: Techniki, Płac, Koordynacji — powinny przygotować akt normatywny przewidujący włączenie do obowiązujących instrukcji o sporządzaniu planów techniczno-ekonomicznych pozycji zabezpieczających rozwój wynalazczości, w szczególności głównych wskaźników, roboczo- i maszyno-godzin, środków finansowych.

2) PKPG powinno przeprowadzać instruktaż służb planowania resortów i zakładów pracy.

3) Służby finansowe powinny zorganizować przy współudziale komórek racjonalizacji sprawną rejestrację uzyskanych oszczędności w oparciu o istniejący obowiązek wyliczania oszczędności po półrocznym i rocznym okresie stosowania projektu. Efekty te wylicza się celem ustalenia premii. Wydaje się słuszne dokonanie pewnych zmian obowiązującej dotychczas sprawozdawczości GUS dla umożliwienia rejestracji nakładów i efektów.

4) Wydziały wynalazczości resortów, które do tej pory tego nie zrobiły powinny uzgodnić plan działania w zakresie rozwijania wynalazczości z głównymi zarządami związków zawodowych i stowarzyszeń naukowo-technicznych. Współpraca ta musi znaleźć odbicie w ich budżetach.

5) Resorty powinny poinstruować komórki wynalazczości o powiązaniach planów rozwoju wynalazczości z planami techniczno-ekonomicznymi oraz wydać odpowiednie materiały instruktażowe.

6) Komórki wynalazczości w zakładach pracy powinny wykazać inicjatywę w sporządzeniu szczegółowego planu rozwoju wynalazczości na I kw. 1954 r. zawierającego przewidywane efekty oraz zapotrzebowanie godzin na realizację środków finansowych, a następnie przedstawić go kierownictwom zakładów pracy i organizacjom partyjnym w trakcie opracowania kwartalnego operatywnego planu techniczno-ekonomicznego.

7) Komórki wynalazczości powinny przystąpić w porozumieniu ze służbami planowania i kalkulacji warsztatowej do systematycznego gromadzenia materiałów pomocniczych dla ustalania planów rozwoju wynalazczości, przewidywanych efektów, potrzebnych godzin na realizację — w odpowiednich rozbięciach i wskaźnikach.

Realizacja tych wniosków przyczyni się nie tylko do pełniejszego powiązania wynalazczości z planowaniem, lecz również stanie się ważnym czynnikiem, pomagającym w realizacji napiętych planów gospodarczych.

Ramowy plan pracy Klubu Techniki i Racjonalizacji
na r. 1954

L.p.	Wyszczególnienie	1952	Plan 1953 r.		1953			
				Budżet	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.
1.	Obsadzenie wydziałów pełnomocnikami klubu na wydziałach	6	10					
2.	Zorganizowanie współzawodnictwa między pełnomocnikami	—	1	5.000	1250	1250	1250	1250
3.	Zorganizowanie brygad robotniczo - inżynierskich	5	15	—				
4.	Udzielanie porad racjonalizatorom	60	120	fund. kom.				
5.	Doszkalanie w opracowywaniu projektów cykl wykładów z konsultacjami	—	200 osób	6.000				
6.	Przygotowanie aktywu do udziału w przeglądzie racjonalizatorskim opracowanie ulotek, afiszy itp.	—	—	4.000				
7.	Przygotowanie aktywu do udziału w opracowywaniu planów i opracowanie materiałów	—	—	2.000				
8.	Zorganizowanie odczytów pokazów praktycznych, wymiany doświadczeń	30	40	12.000				
9.	Wyświetlanie filmów	—	10	1.000				
10.	Zwiększenie czytelnictwa literatury technicznej, przygotowanie pogadarek, afiszy itp.	500	3.000 wypoż.	2.000				
11.	Opracowywanie plakatów, ulotek itp. środków propagandy poza podanymi wyżej	10	20	3.000				
12.	Urządzenie wystawy racjonalizatorskiej	—	1	15.000				
Razem				50.000				

Zarząd Klubu Techniki i Racjonalizacji
podpisy

Plan rozwoju wynalazczości na r. 1954

- 1) Nazwa zakładu: zakład przemysłu maszynowego
- 2) Wytyczne centralnego zarządu: uzyskać co najmniej 600 zgłoszonych wzorów i wprowadzić 400 Planowane wyniki

	Wyniki za 1953	Plan 1954	1954			
			I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.
Ilość zgłoszonych projektów	500	600	180	120	140	160
Ilość wprowadzonych projektów		427	120	90	102	115
3. Przewidywana oszczędność netto w tys. zł.		834				

Planowane główne nakłady

etaty na wynalazczość roboczo i maszynogodziny na realizację projektów	2,5	3,5				
planowane materiały według załącznika	29000	38.430	10800	8100	9180	1035
fundusz na wprowadzenie wynalazczości	430000	501400				
fundusz na realizację	400000	504000				
całkowite nakłady przewidywane	830000	1005400				
przewidywane efekty	1400000	1940000				
zorganizowanie społecznego przeglądu wynalazczości						1
Udział racjonalizatorów w opracowaniu planu			1			

- Załączniki:
- 1) plan w rozbiu na wydziały
 - 2) przyznany fundusz godzin w planie na realizację
 - 3) wykaz projektów na które zamówiono materiał
 - 4) przyznany budżet na wynalazczość
 - 5) wyciąg z planu organizacji społecznych
 - 6) ramowy plan pracy komórki wynalazczości
 - 7) ramowy plan pracy klubu
 - 8) ramowy plan pracy koła SIT

podpisy:

- Dyrektor zakładu
- Dział Planowania
- Kier. Komórki Wynalaz.
- POP
- Rada Zakładowa
- Zarząd klubu T i R.
- Zarząd Koła SIT

O POGŁĘBIENIE METODYKI PLANOWANIA KOSZTÓW WŁASNYCH I ICH OBNIŻENIA W PRZEM. WĘGLOWYM

Stanisław TOMICZEK

SPOŚRÓD węzłowych zagadnień planu techniczno - ekonomicznego kopalni na czoło wysuwają się następujące: zagadnienie produkcji, techniki, zatrudnienia i płac, zaopatrzenia i zużycia materiałów oraz zagadnienie kosztów własnych i ich obniżenia. To ostatnie zagadnienie, często niedoceniane przez szeroki aktywny techniczny naszego przemysłu, zyskuje z każdym rokiem na znaczeniu. Coraz szersze jest zrozumienie zasady, że wysokość kosztów własnych produkcji, warunkując w dużym stopniu socjalistyczną akumulację, stanowi jednocześnie warunek dalszego wzrostu inwestycji jak i wzrostu konsumpcji, a więc stopy życiowej szerokich mas naszego społeczeństwa.

Instrukcja PKPG dla przemysłu wielkiego i średniego w sprawie opracowania projektu planu kosztów i ich obniżenia na r. 1954 stwierdza, że prowadzenie walki o obniżenie kosztów własnych w dużym stopniu uzależnione jest od jej formy organizacyjnej, od istnienia przemysłanego i możliwie dokładnie sprecyzowanego planu walki o tę obniżkę. Stąd też ogromnego znaczenia nabiera sprawa polepszenia metod planowania kosztów własnych i ich obniżki.

Zagadnienie kosztów własnych i ich obniżenia ujęte jest w oddzielnej części planu techniczno-ekonomicznego przedsiębiorstwa. Bazę planu kosztów produkcji i ich obniżenia stanowią wszystkie części planu techniczno-ekonomicznego. Płaszczyzną, na której plan kosztów koordynuje i uogólnia różne zagadnienia tych części, jest wartość wyrażona w pieniądzu.

Przy opracowaniu całokształtu planu kosztów własnych i ich obniżenia wyodrębnić można trzy zasadnicze etapy:

1) opracowanie części statystycznej planu kosztów, podającej wysokość kosztów wykonanych w okresie poprzedzającym okres planowy;

2) doprowadzenie wykonania kosztów do warunków porównywalnych z okresem planowym¹⁾;

3) opracowanie planu kosztów własnych i ich obniżenia na okres planowy.

Okresem, na jaki opracowywany bywa plan kosztów własnych jest jeden rok. Również część statystyczna, podająca wykonanie kosztów za okresy poprzedzające rok planowy, obejmuje z reguły jeden rok.

Technika opracowania części statystycznej planu kosztów w przemyśle węglowym powinna iść w kierunku przystosowania i wykorzystania materiału zebranego przez planistę kosztów dla celów analizy ekonomicznej działalności przedsiębiorstwa. Oczywiście u podstaw tego postulatu musi leżeć systematyczna praca planisty przez cały rok, a nie dopiero na końcu

roku, wtedy gdy danych dotyczących wykonania kosztów potrzebuje on do poszczególnych wzorów planu kosztów na rok następnny.

Samo zbieranie materiału statystycznego uwarunkowane jest w dużym stopniu potrzebami poszczególnych formularzy planu kosztów. Praktyka wykazała, że najbardziej odpowiednią formą grupowania materiału statystycznego jest układ szczegółowego arkusza rozliczeniowego kosztów, według załączonego wzoru nr 1. Układ stanowiskowy arkusza rozliczeniowego odpowiada układowi stanowisk w obowiązującym arkuszu rozliczeniowym kosztów planowanych. Szczegółowy układ rodzajowy umożliwia takie grupowanie materiału statystycznego, które może być wykorzystane zarówno dla celów kwartalnej ekonomicznej analizy działalności przedsiębiorstwa jak i poszczególnych formularzy planu kosztów na rok planowy.

Drugą część materiału statystycznego stanowi ilościowe zestawienie zużytych materiałów bezpośrednich, energii, dniówek wydziałów remontowo-naprawczych, dniówek wydziałów usługowych itp. według załączonego wzoru nr 2.

Praktyczną formą prowadzenia arkusza rozliczeniowego kosztów (wzór nr 1) oraz zestawienia pomocniczego (wzór nr 2) jest brulion z papieru kratkowanego, formatu A-4. Pierwsza strona brulionu odpowiada 2 kolumnie arkusza, następne, odpowiednio obcięte, tak aby uwidocznic kolumnę „wyszczególnienie“, przeznaczają się po jednej dla każdego wydziału, z podziałem na miesiące, kwartały, półrocza i rok.

Prócz tych zestawień i materiałów, dotyczących całokształtu gospodarki przedsiębiorstwa, planista kosztów musi dla swych celów zebrać i „rozszyfrować“ pewne wycinki działalności przedsiębiorstwa. Należą tu w pierwszym rzędzie koszty wydziałowe i koszty ogólnofabryczne. Koszty wydziałowe księgowane są na poszczególne pozycje tych kosztów, obowiązujące przy sprawozdawczości: np. pozycja kosztów wydziałowych „remonty bieżące i średnie“ zawiera zarówno nakłady o charakterze prostym (remonty wykonane przez przedsiębiorstwa obce, materiały pobrane na wykonanie remontów bieżących i średnich) jak i nakłady o charakterze złożonym (dniówki kalkulacyjne warsztatów mechanicznych, elektrycznych, stolarskich itp.). To samo dotyczy kosztów ogólnofabrycznych, gdzie prawie każda pozycja zawiera długą listę różnego rodzaju nakładów prostych i złożonych.

W celu analizy wykonania planu kosztów wydziałowych i ogólnofabrycznych oraz prawidłowego planowania tych kosztów konieczne jest szczegółowe ich rozdzielanie na układ rodzajowy. Zadanie to należy do wysoce pracochłon-

nych i wymaga od planisty kosztów dużej skrupulatności. Również ten odcinek działalności planisty kosztów musi być odpowiednio rozłożony na przestrzeni całego roku.

Tak opracowany materiał jest podstawą analizy wykonania planu kosztów za okresy ubiegłe oraz stanowi punkt wyjściowy do drugiego etapu opracowania planu kosztów własnych, jakim jest doprowadzenie kosztów okresu ubiegłego do porównywalności z warunkami roku planowego.

Drugi etap opracowania planu kosztów własnych i ich obniżenia ma za zadanie takie skorygowanie zebranych cyfr wykonania kosztów własnych, by stworzyć warunki pełnej porównywalności dwóch okresów, tj. z reguły — dwóch sąsiadujących ze sobą lat. Innymi słowy, korekta wykonania kosztów własnych ma odpowiedzieć na pytanie, jak wysokie byłyby koszty działalności przedsiębiorstwa np w r. 1952, gdyby obowiązywały ceny, taryfy i taryfikatory płac z r. 1953.

Niezależnie od zmiany cen, płac i taryf, w związku z nieustannym rozwojem i pogłębianiem rozrachunku gospodarczego ulega zmianie również ewidencja i rozliczanie kosztów działalności przedsiębiorstwa. Zmiany te zwykle pociągają za sobą konieczność stosowania odrębnych metod kwalifikowania nakładów i przesunięć w kosztach własnych poszczególnych produktów.

Przeprowadzenia zmian cen, taryf i płac dokonać należy jedynie w przekroju rodzajowym na każdym ze stanowisk, których te zmiany dotyczą.

Jako przykład zmiany natury metodycznej, wynikającej z odmiennego systemu księgowania nakładów, przyjmijmy odrębny sposób księgowania odzieży ochronnej wydawanej pracownikom kopalni zgodnie z postanowieniami zbiorowego układu pracy. W r. 1952 zużycie odzieży księgowane było bezpośrednio na koszty stanowiska, na którym dany pracownik był zatrudniony. W r. 1953 zużycie odzieży ochronnej, zgodnie ze swoim charakterem wydatku na bezpieczeństwo i higienę pracy, księgowane będzie jako koszty BHP, skąd razem z innymi tego rodzaju nakładami zużycie to zostanie przeniesione przy pomocy odpowiedniego klucza rozliczeniowego na koszty poszczególnych stanowisk produkcyjnych.

Korekta powyższego obliczania polegać będzie na wyeliminowaniu z pozycji „zużycie materiałów“ poszczególnych stanowisk wartości zużycia odzieży ochronnej i podniesieniu sumy globalnej tego zużycia na stanowisko nakładów i kosztów BHP.

Materiał pomocniczy przy tej korekcie stanowią zestawienia i stanowiskowe rozdzielniki zużycia, opracowywane przez księgowość materiałową.

Po przeprowadzeniu wszystkich zmian cen, płac i taryf oraz zmian metodycznych, pozostałą część nakładów prostych, niepodlegających korekcie, nanosi się na arkusz rozliczeniowy w wysokości odpowiadającej stanowi wykonania za r. 1952. Po uzgodnieniu nakładów prostych ar-

kusza rozliczeniowego można przystąpić do formalnego rozliczenia nakładów, w wyniku którego otrzymuje się dokładnie ustalone, porównywalne koszty własne poszczególnych wyrobów i działalności przedsiębiorstwa. Rozliczenia wzajemnych świadczeń stanowisk, a więc zużycie własnego węgla, prądu, pary, usług wydziałów remontowo-naprawczych itp. odbywa się na podstawie ilościowego zużycia tych wyrobów i usług, zestawionego na formularzu według załącznika nr 2. Zużycie ilościowe wyrobów i usług własnych poddaje się przedmiot ewentualnej korekcie metodycznej, wynikającej z odrębnego systemu księgowania w roku planowym.

Druga część zmian metodycznych, wynikająca ze zmiany systemu rozliczenia nakładów i kosztów, uwzględniona zostaje w trakcie samego rozliczania skorygowanych nakładów. Przykładem takiej zmiany może być odmienny system obliczania w roku planowym narzutu kosztów ogólnofabrycznych. W r. 1952 koszty te obciążały wszystkie rodzaje działalności przedsiębiorstwa, a w ramach działalności operacyjnej całą produkcję, tj. zarówno produkcję na zużycie własne jak i produkcję na zbył. W r. 1953 narzut kosztów ogólnofabrycznych obciąża tylko wartość produkcji przeznaczanej na zbył.

Ustalone w omówiony sposób nakłady i koszty są w pełni porównywalne z warunkami roku planowego. Stanowią one więc bazę planowania obniżenia kosztów w tym roku. Z arkusza rozliczeniowego i załącznika przenosi się te koszty, na poszczególne formularze planu kosztów własnych.

Sumując dotychczasowe wywody, należy podkreślić pewne dodatnie momenty omawianej wyżej metody postępowania, zastosowanej w I i II etapie opracowania planu kosztów własnych i ich obniżenia. Jak już zaznaczono, ścisłe i dokładne ujęcie wykonania planu kosztów za okresy ubiegłe wymaga systematycznej, obliczonej na cały rok pracy ewidencyjno-analitycznej planisty kosztów. Przy tej metodzie analizy wykonania niemożliwe jest odkładanie na czas dalszy zbierania i analizowania wykonania planu kosztów. Terminy opracowania planu kosztów są z reguły tak krótkie, że planiści kosztów nie są w stanie w pewnym ograniczonym okresie czasu podołać pracy związanej zarówno z grupowaniem i analizowaniem wykonania planu kosztów (I etap opracowania planu kosztów) jak i doprowadzeniem wykonania planu kosztów do porównywalności oraz planowaniem kosztów na rok planowy. Nawał pracy pokonywany bywa wówczas kosztem wielu nocnych godzin nadliczbowych, z uszczerbkiem dla jakości wykonywanej pracy.

W oparciu o własne doświadczenie możemy stwierdzić, że przy r o z ł o ż e n i u n a c a ł y rok opracowania najbardziej pracochłonnego, I etapu sporządzenia planu, napięte terminy sporządzenia projektów oraz właściwych rocznych planów kosztów własnych i ich obniżenia mogą być dotrzymane i to bez dodatkowej pracy w godzinach nadliczbowych,

Drugą zaletą omawianej metody jest to, że zebrany materiał może i powinien być wykorzystany do okresowych ekonomicznych analiz działalności przedsiębiorstwa. Szereg formularzy ekonomicznej analizy działalności przedsiębiorstwa, wprowadzonych zarządzeniem Ministra Górnictwa nr 241/53 można całkowicie (wzory A-3, A-4, A-6, A-7) lub częściowo (wzory A-5, A-8) wypełniać w oparciu o zebrany przez planistę kosztów materiał arkusza rozliczeniowego kosztów wykonanych (załączony wzór nr 1) i pomocniczego zestawienia do tego arkusza (załączony wzór nr 2).

Ważnym momentem jest fakt uczestnictwa planisty kosztów w opracowaniu ekonomicznej analizy działalności przedsiębiorstwa. Udział przy opracowaniu analizy stwarza planiście warunki głębszego zapoznania się z cyklem produkcyjnym przedsiębiorstwa, a w oparciu o tę znajomość stwarza warunki podniesienia jakości opracowywanych planów kosztów.

Podkreślić wreszcie należy, że ustalenie takiej metodyki opracowywania planu kosztów ujednotolica, w konkretnym przypadku na terenie jednego zjednoczenia, najdrobniejsze nawet szczegóły działania planisty kosztów kopalni. To ujednoczenie metod działania jest konieczne, jeśli się zważy, że stanowiska planistów kopalni nie wszędzie są obsadzone dostatecznie wysoko wykwalifikowanymi ekonomistami. Słaby poziom planistów jednostek podległych wymaga ze strony jednostki nadrzędnej inicjatywy w kierunku ustalenia metod prowadzenia prac w przedsiębiorstwach.

Trzeci etap opracowania planu kosztów własnych oraz ich obniżenia obejmuje prace nad ustaleniem kosztów roku planowego i w y l i c z e n i e m p l a n o w a n e g o o b n i ż e n i a k o s z t ó w przez porównanie wartości kosztów planowanych z kosztami wykonanymi doprowadzonymi do warunków porównywalnych.

O ile planista kosztów w I i II etapie opracowania planu współpracował jedynie z działem księgowości, o tyle w III etapie, przy opracowaniu projektu lub właściwego planu kosztów, współpracuje on prawie ze wszystkimi działami planującymi w przedsiębiorstwie. Wynika to stąd, że w przedsiębiorstwie każde, określone w jednym z odcinkowych planów, działanie przynosi określone nakłady środków materialnych. Prawie wszystkie te nakłady wchodzi do planu kosztów własnych przedsiębiorstwa.

Pierwszą czynnością planisty kosztów przy ustalaniu kosztów planowanych będzie zebranie planów odcinkowych, a mianowicie: z działu zaopatrzenia — planu zużycia materiałów; z działu norm pracy i płacy — planu funduszu i średnich płac; z działu energetycznego — planu zużycia energii, paliwa i wody; z działu planowania — planu zatrudnienia, planu wydajności i pracochłonności, planu produkcji itd.

Tryb opracowania planu kosztów rozpoczyna planowanie kosztów bezpośrednich poszczególnych wyrobów produkcji podstawowej, do któ-

rych to kosztów w przemyśle węglowym zostały zakwalifikowane następujące:

1) zużycie materiałów pomocniczych bezpośrednich: a) drewna okrągłego, b) drewna tartego, c) materiałów wybuchowych, d) środków zapalczyczych, e) piasku podsadzkowego (obcego), f) obudowy żelaznej, g) taśm transporterowych, h) rynien potrzęsalnych;

2) narzut kosztów zakupu wyżej wymienionych materiałów bezpośrednich,

3) robocizna bezpośrednia z narzutem;

4) zużycie energii.

Zużycie materiałów pomocniczych bezpośrednich nanosi planista kosztów na formularz „kalkulacja jednostkowa“ węgla oraz ewentualnie również łupku surowego, na podstawie planu zaopatrzenia i zużycia materiałów. Naniesienie to powinna poprzedzić szczegółowa analiza wskaźników zużycia tych materiałów na 1 tonę produkcji.

Materiał analityczny stanowią wskaźniki zużycia wykonane w okresie poprzedzającym rok planowy oraz, w zależności od rodzaju danego materiału, założenia planów odcinkowych.

Na przykład: dla celów analizy zużycia drewna okrągłego istotny będzie system i zmiany systemu odbudowy górniczej (wydobycia węgla). Przy stosowaniu systemu odbudowy „na zawał“ kopalnia jest w stanie odzyskać poważne ilości stojaków drewnianych przed spowodowaniem zawału wyeksploatowanego wyrobiska. Przy systemie odbudowy z zastosowaniem „podsadzki płynnej“ odzyskanie drewnianych stojaków jest niemożliwe. Stąd wzrost wydobywania przy zastosowaniu podsadzki płynnej wpływa na zwiększenie zużycia drewna okrągłego oraz okorków i płót na podsadzkowego do budowy tam podsadzkowych — i odwrotnie.

Dla celów analizy wskaźnika zużycia materiałów wybuchowych istotny jest sposób urabiania węgla (ręczny przy stosowaniu strzelania, mechaniczny przy pomocy kombajnu węglowego), rodzaj i wydajność danego materiału wybuchowego oraz stopień twardości pokładu węgla itd.

Niezależnie od analizy ilościowych wskaźników zużycia planista kosztów powinien przeanalizować ceny jednostkowe poszczególnych materiałów; przykładowo: jeżeli plan zaopatrzenia materiałowego zakłada zwiększone zużycie drewna tartego w związku ze wzrostem wydobywania na „podsadzkę płynną“, to znaczy, że w ogólnym zużyciu drewna tartego zwiększa się zużycie okorków. Te ostatnie, jako najtańszy rodzaj drewna tartego, przy niezmiennym ilości zużycia droższych gatunków drewna tartego, powinny przynieść ogólne obniżenie średniej ceny drewna tartego. W ten sposób przy zwiększonym ilościowym wskaźniku zużycia i niższej cenie jednostkowej drewna tartego obniża się jego koszt na 1 tonę produkcji.

Podobna analiza ilościowych wskaźników zużycia i cen jednostkowych powinna być przeprowadzona w odniesieniu do wszystkich materiałów bezpośrednich.

Planowanie kosztów zakupu materiałów bezpośrednich polega na ustaleniu stosunku procentowego tych kosztów w odniesieniu do wartości zużycia. Koszty zakupu stanowiące ok. 2,5% wartości zużycia materiałów planuje się w złotych na 1 tonę wydobywania.

Przy planowaniu kosztu płac pracowników fizycznych wydziałów produkcji podstawowej (robocizny bezpośredniej) bierze się za podstawę ustaloną w planie zatrudnienia pracochłonność i planowaną średnią ilość dniówek płatnych oraz ustaloną w planie płac roczną średnią płacę 1 robotnika produkcyjnego.

Wszystkie te elementy przed naniesieniem do planu kosztów należy poddać szczegółowej analizie.

Zgodnie z założeniami planu 6-letniego wydobywania węgla w tym okresie wzrasta o 35%. Dokładnie tyle samo wzrosnąć ma wydajność pracy w górnictwie węglowym, a to oznacza, że całkowity przyrost wydobywania ma być osiągnięty bez dodatkowego zatrudnienia. Wzrost wydajności pracy opiera się na zwiększeniu mechanizacji robót ciężkich i pracochłonnych oraz na rozwoju socjalistycznego współzawodnictwa.

Stąd analiza wydajności musi iść w kierunku stwierdzenia, o ile wzrasta wydajność w związku ze wzrostem stopnia mechanizacji i usprawnień technicznych oraz w związku z rozwojem socjalistycznego współzawodnictwa, a tym samym większym procentem przekraczania norm. W wyniku analizy, planista kosztów musi uzyskać pełne uzasadnienie realności przyjętych zadań wzrostu wydajności pracy górnika. Zarówno bowiem zawyżona jak i zaniżona planowana wydajność pracy powoduje zniekształcenie w tak poważnym elemencie kosztów węgla jakim jest robocizna. Uzasadnienie wzrostu wydajności jest jednocześnie uzasadnieniem planowanego obniżenia pracochłonności. Ta ostatnia stanowi bowiem odwrotność wydajności.

W toku dalszej analizy zagadnienia płac, planista kosztów wspólnie z działem norm pracy i płacy powinien zbadać koordynację średniej rocznej płacy 1 robotnika z założeniem planu rozwoju techniki i planu zatrudnienia. Wzrost wydajności wpływa ze zwiększenia stopnia mechanizacji robót ciężkich i pracochłonnych oraz z wyższego niż w okresie poprzednim przekraczania norm. Każdy z tych dwóch czynników odmiennie wpływa na kształtowanie się średniej płacy.

Wzrost wydajności uzyskany przez zastosowanie zwiększonego stopnia mechanizacji wpływa na obniżenie kosztu robocizny poprzez oszczędność w czasie roboczym robotnika. Wzrost wydajności uzyskany drogą rozszerzenia socjalistycznego współzawodnictwa pracy, a tym samym drogą mobilizacji robotników do przekraczania ustalonych norm powoduje dwa różne zjawiska. Po pierwsze — obniża on pracochłonność wydobywania, wyrażoną w dniówkach na 1 tonę produkcji, po drugie — przynosi wzrost zarobku robotnika na 1-dniówkę (wzrost ceny 1-dniówki). Wypadkową tych czynników, działających w przeciwnym kierunku, będzie koszt robocizny na 1 tonę produkcji. Ilość dnió-

wek zaoszczędzonych wskutek wzrostu mechanizacji wynika z poszczególnych założeń planu rozwoju techniki. Sumę tych dniówek powinien znać planista zatrudnienia przy opracowaniu planu zatrudnienia i planu wydajności.

Planista kosztów dla swych celów powinien dokonać następujących przeliczeń. Przykładowo: wydajność pracy wykonana w okresie sprawozdawczym wynosi 1370 kg/dn. Plan wydajności ustala wydajność na rok planowy w wysokości 1400 kg/dn. Planista zatrudnienia przy ustalaniu planowanej wydajności oparł się na założeniu planu rozwoju techniki, w myśl którego kopalnia zaoszczędzi w roku planowym 5.289 dniówek. Reszta założonego wzrostu wydajności ma nastąpić wskutek wzrostu średniego procentu przekraczania norm.

Stąd przy założeniu wysokości planowanego rocznego wydobywania kopalni w wysokości 1 mln. ton, przy niezmienniej wydajności okresu sprawozdawczego, do wykonania zadania wydobywczego trzeba by 729 927 dniówek. Przez odjęcie zaoszczędzonych w związku z podniesieniem stopnia mechanizacji 5.289 dniówek otrzymujemy sumę dniówek potrzebnych do wykonania zadania wydobywczego, bez uwzględnienia oszczędności, wynikającej z wyższego stopnia przekraczania norm. Suma ta wynosi: $729\,927 - 5.289 = 724\,638$ dniówek. Plan dniówek w planie wydajności przewiduje 714 286 dniówek, wobec czego oszczędność w dniówkach w związku z wyższym przekraczaniem norm wynosi 10.352 dniówki.

Powyższe dane stanowią podstawę wyliczenia wydajności:

a) wydajność bez założenia oszczędności czasu pracy:

$$\frac{1.000.000}{729.927} = 1.370 \text{ kg/dn.}$$

b) przy założeniu oszczędności czasu pracy, wynikającej z danych planu technicznego:

$$\frac{1.000.000}{(729.927 - 5.289)} = 1.380 \text{ kg/dn.}$$

c) przy założeniu oszczędności czasu pracy wynikającej z danych planu technicznego oraz z wyższego planowanego procentu przekroczenia norm:

$$\frac{1.000.000}{729.927 - 5.289 - 10.352} = 1.400 \text{ kg/dn.}$$

A zatem plan zakłada wzrost wydajności:

a) z tytułu wyższego stopnia mechanizacji robót pracochłonnych o 0,73%; (wzrost wydajności przynosi zmniejszenie pracochłonności, a tym samym obniżenie kosztów robocizny na 1 tonę);

b) z tytułu wyższego planowanego procentu przekroczenia norm o 1,46%; (wzrost wydajności — z jednej strony — obniża pracochłonność a tym samym koszt robocizny na 1 tonę wydobywania, z drugiej strony — robotnik za wyższy procent przekroczenia norm otrzyma wyższą premię za wykonanie nadwyżki akordowej, co podwyższając cenę jednej dniówki, wpływa na wzrost kosztu robocizny. By ustalić wypadkową tych dwu czynników należy stwierdzić

na podstawie wykonania ubiegłego roku, w jakim stosunku ma się do siebie wzrost wykonania norm i wzrost płacy robotnika).

Powyższe analityczne wyliczenia powinny potwierdzić realność zaplanowanej ceny 1 dniówki i planowanego obniżenia kosztu robocizny.

Odrębnej analizy wymaga planowana roczna średnia płaca 1 robotnika. Materiałami do powyższej analizy są: roczna średnia płaca wykonana w okresie sprawozdawczym, planowana roczna średnia płaca i kalendarz pracy. Jeżeli roczna średnia płaca 1 robotnika grupy przemysłowej w roku sprawozdawczym wynosiła 17.500 zł przy ilości dniówek płatnych 326,5, wówczas wykonana cena 1 dniówki wynosi 53,60 zł. Planowana roczna średnia płaca na 1 robotnika wynosi zł 17.620 przy 324,5 dniówkach płatnych. Stąd planowana cena 1 dniówki robotnika grupy przemysłowej wynosi 54,30 zł i w stosunku do wykonania za rok sprawozdawczy wzrasta o 1,3%. Wzrost ten pokrywa się z wynikami przeprowadzonej analizy wpływu wydajności na koszt robocizny według wyżej podanych wyliczeń.

Celem skontrolowania prawidłowości wyliczonego na formularzu „kalkulacja jednostkowa“ procentu obniżenia kosztu robocizny, porównuje się wzrost ceny dniówki ze wzrostem wydajności pracy. Przyjmując cyfry powyższych przykładów otrzymujemy:

$$\frac{53,60 : 54,30}{1370 : 1400} = \frac{101,3}{102,2} = 99,1$$

Stąd planowane obniżenie kosztu robocizny wynosi 0,9%.

Czwarty rodzaj kosztów bezpośrednich — zużycie energii — planista kosztów nanosi na „kalkulację jednostkową“ z formularza „zużycie energii, paliwa i wody“ (symbol P-5).

Bezpośrednio z formularza P-5 nanosi się na formularz „kalkulacji jednostkowej kosztów“ jedynie wskaźniki zużycia energii. Zarówno ceny jak i koszty zużycia energii wynikają dopiero z rozliczenia na arkuszu rozliczeniowym. Analiza wskaźników zużycia energii paliwa i wody następuje na podstawie zaplanowanego wzrostu lub zmniejszenia mocy zainstalowanych napędów oraz na podstawie wykonanych wskaźników odparowywalności węgla.

Zaplanowane w ten sposób koszty bezpośrednie przenosi się z poszczególnych „kalkulacji jednostkowych kosztów wyrobu“ na arkusz rozliczeniowy kosztów planowanych. Przeniesienie to winno nastąpić w formie przyjęcia do arkusza rozliczeniowego sumy nakładów, w oparciu o które zostały wyliczone koszty jednostkowe do formularza „kalkulacja jednostkowa kosztów wyrobu“. Unika się w ten sposób różnic wynikających z przemnażania kosztu jednostkowego przez produkcję danego wyrobu.

Jeżeli chodzi o wartość zużycia energii, to na arkusz rozliczeniowy w tej fazie przenosi się jedynie wartość zużycia energii obcej, głównie prądu, węgla i wody obcej. Wartość zużycia własnej energii wynika z rozliczenia nakładów na arkuszu rozliczeniowym.

W dalszym ciągu prac nad planem kosztów planista powinien uzupełnić częściowo już ustalone nakłady na arkuszu rozliczeniowym. Podstawą tego są dane planów odcinkowych. Na przykład: przewidziane w planie zaopatrzenia zużycie materiałów na działalność pozaooperacyjną planista kosztów we własnym zakresie rozdziela na stanowiska „domy mieszkalne“, „hotele robotnicze“, „domy młodego robotnika“, „kwatery specjalne“ i ewentualnie na stanowisko „pozostałe rodzaje działalności pozaooperacyjnej“. Podstawę rozdziału powinny stanowić uzgodnione z planami odcinkowymi „preliminacje kosztów“ opracowane przez dział administracyjno-gospodarczy — referat administracji nieruchomości.

Oddzielne pozycje planu zaopatrzenia: zużycie materiałów na inwestycje i zużycie materiałów na kapitalne remonty wykonywane systemem gospodarczym, przenosi się na odpowiednie stanowiska arkusza rozliczeniowego. Z ogólnej puli zużycia materiałów, przewidzianego przez plan zaopatrzenia na działalność operacyjną — wyodrębniono już uprzednio materiały pomocnicze bezpośrednie. Z pozostałej części należy wyodrębnić zużycie materiałów pośrednich obciążających koszty wydziałowe, a wśród nich te materiały, które, mimo że wchodzi do kosztów wydziałowych, nie mają charakteru kosztów stałych. Przykładowo: należą tu rury i płótno podsadzkowe, których zużycie kształtuje się proporcjonalnie do zmian wydobywania na podsadzkę płynną; liny wyciągowe, których zużycie odbywa się niezależnie od wszelkich zmian produkcji, oraz inne tym podobne materiały, stanowiące stosunkowo wysokie nakłady, uzależnione od pewnego konkretnego zjawiska w cyklu produkcyjnym kopalni.

Pozostałą część materiałów na cele operacyjne rozlicza się na pozostałe stanowiska operacyjne, biorąc za podstawę zużycie na jednostkę produkcji danego wydziału w okresie sprawozdawczym oraz założenia planu bieżących i średnich napraw, odnośnie zużycia materiałów na wykonanie remontów bieżących.

Koszty zakupu materiałów planuje się jak wyżej, w stosunku procentowym do wartości zużycia materiałów zakupionych na zewnątrz przedsiębiorstwa. Płace pracowników fizycznych zatrudnionych w zakresie działalności pozaooperacyjnej i robót kapitalnych przenosi się z odpowiednich pozycji planu funduszu i średnich płac. Rozbicie stanowiskowe powinno nastąpić w stosunku do zatrudnienia na danym stanowisku.

Pozostałą część płac pracowników grupy przemysłowej rozlicza się na stanowiska w sposób następujący. Przewidziane w planie funduszu i średnich płac wynagrodzenia pracowników straży przemysłowej oraz pożarnej obciążają koszty ogólnofabryczne w pozycji „ochrona mienia“. Wynagrodzenia pracowników obsługi dzielą się pomiędzy pozycje kosztów ogólnofabrycznych, „płace i ubezpieczenia pracowników zarządu“ i „utrzymanie magazynów ogólnofa-

brycznych". Całość wynagrodzeń pracowników fizycznych grupy przemysłowej za czas nieprzepracowany w związku z delegacjami do prac społecznych i urlopami okolicznościowymi, obciąża koszty ogólnofabryczne w pozycji, „delegacje, przejazdy, przeniesienia“.

Resztę funduszu płac pracowników fizycznych grupy przemysłowej rozlicza się na pozostałe wydziały. Podstawą rozliczenia jest wykonana w okresie sprawozdawczym średnia roczna płaca na 1 robotnika oraz planowany stan zatrudnienia danego wydziału. Rozliczając na stanowiska narzuty na płace pracowników fizycznych planista kosztów wyodrębniła w pierwszym rzędzie z ogólnej sumy narzutów te elementy, które obciążają wyłącznie koszty ogólnofabryczne. Są to: węgiel dla inwalidów, wdów i sierot, zwrot opłat szkolnych oraz zwroty kosztów pogrzebów i odprawy pośmiertne. Pozostałą część narzutu na płace pracowników fizycznych rozlicza się na poszczególne stanowiska w stosunku do wysokości płac.

Rozliczenie zużycia energii obcej na poszczególne stanowiska przebiega w dwóch etapach. W pierwszym — na podstawie formularza P-5 ustala się ilość i wartość zużycia energii obcej na stanowiska nie korzystające z kopalnianych rozdzielni, a pobierające wyłącznie energię obcą. W drugim — pozostałą część energii obcej rozlicza się zarówno ilościowo jak i wartościowo na wszystkie stanowiska korzystające ze wspólnej rozdzielni — proporcjonalnie do zużycia ogólnego danego rodzaju energii. Jak wyżej zaznaczono wartość zużycia energii własnej produkcji wynika z rozliczenia nakładów na arkuszu rozliczeniowym.

Rozliczenie płac pracowników umysłowych nie różni się istotnie od rozliczenia płac pracowników fizycznych. Drobną różnicą polega na tym, że wynagrodzenie za czas nieprzepracowany (delegacje do prac społecznych, urlopy okolicznościowe) obciąża na równi z płacami za czas przepracowany to stanowisko, na którym dany pracownik jest zatrudniony.

Ta sama uwaga dotyczy rozdziału na stanowiska narzutu na płace pracowników umysłowych. Należy jedynie zwrócić uwagę na tryb ustalania ogólnej kwoty narzutu obciążającego płace pracowników umysłowych. Plan świadczeń socjalnych opracowywany przez dział zatrudnienia i spraw socjalnych podaje wszystkie pozycje świadczeń zbiorczo, bez rozbicia na części obciążające płace pracowników fizycznych i płace pracowników umysłowych. Stąd zadaniem planisty kosztów jest wyodrębnienie z ogólnej sumy świadczeń socjalnych tych pozycji, które obciążają płace pracowników umysłowych i po skumulowaniu z ubezpieczeniami społecznymi rozbiciu ich na stanowiska jako narzutu na płace pracowników umysłowych.

Remonty bieżące obce planuje się na stanowiska w oparciu o plan napraw bieżących i średnich, opracowywany przez dział mechaniczny. Na marginesie tego zaznaczyć należy, że nieegzekwowanie przez Departament Energo-Mechaniczny i Ministerstwa Górnictwa opracowa-

nia przez działy mechaniczne zjednoczeń zbiorczych planów napraw bieżących i średnich powoduje, że szereg działów mechanicznych na kopalniach uchyla się do opracowania takich planów. Nawet tam gdzie te plany są sporządzane, nie są one skoordynowane z pozostałymi planami odcinkowymi oraz z limitowanym przez Departament Finansowy Ministerstwa Górnictwa zadaniem obniżenia kosztów. W związku z tym planiści kosztów mają szereg trudności z zaplanowaniem remontów bieżących i średnich, wynikających z braku koordynacji zagadnienia na szczeblu centralnym.

Usługi obce planuje planista kosztów głównie w oparciu o wskaźniki wykonania w okresie sprawozdawczym. Ten rodzaj nakładów nosi charakter kosztów stałych. Stąd przy ich planowaniu należy zwracać uwagę na zadania oszczędnościowe jakie należy wykonać przy założeniu realności planowanego wzrostu produkcji. Istotną rolę odgrywa tu również wyodrębnienie przypadkowych zniekształceń tych nakładów (np. wyodrębnienie kosztów postoju), których do planu kosztów nie przyjmuje się. Stąd wypływa konieczność szczegółowej analizy tych nakładów w układzie rodzajowym przed ich zaplanowaniem.

Koszty amortyzacji w układzie stanowiskowym nanosi się z załącznikami do planu amortyzacji, sporządzonego przez księgowość majątku trwałego. Narzut na usuwanie szkód górniczych planuje się w ramach kosztów wydziałowych w wysokości sumy zatwierdzonego planu usuwania szkód górniczych. Podobnie jak usługi obce planista kosztów ustala wysokość pozostałych nakładów prostych. W ujęciu załączanego arkusza rozliczeniowego (wzór nr 1) pojęcie pozostałych nakładów prostych odpowiada nakładom grup 45 i 46 danego jednolitego planu kont dla przedsiębiorstw przemysłowych. Pozycja pozostałych nakładów prostych zawiera cały szereg drobnych nakładów, takich jak ubezpieczenia rzeczowe, opłaty sądowe, koszty delegacji, odsetki opłacane od kredytów obrotowych itp. Również i tu należy zwrócić uwagę na wyodrębnienie nakładów spowodowanych niewłaściwą gospodarką (odsetki) lub zniekształceń przypadkowych (kary i grzywny).

Po ustaleniu nakładów prostych w ramach wszystkich stanowisk planista kosztów powinien zestawić ilości świadczeń międzystanowiskowych potrzebne do rozliczenia kosztów, w układzie załącznika do arkusza rozliczeniowego (wzór nr 2). Dane źródłowe zbiera on z odpowiednich formularzy planów odcinkowych; na przykład zużycie własne prądu, pary, powietrza sprężonego, wody i węgla, w rozbiciu na stanowiska otrzymuje planista kosztów ze wspomnianego jak wyżej formularza P-5. Rozbicia własnego zużycia dniówek w wydziałach remontowo-naprawczych dokonuje planista w oparciu o założenia planu napraw bieżących i średnich oraz, jeśli chodzi o zużycie na stanowiska działalności pozaoperacyjnej i robót kapitalnych wykonywanych systemem gospodarczym, w oparciu o plan produkcji i rozchodu produktu według ilości.

Arkusz Rozliczeniowy Kosztów Wykonanych (Planowanych)
Za okres.....

Lp.	Wyszczególnienie	Ogółem nakłady	Wydziały produkcji podstawowej				Wydz. energ.		Wydziały		
			Kopalnie		elektrownia	piaskownia	Razem (4-7)	Kotłownia	Kompresory	Warszt. mechan.	Warszt. elektrow.
			węgla	łupku							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.	Zużycie materiałów										
2.	Koszty zakupu materiałów										
3.	Płace prac. fizycznych										
4.	Narzut na płace prac. fizycznych										
5.	Zużycie energii										
	a) prąd obcy										
	b) prąd własny										
	c) para										
	d) powietrze sprężone										
	e) woda obca										
6.	Płace pracowników umysłowych		x	x	x	x	x				
7.	Narzut na płace prac. umysłowych		x	x	x	x	x				
8.	Remonty bieżące i średnie										
	a) obce		x	x	x	x	x				
	b) własne		x	x	x	x	x	x	x	x	x
9.	Koszty transportu franko		x	x	x	x	x	x	x	x	x
10.	Usługi										
	a) obce		x	x	x	x	x				
	b) własne		x	x	x	x	x	x	x	x	x
11.	Amortyzacja		x	x	x	x	x				
12.	Narzut na szkody górnicze		x	x	x	x	x	x		x	x
13.	Pozostałe nakłady proste		x	x	x	x	x				
	Razem nakłady										
14.	Zużycie własne węgla	x	x	x	x	x	x				
15.	Zużycie własne piasku	x	x	x	x	x	x				
16.	Zużycie własne energii										
	a) prądu	x									
	b) pary	x									
	c) pow. sprężonego	x									
17.	Zużycie usług. wydz. rem. napr.	x	x	x	x	x	x				
18.	Przenies. remontów bież. i średn.										
	a) remontów obcych	x	x	x	x	x	x				
	b) mater. na rem. bieżące	x	x	x	x	x	x				
	c) dniówek wydz. rem. napr.	x	x	x	x	x	x				
19.	Przeniesienie usług										
	a) przetoku	x	x	x	x	x	x				
	b) kolejek zakładowych	x	x	x	x	x	x				
	c) transportu konnego	x	x	x	x	x	x				
	d) podstacji	x	x	x	x	x	x				
	e) gospodarki wodnej	x	x	x	x	x	x				
	f) laboratorium	x	x	x	x	x	x				
	g) impregnacji drewna	x	x	x	x	x	x				
	h) pozostałych stanowisk	x	x	x	x	x	x				
	Razem:	x									
20.	Przenies. kosztów wydział.	x						x	x	x	x
21.	Mniej zużyc. własn. półfabr. typ.	x						x	x	x	x
22.	Koszt wytworzenia prod. zbywal.	x									
23.	Narzut kosztów ogólnofabr.	x									
24.	Razem koszt fabryczny	x									
25.	Narzut kosztów zbytu	x									
26.	Koszt własny prod. zbywalnej	x									

Kopalnia.....

Zestawienie pomocnicze do arkusza rozliczeniowego kosztów wykonanych
(planowanych) za okres

Lp.	Wyszczególnienie	Jedn. miary	Ilość zużycia ogółem	Wydziały produkcji podstawowej					Wydz. energo-tyczne		Wydziały remontowo-naprawcze					
				Kopalnia		Elektro-wnia	Pias-kownia	Razem (5-8)	Kot-łownia	Kompre-sory	Warszt. mechan.	Warszt. elektr.	Warszt. stolars.	Warszt. inne	Oddział budowl.	Główne Warszt. Napraw.
				węgla	łupku											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.	Materiały bezpośrednie															
a)	drewno okrągłe	m ³							x	x	x	x	x	x	x	x
b)	drewno tarte	m ³							x	x	x	x	x	x	x	x
c)	materiały wybuchowe	kg							x	x	x	x	x	x	x	x
d)	środki zapalcze	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
e)	piasek podsadzkowy obcy	m ³							x	x	x	x	x	x	x	x
f)	obudowa żelazna	kg							x	x	x	x	x	x	x	x
g)	taśmy transporterowe	kg							x	x	x	x	x	x	x	x
h)	rynny potrząsalne	kg							x	x	x	x	x	x	x	x
2.	Dniówki prac. fizycznych	dn														
3.	Zużycie energii															
a)	prąd obcy	kwh														
b)	prąd własny	kwh														
c)	para	tona														
d)	powietrze sprężone	1000m ³														
e)	woda obca	m ³														
4.	Zużycie węgla	tona														
5.	Zużycie piasku	m ³														
6.	Zużycie usług wydziałów remont.-naprawczych															
a)	warsztaty mechanicz.	dn														
b)	„ elektryczne	dn														
c)	„ stolarskie	dn														
d)	„ inne	dn														
e)	oddział budowlany	dn														
7.	Zużycie usług wydz. usl.															
a)	przetok	dn														
b)	kolejki zakładowe	dn/100														
c)	transport konny	tkm														
d)	podstacje	dn														
e)	gospodarka wodna	kwh														
f)	laboratorium	m ²														
g)	impregnacja usług.	dn														
h)	pozostałe stanowiska usług.	dn/m ³														
8.	Produkcja wydziału															
a)	całkowita	x	x						x							
b)	zbywalna	x	x						x							

Wreszcie podstawą rozbitcia usług pozostałych stanowisk usługowych (przetok, kolejki zakładowe, transport konny) są ilościowe zestawienia zużycia tych usług w okresie sprawozdawczym.

Ustalone na arkuszu rozliczeniowym planowane nakłady proste rozlicza się w oparciu o dane ilościowe z załącznika do tego arkusza. Rozliczony i uzgodniony arkusz rozliczeniowy nakładów jest podstawą przeniesienia na „kalkulacje jednostkowe wyrobów“ kosztów wydziałowych, kosztów ogólnofabrycznych, kosztów zbytu oraz średnich cen i średniego kosztu prądu, pary, powietrza sprężonego i węgla.

W oparciu o arkusz rozliczeniowy wypełnia się również pozostałe wzory planu kosztów (plan kosztów produkcji towarowej w układzie kalkulacyjnym, plan kosztów produkcji towarowej i ich obniżenia, plan nakładów i kosztów własnych produkcji itd.).

Ustalone na formularzu: „kalkulacja jednostkowa kosztu wyrobu“ planowane jednostkowe koszty danego produktu porównuje się do naniesionego na tym samym formularzu wykonania kosztów za okres sprawozdawczy, doprowadzonego do warunków porównywalnych. Z porównania tego wynika planowane obniżenie kosztów na jednostkę danego wyrobu.

Również przy omawianiu III etapu opracowania planu kosztów własnych i ich obniżenia staraliśmy się zwrócić szczególną uwagę na te odcinki działalności planisty kosztów, na których w praktyce napotyka on najwięcej trudności. Te ostatnie wynikają w pierwszym

rzędzie z często niedostatecznej jeszcze znajomości ekonomiki kopalni przez planistów kosztów oraz słabej znajomości zagadnień ekonomicznych przez planistów pionu technicznego kopalni.

Przytoczone przykłady analizy założeń przyjmowanych do planów odcinkowych świadczą o spoczywającym na autorze części syntetycznej planu kosztów obowiązku koordynacji tych założeń z punktu widzenia planu kosztów własnych i ich obniżenia. Tylko ściśle skoordynowane i głęboko przeanalizowane zadania planu rozwoju techniki oraz usprawnień organizacyjnych, planu produkcji, zatrudnienia i wydajności, planu płac, planu zaopatrzenia, planu zużycia energii i wreszcie planu kosztów własnych oraz ich obniżenia — mogą stanowić punkt wyjściowy walki o obniżenie kosztów własnych. Spotykane często w praktyce naszych kopalń „planowanie arytmetyczne“ kosztów, polegające na formalnym i rachunkowym uzgadnianiu planu kosztów z planami odcinkowymi, nie może w swoim wyniku doprowadzić do ustalenia planu obniżenia kosztów, który byłby konkretnym programem walki o obniżenie kosztów własnych.

Warunkiem stworzenia takiego programu jest powszechne zrozumienie znaczenia obniżki kosztów własnych, stale pogłębiająca się znajomość całokształtu zagadnień ekonomicznych kopalń przez wszystkich planistów oraz równoległy do rozwoju rozrachunku gospodarczego rozwój metodyki planowania i obniżania kosztów własnych.

REJON – WAŻNE OGNIWO PLANOWANIA TERENOWEGO w ZSRR

Kazimierz SOKOŁOWSKI

Zamieszczając ten artykuł, redakcja pragnie zwrócić uwagę czytelników na zamieszczony w poprzednim numerze artykuł M. Urinsona „O pracy rejonowych komisji planowania w ZSRR”. Oba te artykuły — z dwóch różnych stron naświetlają rolę i pracę rejonowych komisji planowania w ZSRR.

Z WIĄZEK RADZIECKI, ojczyzna gospodarki planowej, posiada czterostopniową organizację planowania: I stopień tworzy Państwowy Komitet Planowania („Gospłan“), II stopniem są państwowe komitety planowania poszczególnych 16 republik, III — komisje planowania obwodów („obłpłany“) lub krajów („krajpłany“), wreszcie IV — komisje planowania rejonów („rajpłany“) i miast wyodrębnionych („gorpłany“).

Znaczenie rejonu (miasta) nie tylko w planowaniu lecz w ogóle w życiu gospodarczym i kulturalnym ZSRR jest doniosłe. Wprawdzie istnieją tam rady gromadzkie („sielsowiety“) o nader rozwiniętych funkcjach, jednakże punkt ciężkości gospodarki terenowej w jak najszerszym jej ujęciu leży właśnie w rejonie. Znaczenie, jakie partia i rząd przypisują rejonowi, podkreśla i wzmacnia spora już literatura fachowa poświęcona planowaniu właśnie w rejonie¹⁾.

Na terenie rejonu (miasta) znajdują się wszelkiego rodzaju jednostki planujące (obiekty planowania). Jedne z tych przedsiębiorstw i instytucji podporządkowane są organom związkowym, republikańskim lub obwodowym (krajowym), które sporządzają i zatwierdzają plany tych jednostek; organy rejonowe współdziałają jedynie w wykonywaniu przez te jednostki włożonych na nie obowiązków. Drugą grupę jednostek planujących tworzą sowchozy, stacje maszyn i traktorów, stacje zakładania pasów leśnych i inne, artele spółdzielczości pracy przemysłowej, inwalidzkiej, spożywczej itp.; ich plany wchodzi do planów rejonowych, ale podlegają zatwierdzeniu przez wyższe od rejonu (miasta) instancje władzy państwowej. Wreszcie trzecią grupę stanowią jednostki planujące, których kierownictwo sprawują bezpośrednio wydziały rejonowego komitetu wykonawczego („rajispolkomu“), a ich plany opracowuje rajplan.

Rajplan, to najniższe ogniwo radzieckiego systemu planowania służące planowaniu gospodarki i kultury rejonu. W związku z tym rajplan: a) zestawia w drodze koordynacji planów branżowych, sporządzanych przez wydziały rajispolkomu i przedkłada do zatwierdzenia przez rajispolkom projekty zbiorczych planów 5-letnich, rocznych i kwartalnych; b) kontroluje wykonanie planów rejonowych i składa do rajispolkomu wnioski, wypływające z tej kontroli; c) opiniuje projekt budżetu rejonu i inne projekty, rozpatrywane przez rajispolkom; d) zbiera i opracowuje dane, które charakteryzują ekonomikę rejonu. Rajplan ma przy tym prawo żądać od wydziałów rejo-

nowego komitetu wykonawczego i rejonowego inspektoratu służby statystycznej, jak również od każdej instytucji i każdego przedsiębiorstwa znajdującego się w danym rejonie — wszelkich materiałów niezbędnych w planowaniu rejonowym.

Rejonowe komisje planowania zorganizowane są w ZSRR nieco inaczej niż zbliżone do nich powiatowe komisje planowania gospodarczego (Pow. KPG) w Polsce. Biuro rajplanu składa się zazwyczaj z jednego lub dwóch pracowników etatowych, tzn. zawsze z przewodniczącego komisji i niekiedy również z ekonomisty lub statystyka. Ich pracę uzupełniają, względnie wzmacniają, działalność komisji złożonej z 4 — 8 osób oraz kilkunastoosobowego aktywów rajplanu; komisja i aktyw składają się z agronomów, inżynierów i techników, nauczycieli, lekarzy, inspektorów finansowych itp. specjalistów związanych z danym rejonem.

Czynności koordynacji i kontroli oraz ewidencji zjawisk gospodarczych i kulturalnych zachodzących na terenie rejonu sprawiają, że rajplan, chociaż nie jest władzą zwierzchnią wydziałów rajispolkomu i jednostek planujących, odgrywa w życiu rejonu bardzo istotną rolę. Tkwiąc niejako w środku tego życia, ogniskując w sobie wiedzę o nim, a ponadto stawiając praktyczne wnioski i pozostając w stałym kontakcie z obłpłanem (krajpłanem), rejonowa kopisja planowania staje się niezbędną komórką sztabową rajispolkomu. Analizowanie przez nią wykonania planów rocznych i kwartalnych, badanie istniejących i projektowanych sił wytwórczych, prowadzenie informatora ekonomicznego, kontrola projektów planów pod kątem przede wszystkim uwzględnienia wszelkich rezerw, proponowanie takich lub innych rozwiązań i zarządzeń — wszystko to sprawia, że rajplan stał się organem niezbędnym do prawidłowego zarządzania gospodarką socjalistyczną w skali rejonu, zwłaszcza wobec coraz to większej kompleksowości w ujmowaniu zjawisk gospodarczych i pozagospodarczych.

Znaczenie rajplanu nie pomniejsza w żadnym razie roli i znaczenia wydziałów rajispolkomu. Przeciwnie, gdy czytamy np. podręcznik Pitajewskiego, jesteśmy uderzeni szerokością zakresu i bogactwem treści wymagań stawianych pod adresem właśnie wydziałów przemysłu, rolnictwa, handlu, oświaty itd. Bo przecież wymienione i inne wydziały, będące bezpośrednim narzędziem rejonowego komitetu wykonawczego, który reprezentuje rejonową radę delegatów ludności pracującej, podstawowy element ustroju radzieckiego, mają na celu stale zarządzać powierzonym sobie odcinkiem życia gospodarczego i kulturalno-socjalnego danego rejonu. Zarządzanie zaś wymaga doskonałej znajomości stanu, potrzeb i możliwości określonego odcinka, orientowania się w jego problematyce od stro-

¹⁾ „Planowanie w rajonie“ — praca zbiorowa (Moskwa r. 1940); N. K. Krasnosielski i A. I. Zimin „Rabota rajonnoj planowoj komisiji“ (Gospplanizdat 1951); P. I. Pitajewski „Planowanie choziajstwa rajona“ (Gospolizdat r. 1952) i inne, nie licząc artykułów m. in. w czasopiśmie „Planowoje Choziajstwo“ i „Woprosy Ekonomiki“.

ny technicznej, organizacyjnej, wysuwania i realizowania takich, czy innych koncepcji, sprawdzania przebiegu i skutków tej realizacji itd.

Każdy wydział raisspółkomu musi umieć planować, a wszechstronnie (kompleksowo) planując i kontrolując wykonanie planów — gospodarować określonym działem życia rejonu. A plan to nie tylko zbiór odpowiednio ustawionych liczb. Plan tworzą liczby i fakty, instytucje i przede wszystkim ludzie pracy, a liczby i fakty wynikają z praw ekonomicznych i czynności opartych o ich poznanie. Dlatego też pracownicy wydziałów rejonowego komitetu wykonawczego, jak również pracownicy i członkowie rejonowej komisji (aktywu) planowania powinni być „w kursie” spraw, które im powierzono i stale rozszerzać i pogłębiać ich znajomość, tak aby czynności o których mowa, sprzyjały ciągłemu, nieprzerwanemu rozwojowi gospodarki socjalistycznej na każdym miejscu, w każdym czasie.

Weźmy np. planowanie drobnego przemysłu podporządkowanego rejonowej radzie delegatów i zobaczmy co ono obejmuje, co jest jego treścią. W planie drobnego przemysłu rejonowego chodzi o pełne wykorzystanie zasobów lokalnych — surowców, materiałów, paliwa, energii, mocy produkcyjnej i siły roboczej, o maksymalne zaspokojenie potrzeb lokalnych przy pomocy środków znajdujących się w rękach rejonowej rady delegatów, o polepszenie jakości produkcji, stały wzrost jej wydajności, obniżkę kosztów produkcji, wzmocnienie i wzmoczenie jej rentowności itd. Planując działalność przemysłu należy mieć przede wszystkim na uwadze: wielkość produkcji w szczegółowym rozbiu asortymentowym, średnio progresywne normy wykorzystania maszyn, urządzeń, surowców, paliwa itd., potrzeby rejonu w zakresie wyrobów terenowego przemysłu państwowego i spółdzielczego, zaopatrzenie produkcji przemysłowej w niezbędne surowce, materiały, paliwo i energię, prawidłowe wyzyskanie mocy produkcyjnej, wykorzystanie i szkolenie kadr pracowników przemysłowych, podniesienie wydajności pracy, prawidłowe określenie fuduszu płac, obniżkę kosztów własnych itd.

Planowanie rolnictwa posiada jeszcze bogatszą treść i jeszcze szerszy zasięg. Obejmuje ono perspektywiczne plany rozwoju rolnictwa rejonu, plany inwestycyjne w zakresie przeobrażania przyrody (to gigantyczne zagadnienie jest w ZSRR rozwiązywane kompleksowo, a więc z udziałem wszelkich szczebli jednolitej władzy radzieckiej), wykorzystanie zasobów ziemi, gospodarke gruntami ornymi, łąkowo-pastwiskowymi i leśnymi, wydajność gleby (plony), wydajność (produktywność) zwierząt gospodarskich i drobiu, cały system prawidłowych płodozmianów, bazę paszową, mechanizację gospodarstw rolnych, zaopatrzenie rolnictwa w doborowe nasiona i materiał sadzeniowy oraz w nawozy wszelkiego rodzaju, dostarczanie rolnictwu siły roboczej i siły pociągowej (przede wszystkim zmechanizowanej) itd.

Z planowaniem rolnictwa łączy się plan skupu, a są to nie tylko ilości skupowanych artykułów, lecz również cały system środków zapewniających i zabezpieczających realizację dostaw żywności i surowców przemysłowych pochodzenia rolniczego, jak też przebieg produkcji rolnych.

Planowanie w zakresie komunikacji, transportu i gospodarki drogowej zajmuje się potokami ładunków towarowych, zaopatrzeniem budownictwa drogowego

w niezbędne środki i materiały itd. Planowanie obrotu towarowego wymaga: ekonomicznego uzasadnienia wielkości masy towarowej przechodzącej przez aparat detalu, określenia źródeł siły nabywczej ludności i głównych kierunków jej wydatkowania (stąd bilanse pieniężnych dochodów i wydatków ludności), stworzenia i rozwoju bazy materialnej i technicznej handlu detalicznego i skupu, nie mówiąc już o kadrach, kosztach i rentowności z jednej, a żywieniu zbiorowym i handlu kołchozowym z drugiej strony.

Treścią planowania ochrony zdrowia są m. in. zabiegi, zmierzające do podniesienia jakości i sprawności służby zdrowia, rozwoju instytucji leczniczych wszelkiego rodzaju, zaopatrzenia ich w niezbędne środki materiałowe i finansowe, nie mówiąc już o kadrach itd.

Nie dość jednakże wyliczyć takie lub inne działy, rozdziały, paragrafy i pozycje, z których składa się plan przemysłu, rolnictwa, obrotu towarowego lub ochrony zdrowia. Trzeba podkreślić, iż każda z pozycji, każdy paragraf danego rozdziału planu wymaga znajomości wielu szczegółów technicznych, organizacyjnych i ekonomicznych, wymaga specjalizacji, która nie może jednak przekadzać kompleksowości w rozstrzygnięciu problematyki rejonu. Trzeba zwrócić uwagę na wymagania, jakie plany w obrębie rejonu stawiają pracownikom terenowego aparatu planowania. A wymagania te nie są wcale małe lub błahe. Skoro wydział rolnictwa rejonowego komitetu wykonawczego bezpośrednio, a pośrednio rajplan odpowiada za planowanie i gospodarkę kołchozów, to od ich pracowników żąda się rzetelnej, fachowej znajomości gospodarki rolnej.

Jeden tylko system środków, jakie w wyniku uchwały rządu radzieckiego z 20.X.1948 r. stosuje się przy przeobrażaniu przyrody, daje miarę wymagań, którym muszą sprostać ci pracownicy, pamiętając przy tym, że kompleksowość tych środków każe uwzględniać interesy i potrzeby nie tylko samego rolnictwa, lecz także przemysłu, komunikacji, gospodarki komunalnej itd.

Podobnie skomplikowane i szeroko zakrojone są zadania, których rozwiązanie prowadzi do wzrostu plonów i wydajności gospodarki hodowlanej. Trzeba bowiem wiedzieć i zdecydować, jakie ziemie przynajmniej i pod jakie zasiewy, jakie stosować systemy płodozmianów trawopolnych, jakich używać środków dla podniesienia we wszystkich kołchozach rejonu wydajności gleby do poziomu kołchozów przodujących; jaką politykę prowadzić w zakresie podnoszenia rasy bydła, koni, owiec, świń lub drobiu, jakie przewidzieć rodzaje pasz, skąd je wziąć, gdzie i jak przechować itd., jak manewrować siłą roboczą, aby kołchozy nie doznały uszczerbku w szczytowych okresach robót rolnych, a jednocześnie celowo wykorzystowały sezonowe nadmiary wolnych rąk roboczych; jak pracę ludzką i zwierzęcą zastępować pracą maszyn itd.²⁾

Narodowy plan gospodarczy ustala, co powinno być dokonane, co należy zaінwestować, wyprodukować itd., przy czym owego „co” nie precyzuje on szczegółowo. Narodowy plan gospodarczy nie mówi również, jak, w jaki sposób ma to nastąpić. Rozumie się jednak samo przez się, że odpowiedzi na powyższe pytania musi

²⁾ Podręcznik Pitajewskiego podaje w załączniku na 17 stronach druku 22 formularze poświęcone samemu tylko rolnictwu w rejonie; liczą one blisko 400 pozycji dla roku planowanego, nie licząc lat porównywalnych.

udzielić sam teren, tzn. wydziały rajispolkomu i koordynujący ich pracę planistyczne rajplan. I dlatego nie odgórnie, lecz właśnie w terenie trzeba znaleźć sposoby na wykrycie i wykorzystanie wszelkich rezerw, wszelkich zasobów. Każda republika, każdy obwód (kraj) i w pewnym sensie każdy rejon posiada możliwość uzyskiwania np. takich materiałów budowlanych, jak cegła, piasek, żwir, trzcina, pakule, szlaka i żużel, gips i kreda itd.

Pracownicy wydziału budownictwa w rejonowym Komitecie wykonawczym i członkowie aktywni rajplanu zajmujący się inwestycjami i budownictwem, muszą stale zdawać sobie sprawę, że podobne surowce mogą występować również na ich terenie i wobec tego wiedzieć, co się z nich i w jaki sposób wytwarza, jakie są ich właściwości techniczne, chemiczne i inne, jak się one kalkulują itd. Od pracownika wydziału rajispolkomu i rajplanu żąda się, by wiedział, co to są wszelkiego rodzaju normy (zużycia, wydajności pracy, wykorzystania mocy produkcyjnej itp.), od kogo i od czego one zależą, co można i należy uczynić, by je podwyższyć i tym samym wzmocnić produkcję i obniżyć koszty, jak się oblicza efektywność nakładów inwestycyjnych itp. Winien on posługiwać się bilansami wszelkiego rodzaju, jak paliwa, energii, zasobów wodnych, surowców, siły roboczej, pieniężnych dochodów i wydatków ludności — i umieć je sporządzać³⁾. Musi umieć inwentaryzować zjawiska, wiedzieć czym teren dysponuje dla realizacji zadań polityczno-gospodarczych i stawiać konkretne wnioski. Musi być zorientowany w najnowszych metodach techniki i organizacji produkcji.

Od pracowników wydziału rajispolkomu i rajplanu żąda się stałego kontaktu z ludnością rejonu. Cóż byłoby z niego za pracownik socjalistycznego aparatu radzieckiego, gdyby nie umiał trafić do tej ludności, gdyby nie zbadał warunków, w jakich ona żyje i postulatów, jakie ona wysuwa. Współdziałanie szerokiego aktywności rajplanu to tylko jeden ze sposobów utrzymywania realnego kontaktu ze społeczeństwem. Stałe wyjazdy pracowników wydziałów rajispolkomu i członków rajplanu w teren — to drugi sposób, przy tym bardzo cenny, ponieważ dzięki niemu poznaje się dane zjawiska na miejscu, w lokalnej praktyce, poznaje warunki powstawania i skutki tych zjawisk, bada się sposoby usunięcia braków i błędów.

Wydziały rejonowych komitetów wykonawczych i rejonowe komisje planowania istnieją właśnie po to, by wyzwalać siły, które kryją się w terenie lub — by pomagać w ich wyzwolaniu. Im łatwiej niż komukolwiek innemu dotrzeć do terenu, zrozumieć go, dopomóc mu. Aby jednak to uczynić, trzeba posiadać umiejętność czytania w liczbach i faktach dotyczących terenu oraz w potrzebach wysuwanych przez teren w ramach ogólnego narodowego planu gospodarczego.

Planowanie terenowe w ZSRR i podreżniki na ten temat pozwalają ogarnąć i zrozumieć życie gospodarcze i kulturalne rejonu. Można by sądzić, że rejon (liczący przeciętnie kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców) to tak niewielki wycinek radzieckiego życia, że opanowanie jego problematyką nie jest wcale trudne. Gdyby tak w istocie było, nie poświęcano by mu tyle uwagi, ile mu się rzeczywiście w ZSRR poświęca. Ale radziecy planiści terenowi — i ci z wydziałów rajispolkomu, i ci z rajplanu — to nie biurokraci i nie/teoretycy, lecz działacze gospodarczy i społeczni, którzy potrafią sze-

roko ujmować rozgrywane się dokoła nich zjawiska i zarazem potrafią oddziaływać na nie w duchu wytycznych partii i rządu. Nie ulegając chorobie „patriotyzmu lokalnego“, zdolni są oni do starannej i troskliwej analizy warunków i wymagań stawianych rejonowi lub przez sam rejon. Czują się gospodarzami terenu i starają się zasłużyć na miano dobrych, jeżeli nie najlepszych, gospodarzy.

Zadaniem rejonowego aparatu planowania jest przyczynić się do jak najpełniejszego rozwoju rejonu, zgodnie z dyrektywami planu ogólnopaństwowego, któremu są podporządkowane interesy lokalne. Planowanie rejonowe jest przy tym niesłychanie konkretne, co się uzyskuje m. in. dzięki daleko idącemu jego uszczegółowieniu, opracowuje się bowiem plany poszczególnych oddziałów fabrycznych, brygad i ferm rolnych itp. Planiści wydziałów rajispolkomu i członkowie rajplanu starannie badają i wykorzystują doświadczenie milionowych mas robotników, kołchoźników i innych pracowników. A jednocześnie przejawiają oni⁴⁾ daleko idącą inicjatywę w planowaniu i realizowaniu planów.

Organizacja planowania terenowego (w szczególności zaś rejonowego) posiłkuje się już w ZSRR formami i metodami, które wytrzymały wieloletnią próbę życia, okrzepły i mocno ugruntowały się. Praca aparatu terenowego posuwa się obecnie więcej w głąb niż wszedź, przez co podnosi się jakość planowania.

*

W Polsce Ludowej wprowadzie od 3 lat istnieją powiatowe i miejskie komisje planowania gospodarczego, ale faktyczny zakres ich działalności jest nadal skromny, ich rola w samym powiecie często niedoceniana, udział w aktywizacji terenu niedostateczny, stopień opanowania zagadnień ekonomicznych niewysoki, zdolność reagowania na potrzeby terenu zbyt słaba, inicjatywa niewystarczająca. Pomimo troski niektórych wojewódzkich rad narodowych, pomimo dużego wkładu organizacyjnego i szkoleniowego ze strony wojewódzkich komisji planowania gospodarczego, powiatowe komisje planowania gospodarczego na ogół są daleko jeszcze od miejsca, jakie w ZSRR zdobyły rajplanu. Podobnie zresztą wydziały (referaty) powiatowych rad narodowych nie osiągnęły takiego poziomu, na jakim znajdują się wydziały rajispolkomów.

Stopniowo i ten stan rzeczy ulegnie zmianie na lepsze. Rosnąca rola spółdzielczości produkcyjnej zmusza do większego zainteresowania się powiatowych rad narodowych sprawami ich własnego terenu. „Szczególnie doniosła jest rola rad narodowych w sprawowaniu opieki nad produkcją rolniczą — pisze tow. R. Zambrowski. — Czy kierownictwo terenowych rad narodowych, czy aparat rad narodowych uświadomiły już sobie w dostatecznym stopniu, że zadaniem ich jest sprawować nadzór gospodarczy nad istniejącymi spółdzielniami produkcyjnymi, przyczynić się do ich umocnienia oraz do łamania przeszkód na drodze ich rozwoju?“⁴⁾

Tak samo poważne obowiązki spadają na rady narodowe w zakresie czy to dostaw płodów rolnych, czy to gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, czy też drobnego przemysłu. Ale jeszcze wiele rad narodowych (zwłaszcza na szczeblu powiatu) nie rozumie lub nie docenia wagi pozornie drobnych, a w gruncie rzeczy nader istotnych spraw codziennego bytu milionowych rzesz ludności pracującej. „W ogóle nazbyt powoli nasze przydziały wojewódzkich, miejskich i powiatowych

³⁾ W Polsce w powiecie sporządza się jedynie bilans siły roboczej.

⁴⁾ Nowe Drogi nr 6/53 r.

rad narodowych — stwierdza tow. Zambrowski — przyswajają sobie właściwy styl pracy, który winno cechować ściśle powiązanie z terenem, żywy kontakt z terenem i kierownictwo, sprawowane systematycznie i bezpośrednio w terenie⁵⁾. Pracownicy aparatu powiatowych rad narodowych i powiatowych komisji planowania gospodarczego muszą być dobierani i kształceni przede wszystkim pod kątem znajomości warunków i potrzeb powiatów, w których pracują, a zarazem umiejętności wykonywania trudnych i złożonych zadań, jakie nakłada narodowy plan gospodarczy, budowany w oparciu o materiały i wnioski z terenu, a więc m. in. z powiatów.

I dlatego należy przygotowywać tych pracowników do spełniania funkcji, które już przypadły w udziale ich odpowiednikom w Związku Radzieckim. Szkolenie pracowników z wykształceniem wyższym i średnim w szkołach wyższych i liceach specjalnych, doszkalanie ich na kursach organizowanych przez resorty i WKPG, zaopatrywanie w literaturę oryginalną

i przekładową, nastawianie instytutów naukowych i katedr w szkołach wyższych na prace monograficzne, których przedmiotem byłby powiat lub takie czy inne zagadnienie w skali powiatu — oto jedna kategoria sposobów podnoszenia wymagań, a więc i kwalifikacji personelu wydziałów (referatów) PRN i MRN oraz Pow. KPG i MKPG. Drugą kategorię środków tworzyć będzie właściwy dobór pracowników, radykalne zmniejszenie płynności kadr personelu wyшко-łonego itd.

Do opanowania trudnej umiejętności zarządzania na szczeblu chociażby powiatu nie wystarczy ani dobra wola, ani tzw. intuicja. Konieczna jest przede wszystkim słuszna, partyjna postawa ideologiczna, jak również potrzebna jest wiedza — możliwie wielostronna i głęboka, potrzebna jest czujność i wrażliwość na zachodzące dokoła zjawiska, potrzebne jest wreszcie to, co można by nazwać gospodarnością, czy odpowiedzialnością za rozwój — w tym wypadku powiatu — który podobnie jak w Związku Radzieckim stać się powinien podstawowym ogniwem organizacji życia gospodarczego i kulturalnego.

⁵⁾ Nowe Drogi nr 6/53 r.

PLANOWANIE ROZWOJU REJONÓW GOSPODARCZYCH W ZSRR*)

W. KOSTIENNIKOW

W SYSTEMIE planowania gospodarki narodowej ZSRR poważną pozycję zajmuje racjonalne rozmieszczenie produkcji i budownictwa zakładów oraz bezpośrednio z tym związane planowanie kompleksowego rozwoju i specjalizacji rejonów gospodarczych.

Partia Komunistyczna i Rząd Radziecki zawsze przywiązywały wielkie znaczenie do prawidłowego rozmieszczenia sił wytwórczych i gospodarczej rejonizacji kraju.

Prawidłowe rozmieszczenie sił wytwórczych, przede wszystkim zakładów przemysłowych na terytorium kraju, przybliżenie przemysłu do źródeł surowców, paliwa i rejonów konsumpcji jest jednym z istotnych wymogów prawa planowego, proporcjonalnego rozwoju gospodarki narodowej. Z tego prawa ekonomicznego wynika konieczność specjalizacji i kompleksowego rozwoju gospodarki rejonów gospodarczych, republik, krajów i obwodów.

Specjalizacja i kompleksowy rozwój rejonów gospodarczych zapewniają najbardziej pełne i wszechstronne wykorzystywanie zasobów naturalnych, rezerw zatrudnienia i rezerw produkcyjnych kraju, sprzyjają powstawaniu racjonalnej ekonomicznej i komunikacyjnej łączności pomiędzy rejonami oraz racjonalnemu podziałowi pracy między nimi. Z wymogów prawa planowego rozwoju gospodarki narodowej wynika konieczność przestrzegania prawidłowych proporcji nie tylko między gałęziami gospodarki narodowej, ale i proporcji w przekroju terytorialnym, tj. między gospodarczymi rejonami kraju.

Wszechstronny rozwój gospodarki podstawowych rejonów gospodarczych ZSRR stanowi bezpośredni wyraz zasadniczej przewagi socjalistycznego systemu gospodarki nad kapitalistycznym. Tylko w społeczeństwie

socjalistycznym można zlikwidować nierównomierne, karykaturalne rozmieszczenie sił wytwórczych charakterystyczne dla kapitalizmu oraz zapewnić proporcjonalność rozwoju zarówno między gałęziami gospodarki narodowej jak i między rejonami gospodarczymi. Równomierne rozmieszczenie sił wytwórczych, specjalizacja i kompleksowy rozwój rejonów gospodarczych, zbliżając produkcję do źródeł surowców i miejsc konsumpcji, stanowią jeden z najważniejszych warunków nieprzerwanego wzrostu globalnej produkcji społecznej w celu zaspokojenia stale rosnących potrzeb całego społeczeństwa — zgodnie z wymogami podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu.

Rejonizacja gospodarcza określa miejsce każdego rejonu w systemie całej gospodarki narodowej kraju. Każdy rejon gospodarczy stanowi odrębny, różniący się od innych, lecz nie zamknięty w sobie, a związany z całym krajem zespół gospodarczy. Dla najbardziej racjonalnego, kompleksowego rozwoju gospodarki podstawowych rejonów gospodarczych, niezbędne jest, aby każdy rejon rozwijał się wszechstronnie, z uwzględnieniem wszystkich jego możliwości i związków z innymi rejonami kraju. Prawidłowa gospodarcza rejonizacja kraju powinna mieć na względzie konieczność łączenia wielu rejonów różniących się między sobą, lecz powiązanych wzajemnie społecznym podziałem pracy w skali całej gospodarki narodowej. Gospodarcza rejonizacja kraju ułatwia planowanie gospodarki narodowej oraz najbardziej pełne wykorzystanie zasobów każdego rejonu w celu maksymalnego zaspokojenia potrzeb gospodarki narodowej.

Proporcjonalny, kompleksowy rozwój rejonu gospodarczego nie oznacza jednakowego wzrostu wszystkich gałęzi gospodarki i reprodukcji już ustalonych stosunków między gałęziami produkcji wewnątrz rejonu. Podstawę kompleksowego rozwoju rejonu gospodarczego

*) Tłumaczenie skrócone artykułu zamieszczonego w numerze 4/53 r. „Planowoje Chożajstwo”, str. 13-28.

stanowią „wiodące“ ogniwa jego gospodarki, rozwój jego wiodących gałęzi. Wiodącymi gałęziami gospodarki rejonu gospodarczego są te gałęzie, które wyznaczają miejsce i rolę danego rejonu w ogólnopaństwowym terytorialnym podziale pracy. Rozwój i wzmocnienie wiodących gałęzi w rejonie lub republice powoduje konieczność stworzenia drugorzędnych, pomocniczych gałęzi obsługujących potrzeby gałęzi wiodących. Kompleksowy rozwój gospodarki rejonu powinien uwzględniać wzajemny związek podstawowych, wiodących gałęzi gospodarki danego rejonu gospodarczego. W tym celu konieczny jest przede wszystkim rozwój własnej bazy paliwowej, energetycznej rejonu oraz rozwój wydobycia surowców miejscowych. Niezbędną rzeczą jest także rozwój gałęzi przetwarzających surowce miejscowe, półfabrykaty i odpadki uzyskiwane w rejonie. Jednocześnie niezbędne jest budowanie w podstawowych ekonomicznych ośrodkach kraju zakładów budowy maszyn, przeróbki ropy i przemysłu chemicznego, a także odpowiednie rozwijanie przemysłów pomocniczych, zapewniających zaopatrzenie przemysłu ciężkiego w materiały budowlane, części zamienne, narzędzia itd. W każdym rejonie gospodarczym powinny szybko rozwijać się gałęzie produkujące artykuły żywnościowe i przedmioty masowego spożycia, gałęzie przemysłu lekkiego i spożywczego oraz rolnictwo.

Planowanie kompleksowego rozwoju rejonów gospodarczych i republik powinno zmierzać nie tylko do prawidłowego rozmieszczenia budownictwa nowych zakładów, lecz i prawidłowej współpracy czynnych już przedsiębiorstw. Normalna, nieprzerwana praca zakładów i gałęzi często zależy od dziesiątków współpracujących z nimi zakładów położonych wewnątrz rejonu oraz w najróżniejszych częściach kraju. Prawidłowa współpraca zakładów jest ważnym czynnikiem w kompleksowym rozwoju rejonów gospodarczych.

W ciągu pięciolatek przedwojennych dokonano w ZSRR zasadniczej zmiany w rozmieszczeniu sił wytwórczych; nastąpiły poważne przesunięcia produkcji do wschodnich rejonów Związku Radzieckiego; stworzono potężną kompleksową gospodarkę w podstawowych rejonach gospodarczych; wyrosły nowe potężne ośrodki przemysłowe, węzły i rejony; stworzono nowe bazy gospodarki zbożowej, kultur technicznych i hodowli; rozkwitła ekonomika i kultura narodowościowych republik i obwodów. W latach Wielkiej Wojny Narodowej i czwartej pięciolatki nastąpiły dalsze przesunięcia w rozmieszczeniu sił wytwórczych i jeszcze bardziej wzrósł udział rejonów wschodnich we wszystkich gałęziach produkcji.

Ogólne rozmiary produkcji przemysłowej w tych rejonach w 1952 r. w porównaniu z r. 1940 wzrosły 3-krotnie. W 1951 r. we wschodnich rejonach wykonano ok. 1/3 całej produkcji przemysłowej ZSRR, ponad połowę ogólnej ilości stali i wyrobów walcowanych, prawie połowę ogólnej ilości węgla i ropy oraz ponad 40% energii elektrycznej.

Jednocześnie także rolnictwo wschodnich rejonów rozwijało się w coraz szybszym tempie. Zasadniczo polepszoła łączność komunikacyjną rejonów wschodnich. Zbudowano potężne magistrale kolejowe, opanowano nowe drogi morskie i rzeczne.

Stworzenie kompleksowej gospodarki w rejonach wschodnich — potężnego przemysłu, rolnictwa i transportu — dało ogromną oszczędność pracy społecznej w przewozach, podniosło gospodarkę i kulturę niegdyś

zacończonych kresów oraz umożliwiło nieprzerwany wzrost obronności kraju.

W Związku Radzieckim zlikwidowano odziedziczoną w spadku po carach nierównomierność oraz zacończenie w gospodarczym i kulturalnym rozwoju narodów. Socjalizm umożliwił potężny ekonomiczny i kulturalny wzrost oraz rozkwit wszystkich narodów wielkiego, wielonarodowego socjalistycznego państwa radzieckiego.

*

W wyniku planowego rozmieszczenia i rozwoju sił wytwórczych, stworzono w ZSRR nową specjalizację rejonów gospodarczych. Specjalizacja ta i związany z nią międzyrejonowy podział pracy, stanowią podstawę kompleksowego rozwoju każdego rejonu gospodarczego.

W obecnej chwili ZSRR dzieli się na 13 rejonów gospodarczych. Państwowe plany rozwoju ZSRR opracowywane są w przekroju terytorialnym zarówno dla 16 republik związkowych jak i dla tych 13 rejonów gospodarczych.

Rosyjska Federacyjna SRR uwzględniając różnorodność jej ekonomicznych, narodowych, naturalnych i terytorialnych warunków, dzieli się na 9 podstawowych rejonów gospodarczych: 1) Północ, 2) Północny Zachód, 3) Centrum, 4) Powołże, 5) Północny Kaukaz i Krym, 6) Ural, 7) Zachodnia Syberia, 8) Wschodnia Syberia, 9) Daleki Wschód. W aktualnej siatce rejonów gospodarczych kraju republiki związkowe zgrupowane są w sposób następujący: 1) rejon Azji Środkowej i Kazachstanu obejmuje Uzbeką SRR, Kazachską SRR, Kirgiską SRR, Tadżycką SRR i Turkmenską SRR; 2) rejon Zakaukazia — Gruzińską SRR, Azerbejdżańską SRR i Ormiańską SRR; 3) rejon Południa — Ukrainą SRR i Mołdawką SRR; 4) rejon Zachodu — Białoruską SRR, Litewską SRR, Łotewską SRR i Estońską SRR. Karelo-Fińska SRR, z punktu widzenia ekonomicznej łączności, ekonomicznego ciężaru i geograficznego położenia, zaliczana jest do rejonu Północnego Zachodu.

W ciągu pięciolatek w rejonach gospodarczych i republikach związkowych stworzono wielostronną gospodarkę. W czwartej pięciolatce nie tylko odbudowano całkowicie gospodarkę rejonów, które ucierpiały pod chwilową okupacją wroga, ale i dokonano dalszego podniesienia wszystkich rejonów gospodarczych kraju. W piątej pięciolatce, we wszystkich rejonach gospodarczych kraju kontynuuje się nowe wielkie budownictwo, opanowuje się bogactwa naturalne, rozwija się międzyrejonową łączność ekonomiczną, a wraz z tym umacnia się kompleksowy rozwój gospodarki każdego rejonu. Zwiększa się specjalizację rejonów i ustala najbardziej racjonalne związki pomiędzy nimi.

1. R e j o n y P ó ł n o c y stanowią główną bazę przemysłu leśnego oraz ważny rejon przemysłu węglowego i naftowego europejskiej części ZSRR. Gałęzie te są podstawą specjalizacji Północy. Utworzono tutaj dziesiątki zmechanizowanych zakładów dla wyrobów lasu i obróbki drewna. Ogromne masywy leśne eksploatowane są w zasięgu nowej, peczorskiej linii kolejowej. Szybko rozwija się Peczorskie Zagłębie Węglowe, będące główną bazą paliwa dla Leningradu, rejonów Północy i Północnego Zachodu. Wzrasta znaczenie przemysłu naftowego Uchty. Rozwija się baza budowy oraz remontów statków morskich i rzecznych. Budują się nowe i rozbudowują czynne elektrownie oraz drogi komunikacyjne. Wzrasta produkcja materiałów bu-

dowlanych, włókna lnianego i tłuszczów zwierzęcych oraz przemysłu rybnego i skórzano-obuwniczego. Przylegające do rejonów Północy morze Barentsa stanowi jeden z najważniejszych rejonów rybołówstwa ZSRR. W piątej pięciolatce, w związku z przemieszczaniem baz wycięcia lasów w bardziej zalesione rejony, następuje dalszy szybki rozwój przemysłu drzewnego rejonów Północy. Powiększa się znacznie wydobycie peczorskiego węgla, wskutek czego możliwe będzie zaprzestanie przywozu węgla donieckiego do tych rejonów. Wzmacnia się ekonomiczna łączność rejonów Północy z innymi rejonami, przede wszystkim przez wywóz drewna dla obróbki i tarcicy do rejonów Południa, a także węgla w szczególności do Leningradu. Z kolei z innych rejonów przywozi się maszyny i urządzenia, cement oraz wyroby przemysłu lekkiego i spożywczego.

2. W rejonach Północnego Zachodu przodujące miejsce zajmuje leningradzki przemysł budowy maszyn. Tutaj jest ojczyzna radzieckiego traktora, potężnego turbogeneratorskiego agregatu walcowniczego. Leningradzkie budownictwo maszyn stanowi najważniejszą radziecką bazę postępu technicznego, najnowszej techniki, produkcji obrabiarek, turbin, maszyn i okrętów.

Ogólnozwiązkowe znaczenie posiada produkcja nawozów sztucznych, przemysł drzewny, celulozowo-papierniczy i rybny. Na bazie miejscowych łupków bitumicznych stworzono przemysł sztucznego paliwa płynnego i gazu. Szybko wzrasta wydobycie torfu. Budują się nowe i rozbudowują istniejące elektrownie ciepłone, zwłaszcza elektrownie wodne. Zbudowane zostały Wierchnie-Swirskaja, Niwska I i inne elektrownie wodne. Poważne miejsce w ekonomice rejonów Północnego Zachodu zajmuje przemysł lekki: bawełniany, wełniany, lniany i skórzano-obuwniczy.

W piątej pięciolatce, w rejonach Północnego Zachodu realizuje się budownictwo elektrowni, przede wszystkim wodnych oraz dalszy rozwój przemysłu budowy maszyn i przemysłu rybnego, także rozwój przemysłu drzewnego i papierniczego. Dużo uwagi poświęca się rozwojowi przemysłu drzewnego w Karelo-Fińskiej SRR, rozbudowie bazy żywnościowej, zwłaszcza ziemniaczano-warzywniczej i mleczno-mięsnej wokół Leningradu oraz zwiększeniu urodzajności wszystkich upraw rolnych. Rozbudowuje się i rekonstruuje morskie porty Leningradu i Murmańska. Zwiększa się wywóz do innych rejonów wyrobów przemysłu budowy maszyn, nawozów sztucznych, drzewa budulcowego, ryb i wyrobów przemysłu lekkiego. Jednocześnie powiększa się przywóz do rejonów Północnego Zachodu stali, węgla, produktów naftowych oraz surowców dla przemysłu lekkiego i spożywczego.

3. Centrum stanowi jeden z podstawowych rejonów wysoko wykwalifikowanej produkcji maszyn, obrabiarek, silników Diesla, samochodów, narzędzi, a także produkcji włókienniczej, wyrobów przemysłu lekkiego i spożywczego oraz produktów rolnych. Moskwa i obwód moskiewski, Gorki i Jarosław, stanowią bazy rozwoju przemysłu w szeregu rejonów gospodarczych kraju, laboratoria najnowszych typów urządzeń, maszyn, obrabiarek i narzędzi. Tutaj jest ojczyzna automatycznych linii obrabiarek, różnorodnych obrabiarek-automatów i najlepszych radzieckich samochodów. Przemysł budowy maszyn w rejonach Centrum posiada swoją własną, rozwijającą się bazę hutniczą, która w znacznej mierze pokrywa zapotrzebowanie rejonu na metal. Dalszy szybki rozwój hutni-

ctwa w tym rejonie związany jest z opanowaniem rud żelaznych w okręgu kurskiej anomalii magnetycznej. Główną miejscową bazę paliwową rejonów Centrum stanowi podmoskiewski basen węglowy oraz ogromne pokłady torfu, zalegające głównie w obwodach iwanowskim, kirowskim, kalinińskim i kostrómskim. Wydobycie węgla w 1950 r. w porównaniu z 1940 r. zwiększyło się tu 3-krotnie. Wzrasta i wydobycie torfu, co umożliwiło polepszenie bilansu paliwowego rejonów Centrum. Ważną rolę w zaopatrzeniu Moskwy w paliwo wysokiej jakości odgrywa gazociąg Saratow—Moskwa. W rejonach Centrum znajdują się największe systemy energetyczne ZSRR. Bazę energetyczną rejonu tworzą wielkie, średnie i małe elektrownie — przeważnie ciepłone. Przemysł włókienniczy i lekki w Centrum stanowi główną bazę zaopatrującą ludność szeregu rejonów kraju w różnorodne tkaniny, obuwie, trykotaże itd. Pas czarnoziemny rejonów Centrum zajmuje jedno z najważniejszych miejsc w rolnictwie kraju, w cukrownictwie i innych gałęziach przemysłu spożywczego.

W piątej pięciolatce jeszcze bardziej zostanie wzmocniona łączność rejonów Centrum z innymi rejonami kraju, przede wszystkim przez wywóz produkcji przemysłu budowy maszyn i przemysłu lekkiego. Jednocześnie zwiększy się przywóz węgla, metali, produktów naftowych i bawełny. W poważnych rozmiarach wzrasta produkcja ziemniaków, warzyw i produktów hodowli zwierzęcej w podmiejskich okręgach Moskwy i innych miast. Najważniejszym zadaniem jest obecnie przyspieszenie tempa rozwoju industrializacji niektórych, nie nadążających w rozwoju przemysłowym rejonów Mordwińskiej, Maryjskiej i Czuwaszkiej ASRR oraz obwodów Tambowskiego i Riazańskiego. W związku z budową elektrowni wodnych: Kujbyszewskiej, Stalingradzkiej i Gorkowskiej otwierają się dla Centrum nowe perspektywy szybkiego rozwoju gospodarczego.

4. Rejony Powołża stanowią ważny ośrodek budownictwa maszynowego. Powołże dostarcza krajowi traktory, samochody, obrabiarki, maszyny rolnicze, statki rzeczne itd. Powołże stanowi także jeden z podstawowych rejonów przemysłu naftowego w ZSRR (zwłaszcza Tatarska ASRR).

W ciągu pięciolatek wyrósł na Powołżu przemysł materiałów budowlanych, w szczególności przemysł cementowy. Rozwija się także przemysł spożywczy i włókienniczy. Poważne miejsce zajmuje Powołże, zwłaszcza obwód astrachański, w radzieckim przemyśle rybnym. Powiększa się wydobycie miejscowego paliwa-łupków bitumicznych, torfu i gazu naturalnego. Jednocześnie stanowi Powołże jedną z największych baz zbożowych ZSRR.

W piątej pięciolatce wchodzi do eksploatacji elektrownia Kujbyszewska i nabiera rozmachu budowa Stalingradzkiej Elektrowni Wodnej. Szybko rozwija się przemysł naftowy, przemysł budowy maszyn, przemysł lekki i spożywczy, a szczególnie silnie — przemysł materiałów budowlanych. Powstaje nowy potężny przemysł włókienniczy, budują się wielkie kombinaty bawełniane w Kamyszynie i Engelsie. Zasadnicze przemiany zachodzą w sieci komunikacyjnej Powołża. Oddany do eksploatacji Wołżańsko-Doński Kanał im. W. I. Lenina, budowa węzłów wodnych kujbyszewskiego i stalingradzkiego oraz linii kolejowych Argysz — Pronino — Surgut i Astrachań — Guriew, przybliżają Powołże do rejonów Południa, Północnego Kaukazu,

Centrum, Uralu i Kazachstanu. Przez Kanał Wołżańsko-Doński przechodzą potężne potoki węgla i metali z Zagłębia Donieckiego na północ oraz materiałów drzewnych z rejonów Uralu na Północny Kaukaz i Ukrainę.

5. Rejony Północnego Kaukazu i Krymu są największymi rejonami produkcji rolniczej, w szczególności zboża, mięsa i wełny. Jeden tylko Kraj Stawropolski dostarcza państwu ponad 50% produkcji cienkiej wełny. Znajduje się tutaj wielki przemysł naftowy i węglowy, przemysł budowy maszyn rolniczych, przemysł cementowy i spożywczy. Znacznie rozwinął się przemysł budowy maszyn. Rozszerza się eksploatacja pokładów rud żelaznych na półwyspie Kercz. Duże znaczenie dla rozwoju ekonomicznego Północnego Kaukazu posiada eksploatacja Kanału Wołżańsko-Dońskiego i cymlańskiego węzła wodnego.

W piątej pięciolatce w rejonach Północnego Kaukazu i Krymu następuje dalszy rozwój hutnictwa, górnictwa węglowego i przemysłu naftowego, budowy maszyn, lekkiego i spożywczego, materiałów budowlanych, rozwój wszelkich rodzajów transportu, a także rolnictwa. Kończy się budowa wielkiego, czesankowo-sukiennego kombinatu w Krasnodarze, rozbudowa i rekonstrukcja portów morskich — noworosyjskiego i machaczkałińskiego.

W wyniku piątego planu 5-letniego wzmocni się ekonomiczna łączność Północnego Kaukazu i Krymu z innymi rejonami, głównie przez wywóz węgla, maszyn, produktów naftowych, zboża i wełny oraz przez przywóz materiałów drzewnych i produkcji przemysłu lekkiego.

6. Rejony Uralu stanowią jedną z największych baz przemysłowych Związku Radzieckiego. Podstawą ekonomiki Uralu jest hutnictwo żelaza i metali kolorowych, przemysł budowy maszyn ciężkich, naftowy, chemiczny i drzewny. W 1950 r. produkcja surówki na Uralu w porównaniu z 1940 r. zwiększyła się 2,6-krotnie, stali 2,7-krotnie, wyrobów walcowanych — 2,8-krotnie. Jeden tylko Magnitogorski Kombinat Hutniczy, stanowiący największe hutnicze przedsiębiorstwo w świecie, wytapia kilka razy więcej metali niż wszystkie zakłady uralskie razem wzięte wytapiały przed utworzeniem władzy radzieckiej. Zakłady budowy maszyn na Uralu produkują urządzenia dla przemysłu hutniczego, kopalnictwa rud, przemysłu paliw i dla transportu kolejowego, a także samochody, traktory, obrabiarki, urządzenia kuźni, prasy i inne. Wielki rozwój w tym rejonie gospodarczym osiągnął przemysł naftowy, zwłaszcza w Baszkirskiej ASRR. W 1950 r. wydobycie nafty w Baszkirskiej ASRR w porównaniu z przedwojennym 1940 r. zwiększyło się 4-krotnie, co sprzyja ograniczeniu dalekich przewozów produktów naftowych z Zakaukazia na Ural i na Syberię. Wydobycie węgla na Uralu w 1950 r. przewyższyło prawie 3-krotnie wydobycie w 1940 r. Jednakże miejscowy węgiel Uralu nie daje koksu hutniczego, co w związku z rozwojem hutnictwa pociąga za sobą konieczność zwiększania przywozu węgla koksującego z Zagłębia Kuźnieckiego i Karagandy, a w przyszłości z Peczerskiego Zagłębia Węglowego. W budowie znajduje się elektrownia Kamska i rozpoczyna się budowę Wotkińskiej Elektrowni Wodnej na Kamie. Najważniejszym obecnie zadaniem w zakresie energetyki Uralu jest budowa elektrowni ciepłych na bazie paliwa miejscowego (węgiel, torf), zwłaszcza budowa elektrowni wodnych — celem ograniczenia przywozu wę-

gla dla potrzeb energetycznych z Zagłębia Kuźnieckiego i Karagandy. Duże znaczenie o charakterze ogólnozwiązkowym posiada przemysł drzewny Uralu, zaopatrujący Powołże, Kaukaz i Ukrainę w drewno dla obróbki. W związku z przemieszczaniem baz wyrębu lasu z rejonów mniej lesistych, ważnym zadaniem jest obecnie powiększenie wyrębu drewna w najbardziej lesistych rejonach Uralu. Celem wzmocnienia kompleksowego rozwoju gospodarki Uralu konieczne jest przyspieszenie rozwoju przemysłu materiałów budowlanych, przemysłu spożywczego i lekkiego.

W piątej pięciolatce w rejonach Uralu rozwija się w dalszym ciągu hutnictwo żelaza i stali oraz metali kolorowych, budownictwo wielkich elektrowni, przemysł budowy maszyn, naftowy, górnictwo węglowe, zwłaszcza zaś przemysł materiałów budowlanych — produkcja cementu, szkła, cegły i innych materiałów. W związku z zakończeniem budowy południowo-syberyjskiej magistrali kolejowej, linii Argysz — Pronino — Surgut i innych, pogłębieniem żeglownej Kamy i rekonstrukcją portu w Mołotowie, polepsza się łączność komunikacyjna z innymi rejonami ZSRR. Na wielką skalę wzrasta żywnościowa, przede wszystkim ziemniaczano-warzywnicza i hodowlana baza Uralu.

7. Rejony Zachodniej Syberii w latach panowania władzy radzieckiej przekształciły się w największą bazę przemysłową na wschodzie kraju. Ogromny rozwój osiągnęło tu górnictwo węglowe i hutnictwo. Powstały nowe gałęzie przemysłu budowy maszyn — produkcja traktorów, obrabiarek i maszyn elektrycznych. Produkcja surówki w 1950 r. w porównaniu z 1940 r. wzrosła 1,2-krotnie, stali 1,7-krotnie, wyrobów walcowanych 2-krotnie. Szybko wzrasta własna baza rud żelaznych Kuźnieckiego Kombinatu Hutniczego, pozwalając na ograniczenie przywozu uralskiej rudy żelaznej dla potrzeb hutnictwa. Rozwój wydobycia węgla koksującego umożliwił dalszy znaczny wzrost hutnictwa żelaza i stali. Zachodnia Syberia jest równocześnie jedną z najważniejszych baz zbożowych i hodowlanych w ZSRR.

Zagłębie Kuźnieckie stanowi główną bazę węgla koksującego dla Uralu i Syberii. Wielkie zasoby paliwa, niegłębokie ich zaleganie oraz potężne pokłady i wysoka kaloryczność, zapewniają tanie wydobywanie węgla, pozwalają także na lokalizowanie tutaj gałęzi produkcji zużywających szczególnie dużo paliwa i energii elektrycznej. Oprócz węgla, w Zachodniej Syberii — zwłaszcza w Obwodzie Tiumeńskim, występują wielkie zasoby torfu, umożliwiające budowę elektrowni dla zaspokojenia potrzeb miejscowych oraz przekazywania energii elektrycznej na Ural, co w konsekwencji sprzyjać będzie ograniczeniu dalekich transportów paliwa.

Przemysł drzewny Zachodniej Syberii posiada znaczenie ogólnozwiązkowe. Zadaniem jego jest zaspokajanie nie tylko miejscowego zapotrzebowania na materiały drzewne, ale i potrzeb bezleśnych rejonów Związku Radzieckiego. Jednym z najważniejszych zadań dalszego kompleksowego rozwoju gospodarki Zachodniej Syberii jest obecnie nadrobienie niedociągnięcia w rozwoju produkcji materiałów budowlanych oraz przemysłu włókienniczego.

W piątej pięciolatce, w rejonach Zachodniej Syberii następuje dalszy rozwój hutnictwa, górnictwa węglowego i przemysłu budowy maszyn, materiałów budowlanych, a także przemysłu drzewnego i lekkiego. Powstaje kombinat włókienniczy w Barnaule. Polepsza

się zaopatrzenie Zagłębia Kuźnieckiego w energię elektryczną przez budowę elektrowni ciepłych. Rozwija się budowa wielkiej elektrowni wodnej w Nowosybirsku na rzece Obi. Wzrasta rola transportu rzeczno- i morskiego. Powstaje potężna podmiejska baza żywnościowa wokół miast Zagłębia Kuźnieckiego. Celem polepszenia łączności Zagłębia Kuźnieckiego, w piątej pięciolatce kończy się budowę południowo-syberyjskiej magistrali kolejowej na odcinku Abakan — Akmolińsk.

8. Rejony Wschodniej Syberii w latach panowania władzy radzieckiej osiągnęły poważny rozwój przemysłowy; stworzono bazę energetyczną, powstały zakłady hutnictwa, przemysł budowy maszyn ciężkich, spożywczy i lekki. Ukończono wielkie prace w zakresie rozwoju górnictwa węglowego, zwłaszcza w Zagłębiu Czeremchowskim. We Wschodniej Syberii istnieją ogromne zasoby surowców, paliwa i energii wodnej, dogodne dla rozwoju wielkich i używających dużo energii zakładów przemysłowych oraz dla kompleksowego rozwoju gospodarki. Dyrektywy XIX Zjazdu KPZR przewidują rozpoczęcie prac w kierunku wykorzystania zasobów energetycznych rzeki Angary dla rozwoju przemysłu aluminiowego, chemicznego, kopalnictwa rud i innych gałęzi — na bazie taniej energii elektrycznej oraz lokalnych źródeł surowców. Znacznie rozwinął się we Wschodniej Syberii przemysł budowy maszyn i przemysł drzewny. Ważnym obecnie zadaniem jest kompleksowe opanowanie leśnych masywów położonych na północ od syberyjskiej magistrali kolejowej w Zagłębiu Angaro-Jeni-sejskim. Pomimo znacznego w latach powojennych rozwoju przemysłu lekkiego i spożywczego oraz przemysłu materiałów budowlanych, rozwój tych gałęzi jest jednak wciąż jeszcze opóźniony w stosunku do potrzeb rejonu.

W wyniku rozwoju przemysłu w rejonach Wschodniej Syberii w piątej pięciolatce wzmości się ekonomiczna łączność rejonu przez wywóz materiałów drzewnych i innych rodzajów produkcji przemysłowej oraz z drugiej strony przez przywóz żelaza i stali, maszyn oraz produkcji przemysłu lekkiego.

9. W rejonach Dalekiego Wschodu ogólnozwiązkowe znaczenie posiada przemysł rybny, hutnictwo, przemysł budowy maszyn, a zwłaszcza okrętowy, przemysł węglowy i naftowy, drzewny i celulozowo-papierniczy. W specjalizacji i kompleksowym rozwoju rejonu szczególnie duża rola przypada przemysłowi rybnemu, którego produkcja w 1950 r. stanowiła 81% produkcji przedwojennego 1940 r.

Poważne zasoby węgla kamiennego i nafty pozwalają w pełni zaspokajać potrzeby rejonu w zakresie paliwa. Przemysł drzewny zdolny jest całkowicie pokryć zapotrzebowanie na materiały drzewne. To samo odnosi się również do przemysłu materiałów budowlanych oraz przemysłu spożywczego i lekkiego, które jednak nie pokrywają jeszcze zapotrzebowania miejscowej produkcji rejonu.

Na Dalekim Wschodzie, podobnie jak w innych rejonach ZSRR, stworzono gospodarkę kompleksową. W wyniku realizacji czwartej pięciolatki powstała wielka lokalna baza paliwowa. Na Sachalinie wzrosło wydobycie nafty. Jednakże poziom rozwoju gospodarczego nie odpowiada jeszcze wielkim zasobom surowcowym i energetycznym, bogactwu kopalni użytecznych, lasów i ryb. Rozwój hutnictwa nie nadąża za wzrostem przemysłu budowy maszyn, w szczególności budowy i remontu okrętów. Nie nadąża także za tempem roz-

woju gospodarki rejonu przemysł drzewny, skutkiem czego powstrzymywane jest tempo akcji osiedleńczej oraz wzrost wielu gałęzi gospodarki. Oprócz tego, rozmieszczenie baz wyřębu lasów nie odpowiada rejonom zużycia drewna, co w konsekwencji powoduje nieracjonalne i odległe przewozy drewna pomiędzy rejonami i wewnątrz rejonów Dalekiego Wschodu.

Opanowanie bogactw naturalnych rejonu, w szczególności rybnych oraz rozwój floty morskiej jest niezbędnym warunkiem dalszego wzrostu sił wytwórczych Dalekiego Wschodu.

10. Rejony Azji Środkowej i Kazachstanu stanowią główną radziecką bazę uprawy bawełny oraz hutnictwa metali kolorowych. Zbadano wielkie złoża rud żelaznych oraz zorganizowano produkcję żelaza i stali. Zbudowano zakłady hutnicze — Kazachski i Uzbecki. Rozwija się przemysł budowy maszyn, m. in. maszyn rolniczych, włókienniczych i energetycznych. Opanowano produkcję maszyn dla zbioru bawełny, urządzeń dla kopalnictwa rud, koparek i innych maszyn do robót ziemnych.

Szybko rozwija się trzecia w kraju baza paliwowa — Karagandzkie Zagłębie Węglowe. Wydobycie węgla w Karagandzie w 1950 r. w porównaniu z r. 1940 wzrosło 2,5-krotnie. Dzięki bardzo bliskiemu sąsiedztwu Uralu, zapotrzebowanie węgla karagandzkiego na Uralu rośnie szybciej niż węgla kuźnieckiego. Republiki Azji Środkowej będą także otrzymywały poprzez nową linię kolejową Mointy — Czu zamiast kuźnieckiego — bliżej leżący węgiel karagandzki.

Obok Karagandy, w Kazachskiej SRR opanowywane są bogate ekibastuskie złoża węgla; wzrasta wydobycie angrenskiego węgla w Uzbeckiej SRR, celem zastąpienia paliwa dowożonego z daleka. Szybko rozwija się przemysł naftowy w republikach związkowych: Uzbeckiej, Turkmeńskiej i Kazachskiej. Tak np. wydobycie nafty w Uzbeckiej SRR w 1950 r. w porównaniu z 1940 r. zwiększyło się 9,2-krotnie, w Turkmeńskiej SRR 3,4-krotnie a w Kazachskiej SRR 1,5-krotnie.

Produkcja energii elektrycznej w Uzbeckiej SRR w 1950 r. wzrosła w porównaniu z 1940 r. 5—6-krotnie, w Kazachskiej SRR 4-krotnie, w Kirgiskiej SRR 3,3-krotnie, w Tadżyckiej SRR 2,7-krotnie i w Turkmeńskiej SRR 2,2-krotnie. W piątej pięciolatce zakończono budowę wielkiej Ust-Kamienogorskiej Elektrowni Wodnej i rozwija się budowa nowej — Buchtanmiskiej elektrowni wodnej na rzece Irtysz. Rozbudowuje się istniejące i buduje nowe elektrownie ciepłe.

Dla wzmoczenia kompleksowego rozwoju gospodarki i likwidacji nadmiernie dalekich przewozów w rejonach Azji Środkowej i Kazachstanu konieczne jest rozszerzenie produkcji nawozów sztucznych, materiałów budowlanych i wyrobów przemysłu lekkiego, która to produkcja jeszcze w znacznym stopniu pozostaje w tyle za przeciętnym poziomem produkcji na głowę ludności ZSRR. W bieżącym pięcioleciu buduje się szereg zakładów dla produkcji nawozów sztucznych i kombinat włókienniczy w Stalinabadzie.

Ekonomika Azji Środkowej i Kazachstanu rozwija się kompleksowo. W ciągu pięciolatek stworzono szereg podstawowych gałęzi przemysłu, zapewniających kompleksową mechanizację wiodących gałęzi gospodarki, przede wszystkim uprawy bawełny. Stworzono potężne urządzenia irygacyjne, stacje maszynowo-traktorowe i stacje koparek. W wyniku kompleksowego rozwoju przemysłu i rolnictwa na mapie Uzbeckiej SRR pojawiły się nowe miasta — Angren, Biegowat,

Almałyk, Kuwasaj, Leninsk, Nukus, Czyrczyk, Jangi-Jul i wiele innych. Radykalnie polepszyła się łączność komunikacyjna rejonów Azji Środkowej i Kazachstanu.

W piątej pięciolatce w rejonach Azji Środkowej i Kazachstanu przewidziana jest budowa elektrowni, dalszy wzrost hutnictwa metali kolorowych oraz żelaza i stali, zwiększenie wydobycia węgla, wzrost zdolności produkcyjnych w zakresie przeróbki ropy naftowej, produkcji nawozów sztucznych i materiałów budowlanych. W dziedzinie rolnictwa rozwija się dalej w znacznym stopniu uprawa bawełny i hodowla bydła. Szczególną uwagę zwraca się na zwiększenie urodzajności bawełny. Rozwój przemysłu w rejonach Azji Środkowej i Kazachstanu w piątej pięciolatce umożliwi zaprzestanie przywozu węgla kuźnieckiego do republik Azji Środkowej, zwiększenie wywozu węgla karagandskiego na Ural oraz zaniechanie przywozu nawozów sztucznych z europejskiej części ZSRR. Równocześnie do rejonów Azji Środkowej i Kazachstanu będą przywożone metale, maszyny, materiały drzewne, tkaniny bawełniane i wełniane.

11. Rejony Zakaukazia specjalizują się przede wszystkim w wydobyciu ropy naftowej i jej przeróbce, dającej południowym rejonom kraju miliony ton ropy i produktów naftowych. Wielkie ogólnozwiązkowe znaczenie posiada cziaturski przemysł manganowy. Po wojnie zorganizowano tu produkcję żelaza i stali. Rozwija się przemysł budowy maszyn i obrabiarek. Stworzono nowe gałęzie przemysłu — budowy maszyn elektrycznych, samochodów, narzędzi, urządzeń naftowych, nawozów sztucznych; powstał szereg nowych przedsiębiorstw przemysłu lekkiego i spożywczego. Produkcja energii elektrycznej w Ormiańskiej SRR w 1950 r. w porównaniu z 1940 r. powiększyła się 2,4-krotnie, w Gruzińskiej SRR 1,9-krotnie, w Azerbejdżańskiej SRR o 59%. Ważnym czynnikiem wzmocnienia kompleksowego rozwoju gospodarki rejonów Zakaukazia jest wzrost wydobycia węgla, które w 1950 r. w porównaniu z 1940 r. zwiększyło się 2,7-krotnie (w Gruzji).

Ogólnozwiązkowe znaczenie posiada uprawa bawełny na Zakaukaziu, uprawa kultur cytrusowych, winnej latorośli oraz na ich podstawie rozwój przemysłu spożywczego i lekkiego. Produkcja herbaty w Gruzji w 1950 r. wzrosła w porównaniu z 1940 r. więcej niż 2-krotnie, a konserw owocowo-jarzynowych 1,5-krotnie. Wzrasta produkcja herbaty i konserw w Azerbejdżanie. Rozwija się przemysł wyziarniania bawełny i przemysł włókienniczy. W budowie znajduje się wielki kombinat bawełniany w mieście Gori.

W piątej pięciolatce w rejonach Zakaukazia przewidywany jest dalszy wzrost hutnictwa i górnictwa węglowego, przemysłu naftowego, materiałów budowlanych, lekkiego i spożywczego. W wyniku realizacji piątego planu 5-letniego zaniknie przywóz cementu do rejonów Zakaukazia, a przywóz nawozów sztucznych ulegnie poważnemu ograniczeniu. Równocześnie zwiększy się przywóz węgla i nawozów fosforowych oraz wywóz ropy naftowej i produktów naftowych, a także produkcji przemysłu spożywczego.

12. Rejony Południa stanowią główną bazę węglowo-hutniczą ZSRR i największy w kraju rejon uprawy zboża, kultur technicznych — zwłaszcza buraków cukrowych i słoneczników, także ważny rejon wielkiej hodowli bydła.

Po wojnie szybko rośnie kompleksową gospodarką w Ukraińskiej SRR i w Mołdawskiej SRR. W 1950 r.

globalna produkcja przemysłu Ukrainy była o 15% większa niż w 1940 r., a w Mołdawii 2-krotnie większa. Obecnie Ukraina dostarcza znacznie więcej węgla i metali niż przed wojną. Potężny rozwój osiągnęły Donieckie i Krzyworoskie zagłębia rudy żelaznej. Na ich podstawie szybko rozwija się hutnictwo i przemysł budowy maszyn, przy czym szczególny rozwój osiągnęła produkcja urządzeń hutniczych i górniczych, produkcja parowozów i wagonów, maszyn energetycznych, obrabiarek oraz maszyn rolniczych. Jeszcze w 1950 r. produkcja przemysłu budowy maszyn na Ukrainie przewyższała 1,5-krotnie poziom przedwojennego 1940 r., przy czym produkcja traktorów zwiększyła się przeszło 2-krotnie, urządzeń hutniczych 2,7-krotnie, koparek 9,3-krotnie, silników elektrycznych 2,5-krotnie, kombajnów o 23%. Potężny przemysł Ukrainy pomaga w wyposażeniu gospodarki narodowej ZSRR w najnowszą technikę i w opanowywaniu nowych rejonów o dużych bogactwach naturalnych.

Górnictwo węglowe rejonów Południa było i pozostaje nadal największą bazą paliwową kraju. Odbudowano wszystkie kopalnie zniszczone przez najeźdźców faszystowskich i zbudowano nowe. Zagłębie Donieckie przekroczyło dawno przedwojenny poziom wydobycia węgla i zaopatruje przemysł europejskiej części ZSRR w węgiel koksujący i energetyczny. Szybki rozwój osiągnął przemysł węglowy także w zachodnich obwodach Ukraińskiej SRR, gdzie wydobycie węgla w 1950 r. było 3-krotnie większe niż w 1940 r. Całkowicie odbudowano i zmodernizowano przemysł naftowy Ukrainy. Rozwija się przetwórstwo ropy naftowej. Na Ukrainie stworzono i rozwinięto nowy przemysł gazowy; zbudowano gazociąg Daszawa — Kijów.

Produkcja energii elektrycznej na Ukrainie już w 1950 r. przewyższyła poziom 1940 r. o 19%, a w Mołdawii — 5,4-krotnie. Odbudowano Dnieprowską Elektrownię Wodną im. W. I. Lenina i największe rejonowe elektrownie wodne — Zujewską, Krzyworoską, Siewierodoniecką; odbudowano i rozbudowano Kurachowską Rejonową Elektrownię Wodną. W budowie znajduje się Dubosarska Elektrownia Wodna na rzece Dniestrze oraz Kiszyniowska Elektrownia Ciepła; rozwija się budowa Kachowskiej Elektrowni Wodnej.

Duże ogólnozwiązkowe znaczenie posiada szybko rozwijający się w rejonach Południa przemysł spożywczy. Produkcja cukru w 1950 r. przewyższyła poziom 1940 r. o 14%. Zwiększyła się produkcja przemysłu mięsno-mleczarskiego oraz olejarskiego i serowarniczego, produkcja konserw owocowo-jarzynowych i produktów winnych. W Mołdawskiej SRR produkcja win gronowych już w 1950 r. była większa o 14% niż w 1940 r. Produkcja konserw wzrosła 1,7-krotnie, mięsa 2-krotnie.

W rejonach Południa wzrosła produkcja cementu i miejscowych materiałów budowlanych. Rozwija się przemysł drzewny w Obwodzie Zakarpackim. Dla nadrobienia opóźnień w rozwoju przemysłu włókienniczego w stosunku do innych gałęzi gospodarki Południa, buduje się wielki kombinat bawełniany w Chersoniu.

W piątej pięciolatce w rejonach Południa rozwija się w dalszym ciągu hutnictwo i górnictwo węglowe, energetyka, przemysł budowy maszyn, materiałów budowlanych, lekki i spożywczy. W wyniku realizacji piątego pięcioletniego planu jeszcze bardziej wzrośnie rola rejonów Południa w zaopatrzeniu kraju w metale, paliwo, maszyny, zboże i cukier. Duży rozwój osiągnie gospodarka zbożowa i hodowlana bydła przez zwiększe-

nie urodzajności upraw rolnych i produktywności hodowli, a także przez wzrost rolnictwa podmiejskiego wokół miast Zagłębia Donieckiego. W tym samym czasie zwiększył się przywóz do rejonów Południa poszczególnych rodzajów maszyn i urządzeń, drzewa, oraz produkcji przemysłu lekkiego.

13. W rejonach Zachodu wiodącymi gałęziami gospodarki są: różnorodny przemysł budowy maszyn oraz wysoko produktywna pod względem mleka i mięsa hodowla bydła i świń. W Białoruskiej SRR produkcja ciężkiego przemysłu była w 1940 r. 23 razy większa niż w 1913 r. a w 1950 r. o 16% większa niż w 1940 r. Szybko rozwija się przemysł w nadbałtyckich republikach radzieckich. Produkcja przemysłowa Litewskiej SRR w początku 1952 r. przewyższyła poziom 1940 r. 2,4-krotnie, Lotewskiej SRR — 3,6-krotnie, Estońskiej SRR — 4,1-krotnie.

Szczególnie szybko rośnie w rejonach Zachodu przemysł budowy maszyn. W Białoruskiej SRR produkcja przemysłu budowy maszyn w 1950 r. przewyższyła poziom 1940 r. 3,2-krotnie. Uruchomiono produkcję samochodów, traktorów, lokomobli, maszyn drogowych, sprzętu budowlanego, rowerów, łożysk kulkowych, narzędzi. Rozbudowano produkcję wagonów i przemysł elektrotechniczny na Lotwie; przemysł budowy okrętów, przemysł budowy maszyn rolniczych i przemysł elektrotechniczny w Estonii oraz różnorodny przemysł budowy maszyn na Litwie.

W rejonach Zachodu ważne znaczenie posiada wydobycie łupków bitumicznych i torfu. W 1950 r. wydobycie torfu w Białoruskiej SRR przewyższyło poziom 1940 r. o 15%. Znacznie zwiększyło się wydobycie torfu w Estońskiej, Litewskiej i Lotewskiej SRR. Wielki rozwój osiągnęło w Estonii przetwórstwo łupków bitumicznych. Gaz z łupków przekazywany jest gazociągiem z Kochtła-Jarwe do Leningradu i Tallina. Na Białorusi w 1950 r. 80% energii elektrycznej produkowano w elektrowniach pracujących na paliwie torfowym. W 1950 r. ogólna produkcja energii elektrycznej w Białoruskiej SRR przewyższyła poziom 1940 r. 1,7-krotnie, w Litewskiej SRR — 3,5-krotnie. W Lotewskiej i Estońskiej SRR przekroczony został przedwojenny poziom produkcji energii elektrycznej.

W dyrektywach XIX Zjazdu KPZR w sprawie pięcioletniego rozwoju ZSRR w latach 1951—1955 zostały postawione zadania dalszego kompleksowego rozwoju gospodarki radzieckich republik nadbałtyckich. W związku z zadaniami dalszej industrializacji zaplanowano 2—2,5-krotne zwiększenie produkcji energii elektrycznej w Litewskiej SRR, Lotewskiej SRR i Estońskiej SRR. Zbudowana zostanie Narwska Elektrownia Wodna i Elektrociepłownia Ryska oraz zaawansowana będzie budowa Kowieńskiej Elektrowni Wodnej. W Estonii zaplanowano duże zwiększenie wydobycia łupków bitumicznych oraz rozwój przemysłu chemicznego i gazowego na tej bazie. Produkcja paliw płynnych wzrośnie mniej więcej o 80%, produkcja gazu z łupków — mniej więcej 2,2-krotnie. W piątej pięcioletniej zapewniony jest dalszy rozwój przemysłu budowy okrętów, turbin, maszyn elektrycznych i obrabiarek — w Litewskiej SRR, przemysłu budowy maszyn elektrycznych, obrabiarek i okrętów — w Lotewskiej SRR; przemysłu budowy okrętów i maszyn elektrycznych — w Estońskiej SRR. Połów ryb w pięcioletciu wzrośnie na Litwie ok. 3,9-krotnie na Lotwie o 80% i w Estonii o 85%. Zapla-

nowano rozbudowę czynnych i budowę nowych przedsiębiorstw przetwórstwa rybnego w tych republikach.

W dziedzinie rolnictwa w republikach nadbałtyckich przewidziano dalszy rozwój podstawowej gałęzi rolnictwa — wysoko produktywną hodowlę bydła, w szczególności zwiększenie pogłowia bydła mlekodajnego i świń. Wielkie roboty w zakresie osuszania błot przewidziano na Nizinie Poleskiej na Białorusi, na Litwie, Lotwie i w Estonii. Na Litwie, Lotwie i w Estonii rozbudowuje się sieć stacji maszynowo-traktorowych, wyposażonych w traktory i maszyny rolnicze.

Przewidziane są niezbędne roboty w zakresie rekonstrukcji linii kolejowych na Lotwie, Litwie i w Estonii. Zaplanowano budowę mostów przez rzeki Niemen i Dźwinę, także polepszenie żeglugi oraz wzrost przewozu pasażerów i ładunków w basenie tych rzek. Zostaną rozbudowane Porty Rygi i Kłajpedy; rozwija się budowa i rekonstrukcja dróg o twardej nawierzchni. Realizacja zamierzeń przewidzianych w planie pięcioletnim wzmocni kompleksowy rozwój gospodarczy rejonów Zachodu, w szczególności republik nadbałtyckich.

W latach wojny, szczególnie w okresie powojennym poprawiło się znacznie rozmieszczenie sił wytwórczych i wzmógł się kompleksowy rozwój najważniejszych rejonów gospodarczych ZSRR. Skutkiem tego w 1950 r. ograniczono dalekie, powrotne i inne nieracjonalne przewozy towarów w transporcie kolejowym. Wskutek zmniejszenia tylko średniej odległości przewozu ładunków koleją w ciągu lat 1946—1950 zaoszczędzono ponad 20 mln. ton paliwa, zmniejszono koszty transportu i przyspieszono obieg środków materialnych w gospodarce narodowej.

Jednak — jak wskazano na XIX Zjeździe KPZR — wciąż jeszcze istnieją poważne usterki w lokalizowaniu przedsiębiorstw, w planowaniu kompleksowego rozwoju gospodarki rejonów i współpracy przedsiębiorstw wewnątrz rejonów gospodarczych. Wskutek usterek w planowaniu w 1951 r. w porównaniu z 1950 r. wzrosła średnia odległość przewozu ładunków kolejami. Największy wzrost odległości przewozów w 1951 r. nastąpił w zakresie ładunków drewna, żelaza i stali, produktów naftowych, soli i zboża. Niewykonanie przez poszczególne ministerstwa planu produkcji w skali rejonów gospodarczych kraju oraz niedotrzymanie terminów oddania do eksploatacji nowych przedsiębiorstw spowodowało konieczność transportu niektórych rodzajów produkcji na dalekie odległości. Np. niewykonanie planu wywozu drewna w Karelo-Fińskiej SRR, w rejonach Północy, Uralu i Zachodniej Syberii pociągnęło za sobą dalekie transporty drewna z Uralu do rejonów Południa oraz z Zachodniej Syberii do rejonów Uralu, Powołża i Kaukazu. Opóźnienia w przechodzeniu walcowni na nową specjalizację wywołują zbyt dalekie i powrotne przewozy walcówki żelaznej pomiędzy rejonami Południa i Uralu. Kontynuowany jest dowóz węgla do rejonów Azji Środkowej z Zagłębia Kuźnieckiego zamiast z bliższego Zagłębia Karagandzkiego. Niedostateczny nadzór nad oddawaniem do eksploatacji we właściwym czasie nowych przedsiębiorstw spowodował wzrost przewozów wielu masowych towarów na dalekie odległości. W celu ograniczenia dalekich przewozów niezbędna jest przede wszystkim poprawa pracy w zakresie lokalizacji przedsiębiorstw oraz wzmocnienie kompleksowego rozwoju rejonów gospodarczych.

XIX Zjazd KPZR wskazał, że podstawową zasadą rozmieszczenia zakładów przemysłowych jest dalsze zbliżanie przemysłu do źródeł surowców i paliwa, celem likwidacji nieracjonalnych i nadmiernie dalekich przewozów. Z tej dyrektywy XIX Zjazdu KPZR wynika konieczność udoskonalenia planowania lokalizacji nowego budownictwa zakładów oraz kompleksowego rozwoju rejonów gospodarczych i republik. W planach należy szczególną uwagę zwrócić na zadanie znacznego zwiększenia produkcji odpowiednich artykułów w tych rejonach, do których dowożone są one z dalekich odległości, a które znacznie lepiej kalkuluje się produkować na miejscu.

Dyrektywy XIX Zjazdu KPZR przewidują opanowanie bogactw naturalnych w nowych rejonach i rozszerzenie wydobycia różnych nowych rodzajów surowca występujących w rejonach już opanowanych.

Państwowy plan rozwoju gospodarki narodowej ZSRR opracowuje się i zatwierdza w dwóch przekrojach: gałęziowym i terytorialnym — dla rejonów gospodarczych i republik związkowych, a w zakresie rolnictwa i poszczególnych rodzajów przemysłu dla obwodów, krajów, republik autonomicznych i autonomicznych obwodów RSFR. Terytorialny lub rejonowy przekrój planu jest podporządkowany programowi produkcji i budownictwa inwestycyjnego przewidzianemu w narodowym planie gospodarczym oraz jest z nim ściśle powiązany. W rejonowym przekroju narodowego planu gospodarczego uwzględniana jest specyfika każdego rejonu gospodarczego, republik; określone są kierunki i proporcje w rozwoju gałęzi gospodarki wszystkich rejonów i republik związkowych. Zgodnie z tym plan rozwoju poszczególnego rejonu gospodarczego stanowi część planu rozwoju gospodarki narodowej ZSRR w terytorialnym przekroju.

W planowaniu rozmieszczenia zakładów duże znaczenie posiada plan prac badawczych i projektowych dla budownictwa realizowanego w przyszłych latach. Plan ten posiada decydujące znaczenie dla określenia przyszłego rozmieszczenia i rozwoju jakiegokolwiek gałęzi przemysłu w rejonach. Odpowiada on na pytania: w jakim rozmiarze i gdzie będzie rozwijać się dana gałąź przemysłu.

Opracowanie planu prac projektowo-badawczych dla budownictwa realizowanego w przyszłych latach według rejonów gospodarczych i republik pozwala przewidzieć prawidłowe proporcje w rozwoju gospodarki rejonu gospodarczego w perspektywie 5 lub 10 lat. Przy wyborze rejonu lub miejsca budowy nowego zakładu należy zawsze przewidywać przedsięwzięcie środków zabezpieczających niezbędne proporcje, wynikające z pracy tego zakładu, mianowicie: źródła zaopatrzenia zakładu w surowce i materiały, warunki transportu jego produkcji itd. Bez dokładnego wzięcia pod uwagę tych warunków mogą powstać dysproporcje w rozwoju poszczególnych gałęzi gospodarki danego rejonu, także pomiędzy rejonami gospodarczymi.

W planowaniu kompleksowego rozwoju rejonów gospodarczych szczególnie ważne znaczenie posiada opracowanie bilansów materiałowych według rejonów gospodarczych i republik, a także techniczno-ekonomiczne uzasadnienie lokalizacji nowych przedsięwzięć w rejonach gospodarczych, republikach, krajach i obwodach. Zgodnie z wymogami podstawowego ekonomicznego prawa socjalizmu, głównym zadaniem planowania jest zapewnienie maksymalnego zaspokojenia stale rosnących materialnych i kulturalnych po-

trzeb całego społeczeństwa drogą nieprzerwanego wzrostu i doskonalenia socjalistycznej produkcji na bazie najwyższej techniki. Dlatego przy opracowywaniu rejonowych bilansów materiałowych powinny być określone przede wszystkim potrzeby gospodarki narodowej kraju w zakresie produkcji każdego rejonu gospodarczego oraz ustalone źródła pokrycia tych potrzeb. Jednocześnie w planie i w bilansach materiałowych powinno być przewidziane jak najbardziej pełne zaspokojenie potrzeb każdego rejonu gospodarczego, głównie przez rozwój produkcji w granicach danego rejonu, przy czym przywóz produkcji powinien być planowany tylko w przypadkach bezwarunkowo koniecznych. Tym samym bilanse materiałowe powinny wypełniać wielką rolę mobilizującą w dziele wykorzystywania wewnętrznych zasobów każdego rejonu gospodarczego, zapewnienia kompleksowego rozwoju jego gospodarki oraz likwidacji nadmiernie dalekich, powrotnych i innych nieracjonalnych przewozów.

Bilanse materiałowe pomagają w ujawnianiu dysproporcji i „wąskich przekrojów“, w rozwoju ekonomiki rejonów oraz ustalaniu środków niezbędnych dla likwidacji tych dysproporcji; pomagają w mobilizowaniu miejscowych zasobów i prawidłowym ich rozdzielaniu. W szczególności analiza bilansów materiałowych daje możliwość ustalenia nadmiaru lub niedoboru danego rodzaju produkcji w każdym rejonie, określenia wielkości pracy transportu w zakresie przywozu i wywozu produktów, opracowania przedsięwzięć dla likwidacji braków w kompleksowym rozwoju rejonów i likwidacji dalekich przewozów.

Celem likwidacji nieracjonalnych, powrotnych i nadmiernie dalekich przewozów bilanse materiałowe powinny przewidywać prawidłowe rozmieszczenie przedsięwzięć w rejonach gospodarczych, przybliżenie ich do źródeł surowca, paliwa i rejonów konsumpcji. Planowy rozwój gospodarki narodowej wymaga bilansowego, wzajemnego powiązania planów rozwoju wszystkich gałęzi gospodarki narodowej w przekroju gałęziowym i terytorialnym. Tylko przy zachowaniu tych warunków można zapewnić prawidłowe proporcje oraz harmonijny rozwój rejonów gospodarczych i republik.

Zadanie polega na tym, aby polepszyć opracowywanie bilansów produkcji i spożycia według rejonów gospodarczych — w zakresie surowki, rudy żelaznej i manganowej, wyrobów walcowanych stalowych, węgla, ropy naftowej, benzyny samochodowej, ropy dla traktorów, paliwa dla silników Diesla, mazutu, drzewa budulcowego, tarcicy, nawozów mineralnych (superfosfatu, nawozu azotowego i potasowego), cementu i materiałów ścianowych, bawełny, soli i cukru, także w zakresie energii elektrycznej (według rodzajów jej uzyskiwania).

Niezależnie od obliczeń bilansowych, rozmieszczenie produkcji szeregu rodzajów artykułów przemysłu lekkiego i spożywczego ustala się pomiędzy rejonami i republikami proporcjonalnie do liczby ludności rejonów. W wypadku braku bilansów według rejonów, dla wyboru lokalizacji nowego zakładu niezbędną rzeczą jest wykorzystanie analizy danych sprawozdawczych o międzyrejonowych i międzyobwodowych przewozach ważniejszych rodzajów ładunków w ciągu szeregu lat.

W ostatnim czasie znacznie polepszyło się techniczno-ekonomiczne uzasadnianie rozmieszczenia zakładów, uzasadnianie wyboru rejonu, punktu i terenu dla budowy nowych przedsięwzięć. Obecnie ministerstwa jednocześnie ze sporządzaniem spisu tytułów prac ba-

dawczych i projektowych dla budownictwa realizowanego w przyszłych latach, także jednocześnie z opracowywaniem wniosków w sprawie budowy nowych, rekonstrukcji lub rozbudowy czynnych przedsiębiorstw — obowiązuje opracowywać techniczno-ekonomiczne uzasadnienie dla każdego przedsiębiorstwa. W uzasadnieniach tych powinny być wskazane: przybliżona zdolność lub program produkcyjny z podstawową nomenklaturą wyrobów, orientacyjne zapotrzebowanie na podstawowe rodzaje surowców, na paliwo i energię elektryczną, zamierzona współpraca produkcyjna, przybliżone rejon konsumpcji gotowej produkcji, orientacyjny koszt i terminy budowy zakładu. Dane te pozwalają na prawidłowe rozstrzygnięcie zagadnienia wyboru rejonu dla lokalizacji nowego zakładu, zagadnienia rozbudowy lub rekonstrukcji czynnego zakładu. Rejony i punkty, w których najbardziej celowa jest budowa nowych zakładów, wybiera się na podstawie perspektywicznych obliczeń rozwoju gałęzi, bilansów materialnych opracowanych według rejonów, danych sprawozdawczych o przewozach między rejonami, danych o produkcji odpowiednich rodzajów artykułów według rejonów, republik, krajów i obwodów, z uwzględnieniem źródeł surowców i paliwa, a także rejonów konsumpcji gotowej produkcji.

Wybór miejsca i terenu lokalizacji zakładów powinien zapewniać minimalne nakłady na budownictwo i eksploatację zakładu, biorąc pod uwagę również całą sumę wydatków na transport surowców, paliwa, półfabrykatów i gotowej produkcji. Powinien on zapewnić rentowną pracę zakładu. W związku z tym powstaje zagadnienie prawidłowej współpracy zakładów w ośrodkach przemysłowych, węzłach i rejonach. Aktualność tego problemu wzrosła szczególnie obecnie w związku z rozwojem nowych rejonów przemysłowych i wzrostem nowych miast.

Bogate doświadczenia pracy organów planowania i ministerstw w zakresie lokalizacji zakładów pokazują, że najbardziej celowe i rentowne jest lokalizowanie zakładów w nowych lub w starych, rozwijających się miejscach i rejonach — zespołami, tj. z uwzględnieniem współpracy, wzajemnego uzupełniania się i powiązania zakładów — zależnie od specjalizacji rejonów i ośrodków przemysłowych. Uzupełnianie przemysłu w mieście, ośrodku lub rejonie przez nawzajem dopełniające się zakłady stanowi jedno z głównych zadań lokalizacji zakładów wewnątrz rejonu. Pozwala ono w sposób kompleksowy wykorzystywać surowce i odpadki z produkcji, organizować wzajemną pomoc techniczną oraz dzięki temu zmniejszać koszty produk-

cji i transportu, pracować bardziej rentownie. Aby prawidłowo dobrać kompleks zakładów i najbardziej racjonalnie zawczasu rozplanować wykorzystanie terenów dogodnych dla budowy zakładów, miast i osiedli robotniczych, konieczne jest opracowywanie projektów planu zagospodarowania przestrzennego rejonów.

W warunkach nieustannego wzrostu budownictwa we wszystkich rejonach kraju, opanowywania nowych rejonów oraz tworzenia nowych i rozbudowy starych ośrodków przemysłowych, nie można prawidłowo organizować pracy w zakresie lokalizacji zakładów bez naukowo opracowanych projektów planu zagospodarowania przestrzennego rejonów. Szczególnie duże znaczenie posiadają plany zagospodarowania przestrzennego rejonów w zasięgu działania Kujbyszewskiej i Stalingradzkiej Elektrowni Wodnej na Woldze, Kachowskiej Elektrowni Wodnej na Dnieprze, w strefie przyszłych angarskich elektrowni wodnych, także w ważnych rejonach eksploatacji kopalni jak Zagłębie Donieckie, Zagłębie Kuźnieckie, Karaganda, rejon Irkucko-Czeremchowski, półwysep Apszeroński, estońskie zagłębie łupków, naftowe rejon Baszkirskiej ASRR oraz Tatarskiej ASRR i inne.

Podział kraju na rejon gospodarcze nie jest podziałem niezmiennym i raz na zawsze ustalonym. Jednocześnie z rozwojem i dalszą specjalizacją gałęzi produkcji przemysłowej i rolniczej, powstawaniem nowych obiektów i ośrodków przemysłowych oraz rozbudową sieci komunikacyjnej w gospodarce narodowej zachodzą istotne zmiany w gałęziowej strukturze gospodarki każdego rejonu gospodarczego, w proporcjach i ekonomicznych związkach pomiędzy rejonami, a odpowiednio do tego występują określone przesunięcia w ich terytorialnych granicach. Dlatego planowanie rozwoju gospodarki narodowej wymaga stałego studiowania wszystkich tych zmian w ekonomicznym rozwoju rejonów i głębokiego analizowania ich wpływu na schemat ekonomicznej rejonizacji kraju. W pracy tej, z organami planowania powinna aktywnie współdziałać Akademia Nauk ZSRR, instytuty i placówki naukowo-badawcze, które powinny okazywać realną pomoc w studiowaniu zachodzących przesunięć oraz perspektyw rozwoju rejonów gospodarczych.

Głębokie poznanie tych zagadnień posiada duże znaczenie dla doskonalenia ekonomicznej rejonizacji kraju, a tym samym dla lepszego rozmieszczania sił wytwórczych na jego terytorium oraz przyspieszenia rozwoju całości gospodarki narodowej.

(Tłum. B. B.)

ZAGADNIENIE POLEPSZENIA JAKOŚCI PRODUKCJI PRZEMYSŁOWEJ W ZSRR*)

WDYREKTYWACH XIX Zjazdu Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego w sprawie piątego planu 5-letniego między innymi ustalono, że należy „zapewnić we wszystkich gałęziach przemysłu dalsze poważne polepszenie jakości produkcji. Rozszerzyć i polepszyć asortyment, a także zwiększyć produkcję deficytowych rodzajów i gatunków wyrobów — zgodnie z potrzebami gospodarki narodowej. W pełni stosować

standardy państwowe odpowiadające współczesnym wymaganiom“.

Partia komunistyczna i rząd radziecki nakreślił plan znacznego rozwoju produkcji towarów powszechnego użytku, aby w okresie 2—3 lat szybko podnieść zaopatrzenie ludności w towary spożywcze i przemysłowe, meble oraz inne przedmioty użytku kulturalno-bytowego i gospodarstwa domowego. Do produkcji przedmiotów spożycia przystępują przedsiębiorstwa przemysłu maszynowego i innych gałęzi przemysłu ciężkiego. Szybkie rozwiązanie zagadnienia produkcji

*) Opracowano na podstawie artykułu A. Wiatkina zamieszczonego w numerze 13/1953 r. czasopisma „Kommunist”. To samo zagadnienie porusza ten sam autor w artykule „Standaryzacja a jakość produkcji” zamieszczonym w dwumiesięczniku „Planowoje Chożajstwo” nr 4/1953 r.

przedmiotów powszechnego użytku — oto kolejne zadanie.

W przemówieniu na V Sesji Rady Najwyższej ZSRR towarzysz G. M. Malenkov nakreślił program prac, które należy wykonać, aby osiągnąć dalsze zaspokojenie stale rosnących potrzeb narodu radzieckiego. Równocześnie towarzysz G. M. Malenkov podkreślił, że nie należy zadowolić się jedynie ilościowym wzrostem produkcji przedmiotów spożycia. Niemniej ważne znaczenie posiada bowiem zagadnienie jakości wszystkich towarów powszechnego użytku. Należy przystąpić do jak najszybszej likwidacji braków w zakresie jakości produkcji i poważnie ją poprawić. Polepszenie jakości produkcji jest zagadnieniem stojącym przed całym przemysłem, przed całą produkcją socjalistyczną.

SYSTEMATYCZNE POLEPSZANIE JAKOŚCI PRODUKCJI JAKO ISTOTNA CECHA PRODUKCJI SOCJALISTYCZNEJ

Celem produkcji socjalistycznej jest maksymalne zaspokajanie stale rosnących materialnych i kulturalnych potrzeb całego społeczeństwa. Dla osiągnięcia tego celu należy nie tylko dążyć do obfitości dóbr materialnych, lecz również do ich wysokiej jakości.

Systematyczne polepszenie jakości produkcji, charakterystyczne dla produkcji socjalistycznej, jest żywotną koniecznością, narzucaną przez ekonomiczne prawo socjalizmu i podstawowe interesy narodu. Polepszenie jakości produkcji przynosi korzyści całemu społeczeństwu, państwu i każdemu konsumentowi. Przez produkcję wyrobów dobrej jakości przedsiębiorstwa oszczędzają wykorzystywane zasoby materialno-techniczne, oszczędzają pracę, zdolności produkcyjne, surowce i materiały, powiększają rozmiary produkcji bez dodatkowych nakładów.

Przedmioty dobrej jakości lepiej zaspokajają potrzeby gospodarki narodowej oraz ludności, służą im przez dłuższy okres czasu, zastępując przez to większą ilość mniej wartościowych przedmiotów. To wszystko oznacza oszczędność pracy społecznej. Tak na przykład polepszenie jakości węgla przez zmniejszenie zawartości popiołu pozostającego po jego spaleniu prowadzi do wzrostu współczynnika sprawności urządzeń energetycznych i zmniejszenia zużycia paliwa. Przystąpienie do produkcji nowych stali gatunkowych oraz stopów w przemyśle maszynowym umożliwia obniżanie zużycia metalu na jednostkę gotowej produkcji, zmniejszenie ciężaru maszyn i przedłużenie okresu ich przydatności. Trwałość obuwia wykonanego z dobrych materiałów wzrasta o 30 do 40%. To samo można powiedzieć o tkaninach i wyrobach przemysłu odzieżowego.

Polepszenie jakości produktów żywnościowych, zachowanie w nich ich naturalnych cech odżywczych i smakowych, rozszerzenie asortymentu przedmiotów powszechnego użytku umożliwia jak najpełniejsze zaspokojenie rosnących indywidualnych gustów konsumentów. W miarę wzrostu dobrobytu mas pracujących zmienia się również struktura spożycia, rośnie popyt na produkty wysokiej jakości. Na tę ewentualność powinny być stale przygotowane przedsiębiorstwa przemysłu lekkiego i spożywczego.

W społeczeństwie socjalistycznym, gdzie produkcja społeczna służy bezpośrednio zaspokajaniu potrzeb narodu, troska o wysoką jakość produkcji jest żywotną sprawą samych producentów. W Związku Radzieckim wypuszczanie produkcji niskiej jakości jest ciężkim przestępstwem wobec społeczeństwa i państwa. Osoby

odpowiedzialne za wypuszczanie produkcji złej jakości, brakoroby oszukujące swój naród i państwo, są pociągane do odpowiedzialności i surowo karane. Produkcja złej jakości przeczy samej istocie ustroju socjalistycznego. Produkcji socjalistycznej obce są kapitalistyczne metody fałszowania i imitowania towarów w celu oszukiwania konsumentów. Przedsiębiorstwa pracujące słabo poddawane są ostrej krytyce przez pracujących robotników, przez całe społeczeństwo radzieckie.

Partia komunistyczna i państwo radzieckie nieustannie walczą o systematyczne polepszenie jakości produkcji. Partia wychowuje działaczy gospodarczych i partyjnych oraz wszystkich pracowników w poczuciu pełnej odpowiedzialności za jakość produkowanych wyrobów. W Związku Radzieckim we wszystkich przedsiębiorstwach zorganizowana została systematyczna kontrola techniczna. Produkcja podlega kontroli w toku wszystkich podstawowych operacji jak również po zakończeniu procesu produkcyjnego. Żadne przedsiębiorstwo nie ma prawa wypuścić produkcji bez kontroli.

Organy kontroli technicznej wyposażone są w liczne uprawnienia. Zgodnie z przepisami naczelnicy oddziałów kontroli technicznej w przedsiębiorstwach, w równej mierze z dyrektorem i głównym inżynierem odpowiadają za jakość wyrobów. Służba kontroli technicznej rozporządza wszystkimi środkami niezbędnymi do dokonywania kontroli oraz pomiarów, posiada do dyspozycji laboratoria przyzakładowe. Wszędzie tam, gdzie kontrola techniczna postawiona jest na wysokim poziomie, stanowi ona ogromną siłę mobilizującą robotników do lepszego wykonywania zadań produkcyjnych.

Ważnym czynnikiem w walce o jakość produkcji jest to, że konsumenci i organizacje handlowe mają prawo odrzucać wyroby z brakami, nie dopuszczać ich do sprzedaży i odsyłać z powrotem do przedsiębiorstw produkcyjnych. W umowach z dostawcami przewidziana jest ich materialna odpowiedzialność za dostawę wyrobów złej jakości. Wreszcie kontrola społeczna posiada ogromną siłę oddziaływania i wielki wywiera wpływ na jakość produkcji. Organizacje społeczne przez swój aktywny udział w tej akcji przeprowadzanej zarówno w przedsiębiorstwach jak i w sieci handlowej, pobudzają przedsiębiorstwa socjalistyczne do wzmocnienia walki o jakość produkcji.

Ważną rolę w walce o wysoką jakość produkcji w Związku Radzieckim odgrywa standaryzacja państwowa. Standardy państwowe ustalone dla najważniejszych rodzajów produkcji masowej i wieloseryjnej obowiązują wszystkie gałęzie gospodarki narodowej. W standardach państwowych ustala się typy i rozmiary maszyn, mechanizmów, metali i innych materiałów, sortyment i gatunek towarów powszechnego użytku, wskaźniki jakości, metody i sposoby badania produkcji. Wskaźniki jakości ustala się zgodnie z wymaganiami konsumentów i potrzebami gospodarki narodowej. W standardach ustala się również okresy gwarancyjne, podczas których producent obowiązany jest bezpłatnie wymienić względnie naprawić przedmiot wypuszczony przez przedsiębiorstwo a nie nadający się do użytku, bez winy użytkownika. Prawa nabywcy zagwarantowane są również tym, że zawsze istnieje możliwość kontroli jakości danego wyrobu w porównaniu ze wskaźnikami danego standardu.

Towary wyprodukowane zgodnie ze standardami państwowymi cechuje w zasadzie wysoka jakość i dlatego cieszą się one dużym popytem. Podstawowa masa

produkcji przedsiębiorstw przemysłowych podległych władzom centralnym ZSRR, na przykład więcej niż 70% produkcji przemysłu lekkiego i spożywczego, ponad 90% produkcji przemysłu hutniczego, górnictwa węglowego i przemysłu naftowego — wykonywana jest według standardów państwowych. Przy ich pomocy reglamentuje się gatunek i jakość produkcji pod względem najważniejszych wskaźników. Również ceny towarów ustala się z uwzględnieniem jakości produkcji. Osoby odpowiedzialne za naruszanie standardów państwowych pociąga się do odpowiedzialności ustawowej.

Ministerstwa i centralne zarządy, a także Urząd do Spraw Standaryzacji przy Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego ZSRR wciąż jeszcze niedostatecznie kontrolują stosowanie standardów jakościowych. W tym względzie konieczna jest bardzo ścisła kontrola. Ważne jest również systematyczne polepszenie wskaźników standardowych. Niektóre z nich ustalone zostały kilka lat temu i obecnie są już przestarzałe. Należy więc nie zwlekając dokonać przeglądu przestarzałych wskaźników, ustalić nowe, progresywne standardy jakości produkcji, w pełni odpowiadające współczesnym potrzebom.

Jakość wyrobów w dużym stopniu zależy od surowców i materiałów, z których są wykonywane. Radziecki przemysł ciężki i rolnictwo mogą i powinny zaopatrzyć produkcję towarów powszechnego użytku w materiały i surowce dobrej jakości. Szczególnie wymagane jest polepszenie surowców i materiałów produkowanych przez przemysł miejscowy. Zła jakość materiałów i surowców często powoduje również złą jakość produkcji przemysłu miejscowego i spółdzielczości przemysłowej.

Niska jest jeszcze jakość metali, stopów a szczególnie blachy walcowanej, produkowanej przez hutnictwo. Przemysł drzewny niedostatecznie zaopatruje przedsiębiorstwa w drewno i półprodukty z drewna. Niska jest w dalszym ciągu jakość fornierów, materiałów do opakowań, papieru pakowego i materiałów do paczkowania towarów. Również niedostateczna jest jakość celulozy — podstawowego surowca do produkcji włókien sztucznych.

Produkcja ładnych i trwałych tkanin, ich dobre wykończenie w znacznym stopniu zależy od jakości barwników produkowanych przez przemysł chemiczny. Chemicy powinni pomagać włókniarzom w produkcji trwałych, ładnych, o wysokiej jakości towarów. Istnieją wszelkie możliwości przystąpienia do produkcji nowych, najbardziej trwałych i wyraźnych barwników kadziowych różnych kolorów. Znaczna ilość tzw. prostych barwników do tkanin bawełnianych nie jest odporna na pranie i światło. Potrzebne są nowe, bardziej trwałe barwniki. Należy również polepszyć jakość mas plastycznych i wyrobów z nich wykonywanych, znacznie podnieść jakość towarów gumowych.

Głównym dostawcą surowców dla przemysłu spożywczego i lekkiego jest socjalistyczne rolnictwo. Partia i rząd okazują ogromną pomoc rolnictwu. Przeznaczono wielkie środki na dalszy wzrost i rozwój uprawy roli oraz hodowli. Należy więc nie tylko ilościowo rozwijać produkcję rolnictwa, lecz również systematycznie polepszać jej jakość. Szczególnie pilnym zadaniem jest polepszenie jakości bawełny surowej i surowców skórzanych dostarczanych dla przemysłu. Do walki o polepszenie jakości produkcji należy wciągnąć wielomilionowe masy chłopstwa kolchozowego, wszystkich robotników i wszystkie organi-

zacje związane z produkcją, skupem i zaopatrzeniem przemysłu w surowce.

Decydującą siłą, zapewniającą produkcję wyrobów dobrej jakości, są ludzie — bezpośredni producenci dóbr materialnych, ich kwalifikacje i doświadczenie produkcyjne. Komunistyczny stosunek ludzi radzieckich do pracy wyraża się w powszechnym dążeniu mas pracujących do unowocześnienia metod i organizacji produkcji, do wprowadzenia nowej techniki, do polepszenia wskaźników ekonomicznych oraz do wypuszczania produkcji pierwszorzędnej jakości.

W Związku Radzieckim praca przestała być sprawą prywatną i przybrała charakter bezpośrednio społeczny. Każdy robotnik zdaje sobie sprawę z tego, że produkty jego pracy są własnością społeczeństwa, którego czynnym członkiem jest on sam. Robotnicy najpełniej realizują swoje prawa współgospodarzy środków produkcji i wytwarzanych dóbr materialnych przez codzienną walkę o wykonywanie produkcji najlepszej jakości, o dobrą opinię swego znaku fabrycznego.

W walce o odpowiednią jakość produkcji szczególnie wyraźnie uwydatniają się komunistyczne cechy ludzi radzieckich, ich głęboki patriotyzm i dążenie do stałego unowocześniania produkcji dla dobra całego społeczeństwa. Wyróżnia się tu patriotyczny czyn Aleksandra Czutkicha, który postawił sobie za zadanie wypuszczanie produkcji wyłącznie najwyższej jakości. Czyn ten wzbogacił współzawodnictwo socjalistyczne nową treścią, wykazał jak wielkie znaczenie dla osiągnięcia sukcesu posiadają wysokie kwalifikacje zawodowe, dobra organizacja zakładu produkcyjnego oraz ścisłe przestrzeganie technologii.

Szczególnie ważne jest, że w walce o wysoką jakość produkcji współzawodniczą nie tylko poszczególni robotnicy, lecz również całe zespoły produkcyjne pod kierownictwem pracowników inżynierjno-technicznych. Wiadomo, że jedynie w przemyśle lekkim we współzawodnictwie o wykonywanie produkcji wysokiej jakości uczestniczy więcej niż 50 tys. brygad. Liczne przedsiębiorstwa zdobyły już piękną nazwę „przedsiębiorstw produkujących artykuły najwyższej jakości“.

Ludzie radzieccy nie poprzestają jednak na tym co osiągnęli. Przodujący robotnicy, inżynierowie oraz działacze gospodarczy zakładów proponują podwyższenie wymagań co do jakości produkcji, przeanalizowanie standardów państwowych i ich zastąpienie przez bardziej progresywną przy uwzględnianiu osiągnięć nowatorów produkcji, zmian zaszytych w technice, technologii oraz wzrostu kwalifikacji kadr.

We wszystkich gałęziach przemysłu ZSRR stworzono warunki dla wykonywania produkcji wysokiej jakości. Partia i rząd walczą o systematyczne polepszenie jakości produkcji we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej, we wszystkich przedsiębiorstwach i we wszystkich rodzajach produkcji, ażeby osiągnąć obfitość produktów dla pełnego zaspokojenia wielostronnych potrzeb gospodarki radzieckiej i narodu radzieckiego.

POLEPSZENIE JAKOŚCI PRZEDMIOTÓW POWSZECHNEGO UŻYTKU JAKO PODSTAWOWY WARUNEK MATERIALNEGO DOBROBYTU MAS PRACUJĄCYCH

Partia komunistyczna i państwo radzieckie, podnosząc nieustannie dobrobyt narodu, szczególną uwagę zwracają na zagadnienie polepszenia jakości i zwiększenia sortymentu towarów powszechnego użytku. Wszelkie organizacje gospodarcze, partyjne oraz zwią-

kowe powinny wykazywać troskę o realizację tego zadania.

Państwo przeznaczają ogromne środki na rozszerzenie i jak najlepsze wyposażenie techniczne przedsiębiorstw produkujących towary dla ludności. Liczne wielkie przedsiębiorstwa tekstylne, trykotażowe, odzieżowe, obuwnicze i kuśnierskie wyposażono w nowoczesne środki techniczne. W wielu rejonach buduje się liczne nowe fabryki i zakłady. Tylko np. 6 kombinatów włókienniczych, które zostaną oddane do użytku w bieżącej pięcioletniej, będzie produkować rocznie ok. miliarda metrów tkanin różnego rodzaju i gatunku. Największy z budujących się kombinatów — kamaszyński będzie mógł produkować co roku tyle tkanin, ile potrzeba do uszycia 250 tys. sukien damskich.

Wymagania ludzi radzieckich w stosunku do jakości towarów co roku wzrastają, to zaś zobowiązuje przedsiębiorstwa przemysłu lekkiego do reorganizowania produkcji i wprowadzania do niej nowych asortymentów, produkowania ładniejszych i lepszych gatunkowo wyrobów, znacznego poprawienia ich wykończenia, wzrostu rozmiarów produkcji dobrej jakości.

Liczne przedsiębiorstwa i brygady w przemyśle lekkim stale produkują wyłącznie wyroby dobrej jakości. Ażeby nie pozostać w tyle w stosunku do rosnących wymagań ludności, liczne przedsiębiorstwa utrzymują systematyczną więź z konsumentami. Na przykład zespół kombinatu barnaulskiego systematycznie zapoznaje się z opinią nabywców. Tkaniny produkowane przez kombinat cieszą się szczególnym popytem, przede wszystkim zaś wzorzyste trykoty kostiumowe. Uwzględniając żądania klientów kombinat w roku ubiegłym przystąpił do produkcji 59 nowych wzorów tkanin, a w bieżącym roku — dał do produkcji 60 nowych wzorów. Kombinat przystępuje do produkcji sztucznego płótna i sztucznych tkanin ubraniowych, na które jest duży popyt. Jednakże kombinat nie może m. in. uruchomić produkcji tkanin wielobarwnych jedynie dlatego, że nie otrzymuje odpowiednich barwników.

Leningradzkie fabryki znacznie ulepszają jakość i asortyment swojej produkcji. Zakłady te zwiększają produkcję najbardziej wartościowych wyrobów; na przykład w 1953 r. produkują dwukrotnie więcej markizety aniżeli w 1950 r., przy równoczesnym wzroście jej jakości. Przystąpiono do produkcji tanich, estetycznych tkanin „gofrowanych“. Rozwinięto produkcję tkanin z włókien sztucznych, polepszone ich estetykę, zmniejszono skurcz materiałów. Wzrasta produkcja tkanin z dodatkiem jedwabiu sztucznego. Rozpoczęto produkcję tkanin dobrze apreturowanych o różnych odcieniach — dla wykańczania ubrań damskich i dziecięcych. Zorganizowano masową produkcję tkanin firankowych; już w 1953 r. wyprodukuje się kilka milionów metrów tego rodzaju tkanin.

Jednakże w przemyśle lekkim istnieje jeszcze немало zacofanych odcinków pracy.

Wraz ze wzrostem dobrobytu ludzi radzieckich wzrasta również popyt na tkaniny jedwabne. W ostatnich latach fabryki jedwabnicze produkują więcej tkanin i w szerszym asortymencie. Tkaniny jedwabne są coraz lepsze, dokładniej farbowane, prezentują się coraz lepiej. Uwzględniając wzrost wymagań odbiorców, większość przedsiębiorstw produkujących tkaniny jedwabne dąży do ulepszenia swojej pracy.

Dużym popytem cieszą się tkaniny z włókien sztucznych, jednakże produkcja ich wciąż jeszcze jest za mała, a jakość nie zadowala odbiorców. Uwzględnia-

jąc słuszne narzekania kupujących należy poprawić jakość tkanin z włókien sztucznych, wykończając je dokładnie i uodporniając je przeciw zbyt niemu zbieganiu się, a niektóre poddając klejeniu.

Radziecki przemysł sukien cienkich, wykorzystując włókna sztuczne, stworzył nowy asortyment tkanin z przędzy podwyższonych i wysokich numerów. Wielki popyt na nowe sukna cienkie powoduje stosunkowo niską ich cenę, przy równoczesnym dobrym wyglądzie, co wynika z faktu, że oddzielnie farbuje się włókno sztuczne a osobno wełnę, stosując przy tym doskonałe barwniki różnorodnych kolorów.

Znacznie polepszył się asortyment i jakość sukien grubych. W okresie przedwojennym w tym rodzaju produkcji przeważały tkaniny wykonywane z przędzy o niskich numerach. Obecnie do produkcji tych tkanin stosuje się przędzę wyższych numerów. Nowe tkaniny odznaczają się dobrą jakością, dokładnym wykończeniem oraz wielką ilością kolorów i wzorów.

Poprawia się również jakość tkanin firankowatiulowych, polepsza ich trwałość. Wzrosła produkcja tkanin impregnowanych specjalnymi środkami oraz lepiej wykończonych i farbowanych. Nadal coraz szerzej stosować się będzie różne receptury apretur, środków impregnujących, emulsji i wzmacniaczy, które spowodują polepszenie właściwości tkanin, zmniejszenie skurczu, odporność na pranie, odporność na wodę i wzrost trwałości barwników.

W przemyśle jedwabniczym w 1952 r. wprowadzono nowe metody wykańczania tkanin z włókien sztucznych, przy których tkaniny te nie podlegają zbyt niemu zbieganiu się, oraz zainicjowano maszynowe wytłaczanie tkanin z naturalnego jedwabiu. W przedsiębiorstwach włókien sztucznych zorganizowano produkcję włókna wiskozowego i kapronowego (steelonu) farbowanego jeszcze pod postacią masy.

Istnienie ładnych i dobrych tkanin jest podstawowym, lecz nie jedynym warunkiem wytwarzania odzieży w dobrej jakości. Bardzo dużo zależy od pracowników przemysłu odzieżowego. W Związku Radzieckim istnieje ogromny popyt na wyroby tego przemysłu. Wraz z ogólnym wzrostem dobrobytu narodu wzrastają również wymagania. Ludzie radzieccy żądają gotowej odzieży o ładnych fasonach, nowych modelach i dobrym wykończeniu. Radziecki przemysł odzieżowy nie zaspokaja jednak w dostatecznym stopniu tych wymagań. Do sprzedaży dochodzi dużo wyrobów odzieżowych słabej jakości. W 1952 r. jedynie w centralnym domu towarowym w Moskwie wybrakowano przeszło 14 tys. wyrobów odzieżowych. Poszczególne fabryki odzieżowe naruszają technologię produkcji, zaliczają wyroby z defektami do pierwszego gatunku. Istnieją fabryki, które produkują odzież według uproszczonych i przestarzałych fasonów, mimo że wyroby te nie znajdują popytu ze strony ludności.

Fabryki odzieżowe za mało uwagi przywiązują do doboru tkanin dla wytwarzania odzieży, naruszają ustalone wzorce. Odzież dziecięca często wykonywana jest z tkanin o niewyraźnych kolorach, z wełen np. o ciemnych odcieniach. Kolor podszewki nie odpowiada kolorowi materiału wierzchniego. A przecież wykonywanie odzieży według wzorców uproszczonych jest zabronione.

Często także nie bada się jakości tkanin i innych materiałów używanych do produkcji w fabrykach odzieżowych. Tkaniny wełniane w wielu przypadkach nie są dekatyzowane, w następstwie czego odzież z nich wyprodukowana odznacza się zbyt dużym skur-

czem, od pierwszych dni użycia traci swój normalny wygląd, a niekiedy zupełnie staje się niezdatna do użytku. Bywały przypadki, kiedy nabywcy zwracali zakupioną odzież już po pierwszym praniu. Na przykład do jednej z fabryk moskiewskich zwracano suknie z jedwabiu sztucznego, które po praniu skurczyły się o 11 cm. Przy przeglądzie w fabryce okazało się, że tkaniny przyjmowane do produkcji kurczą się o 12 do 18%. Oczywiście wyroby wykonane z takich tkanin bez uwzględnienia skurczu muszą powodować dużo reklamacji.

Radzieccy odzieżowcy już w bieżącym roku dają produkcję wyższą wartościowo o 2 mld. rubli niż w roku ubiegłym. Rozszerza się również jej asortyment. Do produkcji wprowadza się ok. 5 tys. nowych modeli odzieży gotowej. W moskiewskiej fabryce odzieżowej nr 5 wytwarzającej ubrania męskie podjęto szereg środków w celu polepszenia jakości produkcji. Zlikwidowano wytwarzanie odzieży według przestarzałych fasonów. Oprócz tego fabryka produkuje ubrania o nowych rozmiarach. System tzw. półfabrykatów (rękawów marynarki i mankietów spodni nie zakańcza się, pozostawiając 2 cm rezerwy) umożliwiła przedłużenie względnie skrócenie rękawów lub spodni według indywidualnych potrzeb nabywców. Niektóre fasony wytwarza się z uwzględnieniem możliwości — w wypadku potrzeby — poszerzenia spodni w pasie.

Przemysł odzieżowy powinien jeszcze bardziej zwiększyć ilość wyrobów o nowych fasonach, znacznie polepszyć wygląd i rozszerzyć asortyment odzieży oraz poprawić jakość wykończenia.

Równocześnie wzrasta asortyment i jakość produkcji przemysłu trykotażowego. Wzrasta produkcja różnych rodzajów pończoch produkowanych z różnych rodzajów włókien naturalnych i sztucznych. Przemysł ten powinien produkować większą ilość wyrobów pierwszego gatunku.

W Związku Radzieckim produkuje się również estetyczne obuwie, w szerokim asortymencie. Jedynie w bieżącym sezonie wiosenno-letnim wytworzono 1.300 nowych modeli obuwia. Rozwija się produkcja obuwia miarowego i szytego, obuwia z lepszą porowatą podeszwą itp.

Radziecki przemysł spożywczy zaopatruje ludność w dobre i różnorodne produkty spożywcze. Szczególnie szybko wzrasta ich produkcja w okresie powojennym. Jedynie w ostatnich dwóch latach produkcja przemysłu spożywczego wzrosła o 27%. Równocześnie ze wzrostem rozmiarów produkcji polepsza się jej asortyment i jakość. Przemysł piekarniczy zwiększa w roku bieżącym w porównaniu z rokiem 1950 wypiek z mąki pszennej o 50%. Przedsiębiorstwa cukiernicze produkują więcej czekolady, miękkich cukierków, marmolady i galaretek owocowych. Już w bieżącym roku produkcja czekolady przekroczyła 6-krotnie poziom przedwojenny. Produkcja towarów paczkowanych w roku bieżącym w porównaniu z r. 1950 wzrosła dwukrotnie. Ludność szczególnie chętnie nabywa tę produkcję.

Szybko rozwija się produkcja takich wyrobów jak soki owocowe i pomidorowe. Dla produkcji soków pomidorowych wyhodowano doskonale gatunki pomidorów. Przemysł konserwowy przyswoił sobie nowe lepsze metody wytwarzania soku pomidorowego umożliwiające zachowanie wszystkich cech jakościowych oraz aromatu. W roku bieżącym wykona się mrożonek warzyw i owoców 3-krotnie więcej niż w 1950 r. Szeroko stosuje się metodę przyspieszonego zamrażania.

Ta najnowsza metoda konserwacji produktów żywnościowych pozwala na całoroczne zaopatrywanie konsumentów w świeże owoce, jagody i jarzyny.

Przemysł spożywczy produkuje więcej wysokiej jakości produktów dla dzieci — mączkę dziecienną produkowaną z mąki pszennej wyższych gatunków, cukru, jaj, mleka i masła deserowego; przecier z marchwi, zielonego groszku, jablek; przecier z jablek z mlekiem, z brzoskwiń, z czarnych porzeczek, które pod względem zawartości witamin C przewyższają wszelkie inne jagody. Produkty dla dzieci wykonuje się ze świeżego i doborowego surowca, przy bezwzględnej przestrzeganiu receptur zatwierdzonych przez organy ochrony zdrowia.

Przemysł spożywczy daje ludności coraz więcej różnorodnych i o wysokiej jakości produktów. Jednakże i ten przemysł posiada jeszcze odcinki zaniedbane. Niektóre przedsiębiorstwa wciąż jeszcze wypuszczają produkcję słabej jakości, nie odpowiadającą wzrastającym wymaganiom i gustom konsumenta radzieckiego. Przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego dysponują jeszcze ogromnymi rezerwami wewnętrznymi. Mobilizacja tych rezerw jest ważnym czynnikiem dalszego rozszerzenia asortymentu i polepszenia jakości produktów żywnościowych.

Ważną rolę w produkcji przedmiotów powszechnego użytku spełniają przedsiębiorstwa przemysłu miejscowego i spółdzielczości przemysłowej. Produkcja tych przedsiębiorstw stanowi znaczną część ogólnego obrotu towarów. Asortyment tej produkcji jest ogromny. Liczne wyroby, w tym również przedmioty gospodarstwa domowego, produkuje wyłącznie przemysł miejscowy. Poziom produkcji zakładów przemysłu miejscowego stale wzrasta. Poszczególne rodzaje towarów przemysłowych wprowadzono do produkcji masowej. Cieszą się one znacznym popytem. Cały kraj zna odznaczające się doskonałym wykończeniem lodówki produkowane przez zakład „Gazoaparat“, odbiorniki radiowe produkowane przez zakład „Bielorus“, patefony produkowane przez zakłady w Moskwie i Leningradzie. Zorganizowane w niektórych okręgach wystawy obrazujące jakość produkcji stwierdzają, że zakłady przemysłu miejscowego i spółdzielczości przemysłowej posiadają w tym względzie wielkie możliwości.

Niemniej jednak w sklepach jest jeszcze za mało towarów dobrej jakości, wytwarzanych przez zakłady przemysłu miejscowego i spółdzielczości przemysłowej. Kierownicy tych zakładów, niektóre komitety wykonawcze (n a s z e: p r e z y d i a r a d n a r o d o w y c h), pod których kierownictwem znajduje się przemysł miejscowy, nie walczą konsekwentnie o polepszenie produkcji powszechnego użytku i rozszerzenie jej asortymentu.

Większość wyrobów przemysłu miejscowego i spółdzielczości chałupniczo-przemysłowej wytwarza się w oparciu o standardy państwowe i według warunków technicznych ustalonych przez komitety wykonawcze obwodów, ministerstwa republik oraz rady spółdzielczości przemysłowej.

Fakt ten nakłada wielką odpowiedzialność na organizacje zatwierdzające warunki techniczne tych towarów. Przy zatwierdzaniu warunków technicznych nie wolno dopuszczać do obniżania wskaźników jakościowych produkcji. Niektóre ministerstwa przemysłu miejscowego i komitety wykonawcze obwodów za mało uwagi przywiązują do tego zagadnienia. Liczne obowiązujące jeszcze warunki techniczne są już przestarza-

łe. Należy koniecznie przeanalizować je i ustalić nowe warunki uwzględniające zwiększone wymagania i gusty konsumentów.

Równocześnie trzeba ustalić odpowiedzialność wytwórców za jakość towarów i jako zasadę przewidzieć okresy gwarancyjne, w ciągu których wytwórca zobowiązany byłby wymieniać, względnie naprawiać towary, których przedwczesne wypadnięcie z użycia nastąpiło bez winy nabywcy. Techniczne warunki wytwarzania towarów powinny być podane do wiadomości użytkownikom, tak aby mieli oni zawsze możliwość sprawdzenia jakości produkcji. Należy też usprawnić tok zatwierdzania warunków technicznych i przewidzieć ściśle uzgadnianie ich z organizacjami handlowymi.

Nierzadko zdarzają się przypadki, kiedy warunki techniczne zatwierdza się bez analizy i krytyki. Zdarza się również, że wzory są bardzo dobre, lecz z uwagi na brak kontroli — zakłady i zrzeczenia produkują wyroby według technologii uproszczonej, niezgodnie z zatwierdzonymi wzorcami. Konieczna jest więc systematyczna kontrola badająca czy wszystkie przedsiębiorstwa stosują się do zatwierdzonych wzorców i warunków technicznych. W tym celu należy wzmocnić pracę aparatu kontrolnego w zakładach, uzupełnić ten aparat kwalifikowanymi kadrami, wyposażyć go w nowoczesne środki kontroli, przybory, mechanizmy i odpowiednie urządzenia.

Dokładny przegląd warunków technicznych, ich nowe opracowanie, codzienna kontrola ich przestrzegania nie zwróciła na siebie jeszcze dostatecznej uwagi przemysłu miejscowego i spółdzielczości przemysłowej. W tym też leży jedna z głównych przyczyn niskiej jakości ich produkcji. Między innymi słabo pracują i braki wypuszczają liczne przedsiębiorstwa chałupniczego przemysłu odzieżowego.

Liczne wyroby trykotażowe nie odpowiadają obowiązującym warunkom technicznym. Liczne są również naruszenia ustalonej technologii wytwarzania obuwia: krzywe szwy, nieprawidłowy układ boków powodują brzydki wygląd obuwia, spody odznaczają się słabym frezowaniem i wykończeniem. Nieźdatne do użytku są również wyroby metalowe spółdzielczości przemysłowej, chociaż wykonywane są z dobrych materiałów. Bardzo słaba jest jakość narzędzi produkowanych przez niektóre zrzeczenia. Są to tylko nieliczne przykłady spośród wielu.

Należy więc zdecydowanie skończyć z wszelkim wypuszczeniem produkcji złej jakości, wzmocnić technologiczną i produkcyjną dyscyplinę w zakładach i zrzeczeniach, zorganizować systematyczną kontrolę produkcji, wzmocnić kontrolę przydzielając jej kwalifikowanych pracowników, uporządkować zasady przeglądu i zatwierdzania warunków technicznych i wzorów towarów powszechnego użytku.

Wielkie zadania, postawione przez partię i rząd przed przemysłem lekkim i spożywczym, zobowiązują zespoły przedsiębiorstw produkujących przedmioty powszechnego użytku do wykazywania stałej troski, a także wykazywania większej inicjatywy w dążeniu do polepszania jakości produkowanych wyrobów, poszukiwania i wynajdywania środków oraz sposobów zmierzających do tego celu. Organizacje partyjne, związkowe i inne organizacje społeczne powinny wykazywać stałe zainteresowanie tymi zagadnieniami.

POSTĘP TECHNICZNY WE WSZYSTKICH GAŁĘZIACH GOSPODARKI NARODOWEJ JAKO NAJWAŻNIEJSZY CZYNNIK POLEPSZENIA JAKOŚCI PRODUKCJI

Materialną podstawą wytwarzania wyrobów dobrej jakości jest stałe unowocześnianie techniki. Związek Radziecki posiada rozwinięty przemysł, pierwszorzędą technikę, rozporządza ogromną siecią instytucji naukowo-badawczych, kwalifikowanymi kadrami, toteż może produkować doskonale maszyny i urządzenia dla zaspokojenia wszystkich potrzeb gospodarki narodowej. Systematyczne wprowadzanie nowej techniki, zastępowanie nowej techniki przez najnowszą, stałe unowocześnianie technologii produkcji — wszystko to stwarza warunki dla polepszenia jakości produkcji zarówno w przemyśle ciężkim jak i lekkim. W przemyśle ciężkim szczególnie uwidatnia się to w górnictwie węglowym, hutnictwie i przemyśle maszynowym.

Na przykład w górnictwie węglowym w okresie ostatnich dziesięcioleci dokonana się prawdziwa rewolucja techniczna. Ukończona została mechanizacja takich pracochłonnych procesów jak wręb, urobek i odstawa węgla a także mechanizacja całego transportu podziemnego oraz załadunku węgla na wagony kolejowe. Do produkcji wprowadzono kombajny węglowe, maszyny do ładowania węgla i innych minerałów oraz maszyny do ładowania węgla na ścianach, a także maszyny do ładowania węgla i skały w toku prac przygotowawczych. Wprowadzono automatyczne kierowanie na odległość maszynami i urządzeniami pokładowymi. Zbudowano kombajny dla wydobywania węgla z różnych pokładów — niskich, średnio grubych, pochyłych. Równocześnie w miejsce taśm porządkalnych odstawa węgla wykonywana jest przy pomocy bardziej wydajnych taśm zgrzebłowych. Podstawowy park maszyn do wydobywania węgla w porównaniu z okresem przedwojennym wzrósł więcej niż półtorakrotnie.

Najnowsza technika stosowana w kopalniach węgla stwarza trwałą podstawę nie tylko dla szybkiego wzrostu wydajności pracy, lecz również dla stałego polepszania jakości węgla. Jednakże wyniku takiego nie osiąga się automatycznie. Ażeby osiągnąć pożądane rezultaty trzeba rozumnie wykorzystywać posiadane urządzenia techniczne i wprowadzać do produkcji nowoczesne procesy technologiczne. Pełne wykorzystanie urządzeń w istniejących brykietowniach i fabrykach wzbogacających, budowa i terminowe oddawanie do użytku nowych fabryk — szczególnie fabryk wzbogacających węgiel koksujący — umożliwi zaopatrzenie przemysłu i transportu w paliwo wysokiej jakości. Kopalnie radzieckie posiadają pełne warunki zaspokojenia potrzeb gospodarki narodowej w węgiel dobrej jakości. Jednakże na przeszkodzie stoi wąskoresortowy stosunek do tego zagadnienia. Odbiorcy często narzekają, że kombinaty węglowe dostarczają węgiel nie sortowany, z którego pozostaje więcej popiołu aniżeli dopuszczają standardy państwowe. W wyniku takiego postępowania ma miejsce nadmierne zużycie paliwa i obniżenie wydajności pracy.

Jakość wyrobów szeregu różnych gałęzi gospodarki narodowej w znacznym stopniu zależy od pracy hutnictwa. Żelazo potrzebne jest wszędzie. Jego jakość w znacznym stopniu decyduje o długości okresu pracy i wytrzymałości maszyn, urządzeń oraz przyrządów. W wielkich ilościach żelazo potrzebne jest dla

produkcji wyrobów powszechnego użytku i przedmiotów gospodarstwa domowego.

W dyrektywach XIX Zjazdu Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego ustalono, że równoległe z dalszym wzrostem produkcji materiałów, wzrośnie produkcja deficytowych rodzajów walcówki, polepszenie jakości stali specjalnych i stopów. W hutnictwie wkłada się wiele wysiłku w prace nad polepszeniem jakościowych wskaźników metali. Przystąpiono do produkcji wielu rodzajów stali gatunkowych, szeroko stosowanych w technice radioaktywnej, w urządzeniach ciepłotechnicznych oraz przy produkcji narzędzi. Stosowanie metali gatunkowych w przemyśle budowy maszyn ułatwia obniżanie ciężaru maszyn, przedłużanie okresu ich użytkowania, powoduje zmniejszenie zużycia metalu.

Również przystąpiono do produkcji szeregu nowych rodzajów stopów gatunkowych. Stwarza to dla przemysłu radzieckiego możliwości produkcji najróżnorodniejszych mechanizmów i przyrządów. Jakość metali w ZSRR stale ulega poprawie, sortyment metali i stopów z roku na rok wzrasta. Pracownicy hutnictwa powinni jednak przyspieszyć wprowadzenie do produkcji nowych rodzajów walcówki. Taka walcówka umożliwia w przemyśle budowy maszyn i w budownictwie osiągnięcie oszczędności dochodzącej do 25% ilości zużywanego metalu — bez dokonywania zmian w dotychczasowej konstrukcji. Należy również zwiększyć produkcję profilów drobnych, rozszerzyć sortyment rur, w tym szczególnie spawanych rur cienkościennych, polepszyć jakość i znacznie rozszerzyć asortyment płyt metalowych i blach. Szczególnie ważne dla pełnego zaspokojenia potrzeb wszystkich gałęzi gospodarki narodowej oraz ludności jest również polepszenie jakości i nomenklatury wyrobów metalowych.

Podstawą postępu technicznego w całej gospodarce narodowej jest przemysł maszynowy. Jakość jego wyrobów wywiera decydujący wpływ na pracę wszystkich pozostałych gałęzi gospodarki narodowej. Radziecki przemysł maszynowy znacznie rozszerzył swoją bazę, systematycznie powiększa produkcję urządzeń dla wszystkich gałęzi gospodarki narodowej. W okresie powojennym prawie w całości odnowiono park oraz powiększono ilość typów produkowanych maszyn. Produkcja rodzimego przemysłu maszynowego odznacza się wysoką wydajnością maszyn i urządzeń, zdolnością do pracy szybkościowej, wielką mocą, dokładnością, automatyzacją cyklu produkcyjnego, długim okresem pracy, odpornością oraz niezawodnością w eksploatacji.

Dobre urządzenia, niezawodne w eksploatacji, produkuje się również dla rolnictwa, transportu oraz dla mechanizacji robót budowlanych. Radziecki przemysł maszynowy co roku wprowadza do produkcji setki nowych rodzajów maszyn i oddaje dla potrzeb gospodarki narodowej coraz silniejsze i nowocześniejsze urządzenia mechaniczne. Rośnie moc maszyn energetycznych, samochodów, traktorów, urządzeń walcowniczych, maszyn do obróbki i do cięcia metali. Szybkość procesów pracy na maszynach również wzrasta. Wzrastają szybkości walcowania, pracy silników wysokoprężnych, maszyn włókienniczych, maszyn przędzalniczych i innych urządzeń. Równocześnie znacznie przedłuża się okres ich pracy. Szczególnie efektywna jest zamiana szybko zużywających się części traktorów i innych maszyn na części o większej trwałości i odporności.

Poprzez zastosowanie hartowanych cylindrów oraz kółców chromowanych podwojono okres służby ciągnika. Części pracujące maszyn rolniczych są wzmacniane przy pomocy stopów bardziej odpornych i dzięki temu okres przydatności do pracy powiększono 4,5-krotnie. Nowy typ samochodu o wielkim przebiegu międzynaprawczym, przeznaczony przede wszystkim dla terenów rolniczych odznacza się doskonałymi wskaźnikami techniczno-ekonomicznymi a mianowicie: trwałością, niskim zużyciem paliwa i smarów. Jedynie tylko przedłużenie okresu przydatności do pracy łożysk kulkowych umożliwia osiągnięcie bez remontu przebiegu do 80 tys. km w porównaniu z dotychczasowym 20 tys. km.

Radziecki wysoko rozwinięty przemysł ciężki stanowi podstawę stałego wzrostu i unowocześniania produkcji, wyposaża w nowoczesne środki produkcji również przemysł lekki i spożywczy, których zadaniem jest zaspokajanie stale rosnących potrzeb narodu na przedmioty powszechnego użytku.

W ostatnich latach szczególnie wzrosła produkcja maszyn i urządzeń dla przemysłu spożywczego, umożliwiając automatyzację jej procesów produkcyjnych. Obecnie liczne towary konsumpcyjne produkuje się na podstawie zautomatyzowanego cyklu produkcyjnego, bez dotykania wyrobu bezpośrednio przez robotnika wykonującego pracę. Odnowiony został również park maszynowy w zakładach włókienniczych, a produkcja włókiennicza wyposażona została obecnie w nowe nowoczesne maszyny: automaty włókiennicze, maszyny przędzalnicze o wielkiej wydajności, automaty dla produkcji trykotażowej. Pracownicy radzieckiego przemysłu włókienniczego dysponują obecnie bardziej nowoczesną techniką aniżeli pracownicy angielskiego przemysłu włókienniczego.

W obecnych warunkach szybkiego rozwoju produkcji towarów powszechnego użytku realizowanego przez partię komunistyczną i rząd radziecki jeszcze bardziej wzrasta zapotrzebowanie przemysłu lekkiego i spożywczego na maszyny i urządzenia. Ażby zaspokoić w pełni to zwiększone zapotrzebowanie produkuje się większą ilość nowoczesnych maszyn tkackich i przędzalniczych, urządzeń dla przedsiębiorstw przemysłu odzieżowego i trykotażowego. Pracownicy radzieckiego przemysłu maszynowego muszą oddać do produkcji nowe maszyny dla farbowania i wykańczania tkanin, w szczególności zaś agregaty dla wykańczania tkanin ciężkich, aparaty do farbowania i czyszczenia a także — przygotować produkcję zespołów maszyn dla wykonywania tkanin bez strat na zbieganiu się, rozszerzyć nomenklaturę agregatów dla przemysłu skórzanego i nomenklaturę urządzeń dla przemysłu obuwniczego.

Radziecki przemysł maszynowy posiada wielkie zdolności produkcyjne, kwalifikowanych robotników, konstruktorów zdolnych do budowania pierwszorzędnych maszyn oraz zespołów pracujących automatycznie. Zadanie na obecnym etapie polega na tym, ażeby przodującą techniką radziecką szeroko stosować w produkcji towarów powszechnego użytku. Nasycenie nowoczesną techniką gałęzi produkujących towary powszechnego użytku zapewnia stałość procesu technologicznego, dobrą jakość produkcji oraz znacznie obniża ilość braków. Toteż polepszenie jakości produkcji bezpośrednio uzależnione jest od postępu technicznego w gospodarce narodowej oraz umiejętności kadr w zakresie pełnego wykorzystania bogatej techniki radzieckiej.

Przemysł radziecki może produkować tkaniny ładne i dobrej jakości, doskonałą odzież, dobre i eleganckie obuwie, różne przedmioty gospodarstwa domowego o wysokiej jakości. Jednakże należy mobilizować bogate rezerwy kryjące się w produkcji, stosować zasady produkcji masowej i potokowej w odniesieniu do wyrobów powszechnego użytku. Wszystko to pozwala obniżyć koszty własne produkcji, zmniejszać ilość braków oraz zapewniać wysoką jakość produkcji. Nie wolno nadal godzić się z niskim poziomem technologii produkcji przedmiotów powszechnego użytku w niektórych przedsiębiorstwach. Często przedsiębiorstwa budowy maszyn, posiadające wielkie doświadczenie w organizacji produkcji masowej i potokowej skomplikowanych maszyn i urządzeń, produkują towary powszechnego użytku w tzw. oddziałach „powszechnego użytku”. Technologia w tych oddziałach jest prymitywna i dlatego wyroby są złej jakości, a przy tym powoduje ona wysoki koszt własny.

Nadszedł czas, ażeby całą produkcję przedmiotów powszechnego użytku przestawić na przodującą socjalistyczną technikę i organizację. Należy śmiało wprowadzać mechanizację i automatyzację do przedsiębiorstw przemysłu lekkiego, nie pomijając przedsiębiorstw przemysłu miejscowego i spółdzielczości przemysłowej. Przedsiębiorstwa i zrzeszenia produkujące wyroby metalowe dla ludności mogą wykorzystać bogate doświadczenie i metody produkcji przemysłu samochodowego i traktorowego: tłoczenie, spawanie, tożnienie, skrawanie, działanie prądami wysokiej częstotliwości, zasada wymiany części, postępowe metody obróbki wyrobów oraz osiągnięcia nowatorów produkcji.

W produkcji wyrobów metalowych, w tym przedmiotów gospodarstwa domowego, szczególnie niski jest poziom technologii montażu oraz operacji wykonywanych w wykończalniach. Wygląd zewnętrzny wyrobów wykonywanych ręcznie często nie wytrzymuje żadnej krytyki. A przecież istnieje pełna możliwość

zmechanizowania i zautomatyzowania montażu i wykończania wyrobów, polepszenia ich farbowania oraz ozdabiania. Operacje te można bardzo łatwo zmechanizować i zautomatyzować. Jednakże w wielu przedsiębiorstwach przemysłu miejscowego oddziały wykańczające są mocno zapuszczone. Stosowanie przodującej techniki w produkcji — to jak najbardziej radykalny środek szybkiego wzrostu produkcji przedmiotów powszechnego użytku o wysokiej jakości. Ważne jest także rozszerzenie specjalizacji przedsiębiorstw i oddziałów, tak aby każde takie przedsiębiorstwo, każdy oddział skoncentrował swoją uwagę na określonej grupie wyrobów, opracował dostatecznie konstrukcję wyrobów i zorganizował ich produkcję na nowoczesnym poziomie naukowym, technicznym przy wykorzystaniu przodujących doświadczenia oraz przy uwzględnianiu żądań odbiorców.

Zrealizować nagły zwrot w produkcji przedmiotów powszechnego użytku można przy pomocy wykorzystywania wniosków racjonalizatorów, wynalazców i przodowników produkcji, lepszej realizacji ich wniosków, poprzez socjalistyczne współzawodnictwo o produkcję towarów najlepszej jakości. Szczególnie ważne jest zorganizowanie codziennego doszkalania kadr, podnoszenia ich kwalifikacji, rozszerzania wiadomości technicznych. Należy więc podnieść całą gospodarczą i organizacyjną pracę na nowy, wyższy poziom, rozwijać krytykę i samokrytykę oddolną, zdecydowanie likwidować wszelkie braki w pracy.

Sprawą honoru robotników przemysłowych jest dążenie do tego, aby jak najpełniej zaspokajać rosnący popyt ludności, wypuszczać więcej wyrobów najlepszej jakości odpowiadających potrzebom i gustom ludności radzieckiej. Przemysł socjalistyczny, mobilizując coraz szerzej ogromne rezerwy wewnętrzne, osiągnie szybki rozwój produkcji przedmiotów powszechnego użytku, wniesie swój wkład w sprawę podniesienia dobrobytu materialnego robotników, kołchoźników, inteligencji, wszystkich ludzi radzieckich.

(Oprac. H. M.)

Z kroniki gospodarki narodowej

Z RUCHU WSPÓŁZAWODNICTWA I RACJONALIZATORSTWA

NAJISTOTNIEJSZYM zadaniem handlu socjalistycznego w Polsce Ludowej jest sprawne zaopatrywanie mas pracujących w bogaty asortyment towarów. Handel może to osiągnąć przez dążenie do maksymalnego zbliżenia towarów do konsumenta, do najwyższego poziomu kultury obsługi, przez oddziaływanie na wzbogacenie asortymentu produkcji, pomoc w walce o najwyższą jakość naszej wytwórczości przemysłowej i rolnej.

Nasz handel socjalistyczny posiada już za sobą poważne osiągnięcia, przede wszystkim w dziedzinie rozwoju sieci detalicznej, wprowadzania coraz to nowych i bardziej elastycznych form sprzedaży, coraz bardziej słusznego i prawidłowego rozpoznawania faktycznych potrzeb rynku, w dziedzinie popularyzowania sprzedaży kioskowej, straganowej, kiermaszy oraz handlu obwoźnego. Jest to niewątpliwie rezultatem systematycznej i należytej zorganizowanej pracy wśród młodych kadr pracowników handlu. Najlepszą miarą postępu w tak stosunkowo krótkim czasie, a zarazem

wzorem sprawności pracy handlu socjalistycznego jest — pomyślna na ogół — realizacja uchwały Rady Ministrów z dnia 3 stycznia br. w sprawie zaopatrzenia mas pracujących.

Mimo niewątpliwych osiągnięć, istnieje jeszcze w działalności handlu socjalistycznego wiele braków, dowodem czego są m. in. liczne skargi konsumentów na złą pracę placówek handlowych, pozbawioną troski o właściwe zaspokojenie ich potrzeb. Pracownicy sieci detalicznej i hurtu w pionach MHD, PDT, CRS oraz CZMS starają się likwidować wszelkie niedociągnięcia przez masowy udział we wszystkich możliwych formach współzawodnictwa. W r. 1952 rozwinęto następujące formy współzawodnictwa: indywidualne, zespołowe, zakładowe, o tytuł najlepszego pracownika zespołu i najlepiej pracującej placówki. We współzawodnictwie okolicznościowym poważną rolę odegrały zobowiązania długofalowe.

W r. 1952 ruch współzawodnictwa objął 79% wszystkich działów i stanowisk pracy występujących w społeczno-handlowym handlu. Współzawodnictwo pracowników handlowych w r. 1952 wpłynęło na: 1) znacz-

ną poprawę wykonania i przekroczenia planów dystrybucji detalicznej, 2) obniżenie kosztów własnych, 3) wykonanie i przekroczenie planów skupu i kontraktacji, 4) lepsze zaopatrzenie sieci placówek detalicznej sprzedaży ze źródeł zdecentralizowanych oraz 5) usprawnienie obiegu dokumentacji. Współzawodnictwo zobowiązaniowe przyniosło oprócz tego globalnie w ponadplanowych obrotach 390 690 255 zł, a oszczędności 206 792 940 zł.

Mimo iż współzawodnictwo pracowników handlowych w r. 1952 osiągnęło znacznie wyższy poziom niż w r. 1951, to jednak na jego rozwoju zaciążyły pewne błędy. Przede wszystkim cechowała go kampanijność i brak systematycznych narad organizacyjno-instrukcyjnych, dlatego też nie zlikwidowano jednego z głównych niedociągnięć w pracy handlu, mianowicie sprzedawania w wielu wypadkach towarów o złej jakości, przez co niedostatecznie realizowana jest uchwała Rady Państwa z marca r. 1953 o ochronie interesów konsumenta. Uchwała ta jest bardzo ważna zarówno z punktu widzenia całej gospodarki narodowej, jak i każdego człowieka pracy, bowiem produkcja artykułów złej jakości przynosi naszej gospodarce poważne straty, a jednocześnie działa na szkodę konsumenta. Handel detaliczny bardzo często toleruje brakoróbstwo produkcyjne przez przyjmowanie i sprzedawanie źle wykonanych, zepsutych, zleżałych, czy uszkodzonych towarów.

Współzawodnictwo pracy w handlu socjalistycznym w br. objęło w wielu wypadkach całe załogi pracownicze, a jego dalszy rozwój wyraża się już w zasadzie nie wzrostem ilości współzawodniczących, ale głównie w inicjowaniu i upowszechnianiu nowych, wyższych form. Na przykład pracownicy handlu z Krakowa i Nowej Huty podjęli współzawodnictwo międzysklepowe o wzorowe zaopatrzenie kombinatu i miasta Nowej Huty. Członkowie ZMP sklepu MHD nr 11 w Warszawie na Żoliborzu zainicjowali hasło: „ZMP-owcy na odpowiedzialne posterunki w handlu“, PSS Racibórz rzuciła wezwanie o upowszechnienie wśród spółdzielni spożywców metody cyklu gospodarczego, kierownictwo poznańskiego domu towarowego zobowiązało się doprowadzić plan do wszystkich członków załogi, informować ich o każdorazowym kształtowaniu się wskaźników kosztów własnych oraz likwidować w zarodku wszelkie niedociągnięcia w pracy.

Najdonioślejszą formą współzawodnictwa, będącą odpowiedzią korzystnych zmian w dziedzinie zaopatrzenia są rzucone w odpowiedzi na wezwanie starachowickiego tokarza Saja hasła ZMP-owców z PDT Warszawa-Praga: „Ja nie sprzedam braku, obsłużę wzorowo każdego kupującego“ oraz „Pracownicy magazynów nie przyjmują i nie wydają towarów z brakami“. Hasła te stały się obecnie zawołaniem wielotyśięczonej rzeszy pracowników naszego handlu socjalistycznego. W odpowiedzi na to wezwanie pierwsi podjęli konkretne zobowiązania pracownicy MHD materiałów włókienniczych w Stalinogrodzie. W ślad za nimi podobne zobowiązania złożyły setki załóg oraz indywidualnych pracowników aparatu handlu społecznego w całym kraju.

Ta cenna inicjatywa znalazła także żywy oddźwięk wśród pracowników transportu handlowego. I tak pracownicy transportowi MHD w Poznaniu zobowiązali się do należytej dbałości o towar w czasie załadunku lub wyładunku towaru.

Do walki o realne i pełne ujmowanie kosztów własnych oraz bezbłędne i terminowe sporządzanie sprawozdań finansowych celem ulepszenia i przyspieszenia usług handlu, stanęli pracownicy finansowi.

W tym samym czasie pracownicy produkcji prowadzonej przez aparat obrotu towarowego, jak np. załogi PSS w Lubaniu, piekarnie GS w Falenicy itd. podjęły zobowiązania mające na celu znaczne podniesienie jakości produkcji przy jednoczesnym zmniejszaniu kosztów własnych.

Trzeba stwierdzić, że dzięki przejęciu cennej inicjatywy Saja przez pracowników handlu, mogą oni skutecznie wpływać na podniesienie jakości produkcji towarów. Na przykład kierowniczka sklepu MHD w Grodzisku wycofała z obrotu pończoszki dziecięce wykonane przez PZPP Nr 2, gdyż mimo to że wykonane były z dobrego materiału, posiadały cholewki o rozmiarach nadających się dla dzieci 5—6-letnich, a stopki dla 8—9 letnich. Poznańskim Zakładom Odzieżowym pracownicy handlu zwrócili uwagę, że szyte tam płaszcze damskie są o kilka centymetrów za wąskie w plecach. W MHD w Wałbrzychu pracownik zaopatrzenia stwierdził złe wykonanie stałówek w wiecznych piórach. W Krakowie sklepy MHD Nr 70 i 213 nie przyjęły niestarannie wykonanych wianek do kąpania dzieci. W Warszawie załogi sklepów WSS Śródmieście wpłynęły na poważną poprawę jakości dostarczanego mleka, nie przyjmując do sprzedaży mleka zakwaszonego. Sklepy coraz częściej odmawiają przyjęcia towarów niesumienne wykonanych lub posiadających braki. Często pracownicy handlu sami usuwają drobne usterki, jak na przykład prostują zgiętą blachę przy maszynie elektrycznej, przyszywają brakujące guziki itp.

Jest rzeczą ważną, aby ogniwa hurtu i zbytu poważnie liczyły się z ujemnymi zjawiskami w produkcji, sygnalizowanymi przez podane tu wyrywkowo przykłady.

Zagadnienie walki o jakość towarów łączy się z troską o właściwe ich przechowywanie. Na ten fakt zwróciły przede wszystkim uwagę załogi sklepów wiejskich. Domagają się one w GS odpowiednich magazynów na nawozy i narzędzia rolnicze dla zabezpieczenia tych towarów przed zniszczeniem. Równocześnie zwrócono GSom uwagę na konieczność zbudowania pomieszczeń na węgiel, gdyż przez dotychczasowe niewłaściwe składowanie obniża się poważnie jego jakość.

Z tych względów, przede wszystkim na związkach zawodowych pracowników handlowych ciąży obowiązek uświadomienia wszystkich swych członków o wielkim znaczeniu hasła: „ja nie sprzedam braku“.

Ostatnio nowe ważne zobowiązania podejmują pracownicy handlu dla uczczenia 36 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej.

Przytoczone fakty różnych form walki o wyższą jakość sprzedawanych artykułów nie świadczą jednakże o tym, że metoda „ja nie sprzedam braku“ stała się prawem w pracy każdego sprzedawcy, magazyniera, transportowca, czy pracownika administracyjnego. Mimo bezspornych sukcesów osiągniętych w tej dziedzinie, walka o jakość towaru wymaga dalszego poważnego wzmoczenia, lepszego przystosowania jej do konkretnych form pracy obrotu towarowego. Należałoby z najlepszymi doświadczeniami i osiągnięciami zapoznać załogi placówek handlowych. Należałoby wytłumaczyć wszystkim pracownikom handlowym, że

podniesienie jakości towarów, to nie tylko sprawa techniczno-ekonomiczna. Podnosząc jakość sprzedawanych artykułów pracownicy handlu przyczyniają się do lepszego zaopatrzenia ludzi pracy, do podniesienia ich stopy życiowej z jednej strony i są poważną pomocą dla robotników walczących o produkcję artykułów najwyższej jakości, z drugiej.

Charakter i dalszy rozwój współzawodnictwa pracy w handlu uspołecznionym w dużej mierze zależy od aktywności ogniw związkowych i administracji. Stąd te pioniry handlu socjalistycznego, które otoczyły ruch współzawodnictwa pracy należytą opieką, przekroczyły, a co najmniej wykonały plany pierwszego półroczna r. 1953. Mianowicie ZSS plan sprzedaży wykonała w 101,4%, CRS plan obrotu hurtu zrealizowała w 101,9%, w detalu w 106,3%, w żywnieniu zbiorowym w 120% oraz plan skupu w 125,1%, MHD gdzie na ogół nie docenia się roli współzawodnictwa pracy, plan za pierwsze półrocze wykonał tylko w 91,1%.

Istotnie w większości przedsiębiorstw MHD ognia związkowe nie przejawiają należytej działalności w kierunku rozpowszechniania ruchu współzawodnictwa pracy. Ograniczają się one raczej do czynności opiniotwórczych przy rozdziale nagród z funduszu współzawodnictwa. Dyrektorzy na ogół nie analizują sprawozdań z podjętych i wykonanych zobowiązań. Zakładowe komisje współzawodnictwa pracy MHD nie przeprowadzają systematycznej kontroli zobowiązań, nie starają się stworzyć odpowiednich warunków do ich realizacji. Organizacją i kontrolą współzawodnictwa pracy w przedsiębiorstwach MHD zajmują się raczej tylko referenci współzawodnictwa, względnie kierownicy komórek organizacji i zatrudnienia. Takie jedynie administracyjne kierowanie powoduje formalistyczne i biurokratyczne wypaczanie ruchu współzawodnictwa w formie np. częstych wypadków opracowywania gotowych zobowiązań i podsuwania ich załogom do podpisu. Niski przeważnie poziom wyrobienia politycznego i społecznego pracowników komórek współzawodnictwa pracy w MHD, ciągłe zmiany na tych stanowiskach są przyczyną, że istnieją tam jeszcze wypadki podejmowania zobowiązań bez podania konkretnych terminów czy cyfr. Takie wypadki zaszły m. in. w MHD artykułów spożywczych w Lublinie, gdzie przeprowadzono żywiołową i nieprzemyślaną przez ZZPH i ZMF akcję podejmowania zobowiązań.

Brak współpracy komórek księgowości z komórką współzawodnictwa w obliczaniu wyników wykonanych zobowiązań prowadzi do zaniedbywania przeprowadzania analiz realizacji podjętych zobowiązań. Wiele przedsiębiorstw MHD nie prowadzi rozliczenia kosztów obrotu w rozbiciu na poszczególne punkty sprzedaży, a mimo to załogi sklepów nie znając kosztów prowadzenia powierzonych sobie placówek, często podejmują zobowiązania obniżenia kosztów w stosunku do poprzedniego okresu. Naturalnie zobowiązania te są nierealne, a wykonanie ich jest niemożliwe do skontrolowania. Równocześnie podejmowanie zobowiązań zmniejszenia ubytków ponadnormatywnych stało się nierealne, ponieważ komórki księgowości nie prowadzą ewidencji tych ubytków. Tymczasem protokoły odpisów zepsutych w sklepie towarów mówią o braku odpowiedniej troski o właściwą konserwację towarów, o marnotrawstwie czy niedbalstwie. Konieczne jest więc opracowanie metod kontroli tych zobowią-

zań. Niektóre rodzaje zobowiązań, jak odnoszące się do kultury sprzedaży, estetyki wnętrza — kontrolować mogą sami klienci przez wypisywanie swoich uwag do założonych w tym celu specjalnych książek. Ta forma kontroli zobowiązań przyniosła już dobre wyniki w krakowskim MHD i zasługuje na rozpowszechnienie.

Potrzeba szerokiego popularyzowania nowych form współzawodnictwa pracy odnosi się przede wszystkim do słabych pod tym względem okręgów związkowych jak: Łódź, Szczecin, Zielona Góra, Warszawa oraz Kielce.

Podjęte na przykład i realizowane z powodzeniem przez załogę sklepu Nr 19 MHD artykułów spożywczych w Lublinie zobowiązanie pod hasłem: „Ja nie sprzedam braku“ — nie zostało w tych okręgach we właściwy sposób spopularyzowane i stąd są tam sklepy, których załogi nie rozumieją swojej roli w walce z brakoróbstwem. Przyjmują np. do sprzedaży pieczywo zupełnie spalone lub surowe czy inne towary z usterkami. Dla tych załóg zobowiązanie nieprzyjmowania artykułów z brakami, powinno być pomocą w pracy i najbardziej wartościową pozycją wśród nowych form współzawodnictwa.

Nie wszędzie też organa związkowe zajęły się upowszechnianiem zainicjowanego hasła przez młodzieżowców sklepu MHD Nr 11 w Warszawie na Żoliborzu: „ZMP-owcy na odpowiedzialne posterunki pracy w handlu“. A trzeba wiedzieć, że załoga tego sklepu realizując swoje zobowiązanie pomogła już drugiej placówce wyjść z impasu, pozyskała utraconych przez nią uprzednio klientów, zabezpieczyła wzrost obrotów i wskazała perspektywy dalszego rozwoju handlu. Zwrócenia szczególnej uwagi na tę formę zobowiązań wymaga okręg lubelski. Należy śmiało wysuwać przodujące zespoły młodzieżowe, zatrudnione w aparacie handlowym — zgodnie z ich życzeniami i ambicjami — na odpowiedzialne posterunki pracy.

Ważnym wreszcie elementem dla rozwoju współzawodnictwa w handlu uspołecznionym jest szerokie propagowanie osiągnięć tego ruchu na łamach gazetek ściennych, przy pomocy wykresów, tablic honorowych itp. Przedsiębiorstwa handlowe jak dotychczas nie przykładają wagi do tego rodzaju propagandy.

*

Oto kilka cyfr z ostatnich osiągnięć współzawodnictwa w naszym handlu uspołecznionym:

Ruch współzawodnictwa objął w pierwszym kwartale bieżącego roku 251 970 pracowników, w drugim — 318.578. Z okazji 1 Maja podjęło zobowiązania 261 668, a w 9 Rocznicę Wyzwolenia 283 586 pracowników handlowych. 52 586 pracowników z 1.355 zakładów pracy podjęło walkę z brakoróbstwem.

Ażeby ruch współzawodnictwa pracy mógł jeszcze szerzej i właściwie się rozwijać, organizacje związkowe i dyrekcje przedsiębiorstw powinny otoczyć troskliwą opieką współzawodniczących i kontrolą wykonania podjętych zobowiązań. Ruch współzawodnictwa w naszym handlu socjalistycznym rozbudza bowiem inicjatywę pracowniczą, jest źródłem postępu, umożliwia systematyczne usprawnianie działalności aparatu handlowego, ponadto jest ważnym elementem w ugruntowaniu wśród pracowników handlu prawdziwie socjalistycznej świadomości.

S. M.

PODNIESIENIE STOPY ŻYCIOWEJ W KRAJACH DEMOKRACJI LUDOWEJ

PO ZAKOŃCZENIU II wojny światowej wiele krajów wschodniej i południowej Europy weszło na drogę budowy socjalizmu. Po zlikwidowaniu zniszczeń wojennych kraje te przystąpiły do stworzenia trwałych podstaw rozwoju gospodarczego — do rozbudowy przemysłu ciężkiego. Kilkuletni wysiłek mas pracujących krajów demokracji ludowej został uwieńczony sukcesami tak wielkimi, że na podstawie dotychczasowych osiągnięć gospodarczych rządy tych krajów mogły przedsięwziąć zasadnicze posunięcia zmierzające do jak najszybszego polepszenia warunków bytowych ludności, do jak najpełniejszego zaspokojenia ich potrzeb.

W Czechosłowackiej Republice Ludowej wyniki budownictwa socjalistycznego i przebudowy gospodarki w okresie pierwszej pięcioletki wykazują, że zadania postawione przed masami pracującymi są pomyślnie wykonywane. Globalna produkcja przemysłowa zwiększa się corocznie i w bieżącym roku jest 2-krotnie wyższa niż w r. 1948, przekraczając ponad 2-krotnie najwyższy poziom okresu przedwojennego. Szczególnie szybko rozwijają się gałęzie produkcji przemysłu wytwarzające środki produkcji. Udział ich w ogólnej produkcji przemysłowej Czechosłowacji zwiększył się z 56% w r. 1948 do 62% w roku bieżącym, przy czym produkcja przemysłu budowy maszyn zwiększy się w tym okresie 3,5-krotnie. Szczególnie wiele wysiłku poświęcono szybkiemu uprzemysłowieniu obszarów Słowacji zaniedbanych przez rządy kapitalistyczne. Obecnie produkcja przemysłowa Słowacji jest 4,5-krotnie wyższa niż w przedwojennym r. 1937.

W rolnictwie czechosłowackim przy realizacji zadania zbudowania podstaw socjalizmu na wsi partia i rząd biorą za punkt wyjścia fakt, że rozwój rolnictwa może być zapewniony jedynie w drodze dobrowolnego przechodzenia chłopów do wyższych form gospodarowania, do rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Obecnie w 50% wszystkich wsi powstały już tzw. jednolite Spółdzielnie Rolne.

Również i w innych dziedzinach gospodarka czechosłowacka ma do zanotowania znaczne osiągnięcia. W trosce o poprawę warunków bytowych ludności państwo przeznaczają znaczne fundusze na ubezpieczenia społeczne, ochronę zdrowia, rozwój szkolnictwa itd. Tak np. wydatki na ubezpieczenia społeczne oraz na inne cele socjalne i kulturalne w bieżącym roku wyniosą 22.300 mln. koron, co stanowi przeszło 1/4 wszystkich wydatków państwowych; suma ta jest o 81% wyższa od kwot przeznaczonych na te cele w r. 1949. Wydatki na ochronę zdrowia wzrosły z 1.100 mln. koron w r. 1950 do 4.020 mln. koron w r. 1953, tzn. 3,7-krotnie; liczba łóżek w szpitalach i zakładach położniczych, która w przedwojennym r. 1937 wynosiła 50.868 zwiększyła się w r. 1949 do 74.352, a w końcu bieżącego roku wynosić będzie 86.874. Dzięki temu znacznie spada śmiertelność wśród ludzi, szczególnie wśród dzieci. Podczas gdy w r. 1937 na 10 tys. niemowląt umierało 1.174, to w r. 1948 umierało 836, a w roku ubiegłym tylko 551.

Szybko rozwija się sieć szkół podstawowych, średnich, zawodowych i wyższych uczelni, między innymi

podczas gdy w r. 1949 istniało 112 szkół zawodowych, w bieżącym roku czynnych jest już 203. Liczba wyższych uczelni w r. 1936/37 wynosiła 9, a w r. 1953 — 32. Obecnie na wyższe uczelnie uczęszcza ponad 47 tys. studentów, tj. 2,5-krotnie więcej niż w przedwojennym r. 1936/37, nie licząc blisko 19 tys. osób, które kształcą się w wyższych zakładach naukowych drogą korespondencyjną.

Jednakże oprócz wielu sukcesów gospodarki czechosłowackiej, świadczących o słuszności generalnej linii budownictwa socjalistycznego, wytyczonej przez Komunistyczną Partię Czechosłowacji, zanotowano również pewne, dość znaczne niedociągnięcia.

W toku realizacji planu 5-letniego ujawniono znaczne rezerwy produkcyjne, skutkiem czego rząd zwiększył w r. 1951 ustalone poprzednio zadania planowe przewidując przede wszystkim szybszy rozwój produkcji surowców, paliw oraz likwidację niektórych wyraźnych dysproporcji występujących w gospodarce. Jednakże zadań tych nie wykonano. Niektóre nowe zadania postawione przed przemysłem ciężkim okazały się zbyt wielkie. Rozwój przemysłu lekkiego i spożywczego okazał się zbyt powolny przede wszystkim skutkiem niedostatecznego rozwoju bazy surowcowej. W związku z tym rząd zrewidował niektóre zadania planu w celu zapewnienia proporcjonalnego rozwoju wszystkich gałęzi gospodarki narodowej. Stwierdził on we wrześniu br., że dotychczasowe wysokie wyniki jakie osiągnięto w całej gospodarce czechosłowackiej stwarzają wszelkie przesłanki umożliwiające pewne zmniejszenie tempa rozwoju budownictwa inwestycyjnego w przemyśle ciężkim, a zwiększenie funduszu konsumpcyjnego i zapewnienie przez to szybszego wzrostu stopy życiowej ludności. Rząd postanowił zmniejszyć już w bieżącym roku o 16% zaplanowane inwestycje przy jednoczesnym zwiększeniu budownictwa mieszkaniowego oraz zachować rozmiary inwestycji w roku przyszłym w wysokości zaplanowanej na rok bieżący. Poza tym, w dyrektywach do narodowego planu gospodarczego na r. 1954 rząd postanowił, że produkcja przemysłowa ma, w porównaniu z planem na r. 1953, wzrosnąć o 5,8%, w tym produkcja środków produkcji o 6%, a artykułów konsumpcyjnych — o 5,3%; produkcja przemysłu budowy maszyn wzrośnie w przyszłym roku o 7,9%. Przewodniczący Rady Ministrów CRL tow. W. Siroky w przemówieniu na sesji Zgromadzenia Narodowego 15 września br. — podkreślił, że niezbędną przesłanką proporcjonalnego rozwoju całej gospodarki narodowej jest równomierne wykonywanie ilościowego, asortymentowego i jakościowego planu na każdym odcinku, a przede wszystkim w podstawowych gałęziach produkcji i w budownictwie inwestycyjnym.

W zakresie rolnictwa dyrektywy rządu idą w kierunku doprowadzenia produkcji rolniczej do poziomu odpowiadającego całej gospodarce narodowej. Obecnie, podczas gdy produkcja przemysłowa jest 2-krotnie wyższa niż w r. 1948 — produkcja rolnicza zwiększyła się tylko o 1/3 i nie osiągnęła jeszcze poziomu przedwojennego. Skutkiem tego nie można oczywiście w pełni zaspokoić zwiększonych potrzeb społeczeństwa. Rząd zwrócił uwagę na niedostateczną mechanizację prac w rolnictwie (w r. 1952 orka była zmechanizowana w 22%, siewy w 13%, a pielęgnacja roślin okopowych w 0,08%) i postanowił dostarczyć rolnictwu jeszcze

w bieżącym roku więcej traktorów gąsienicowych, kultywatorów i innych maszyn rolniczych, zwiększyć i ulepszyć zaopatrzenie w nawozy sztuczne, dopomóc do zwiększenia bazy paszowej, a co za tym idzie — doprowadzić do zwiększenia pogłowia zwierząt gospodarskich. Znacznie więcej uwagi należy poświęcić również organizacyjnemu i gospodarczemu wzmocnieniu spółdzielni rolniczych. W celu usunięcia trudności finansowych, w jakich znalazły się niektóre spółdzielnie rząd postanowił odroczyć im obowiązkowe spłaty kredytów długoterminowych i pożyczek udzielanych na budownictwo inwestycyjne. Poza tym, dla zwiększenia ekonomicznego zainteresowania w zwiększeniu produkcji rolnej zarówno członków spółdzielni jak i chłopów gospodarujących indywidualnie rząd postanowił podnieść o 24—46% ceny przy dostawach niektórych produktów rolniczych. Opieka państwa dotyczy nie tylko członków spółdzielni produkcyjnych. Również gospodarstwom małym i średniorolnym chłopów państwo będzie udzielało znacznej pomocy. M. in. gospodarujący indywidualnie chłop będą otrzymywać nawozy sztuczne, kwalifikowane nasiona i sadzeniaki, pomoc ze strony ośrodków maszynowych, kredyty na inwestycje itd. Dla zapewnienia szybszego wzrostu produkcji rolnej rząd zwiększa już w bieżącym roku nakłady inwestycyjne ogólnie w rolnictwie do 350 mln. koron, w państwowych gospodarstwach rolnych do 315 mln. koron oraz przeznacza kredyty na budownictwo inwestycyjne w jednolitych spółdzielniach rolniczych w wysokości 1 mld. koron.

Ogólnie biorąc rezultat socjalistycznego uprzemysłowienia kraju, poważny wzrost produkcji przemysłowej oraz pozytywne wyniki reformy pieniężnej i zniesienie systemu zaopatrzenia kartkowego (w maju br.) umożliwiają przyspieszenie tempa wzrostu stopy życiowej społeczeństwa. W związku z tym rząd wysunął konkretne zadania m. in. podwyższenia realnej wartości płac i siły nabywczej korony przez systematyczne obniżanie cen artykułów spożywczych i wyrobów przemysłowych. Realizując zadania stawiane przez partię i rząd wydano obowiązującą od 1 października br. uchwałę o nowej, drugiej obniżce państwowych detalicznych cen artykułów spożywczych i towarów przemysłowych, w wyniku której ludność Czechosłowacji zyska około 4,5 mld. koron rocznie. W myśl uchwały obniżone zostały państwowe ceny detaliczne m. in. mąki o 8—17%, cukru o 14%, warzyw o 10 do 30%, tkanin bawełnianych o 5—25%, tkanin jedwabnych o 30—40%, galanterii o 9—35% oraz wielu innych jak wyroby tytoniowe, motocykle, materiały budowlane itd.

Ponieważ zakłady produkcyjne nie dostarczają jeszcze często wyrobów wymaganej jakości i w odpowiednim asortymencie, a organizacje handlowe nie potrafiły zorganizować pełnego zaopatrzenia konsumenta w żądane artykuły, należy więcej uwagi poświęcić przede wszystkim lepszemu zaopatrzeniu wsi w wyroby przemysłowe i niektóre rodzaje żywności, zwiększyć dostawy cementu i innych materiałów budowlanych niezbędnych dla bieżących remontów mieszkań, zagród wiejskich, budynków gospodarskich, indywidualnych domów mieszkalnych itd.

W ciągu ostatnich lat nakłady na budownictwo mieszkaniowe były niedostateczne, przy czym nie zwracano należytej uwagi na remonty oraz źle wykonywano plany budownictwa mieszkaniowego. Obecnie, przy ogólnym zmniejszeniu rozmiarów budownictwa inwestycyjnego nakłady na budownictwo mieszkaniowe zo-

stały w bieżącym roku zwiększone o 34 mln. koron. Rząd zobowiązał Ministerstwo Budownictwa, aby do końca roku oddało do użytku co najmniej 30 tys. mieszkań i rozpoczęło budowę 6 tys. nowych mieszkań. Prócz tego w bieżącym roku przystąpi się do budowy 5 tys. domów indywidualnych przy pomocy kredytowej państwa. Na r. 1954 rząd zobowiązał Urząd Planowania Państwowego i Ministerstwo Budownictwa do zwiększenia inwestycji w budownictwie mieszkaniowym co najmniej o 15% i do oddania w przyszłym roku do użytku co najmniej 40 tys. nowych mieszkań. Poza tym przeznacza się w r. 1954 środki finansowe na budowę 10 tys. indywidualnych domów mieszkalnych.

Rząd CRL wyraził przekonanie, że w odpowiedzi na jego posunięcia mające na celu zapewnienie harmonijnego rozwoju całej gospodarki narodowej oraz wzmocnienie troski o szybsze podnoszenie poziomu bytowego ludności — wszyscy ludzie pracy zwiększą swe wysiłki w celu wykonywania stojących przed nimi zadań.

W ciągu 9 lat istnienia R u m u ń s k i e j R e p u b l i k i L u d o w e j gospodarka narodowa ma do zanotowania szereg poważnych sukcesów. Poziom produkcji przemysłowej znacznie przekroczył najwyższy poziom z okresu kapitalizmu, a do końca bieżącego roku produkcja przemysłowa będzie prawie 2,5-krotnie wyższa niż w przedwojennym r. 1938, a 3,5-krotnie wyższa niż w r. 1948. Szczególnie szybko rozwija się baza energetyczna kraju oraz cały przemysł ciężki. Podczas gdy przed wojną moc elektrowni rumuńskich wynosiła ok. 600 tys. kW, w końcu bieżącego roku osiągnie ona wysokość 1.050 tys. kW, a w r. 1955 wyniesie 1.380 tys. kW. Jeszcze szybciej rozwija się rumuński przemysł naftowy. Odkrywa się wciąż nowe pokłady ropy naftowej a ich eksploatacja ciągle wzrasta. Oprócz zagłębia w dolinie Prachowy rozwija się m. in. zagłębie w Moidowej, oddano do użytku nowe, bogate pokłady ropy w Oltenii, obwodzie Pitesti i inne. Podczas gdy w r. 1936 wydobyto 8,6 mln. ton ropy — co było maksymalnym wydobyciem w przedwojennej Rumunii, to obecnie, w końcu r. 1953 wydobycie ropy wyniesie ok. 9,3 mln. ton, a pod koniec r. 1955 przekroczy 11 mln. Dzięki odkryciu nowych i rekonstrukcji starych kopalń wzrasta również wydobycie węgla. W bieżącym roku wyniesie ono 6,1 mln. ton, czyli 2,4-krotnie więcej niż w przedwojennym r. 1938, a pod koniec pięcioletnia osiągnie wysokość blisko 8,5 mln. ton.

Główny nacisk położony był dotychczas w Rumunii na przemysł ciężki, a przede wszystkim przemysł budowy maszyn. Budownictwo maszynowe stworzone dopiero za czasów władzy ludowej dostarcza obecnie gospodarce narodowej najpotrzebniejsze maszyny i sprzęt dawniej importowany. Produkcja stali — dzięki rekonstrukcji i rozbudowie hut oraz uruchomieniu nowych wielkich pieców i stalowni — osiągnie w bieżącym roku wysokość 750 tys. ton, czyli 4-krotnie więcej niż w 1938 r., a w 1955 r. Rumunia produkować będzie przeszło 1 mln. ton.

Podobnie szybko rozwijają się i inne gałęzie przemysłu rumuńskiego. Tak np. produkcja cementu w końcu 1953 r. będzie 4,5-krotnie wyższa niż w przedwojennym r. 1938 i wyniesie ponad 2 mln. ton, produkcja superfosfatu jest obecnie 14-krotnie wyższa niż w 1948 r. w porównaniu z przedwojennym r. 1938 wyprodukowano w roku ubiegłym m. in. o 90% więcej tkanin bawełnianych, o 110% więcej tkanin wełnianych,

o 40% — jedwabnych, o 110% dzianych wyrobów bawełnianych, o 180% — wyrobów wełnianych, o 167% obuwia skórzanego itd. W zakresie przemysłu spożywczego znacznie zwiększono zdolności produkcyjne starych przedsiębiorstw oraz oddano do użytku wiele nowych zakładów jak nowoczesne piekarnie mechaniczne, mechaniczne zakłady mleczarskie, fabryki przetworów owocowych, konserw itd. (np. produkcja konserw warzywnych i owocowych jest obecnie 7-krotnie wyższa niż w r. 1948).

Wielkie przemiany nastąpiły także w rolnictwie rumuńskim. Poważne sukcesy osiągnęły gospodarstwa drobne i średnie dzięki pomocy państwa, które dostarcza chłopom gospodarującym indywidualnie m. in. nasiona kwalifikowane (np. w r. 1952 dostarczono o 494% więcej ziarna selekcionowanego niż w r. 1951), udziela kredytów na zakup inwentarza gospodarskiego itd. Ok. 300 tys. rodzin chłopskich utworzyło dotychczas przeszło 1.930 rolniczych spółdzielni produkcyjnych wyższego typu, które gospodarują na obszarze uprawnym o łącznej powierzchni 732 tys. ha oraz blisko 2 tys. zrzeseń do uprawy ziemi dysponujących łączną powierzchnią uprawną ok. 250 tys. ha. Istniejące obecnie 218 stacji maszynowo-tractorowych (wobec 82 stacji w r. 1948) dysponują m. in. 9.680 traktorami, 2.850 siewnikami, 1.440 snopowiązałkami, 2.970 kultywatorami i wieloma innymi maszynami rolniczymi. Państwowe gospodarstwa rolne dysponują ponadto 4.400 traktorami. Rozszerzono obszary upraw wielu kultur, przede wszystkim roślin przemysłowych, zwłaszcza bawełny itd.

W latach władzy ludowej stale wzrasta ilość towarów przeznaczonych na zaopatrzenie mas pracujących, rośnie stopa życiowa całej ludności. W roku bieżącym państwowa i spółdzielcza sieć handlowa sprzedaje ludności o 54% więcej różnych artykułów niż w r. 1950.

Wiele uwagi poświęcano również budownictwu socjalno-kulturalnemu. Nakłady inwestycyjne wyniosły w tej dziedzinie w latach 1949—1953 ponad 3 mld. lei; oddano do użytku 1.730 tys. m² nowej powierzchni mieszkalnej; uruchomiono wiele nowych instytucji kulturalnych, szkół wyższych, średnich i niższych, domów kultury, kin, teatrów itd. Poza tym asygnuje się co roku znaczne fundusze na czasowy pracownicze, ubezpieczenia społeczne itd. Między innymi w bieżącym roku z czasów wypoczynkowych i sanatoryjnych finansowanych przez państwo i związki zawodowe korzystało ok. 443 tys. osób (w tym 118 tys. dzieci), a w latach 1954—1955 czas takie obejmą przeszło 500 tys. osób rocznie. Poważną poprawę osiągnięto również w dziedzinie ochrony zdrowia przez wybudowanie wielu nowych szpitali, sanatoriów itp. W szkołach i uczelniach rumuńskich kształci się obecnie 2-krotnie więcej młodzieży niż w r. 1938.

Jednakże poza znacznymi osiągnięciami w gospodarce rumuńskiej ujawniły się również poważne niedociągnięcia. Do najpoważniejszych z nich na polu gospodarczym należy forsowanie w zbyt silnym tempie uprzemysłowienia kraju szczególnie za szybkie tempo rozwoju przemysłu ciężkiego — co spowodowało ustalenie zbyt wielkich nakładów inwestycyjnych na tę dziedzinę; niewłaściwie ustalono proporcje między funduszem akumulacji a funduszem spożycia w dochodzie narodowym, skutkiem czego wzrósł stopy życiowej mas pracujących był niedostateczny w stosunku do ogólnego rozwoju gospodarki narodowej.

Dalszym ważnym niedociągnięciem dotychczasowej gospodarki rumuńskiej był niewłaściwy podział inwestycji, nie odpowiadający w całej pełni wymogom proporcjonalnego rozwoju poszczególnych gałęzi gospodarki. Nakłady inwestycyjne szły w zbyt wielkim rozmiarze na przemysł ciężki i rozwój przedsiębiorstw budownictwa, podczas gdy dla rolnictwa — stanowiącego jedną z podstawowych gałęzi gospodarki rumuńskiej — oraz dla przemysłu produkującego artykuły konsumpcyjne przeznaczono stosunkowo za mało kredytów. Następnym tego faktu było nienadążanie produkcji rolniczej oraz produkcji artykułów masowego spożycia za innymi dziedzinami gospodarki narodowej.

W zakresie rolnictwa organa państwowe i partyjne nie poświęcały należytej uwagi gospodarstwom indywidualnym, które stanowią większość gospodarstw rolnych w Rumunii i dają 75% ogólnej ilości zboża. Gospodarstwom drobnym i średnim nie udzielano dostatecznych kredytów. W rolniczych spółdzielniach produkcyjnych przydzielone kredyty inwestycyjne często nie były wykorzystywane z powodu zbyt małych przydziałów materiałów budowlanych. Państwowe gospodarstwa rolne niedostatecznie wykorzystywały sprzęt techniczny, którym dysponowały. Hodowla zwierząt gospodarskich pozostawała znacznie w tyle za innymi dziedzinami gospodarki rolniczej, chociaż pogłowie zwierząt gospodarskich osiągnęło w ubiegłym roku poziom przedwojenny. Wobec stale rosnących potrzeb ludności, zaopatrzenie w mięso i inne produkty hodowlane było jeszcze niedostateczne. Również niedostateczne było zaopatrywanie ludności w wyroby przemysłu włókienniczego, dziewiarskiego, obuwniczego i spożywczego. Państwowa i spółdzielcza sieć handlowa nie jest jeszcze dostatecznie rozwinięta, brak jest placówek detalicznych, szczególnie w dzielnicach robotniczych i na wsiach. Podobnie rozwój budownictwa mieszkaniowego, szczególnie w miastach nie zaspokaja w pełni potrzeb mas pracujących.

Wszystkie te niedociągnięcia zostały omówione i zanalizowane na rozszerzonym plenum KC Rumuńskiej Partii Robotniczej, odbytym w dniach 18 — 19 sierpnia br. Plenum powzięło odpowiednie uchwały w celu zlikwidowania istniejących niedociągnięć, w celu polepszenia i usprawnienia gospodarki narodowej. Stwierdzono m. in., że w celu radykalnego zlikwidowania istniejących niedociągnięć i jak najszybszej poprawy warunków bytowych ludności pracującej należy przede wszystkim zlikwidować nienadążanie rolnictwa, przemysłu spożywczego i lekkiego, produkcji artykułów gospodarstwa domowego i innych artykułów masowego spożycia — za innymi gałęziami gospodarki narodowej. W tym celu należy polepszyć podział środków materialnych, zwłaszcza nakładów inwestycyjnych na poszczególne gałęzie gospodarcze. Partia i rząd uważają w związku z tym za konieczne zmniejszenie w latach 1953—1955 funduszu akumulacyjnego do 27,8% i powiększenie funduszu konsumpcyjnego do 72,2%. Nakłady inwestycyjne na przemysł ciężki zmniejszone zostaną o 5 mld. lei, a kwota ta przeznaczona jest dodatkowo na rozwój produkcji rolniczej, produkcji artykułów powszechnego użytku, na budownictwo mieszkaniowe itd. W r. 1955 nakłady inwestycyjne w tych działach gospodarki będą 2-krotnie wyższe niż w roku bieżącym.

Na skutek korekty polityki gospodarczej Rumunii tempo uprzemysłowienia kraju i rozwoju poszczegól-

nych gałęzi produkcyjnych będzie ustalane zgodnie z wymogami proporcjonalnego rozwoju całej gospodarki narodowej. Między innymi, w przemyśle ciężkim szczególna uwaga będzie skupiona na tych działach, które posiadają trwałą bazę surowcową, przy czym bazę tę będzie się nadal rozszerzać, jak również prowadzić pracę nad uzyskaniem nowych źródeł surowcowych. W przemyśle spożywczym nakłady na inwestycje w latach 1953—1955 wyniosą ok. 1,8 mld. lei, (w planie 5-letnim przewidziano 980 mln. lei). Produkcja podstawowych artykułów w przemyśle spożywczym (oleje jadalne, cukier, mięso, ryby) będzie w przyszłym roku o 50% większa niż w bieżącym. W przemyśle włókienniczym i obuwniczym nakłady na zwiększenie produkcji będą do końca pięcioletki 2-krotnie wyższe niż przewidziane planem 5-letnim i wyniosą ok. 1,2 mld. lei. Dzięki temu produkcja tkanin bawełnianych w r. 1954 wynosić będzie ok. 210 mln. m, a w r. 1955 — ok. 250 mln. m, produkcja tkanin wełnianych wyniesie w tych samych latach odpowiednio 30 mln. i 32 mln. m tkanin jedwabnych — 17 mln. i 19 mln. m; produkcja obuwia skórzanego wyniesie w r. 1955 ponad 10 mln. par, a obuwia gumowego ok. 4 mln. par.

W zakresie rolnictwa, dla polepszenia zaopatrzenia ludności oraz zapewnienia odpowiednich ilości surowców dla przemysłu lekkiego i spożywczego, konieczne jest osiągnięcie i przekroczenie przedwojennego poziomu produkcji rolniczej. Szczególnie ważne jest zwiększenie produkcji zbóż oraz kukurydzy, ziemniaków, warzyw, mleka i mięsa. Na rozwój produkcji rolniczej w latach 1953—1955 wyasygnuje się ok. 6 mld. lei, tj. przeszło 2-krotnie więcej niż w latach 1950—1952. Państwo będzie udzielało również indywidualnie gospodarującym chłopom większej niż dotychczas pomocy w postaci tanich kredytów, pomocy agronomicznej i zootechnicznej, ułatwienia przy nabywaniu nawozów sztucznych i materiałów budowlanych itd. — wszystko to w celu rozwoju gospodarstw chłopskich, w celu osiągnięcia wzrostu ich dochodów.

Plenum KC RPR podkreśliło, że w toku socjalistycznej przebudowy rolnictwa należy poświęcać wiele uwagi sprawie organizacyjnego i gospodarczego umacniania spółdzielni produkcyjnych wszystkich typów oraz zakładania nowych w miarę umacniania bazy technicznej, zwiększania kadry fachowców i w miarę postępów akcji przekonywania chłopów gospodarujących indywidualnie o wyższości gospodarki spółdzielczej. Spółdzielnie produkcyjne otrzymają w r. 1954 kredyty inwestycyjne w wysokości ok. 100 mln. lei, a w r. 1955 — 200 mln. lei. W latach 1953—1955 państwo przeznacza 350 mln. lei na prace irygacyjne w okręgach nawiedzanych posuchą. Zadanie państwowych gospodarstw rolnych powinno polegać — według wytycznych plenum KC RPR — przede wszystkim na dostarczeniu rolnictwu kwalifikowanego ziarna, rasowych zwierząt rozplodowych, specjalnych odmian drzew owocowych, winorośli itd.

Zwiększenie produkcji artykułów spożywczych i przemysłowych powszechnego użytku, jak również zwiększenie produkcji towarowej rolnictwa spowoduje znaczny wzrost obrotu towarowego. Obrót handlowy w sieci państwowej i spółdzielczej wyrażać się będzie w r. 1954 sumą 22 mld. lei, a w r. 1955 — sumą ok. 26 mld. lei. Jednocześnie z rozwojem handlu uspołecznionego partia i rząd postanawiają stworzyć odpowiednie warunki dla rozwoju prywatnego handlu warzywami, owocami, nabiałem, drobiem oraz wyrobami cukierniczymi. Poza

tym państwo przeznacza znaczne środki na poprawę materialnej sytuacji ludności. Między innymi w zakresie budownictwa mieszkaniowego do końca pięcioletki oddane zostaną do użytku mieszkania dla przeszło 50 tys. rodzin; przyznaje się również kredyty, materiały budowlane itd. na budownictwo domów indywidualnych i spółdzielczych. Polepszona zostanie opieka lekarska i ochrona pracy, zwiększone fundusze na budowę szkół oraz internatów dla młodzieży studiującej. Usprawni się komunikację miejską i polepszy pracę zakładów użyteczności publicznej; obniży się o 25—30% ceny usług komunalnych itd.

Osiągnięcia w dziedzinie uprzemysłowienia kraju, współpraca gospodarza ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami obozu demokratycznego, twórcza praca i inicjatywa rumuńskich mas pracujących — zapewniają pomyślne wykonanie stałego podnoszenia stopy życiowej i poziomu kulturalnego całej ludności.

Szczególnie wielkie przemiany zaszły w Bułgarskiej Republice Ludowej. Przed objęciem władzy przez masy pracujące (9.IX.1944 r.) Bułgaria była jednym z najbardziej zacofanych krajów, zajmowała jedno z ostatnich miejsc na świecie pod względem wydajności uprawy ziemi, posiadała bardzo mały przemysł, przeważnie lekki itd. Obecna Bułgaria to kraj przemysłowo-rolniczy o silnie rozwiniętym przemyśle energetycznym, górniczym, budowy maszyn itd., o szybko rozwijającym się rolnictwie z coraz pełniejszą mechanizacją prac itd.

Pierwszy bułgarski plan 5-letni budowy ekonomicznych podstaw socjalizmu został wykonany w zasadzie w ciągu 4 lat. Przyniósł on znaczny wzrost produkcji zarówno przemysłowej jak i rolniczej. Globalna produkcja przemysłowa (włączając wyrab lasów i połów ryb), która w r. 1948 przewyższyła produkcję przedwojenną o 79,6% (licząc w cenach niezmiennych z r. 1939) — w r. 1952 była o 303,8% wyższa od poziomu przedwojennego; produkcja rolnictwa wzrosła do 129,8% poziomu przedwojennego w r. 1951, wobec 98,3% produkcji przedwojennej w r. 1948. Przeciętny przyrost produkcji przemysłowej w latach 1948—1952 wynosił rocznie 21,6%. Przemysł ciężki staje się w Bułgarii kluczową gałęzią gospodarki narodowej. W latach planu 5-letniego zbudowano i oddano do produkcji wiele obiektów przemysłowych, powstały nowe gałęzie produkcji nie istniejące przed wojną; odkryto nowe bogate złoża naftowe itd. W latach 1949—1952 zbudowano, zrekonstruowano i uruchomiono ponad 700 dużych obiektów przemysłowych, wprowadzono produkcję kilkuset nowych wyrobów przemysłowych. O ogromnym rozwoju przemysłu bułgarskiego świadczy choćby fakt, że w r. 1952, 56-dniowa produkcja przemysłu ciężkiego równała się całorocznej produkcji z r. 1939. Podobnie zwiększyła się produkcja w innych gałęziach przemysłu. M. in. plan przewidywał osiągnięcie pod koniec r. 1953 wydobycia węgla kamiennego w wysokości 6 555 tys. ton, tymczasem wydobycie w r. 1952 wyniosło już 7.410 tys. ton, tj. 3,35-krotnie więcej niż w r. 1939. Produkcja artykułów powszechnego użytku w r. 1952 zwiększyła się 2-krotnie w porównaniu z r. 1948 i 3-krotnie w porównaniu z r. 1939. Pod koniec r. 1952 produkcja przemysłu włókienniczego była o 32,8% wyższa od zadań planowych ustalonych na r. 1953, a przemysłu spożywczego o 47,2%. W końcu r. 1952 udział produkcji przemysłowej w globalnej produkcji całej gospodarki narodowej wyniósł 55,9% podczas gdy w r. 1939 stanowił

27,1%, a w r. 1948 — 39,4%. Również znacznie zmienił się stosunek przemysłu ciężkiego i lekkiego. W r. 1939 wynosił on 23:77, a w r. 1952 39:61. Jeszcze wyraźniej przedstawia się to gdy uwzględnimy tylko przemysł państwowy, w r. 1939 wynosił on 21:79, a w r. 1952 — 44:56.

Również znaczne osiągnięcia ma bułgarskie rolnictwo. Przeszło połowa mało- i średniorolnych chłopów przystąpiła do spółdzielni produkcyjnych. Liczba spółdzielni rolniczych (TKZS) wzrosła z 1.100 w r. 1948 do 2.747 w r. 1952; obszar spółdzielczej ziemi wzrósł przeszło 8,5-krotnie (w r. 1948 — 292,4 tys. ha, w r. 1952 — 2.512,5 tys. ha); liczba gospodarstw, które przystąpiły do spółdzielczości wyniosła 552.968, wobec 124.064 w roku 1948. Obszar zasiewu roślin zbożowych zwiększył się w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych w okresie planu 13-krotnie, a roślin przemysłowych 20-krotnie. Od r. 1951 2/3 kupowanego przez państwo zboża pochodzi z sektora uspołecznionego. W końcu ubiegłego roku spółdzielnie produkcyjne i gospodarstwa państwowe posiadały 25,2% ogólnej ilości bydła, 43,5% koni, 29,9% owiec i kóz, 17,6% trzody chlewnej. Przeciętne zbiory zbóż z hektara w latach 1951—1952 były znacznie wyższe niż założenia planu na r. 1953 i o ok. 33% wyższe niż faktyczne zbiory w r. 1939. Zwiększyła się także ilość państwowych gospodarstw rolnych. Podczas gdy w r. 1948 istniało 86 gospodarstw państwowych które dysponując 26,8 tys. ha ziemi ornej i 223 traktorami, produkowały 22,4 tys. ton zboża — to w roku ubiegłym 100 istniejących gospodarstw państwowych uprawiało 106 tys. ha, posiadało 553 traktory, 143 kombajny itd. i produkowały 94,5 tys. ton zboża. Wzrosła także liczba ośrodków maszynowo-traktorowych z 71 w r. 1948 do 140 w r. 1952; liczba traktorów w ośrodkach zwiększyła się w tych latach z 3.633 do 12.295 (w przeliczeniu na traktory 15-konne). Ośrodki maszynowo-traktorowe dysponują poza tym 1.363 kombajnami, których w r. 1948 w ogóle nie było oraz znacznymi ilościami innego sprzętu rolniczego.

W wyniku znacznego wzrostu wydajności pracy (w r. 1952 osiągnięta wydajność pracy była o 11% wyższa niż przewidziana planem), w wyniku rozwoju całej gospodarki bułgarskiej zwiększał się również stale dochód narodowy kraju. Podczas gdy w r. 1948 wynosił on 51.440 mln. lewów, tj. ok. 7.205 na 1 mieszkańca, to w r. 1952 wynosił on 78.738 mln. lewów, tj. 10.729 lewów na głowę ludności. Oznacza to wzrost o ok. 53% w porównaniu z przedwojennym r. 1939. Umożliwiło to stały wzrost realnej wartości płac robotników i urzędników oraz dochodów chłopów. Na przykład roczna realna płaca robotnika zatrudnionego w przemyśle była w końcu ubiegłego roku o 38% wyższa niż w r. 1939.

W r. 1952 przeprowadzono w Bułgarii reformę pieniężną, zniesiono system kartkowy, zrealizowano dwie kolejne obniżki cen, a w roku bieżącym przeprowadzono trzecią. Wszystkie te posunięcia Rządu BRL mają na celu stałe podnoszenie stopy życiowej bułgarskich mas pracujących.

Dzięki poważnym sukcesom gospodarczym osiągniętym przez bułgarski świat pracy w okresie pierwszej pięcioletki umożliwiona została znacznie szybsza niż dotychczas realizacja podniesienia stopy życiowej i poziomu kulturalnego mas pracujących. „W drugiej pięcioletce — powiedział sekretarz generalny KC KPB i przewodniczący Rady Ministrów BRL tow. Wyłko Czerwenkow w referacie wygłoszonym 8 września br. — możemy ustalić nie wyższe i nawet nie dotychczasowe,

lecz znacznie zmniejszone tempo naszego uprzemysłowienia, aby móc zwiększyć produkcję środków spożycia i jeszcze bardziej rozwinąć rolnictwo“. Należy również zmienić w drugiej pięcioletce bułgarskiej stosunek między tempem rozwoju przemysłu ciężkiego, a lekkiego w kierunku zwiększenia produkcji środków spożycia. Oczywiście produkcja środków produkcji przy ogólnym nieustannym wzroście produkcji uspołecznionej, będzie rosła szybciej niż produkcja przedmiotów spożycia. Partia i rząd uważają za konieczne, w celu przyspieszenia tempa produkcji przedmiotów powszechnego użytku, znacznie zwiększyć w drugiej pięcioletce inwestycje w przemyśle lekkim i spożywczym, w budownictwie mieszkaniowym, kulturalno-bytowym, a zwłaszcza w rolnictwie. Szczególną uwagę zwrócono na rolnictwo. Podkreślił on, że należy przeznaczyć znaczne fundusze na mechanizację pracochłonnych robót w rolnictwie, na stworzenie silnej bazy materialnej w ośrodkach maszynowo-traktorowych, należy dbać o gospodarcze i organizacyjne umocnienie rolniczych spółdzielni produkcyjnych oraz państwowych gospodarstw rolnych. Ogólna suma jaką przeznaczają się na pomoc zespołowym gospodarstwom rolniczym i ich członkom w roku bieżącym (poprzez umorzenie zaległości podatkowych, składek ubezpieczeniowych i in.) wynosi ponad 450 mln. lewów, a w roku przyszłym nastąpi obniżenie składek ubezpieczeniowych, zmniejszenie opodatkowania dochodów spółdzielni rolniczych i inne ulgi — co przyniesie chłopom ponad 150 mln. lewów oszczędności. Podobnie w latach następnych pomoc państwa dla rolnictwa wynosić będzie ok. 150 mln. lewów rocznie, nie licząc ulg z tytułu dostaw dla państwa, które będą wynosiły ponad 100 mln. lewów.

W Albańskiej Republice Ludowej, podobnie jak we wszystkich innych krajach demokracji ludowej, troska partii i rządu idzie w kierunku szybkiego polepszenia warunków bytowych ludności, szczególnie chłopów oraz pełniejszego rozwoju gospodarki narodowej, a przede wszystkim zwiększenia produkcji rolniczej i produkcji artykułów powszechnego użytku.

Rada Ministrów Albańskiej Republiki Ludowej i Biuro Polityczne KC Albańskiej Partii Pracy powzięły ostatnio szereg uchwał zmierzających do poprawy sytuacji chłopów zarówno gospodarujących indywidualnie jak i będących członkami rolniczych spółdzielni produkcyjnych. Uchwałami tymi państwo m. in. zwolniło gospodarstwa położone na gruntach nieurodzajnych od obowiązkowych dostaw zboża i innych produktów. Znacznej pomocy udzielono również gospodarstwom biedniejszym, które nie posiadają bydła ani trzody chlewnej. Wszystkie gospodarstwa rolnicze, które z początkiem bieżącego roku nie posiadały zwierząt gospodarskich zostają na 3 lata zwolnione od obowiązkowych dostaw mięsa i wełny. W okresie 3-letnim gospodarstwa te będą mogły, dzięki znacznemu zmniejszeniu ich obowiązków wobec państwa, rozwinąć hodowlę. Zmniejszono o 50% również obowiązek dostaw wełny z osobistych gospodarstw członków spółdzielni produkcyjnych. Poza tym ogólnie rząd obniżył normy dostaw zboża, ryżu, pasz i oliwek przy jednoczesnym podwyższeniu państwowych cen skupu.

Równocześnie rząd przewidział w uchwale znaczne ulgi podatkowe dla biedniejszych gospodarstw chłopskich i spółdzielni produkcyjnych. Zwolniono wszystkie gospodarstwa indywidualne i spółdzielnie produk-

cyjne, nie posiadające zwierząt pociagowych od zaległości z tytułu podatku dochodowego, nie wpłaconych do końca r. 1952. Obniżono także podatki z gospodarstw posiadających zwierzęta pociagowe o 75% oraz gospodarstwa rolne osób zatrudnionych równocześnie w miastach — o 50%.

Poza tym uchwały przewidują obniżkę cen wielu narzędzi rolniczych oraz inne rodzaje pomocy państwa dla chłopów w celu rozwoju produkcji rolniczej, jak również znaczne rozszerzenie wymiany handlowej między miastem a wsią — co niewątpliwie wpłynie na umocnienie sojuszu chłopstwa z klasą robotniczą i zwiększenie udziału mas chłopskich w budownictwie socjalizmu w kraju.

Przewidziane uchwałą środki stwarzają warunki dla dalszego rozwoju rolnictwa, polepszenia sytuacji chłopów oraz poprawy zarówno zaopatrzenia ludności w żywność jak i przemysłu w surowce.

G. J.

WYKONANIE PLANU NA III KW. 1953 R. W RUMUŃSKIEJ REPUBLICIE LUDOWEJ

PLAN globalny produkcji w III kw. 1953 r. w całym przemyśle uspołecznionym został wykonany w 100%.

Poszczególne ministerstwa wykonały plan produkcji globalnej przemysłowej jak następuje w procentach:

Min. Energii Elektrycznej i Przemysłu Elektro-technicznego	106,7
Min. Przemysłu Naftowego	101,4
M.n. Przemysłu Węglowego	87,3
Min. Przemysłu Hutniczego	101,5
Centralny Zarząd Kopalń, Hutnictwa Nieżelaznego i Kopalń Mineraliów Nemetaliowych	109,1
M.n. Przemysłu Chem. cznego	105,6
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych	96,8
M.n. Gospodarki Leśnej	100,4
Min. Przemysłu Drzewnego Papierniczego i Celulozy	106,9
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Kolei	113,0
M.n. Przemysłu Lekkiego	102,1
M.n. Przemysłu Spożywczego	80,6
M.n. Gospodarki Komunalnej i Przemysłu Miejsowego	104,7
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Zdrowia	111,0
Przedsiębiorstwa przemysłowe M.n. Handlu Zagranicznego	91,8
Przedsiębiorstwa przemysłowe Min. Rolnictwa	107,2
Przedsiębiorstwa przemysłowe CZ Wydawnictw Przemysłu Poligraficznego i Kolportażu Książek	109,8
Centralny Związek Spółdzielni Rzemieślniczych	114,3

W porównaniu z III kw. 1952 r. globalna produkcja przemysłu uspołecznionego wzrosła w III kw. 1953 r. o 13,5%, produkcja przemysłu miejscowego — o 46,5%, a produkcja spółdzielcza o 22,5%.

Plan wydajności pracy w całym przemyśle został w III kw. 1953 r. wykonany w 101,4% — w porównaniu z III kw. ub. r. wydajność pracy wzrosła o 7,5%. M. in. w przemyśle naftowym wydajność pracy wzrosła o 6,7%, w przemyśle elektrotechnicznym o 19,0%, w przemyśle budowy maszyn o 3,4%, drzewnym o 11,2% itd.

W rolnictwie zakończono w terminie zbiory zbóż. Państwowe gospodarstwa rolne, spółdzielnie produkcyjne różnych typów i indywidualne gospodarstwa chłopskie zrealizowały bogate zbiory m. in. państwowe gospodarstwo rolne w gminie Răsnov obwód Stalin zebrało średnio z 1 ha 30,83 q pszenicy; państwowe gospodarstwo Grabat (obwód Arad) zebrało średnio z 1 ha, 23,04 q zboża; spółdzielnia produkcyjna w Mogoșani (obwód Itești) zebrała średnio 30 q pszenicy ozimej z ha.

Dzięki pomocy państwa udzielanej poprzez państwowe ośrodki maszynowo-tractorowe oraz przez dostarczanie selekcjonowanego ziarna, indywidualne gospodarstwa chłopskie uzyskały w wielu rejonach zbiory w wysokości ponad 20 q z 1 ha. Ośrodki maszynowo-tractorowe i państwowe gospodarstwa rolne otrzymały w ciągu III kw. br. dalsze 1.066 traktorów, 103 młocarki, 148 snopowiązałek, 398 siewników i inne maszyny rolnicze.

Pogłowie zwierząt gospodarskich w państwowych gospodarstwach rolnych zwiększyło się w omawianym kwartale w stosunku do III kw. 1952 r. w zakresie koni o 17,7% i owiec o 5,9%. W spółdzielniach produkcyjnych stan pogłowia na 30 września br. był wyższy niż 30 września ub. r. m. in. w zakresie koni o 48,2%, bydła o 53,5%, owiec o 40,8%, trzody chlewnej o 69,9%.

W leśnictwie plan pielęgnacji zalesień wykonany został w 114,7%, tj. przekroczył poziom analogicznego okresu ub. r. o 18,1%. Plan robót leśnych został zrealizowany w 118,9%. Plan prac przygotowawczych do eksploatacji drewna na r. 1953 został do końca III kw. br. wykonany w 81,6%.

Zakres robót inwestycyjnych był w III kw. 1953 r. o 22,5% większy, niż w analogicznym okresie ubiegłego roku. W omawianym kwartale uruchomiono m. in. fabrykę łożysk w Mołdawii, fabrykę sprzętu rolniczego im. Tudora Vladimirescu w Bukareszcie, nowe piekarnie mechaniczne w miastach Stalin i Bicăz, fabrykę przetworów mlecznych w Oradea, zwiększono zdolności produkcyjne cukrowni w Arad itd.

Plan transportu kolejowego w III kw. br. został wykonany w zakresie przewozów towarowych w 105,1% i przewozów pasażerskich w 120,7%. Plan średnich ładunków dobowych został wykonany w 103,4%, tj. w stosunku do analogicznego okresu ubiegłego roku wzrost wynosi 16,4%. Wskaźnik mechanizacji prac ładunkowych i wyładunkowych został wykonany w 108,2%. Wydajność pracy w transporcie kolejowym wzrosła w omawianym kwartale o 13,4% w porównaniu z analogicznym okresem roku ubiegłego.

Plan transportu samochodowego został wykonany w zakresie przewozów towarów w 105,2% i w zakresie przewozów pasażerów w 115,5%.

Plan transportu wodnego został wykonany w 108,7%, co oznacza w stosunku do III kw. 1952 r. wzrost o 19,4%.

Plan transportów powietrznych został wykonany w zakresie przewozu towarów w 141,5%, a w zakresie przewozu pasażerów w 116,3%.

Plan sprzedaży detalicznej handlu uspołecznionego został wykonany w III kw. 1953 r. w 93,2%, w tym handel państwowy wykonał plan w 96,5% a spółdzielczy w 88,1%. Mimo niepełnego wykonania planu sprzedaży detalicznej w omawianym kwartale ilość towarów wprowadzonych wśród ludności w miastach była o 22,6% większa niż w III kw. 1952 r. M. in. sprzedano ludności miejskiej w porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku, o 28% więcej chleba, o 23%, więcej kaszy, o 37% olejów jadalnych, o 7% cukru, o 32% ryżu, o 6% serów, o 5% ryb, o 24% tkanin bawełnianych, o 44% tkanin wełnianych, o 17% tkanin jedwabnych, o 4% obuwiu itd. W tym samym okresie na wsiach za pośrednictwem sieci handlu spółdzielczego sprzedano tkanin bawełnianych o 24% więcej, tkanin jed-

wabnych o 92% więcej, obuwia o 12%, dachówki o 75%, papy o 8% itd.

Ministerstwo Handlu Wewnętrznego w celu szybszego rozwoju sieci placówek handlowych i usprawnienia zaopatrzenia ludności zwiększyło inwestycje w omawianym kwartale o 16,9% w porównaniu z III kw. 1952 r.

W III kw. 1953 r. ukończyło szkoły wyższe, średnie i zawodowe 82 tys. osób. W roku szkolnym 1953/54 liczba uczniów wszystkich szkół i studentów wyższych uczelni wynosi ponad 2 mln.

Ogólny nakład książek i broszur w omawianym kwartale wyniósł 11.447 tys. egzemplarzy, z czego 1,185 tys. w językach mniejszości narodowych. Liczba abonentów radiowych przekroczyła w III kw. br. 50 tys. Liczba widzów w kinach, teatrach i operach była o 17,7% wyższa niż w III kw. 1952 r. i wynosiła 14,750 tys.

W ciągu III kw. 1953 r. przystąpiono do reorganizacji pomocy lekarskiej m. in. w jednostkach przemysłowych przez zakładanie w każdym przedsiębiorstwie własnych działów leczniczo sanitarnych. Na wsiach założono nowe izby porodowe, przychodnie dla dzieci, ośrodki antyepidemiczne. Z czasów wycieczek i zdrowotnych korzystało ponad 250 tys. ludzi pracy.

POSTĘPY KRYZYSU KOLONIALIZMU BRYTYJSKIEGO

PRÓCZ krwawych prześladowań przez imperializm angielski ludności Kenii, uwagę świata przyciągnęły ostatnio wydarzenia w innej części angielskiego imperium kolonialnego, mianowicie w Gujanie Brytyjskiej.

Kiedy nadana przez rząd angielski Gujanie konstytucja zaczęła być realizowana zgodnie z interesami obywateli, konstytucję tę szybko zniesiono, a do Gujany wysłano wojenną eskadrę morską, aby bronić pozycji kapitału.

Ministerstwo Kolonii w Londynie wydało oświadczenie, w którym cynizmem walczy o lepsze za obłudą. Według tego oświadczenia legalnie powołany rząd Gujany Brytyjskiej nie miał rzekomo zamiaru przestrzegać konstytucji, lecz „zdobyć kontrolę nad całym życiem (zapewnie łącznie z działalnością kapitału, zaangażowanego w produkcję cukru) i stworzyć z kraju niebezpieczną platformę dla rozszerzenia wpływów komunistycznych na półkuli zachodniej“. Ministrowie rządu dr. Jagana mieli poza tym m. in. popierać organizację pionierów ze szkoda dla organizacji skautów oraz popierać komitety pokoju i komitety pomocy dla walczących z uciskiem kolonialnym Malajczyków.

Gdyby rząd Gujany popierał Sugar Producers' Association, gdyby — jak stwierdził dr Jagan — ludowi Gujany „pozwolono głosować, ale nie na kandydatów lewicowych“, wszystko byłoby zapewne według angielskiego ministra kolonii w porządku. Ponieważ jednak sprawy potoczyły się inaczej, rząd angielski po konsultacji z rządem Stanów Zjednoczonych (!) uchylił konstytucję, a władzę dał w ręce gubernatorowi, który ma „naprawiać wyrządzone szkody“.

Wydarzenia gujańskie odbijają w sobie wszystkie sprzeczności systemu kolonialnego. Widmo kolonializmu rozszczepia się w tym pryzmacie na jaskrawe wątki. Jeden z nich, najwyraźniej obrazujący zasadę całkowitego podporządkowania kolonii w stosunku do metropolii, znaczone rozbojem okresu pierwotnej akumulacji, wszechstronnymi formami ucisku i wyzysku

w ciągu wieków, wyrażają dziś dwie równej wartości matematycznej liczby: 3% ludności indiańskiej i 3% ludności europejskiej w statystyce współczesnej Gujany Brytyjskiej. Jest to resztką wypartej i wyniszczonej ludności tubylczej oraz znikoma liczba bezpośrednich agentów kapitału: administracji politycznej i gospodarczej. Większy udział w składzie ludności mają Murzyni oraz Indusi, potomkowie niewolników oraz imigrantów do tego kraju.

Odkryte w 1479 r. przez Hiszpana Alonzo de Ojeda, któremu towarzyszył Amerigo Vespucci, wybrzeże Gujany budziło od początku zainteresowanie awanturników, wierzących iż wewnątrz tych obszarów kryje bajeczny kraj złota — Eldorado. Pod koniec XVI w. okręt hiszpański, wiozący raport z opisem Gujany, został złupiony przez angielskiego rozbójnika morskiego, kapitana Pophama, który podarował opis swemu przyjacielowi, Sir Walter Raleighowi. Ten, szukając imprez zyskowniejszych niż prowadzone przez siebie w Irlandii plantacje kartofli i tytoniu, wyruszył do Gujany po złoty kruszec. Nie będziemy szerzej przypominać niepowodzenia wyprawy, próby „pokrycia kosztów“ przez łupienie osad hiszpańskich ani końca Sir Waltera na szafocie londyńskim z wykonania dawnego zresztą wyroku, schowanego pod sukno, póki elźbietański awanturnik ludził mirażem Eldorado. Trzeba jedynie pamiętać, że walki o kolonie z konkurentami, prowadzone przez Anglię w ciągu stuleci, są innym wątkiem, snującym się czerwoną nicią przez historię. Były to w dużej mierze wojny także o możliwość swobodnego wyniszczania przez kolonizatorów ludności rodzimej, którą potem zastępowali afrykańscy Murzyni. Nawiasem mówiąc handel niewolnikami murzyńskimi, dostarczający siły roboczej plantatorom w strefie gorącej tam, gdzie Europejczycy nie potrafili pracować, a ludność tubylcza była wyplęzana lub niszczone, stworzył poza tym podstawy ogromnego rozwoju portów w samej metropolii, jak np. Liverpoolu czy Plymouthu.

Grabież kolonii przyspieszyła tempo uprzemysłowienia Anglii, przy czym od tego w czym rękę były rządy zależała polityka kolonialna, która przeszła szereg interesujących faz.

Po rewolucji burżuazyjnej w drugiej połowie XVII w. zwycięska klasa forsuje zyskową ekspansję kolonialną, posługując się mającymi monopolistyczną pozycję Kompaniami, z których Afrykańska była stworzona do łowów na niewolników i handlu nimi, Wschodnio-Indyjska zaś miała prawo budowania fortyfikacji i werbunku sił zbrojnych, bicia monety, wykonywania sądownictwa i wespół z miejscowymi feudałami stała się w krótkim czasie panami Indii.

Natomiast późniejsza bruźuazja przemysłowa, jeszcze przed pełnym przekształceniem Anglii w „kapitalistyczny warsztat świata“, stawiając przed polityką kolonialną zadania zapewnienia źródeł surowca i rynków zbytu dla angielskich towarów, popierała zasadniczo walkę z monopolami. Niebawem jednak w łonie kapitalizmu torują sobie ostatecznie drogę tendencje monopolu i już w połowie XIX w. przejawiają się w Anglii dwie charakterystyczne cechy imperializmu: ogromne posiadłości kolonialne i położenie monopolistyczne na rynku światowym.

W samym zaś systemie kolonialnym W. Brytanii wyodrębnia się grupa kolonii o europejskiej ludności osadniczej jak Kanada, Australia, Nowa Zelandia czy Południowa Afryka (późniejsze dominia). Osadnicy

angielscy, wytępiwszy tam lub ujarzmiwszy i zepchnąwszy ludność tubylczą, wytworzyli własną burżuazję. Miała ona pretensję do wyłącznej eksploatacji miejscowych zasobów i ludności, jeśli zaś kolonie te nie odpady od metropolii, to dlatego, że ta właśnie burżuazja miejscowa korzystała z sił metropolii dla obrony przed zagrożeniem z zewnątrz, z pomocy w ucisku ludności tubylczej itp.

Stworzony system zakazów i ograniczeń handlu między samymi koloniami i między nimi a obcymi państwami — w którym rewolucyjnego wyłomu dokonało odpadnięcie Stanów Zjednoczonych AP, po wojnie o niepodległość — ulegał ewolucyjnym zmianom przez powstawanie dominiów. Decydującą wszakże rolę odegrał charakterystyczny dla okresu imperializmu wywóz kapitału. Gdy wskutek działania prawa nierównomiernego rozwoju krajów kapitalistycznych w okresie imperializmu — Anglia traci swój monopol przemysłowo-handlowy, a pojawiają się nowe potęgi: Niemcy i Stany Zjednoczone, zaostrzenie walki o rynki zwiększa znaczenie kolonii, powodując próby reorganizacji angielskiego zarządu nimi dla zwiększenia wyzysku, mającego pokrywać straty kapitału brytyjskiego.

Jednakże wprowadzenie kolonii w orbitę gospodarki światowej wzmogło tam ruchy narodowo-wyzwoleńcze, będące częścią międzynarodowego ruchu rewolucyjnego.

Obie imperialistyczne wojny światowe dokonały poważnych zmian w światowym układzie sił ekonomicznych i politycznych. Jeżeli chodzi o Anglię, to pozornie jej imperium kolonialne po pierwszej wojnie wzmogło swą siłę: wzrosło ono o 2,6 mln. km² powierzchni (z 13 mln. ludności), ze źródłami ważnych surowców strategicznych. Wspomnijmy, że aby zamaskować imperialistyczny charakter zagarnięcia dużych połaci dawnej Turcji i kolonii niemieckich rządu Anglii, St. Zjednoczonych AP i Francji ustanowiły system mandatów Ligi Narodów. Jednakże rozwój gospodarczy poszczególnych dominiów i kolonii w warunkach wojny doprowadził do pewnego zwiększenia ich samodzielności, przynajmniej o tyle, że lokalna burżuazja w walce o rynki zbytu zyskiwała mocniejszą pozycję wobec kapitału angielskiego. Udział Anglii w imporcie głównych dominiów i kolonii wynosił odpowiednio w r. 1931 w stosunku do r. 1913 (w procentach):

	r. 1913	r. 1931
Australia	52	39
N. Zelandia	60	49
Kanada	20	17
Połudn. Afryka	56	43
Indie	65	34

Anglia zmniejszyła również wywóz kapitału, a sama stała się dłużnikiem Stanów Zjednoczonych. Te ostatnie zaś wypierały towary angielskie z samego imperium brytyjskiego, kierując do dominiów i kolonii angielskich np. w 1932 r. 44% całego swego eksportu, podczas gdy Anglia wywoziła na te terytoria 43% swych eksportowanych towarów.

W czasie ostatniej wojny monopole angielskie wywozły z imperium żywności i surowców wartości 3 mld funtów. Po wojnie zaostrzył się kryzys systemu kolonialnego w ogóle, a brytyjskiego systemu kolonialnego w szczególności. Kapitał amerykański aktywizuje ekspansję, wypierając kapitał brytyjski, który po dawnemu szuka sposobów zapewnienia sobie maksymalnego zysku przez wzmoczenie ucisku kolonialnego. To jednak zmusza opór ruchów narodowo-wyzwoleńczych, które w szybkim tempie rozwijają się szczególnie od Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, która dała początek ogólnemu kryzysowi kapitalizmu.

Kiedyś Rosja carska była więzieniem narodów, póki Rewolucja Październikowa nie położyła kresu uciskowi. Dziś więzieniem narodów można nazwać imperium brytyjskie, gdzie wciąż jeszcze utrzymuje się ucisk w tysiącu form, wypracowanych przez stulecia. Najlepsza część angielskiej klasy robotniczej żąda jednak w programie KP W. Brytanii, aby wszystkie stosunki między narodami współczesnego imperium oparte na uciemieniu politycznym, ekonomicznym i wojskowym usunąć i zamienić stosunkami, opartymi na pełnej niezawisłości narodowej i równouprawnieniu.

Przybycie brytyjskich okrętów wojennych do Gujany przyjęte zostało „wyrażeniem zadowolenia“ przez rząd Stanów Zjednoczonych, wyrażeniem protestu przez rządy państw łańskich, a ze strony ludności Gujany Brytyjskiej — strajkiem.

Dla monopoli amerykańskich osłabienie angielskiego konkurenta było więc w tym wypadku mniej ważne, niż perspektywa ewentualnej utraty zysków przez penetrujący coraz szerzej i głębiej imperium brytyjskie kapitał amerykański. Tak czy inaczej mit Eldorada rozwiewa się coraz bardziej, sprzeczności zaś między głównymi krajami imperialistycznymi, między nimi a mniejszymi krajami, czy między metropolią a koloniami ulegają stałemu pogłębianiu i zaostrzaniu. Kres im może położyć ostatecznie dopiero kres samego imperializmu.

J. Werner

Z wydawnictw gospodarczych

„PLANOWANIE ŻYWIENIA ZBIOROWEGO“
— Roman Górski. PWG r. 1952, I i II t. str. 204

W POLSKIEJ literaturze fachowej poświęconej zagadnieniom planowania stosunkowo niewiele pozycji dotyczy zagadnień obrotu towarowego. Stopień zaspokajania materialnych potrzeb społeczeństwa w ramach narodowego planu gospodarczego wykazuje plan obrotu towarowego. Z tego względu jest rzeczą niezmiernie ważną, w jakiej mierze i w jaki sposób odpowiednio instrukcje ujmują dane dotyczące artyku-

łów powszechnej konsumpcji i jak w następstwie tego opracowywane są odpowiednie sprawozdania statystyczne. Zatwierdzone i obecnie obowiązujące instrukcje PKPG i GUS powinny być uzupełnione opracowaniami o charakterze monograficznym i bardziej ogólnym, umożliwiającym pogłębienie wiadomości fachowych przez pracowników służby planowania i ułatwiający zrozumienie, niewątpliwie trudnych zagadnień obrotu towarowego, kształcącej się młodzieży i szerokiemu aktywnemu gospodarczemu przejawiającemu zainteresowania w tym kierunku.

Z wydanych ostatnio prac autorów polskich, poświęconych zagadnieniom planowania obrotu towarowego, czy raczej zagadnieniom planowania handlu wewnętrznego, zwrócić należy uwagę na dwie pozycje, do których należą: „Planowanie żywienia zbiorowego“ Romana Górskiego (Polgos r. 1952) i „Planowania handlu wewnętrznego w Polsce“ Anatola Papierkowskiego (Polgos r. 1953).

Praca Górskiego omawia w zasadzie całość zagadnień żywienia zbiorowego. Książka rozpoczyna rozdział ogólny, wprowadzający czytelników w problematykę zagadnienia.

Znajdują tu właściwe naświetlenie cele gospodarcze upołączeniowych zakładów żywienia zbiorowego, ich zadania społeczne. Autor słusznie zwraca uwagę na najbardziej istotne w gospodarce socjalistycznej założenia działalności zakładów żywienia zbiorowego, polegające na zastąpieniu prymitywnych sposobów przygotowywania codziennych posiłków przez nowoczesną, zmechanizowaną produkcję. Produkcja ta, przy postawieniu jej na odpowiednim poziomie, jest w stanie zaspokoić potrzeby żywnościowe człowieka pracy w sposób lepszy i tańszy, zwalniając jednocześnie wiele kobiet zatrudnionych w gospodarstwie domowym od dotychczasowych zajęć i umożliwiając im włączenie się obok mężczyzn do pracy produkcyjnej. Po wymienieniu organizacji handlowych, którym u nas powierzono prowadzenie żywienia zbiorowego i po zaznajomieniu czytelnika z typową strukturą organizacyjną, autor charakteryzuje pokrótce kompleksowy plan przedsiębiorstwa żywienia zbiorowego, wyliczając jego części składowe. Części te zostały bardziej szczegółowo potraktowane w dalszych rozdziałach książki.

Omawiana praca ma — w myśl intencji autora — służyć przede wszystkim pracownikom przedsiębiorstw żywienia zbiorowego zatrudnionym w działach planowania. Istotnie wszystkie przykłady i tabele zostały zestawione i omówione z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorstwa, czy nawet poszczególnego zakładu żywienia zbiorowego. Praca ta nie rozwiązuje jednak całości zagadnień dotyczących planowania w zakładach żywienia zbiorowego, gdyż obowiązujące formularze planu przedsiębiorstw żywienia zbiorowego, przewidziane instrukcją PKPG nr 84, posiadają inny układ niż podaje autor. Należałoby w pracy Górskiego wyraźniej podkreślić, że omawiane w niej formularze i wzory stanowią jedynie przykładowy system ustalania niezbędnych dla sporządzenia planu elementów, opracowywanych na podstawie dostępnej nam literatury radzieckiej, praktyki planowania przedsiębiorstw CZPT, czy własnej koncepcji autora. Wskaźniki te musiały by być następnie przeniesione na wzory instrukcji, które obowiązują wszystkie organizacje handlowe, prowadzące w Polsce żywienie zbiorowe. Uwaga tego rodzaju, nie umniejszając w niczym wartości samej pracy, przyczyniłaby się do wyjaśnienia wielu wątpliwości, jakie nastroczać się muszą czytelnikom niedokładnie zaznajomionym z problematyką planowania żywienia zbiorowego w Polsce.

Jeśli idzie o zastosowane w książce przykłady i opisane formularze, nie budzą one specjalnych zastrzeżeń. Pamiętać jednak trzeba również o tym, że istniejące zasady planowania zezwalają ministerstwu, prezydiom rad narodowych, organizacjom handlowym i samym przedsiębiorstwom na pełną swobodę w zakresie uzupełniania obowiązujących instrukcji w dodatkowe elementy. Wydawane w tej sprawie szczegółowe przepisy i instrukcje nie mogą jedynie zawierać postano-

wień sprzecznych z ogólnie obowiązującą, ramową instrukcją PKPG, względnie wprowadzać zasady uniemożliwiające opracowanie planu w pełnym zakresie przewidzianym formularzami stanowiącymi załączniki do instrukcji.

Do ujemnych cech omawianej pracy należy zaliczyć nierównomierne potraktowanie wszystkich zagadnień. Tak np. zagadnieniom sieci zakładów poświęcono 26 stron, planowaniu produkcji i obrotu 41 stron, zatrudnienia i płac 53 strony, podczas gdy rozdział dotyczący planu finansowego zajmuje zaledwie 2 strony. Plan przewozów towarowych i plan zakładów pomocniczych (rozdział IX) również zostały scharakteryzowane na 2 stronach. Nie ulega wątpliwości, że w stosunkowo obszernym opracowaniu, którego celem było, według własnych słów autora, ujęcie „całości zagadnień dotyczących planowania w zakładach żywienia zbiorowego“, można było poświęcić nieco więcej uwagi innym istotnym zagadnieniom, przy stosunkowo niewielkich skrótach w obszernym rozdziale zatrudnienia i płac, czy sieci handlowej. Specyfika planu finansowego przedsiębiorstwa żywienia zbiorowego uzasadniałaby to w zupełności, tym bardziej że istniejące w tej dziedzinie opracowania posiadają wiele niedociągnięć.

Wątpliwości budzi również konstrukcja książki, w której bezpośrednio po rozdziale ogólnym omawiającym cele, zadania i zakres planowania następuje rozdział dotyczący sieci zakładów żywienia zbiorowego. Szczęśliwsze byłoby ustalenie kolejności rozdziałów według hierarchii poruszanych zagadnień znajdujących odpowiednie odzwierciedlenie w planach. W związku z tym należałoby zagadnienie sieci umieścić po obecnym rozdziale V (Plan zatrudnienia i płac) lub po rozdziale IV (Planowanie zaopatrzenia).

Należy jednak ponownie podkreślić, że poza pewnymi niedociągnięciami „Planowanie żywienia zbiorowego“ Górskiego stanowi pozycję wartościową, która — miejmy nadzieję — zapoczątkuje w tym dziale handlu wewnętrznego szereg opracowań autorów polskich. Książka ta powinna znaleźć się we wszystkich organizacjach handlowych prowadzących działalność żywienia zbiorowego, w zakładach pracy posiadających stołówki pracownicze oraz w organach administracji handlowej.

S. M.

WYBRANE ZAGADNIENIA Z MIESIĘCZNIKA „WOPROSY EKONOMIKI“ — NUMERY 1—9 1953 R.

WPROBLEMATYCE omawianych numerów czasopisma można wyróżnić kilka grup tematycznych, spośród których najważniejsze są następujące: 1) zagadnienia teoretyczne i ogólnoekonomiczne, 2) zagadnienia rozwoju gospodarki narodowej (przemysłu, budownictwa, rolnictwa, obrotu towarowego), 3) krytyka gospodarki kapitalistycznej, 4) gospodarka w krajach kolonialnych.

Jako organ Instytutu Ekonomiki Akademii Nauk ZSRR, czasopismo „Woprosy Ekonomiki“ najwięcej uwagi poświęca zagadnieniom teoretycznym, spośród których w okresie trzech kwartałów bieżącego roku najobszerniej dyskutowane było zagadnienie treści ekonomik branżowych oraz zagadnienia teoretyczne wynikające z pracy J. Stalina „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR“. Do takich artykułów należy m. in. opracowanie A. Liapina „Józef Stalin o podstawowych wstępnych warunkach przygotowania przejścia do komunizmu“, zamieszczony w numerze 1 oma-

wianego czasopisma, gdzie autor omawia sformułowane przez Stalina podstawowe warunki przejścia do komunizmu. Liapin wykazuje, że dotychczasowe osiągnięcia gospodarcze Związku Radzieckiego umożliwiły wkroczenie na drogę budownictwa komunizmu. Równocześnie autor samokrytycznie ustosunkowuje się do dotychczasowych własnych wypowiedzi na ten temat, w których błędnie przedstawiał warunki zbudowania społeczeństwa komunistycznego.

Obszerny artykuł, zamieszczony w numerze 4 „Woprosów Ekonomiki”, poświęcony jest sprawozdaniu ze styczniowej sesji naukowej Oddziału Ekonomiki i Prawa oraz Instytutu Ekonomiki Akademii Nauk ZSRR poświęconej pracy Stalina „Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR”. Sprawozdanie omawia nie tylko referaty i dyskusję, które oświetliły szereg zagadnień zawartych w tej pracy Stalina, lecz również uwydatnia przeprowadzoną na sesji ostrą partyjną krytykę woluntarystycznych poglądów głoszonych przez niektórych ekonomistów radzieckich.

Jak wspomniano wyżej, redakcja poświęciła wiele uwagi zagadnieniom ekonomik branżowych. Do tej tematyki należy m. in. artykuł S. Kamienicera, W. Kantorowicza i G. Piszczulina „Z zagadnień przedmiotu i treści nauki ekonomiki oraz organizacji przedsiębiorstwa przemysłowego” (nr 2). Jest to kolejny artykuł w dyskusji nad przedmiotem ekonomik branżowych. Zdaniem autorów nauka ta, jako nauka ekonomiczna, bada prawa rozwoju gospodarki socjalistycznej w ich konkretnym przejawianiu się w warunkach przedsiębiorstwa, bada wykorzystywanie obiektywnych praw ekonomicznych przez politykę gospodarczą partii i państwa oraz twórczą działalność zespołu pracowniczego. W tym samym artykule autorzy nakreślają projekt programu nauczania ekonomiki przedsiębiorstwa przemysłowego.

Tego samego zagadnienia dotyczy artykuł A. Jemielianowa pt.: „Przyczynki do zagadnienia przedmiotu ekonomik branżowych” (nr 4), w którym autor polemizując z wywodami innych autorów, wykazuje, że przyjęcie stanowiska niektórych z nich (np. Kamienicera, Gotłobera i Gansztaka) prowadzi do woluntarystycznego poglądu na istotę praw ekonomicznych socjalizmu. W pozytywnej części artykułu Jemielianow formułuje własną definicję przedmiotu ekonomik branżowych. Przedmiotem ekonomiki rolnictwa socjalistycznego dotyczy artykuł G. Romaczenki zamieszczony w numerze 4. W formie artykułu dyskusyjnego autor daje sformułowanie przedmiotu ekonomiki rolnictwa oraz projekt programu wykładania tego przedmiotu. Kolejnym głosem w tej samej dyskusji jest artykuł M. Kamyszina zamieszczony w numerze 9 czasopisma.

Wszeczhronnemu omówieniu znaczenia teorii Marksa o wartości dodatkowej poświęcony jest artykuł I. Blumina zamieszczony w numerze 3. Ta teoria Marksa pozwoliła odkryć podstawowe prawo ekonomiczne kapitalizmu. Pozwoliła ona na poznanie prawidłowości rozwoju kapitalizmu oraz walki klasowej w społeczeństwie burżuazyjnym, stwarzając równocześnie naukowe podstawy strategii i taktyki walki klasowej proletariatu. W artykule tym Blumin omawia również znaczenie teoretyczne i praktyczne wkładu Lenina i Stalina do nauki Marksa o wartości dodatkowej, wyprowadzając wnioski dla obecnego stanu ruchu rewolucyjnego na świecie.

Omówieniu badań Marksa poświęcone są również inne artykuły zamieszczone w „Woprosach Ekonomiki”. Między innymi artykuł A. Tuszunowa „Marks o ekonomice Rosji po reformie”, zamieszczony w numerze 3 omawia badania Marksa nad sytuacją gospodarczą Rosji po reformie 1861 r., prowadzone przez niego w toku prac nad III tomem „Kapitału”. Tuszunow charakteryzuje metodę analityczną Marksa oraz jego poglądy na rozwój kapitalizmu w Rosji.

Zamieszczony w numerze 4 omawianego czasopisma artykuł A. Wieczina „O znaczeniu podstawowych wskazań marksowskiej teorii reprodukcji dla ekonomiki socjalistycznej” charakteryzuje podstawowe założenia tej teorii oraz jej istotne znaczenie dla ekonomii politycznej socjalizmu.

Innym zagadnieniom o charakterze teoretycznym poświęcone są artykuły: A. Wikentiewa „Historyczna mowa wielkiego wodza narodu radzieckiego” (nr 2), artykuł redakcyjny „O pełne przewyciężenie błędów i zasadnicze polepszenie pracy ekonomistów radzieckich” (nr 1), E. Morozowa „Ekonomiczne poglądy N. W. Szełgunowa” (nr 1), G. Gaka „Prawo koniecznej zgodności stosunków produkcyjnych z charakterem sił wytwórczych” (nr 2), D. Porfionowa „Likwidacja przeciwieństw między pracą umysłową a fizyczną w ZSRR i drogi likwidacji istotnej różnicy między nimi” (nr 4).

Teoretycznej analizie rewolucji chińskiej oraz obecnego etapu rozwoju chińskiej demokracji ludowej poświęcony jest artykuł W. Maslennikowa „O charakterze demokracji ludowej w Chinach” (nr 3). Autor artykułu omawia specyfikę wielokładowej ekonomiki Chin Ludowych na bieżącym etapie rozwoju tj. etapie zakończenia realizacji zadań rewolucji burżuazyjno-demokratycznej i przygotowania przejścia do etapu budownictwa socjalistycznego.

Do omawianej grupy artykułów należy również opracowanie F. Graczewa „Burżuazyjne „teorie“ dochodu narodowego na służbie imperializmu” (nr 4), w którym autor odsłania apologetyczny charakter wywodów współczesnych ekonomistów burżuazyjnych na temat dochodu narodowego. Wywody te, jak wiadomo, opierając się na sformułowanej jeszcze przez Saya „teorii produktywności usług” zmierzają do ukrycia wyzysku mas pracujących i zamaskowania wewnętrznych sprzeczności kapitalizmu.

Przykładem artykułu o tematyce ogólnoeconomicznej może być opracowanie A. Fiedosiejewa „System oszczędności jako najważniejszy czynnik dalszego rozwoju gospodarki narodowej”, zamieszczone w numerze 2 „Woprosów Ekonomiki”. Autor omawia formy i metody walki o umocnienie systemu oszczędności we wszystkich działach gospodarki narodowej, szczególnie zwracając uwagę na znaczenie prawidłowego obliczania kosztów własnych produkcji, będących głównym wskaźnikiem prawidłowego stosowania systemu oszczędności.

Do artykułów o tematyce ogólnoeconomicznej należy też m. in. opracowanie A. Baczurina „O rentowności w przemyśle socjalistycznym” (nr 4), omawiające istotę socjalistycznej rentowności i wykazujące jej zasadniczą przeciwstawność w stosunku do kapitalistycznej pogoni za maksymalnym zyskiem. W toku artykułu Baczurin stwierdza, że obniżenie kosztów własnych produkcji jest główną dźwignią wzrostu rentowności przedsiębiorstw socjalistycznych oraz charakteryzuje dotychczasowe osiągnięcia przemysłu

radzieckiego w tej dziedzinie jak i zadania wysunięte w piątym planie 5-letnim.

Szereg artykułów redakcja „Woprosów Ekonomiki” poświęciła zagadnieniom rozwoju przemysłu, rolnictwa, budownictwa i obrotu towarowego. Omówieniu ogólnego rozwoju przemysłu radzieckiego w piątej pięciolatce poświęcony jest artykuł T. Chromowa zamieszczony w numerze 1 czasopisma. Chromow omawiając planowany rozwój przemysłu radzieckiego, szczególnie podkreśla dalszy wzrost mechanizacji i automatyzacji produkcji oraz przedstawia rozwój produkcji środków wytwórczości, zapewniający pełne wykonanie wszystkich zadań wysuniętych przez partię i rząd na okres piątej pięciolatki. Do tej grupy artykułów należy m. in. opracowanie M. Gołubiewa „Nowe formy współzawodnictwa socjalistycznego w przemyśle włókienniczym”, zamieszczone w numerze 5 a będące omówieniem nowych form współzawodnictwa w radzieckim przemyśle włókienniczym oraz ich wpływu na rozwój tego przemysłu. Do tej samej grupy tematycznej należy również artykuł N. Saczki „O sposobach wykorzystywania wewnętrznych rezerw w średnich i małych przedsiębiorstwach budowy maszyn” (nr 8).

Stosunkowo wiele uwagi redakcja poświęca uprzemysłowieniu krajów demokracji ludowej. Artykuły N. Paromowa „Socjalistyczne uprzemysłowienie europejskich krajów demokracji ludowej” (nr 3) i A. Połyjenki „Wzrost wydajności pracy w przemyśle europejskich krajów demokracji ludowej” (nr 7) omawiają zwycięską drogę, jaką kroczą kraje budujące socjalizm. Dane liczbowe przytoczone w artykułach są potwierdzeniem faktu, że usiłowania państw imperialistycznych ze Stanami Zjednoczonymi na czele, zmierzające do zahamowania szybkiego uprzemysłowienia krajów obozu pokoju przez system blokad lub przy pomocy innych środków dyskryminacji, kończą się zawsze porażkami agresorów. Artykuł ten (M. Paromowa) stanowi teoretyczne uogólnienie doświadczeń socjalistycznego uprzemysłowienia, poparte danymi charakteryzującymi rozwój tego uprzemysłowienia i działanie podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu w okresie industrializacji. Między innymi, charakteryzując warunki realizacji szybkiego tempa uprzemysłowienia krajów demokracji ludowej, Paromow podkreśla znaczenie pomocy Związku Radzieckiego oraz wzajemnych stosunków wymiennych między krajami demokracji ludowej.

O rozwoju przemysłu Chin Ludowych na bazie demokracji całego życia kraju pisze G. Ganszin w artykule: „Przemysł Chińskiej Republiki Ludowej w warunkach przejścia do szybkiego planowego budownictwa ekonomicznego” zamieszczony w numerze 5 „Woprosów Ekonomiki”. Na podstawie szeregu danych dotyczących rozwoju poszczególnych gałęzi przemysłu Ganszin obrazuje szybszy rozwój sektora państwowego w przemyśle oraz umacnianie regulującej roli państwa.

Dużo uwagi przywiązuje redakcja do sprawy rozwoju rolnictwa. W numerze 2 wydrukowano artykuł T. Gołubkowa „Zagadnienia rozwoju rolnictwa radzieckiego w piątej pięciolatce stalinowskiej”, w którym autor daje przegląd głównych zadań rolnictwa radzieckiego na obecnym etapie oraz nakreśla drogi walki o maksymalną efektywność inwestycji w rolnictwie. Między innymi Gołubkow omawia znaczenie nowej techniki jako źródła produkcji rolnictwa, rezer-

wy wydajności oraz znaczenie doświadczeń radzieckiego rolnictwa dla krajów demokracji ludowej.

Główne kierunki mechanizacji produkcji rolnej w piątej pięciolatce oraz ich efektywność ekonomiczną omawia artykuł A. Kiriuchina „Rozwój mechanizacji rolnictwa w piątej pięciolatce” (nr 3), stanowiący rozwinięcie też artykułu Gołubkowa.

Ważnemu zagadnieniu — scalenia kolchozów — poświęcony jest artykuł W. Owczynnikowej „O produkcyjnych i ekonomicznych osiągnięciach scalonych kolchozów” (nr 4), w którym autorka charakteryzując zwiększenie wydajności pracy w tych kolchozach wykazuje, że obecnie uzyskują one większe dochody pieniężne i lepsze wyniki produkcyjne.

Obraz rolnictwa w Związku Radzieckim i krajach demokracji ludowej uzupełniają artykuły A. Krajewej „O znaczeniu właściwego użytkowania ziemi jako podstawowego środka produkcji w rolnictwie radzieckim” (nr 5), N. Szabalina „O znaczeniu współczesnej techniki dla rozwoju radzieckiej produkcji rolnej” (nr 8 — tłumaczenie opublikowane zostało w „Gospodarce Planowej” nr 11/53 r.), M. Ilina „Leninowski plan spółdzielczy” (nr 1) oraz zamieszczona w numerze 4 recenzja W. Fidorowa książki A. Pietruszowa „Socjalistyczne budownictwo w rolnictwie europejskich krajów demokracji ludowej”, S. Cegojewa „Wzrost inwestycji w kolchozach i podniesienie ich efektywności” (nr 6). Należy przypomnieć, że artykuły te zostały opracowane przed referatem N. Chruszczowa i przed ogłoszeniem uchwały rządu ZSRR w sprawie rolnictwa.

O rozwoju budownictwa radzieckiego pisze A. Bojko w artykule „Perspektywy rozwoju mechanizacji budownictwa w piątej pięciolatce” (nr 6). Artykuł zawiera szereg danych obrazujących stały wzrost produkcji maszyn budowlanych w Związku Radzieckim oraz udoskonalanie typów tych maszyn.

Spośród artykułów poświęconych zagadnieniom obrotu towarowego można między innymi wymienić artykuł T. Orechnowicza „Niektóre zagadnienia struktury obrotu towarowego w handlu radzieckim”, zamieszczony w numerze 8 oraz M. Smolina „O zapoczątkowaniu wymiany produktów” (nr 1), znany czytelnikom „Gospodarki Planowej” z omówienia zamieszczonego w numerze 7—8/53 r.

Omówieniu zagadnień obrotu międzynarodowego poświęcone są artykuły Dudńskiego „Wzmocnienie i rozwój światowego rynku demokratycznego” (nr 6) oraz M. Niestierowa i J. Kotkowskiego „O rozpadzie jednolitego rynku światowego”. Pierwszy z nich charakteryzuje fakt, że powstały jako wyraz współpracy państw obozu pokoju, po drugiej wojnie światowej rynek demokratyczny rozwija się szybko od początku swego istnienia, wbrew wszelkim kapitalistycznym próbom podważenia tego rozwoju. Zasoby światowego rynku demokratycznego są tak wielkie, że każdy kraj należący do obozu demokratycznego może w ramach tego rynku otrzymać wszystko, co jest mu potrzebne dla szybkiego rozwoju jego gospodarki. Światowy rynek demokratyczny odznacza się stale zwiększającą się chłonnością oraz planowością handlu zagranicznego i przyjazną uczciwością w wymianie towarów między krajami. Autorzy drugiego z wymienionych artykułów przedstawiają dwie linie rozwoju na dwóch rynkach światowych, szczególnie podkreślając zwięźanie się światowego rynku kapitalistycznego oraz wykazując równocześnie, że military-

zacja gospodarki wymaga rozkład światowego rynku kapitalistycznego.

Redakcja „Woprosów Ekonomiki“ poświęca również dużo miejsca krytyce gospodarki krajów kapitalistycznych. Temu zagadnieniu poświęcony jest między innymi zamieszczony w numerze 1 artykuł W. Sołodnikowa „Wywóz kapitału jako środek zapewnienia m.c. polom USA maksymalnych zysków“. W artykule tym autor przedstawia rujnujący wpływ wywozu kapitału na ekonomikę krajów kolonialnych i zależnych oraz zaostrzenie walki konkurencyjnej między monopolami amerykańskimi i angielskimi.

Bliższym naświetleniem jednego z tych zagadnień jest recenzja członka biura politycznego Komunistycznej Partii Hiszpanii F. Arconada „Hiszpania jako kolonia amerykańska“ (nr 1), w której pokazuje jak ekspansja kapitału amerykańskiego na podłożu agresywnych przygotowań wojennych doprowadziła do tego, iż gospodarka Hiszpanii posiada obecnie wszelkie cechy kraju zależnego. Penetracja kapitału amerykańskiego przybiera tam różne postacie. Amerykanie zajęli między innymi 67 przedsiębiorstw „skonfiskowanych“ hitlerowcom, a za pośrednictwem tzw. Instytutu Gospodarki Narodowej, dysponującego kapitałem państwowym kontrolują dalszych 45 dużych przedsiębiorstw przemysłowych. Toteż w przemyśle hiszpańskim katastrofalnie spada produkcja przedmiotów powszechnego użytku. W latach 1949—1951 produkcja przędzy bawełnianej zmniejszyła się o 24%, a przędzy wełnianej o 23%. Obecnie Hiszpania znajduje się na ostatnim miejscu pod względem spożycia artykułów pierwszej potrzeby; np. spożycie cukru na osobę wynosi w Europie przeciętnie 21 kg rocznie, a w Hiszpanii tylko 6 kg.

Dalszym uzupełnieniem tej samej problematyki są artykuły E. Bregela „Wzrost podatków i inflacja w krajach kapitalistycznych“ (nr 2), A. Santałowa „Walka imperialistów o surowce strategiczne“, N. Żukowa i G. Grigoriewa „Ekspansja gospodarcza monopolu zachodnio-niemieckiego“ i W. Gaszczenki „Anglo-amerykańska rywalizacja w Kanadzie“ (wszystkie trzy w numerze 9), L. Cwylewa „Europejskie zjednoczenie węgla i stali a sprzeczności wśród jego uczestników“ (nr 8), W. Czeprakowa „Monopole międzynarodowe i zaostrzenie przeciwieństw wewnątrz obozu imperialistycznego“ (nr 5), W. Wasiliewej „Nauka burżuazyjna na straży ucisku i grabieży kolonialnej“ (nr 7), M. Gutcajt „Wyścig zbrojeń zaostrza wewnętrzne przeciwieństwa amerykańskiego imperializmu“ (nr 3), zbiór materiałów statystycznych pt. „Drogi zabezpieczenia maksymalnego zysku kapitalistycznego“, zamieszczony w numerze 5, a także Ł. Cyrlina i I. Sosienskiego „Burżuazyjna statystyka gospodarcza na służbie reakcji imperialistycznej“ (nr 5) oraz A. Zworykina „Oddziaływanie podstawowego prawa ekonomicznego współczesnego kapitalizmu na rozwój techniki w krajach kapitalistycznych“ (nr 5).

Do tej samej grupy tematycznej należy dołączyć następujące recenzje i omówienia: „Amerykański plan podporządkowania sobie światowych zasobów surowcowych“ — (omówienie w Nr 4 sprawozdania amerykańskiej komisji do spraw polityki surowcowej opra-

cowanego dla prezydenta USA), „Udziały zagraniczne w przedsiębiorstwach zachodnio-niemieckich“ (nr 4), „Nowa praca apologety monopolu amerykańskich“ (nr 5), „Jawna pochwała gospodarki wojennej“ (nr 8) oraz inne.

W tematyce „Woprosów Ekonomiki“ nie brak również materiałów charakteryzujących politykę państw kapitalistycznych w stosunku do krajów kolonialnych i zależnych, które w wyniku wiekowego ucisku imperialistycznego i istnienia przeżytków feudalnych znajdują się w stanie głębokiego upadku, pomimo olbrzymich bogactw naturalnych i zasobów siły roboczej. Reakcyjne siły USA oraz innych państw kapitalistycznych w pogoni za maksymalnymi zyskami dezorganizują życie gospodarcze tych krajów, hamują ich możliwości rozwojowe i skazują masę pracującą na nędzę.

Niektóre z zamieszczonych artykułów obrazują walkę mas pracujących w krajach kolonialnych z imperialistyczną eksploatacją, przygotowującą nową wojnę przeciw krajom obozu postępu. Przede wszystkim należy tu zwrócić uwagę na drukowany w numerze 1 artykuł G. Akopiana „O narodowo-wyzwoleńczym ruchu narodów Bliskiego i Środkowego Wschodu“ oraz zamieszczony w numerze 6 artykuł W. Awarina „Pogłębienie kryzysu w systemie kolonialnego imperializmu“ a także G. Lewinsona „Filipiny pod uciskiem monopolu amerykańskich“ (nr 6), jak również K. Izmajłowa „Uzależnienie i systematyczne ograbianie narodów w krajach zafowanych jako środek zapewnienia maksymalnych zysków kapitału monopolistycznego“ (nr 3). Akopian w swoim artykule przedstawia leninowsko-stalinowską teorię rewolucji ludowo-demokratycznej w krajach kolonialnych i zależnych; charakteryzuje obecną sytuację gospodarczą krajów Bliskiego i Środkowego Wschodu; wskazuje wzrost ekspansywności amerykańskich i angielskich monopolu oraz dokładnie omawia potęgowanie się ruchu narodowo-wyzwoleńczego w krajach Bliskiego i Środkowego Wschodu, podkreślając jednocześnie kierowniczą rolę partii komunistycznych w tym ruchu.

Artykuł Izmajłowa daje charakterystykę współczesnych metod grabieży krajów kolonialnych i zafowanych przez kapitał monopolistyczny, charakterystykę opartą na analizie materiału statystycznego dotyczącego szeregu krajów Azji, Afryki i Ameryki Południowej.

Problematykę cytowanych artykułów uzupełnia opracowanie A. Szarkowa „Naród japoński pod uciskiem monopolu amerykańskich i reakcji japońskiej“ (nr 7) oraz bogata tematyka numeru 8 z artykułami I. Lenina „Walka głównych państw kapitalistycznych o panowanie w koloniach i krajach zależnych“ oraz B. Aleksandrowa „Walka narodów Kenii o ziemię i wolność“.

Materiały drukowane w miesięczniku „Woprosy Ekonomiki“, studiowane przez naszych ekonomistów, mogą pomóc im w pracy nad wszechstronnym badaniem rozwoju naszej gospodarki, analizowaniem praw rządzących tym rozwojem oraz ustalaniem zasad wykorzystywania tych praw na dalszych etapach rozwoju naszej gospodarki narodowej.

W. B.

Z numerem bieżącym rozpoczynamy zamieszczanie bibliografii wydawnictw z zakresu planowania oraz zagadnień ogólnogospodarczych. W pierwszej kolejności omówimy wydawnictwa, które ukazały się w r. 1953, a następnie przejdziemy do bieżącego omawiania wydawnictw aktualnych. Noty bibliograficzne będziemy zamieszczać niezależnie od tego czy omawiane książki będą recenzowane odrębnie.

BIELECKI C.: Planowanie terenowe w Polsce Ludowej. Warszawa 1953. PWG, s. 308, tbl. 27, zł. 20.70.

Książka omawia w sposób systematyczny, w ujęciu kompleksowym — węzłowe zagadnienia planowania terenowego w Polsce Ludowej. W cz. I autor omówił ogólne zagadnienia planowania, naświetlił istotę, znaczenie i zakres planowania terenowego oraz przedstawił strukturę aparatu planowania terenowego. Szeroko omówił autor zasady sporządzania terenowych planów gospodarczych oraz ich powiązanie z budżetami terenowymi, opierając rozważania teoretyczne na doświadczeniach praktycznych. Cz. II zawiera omówienie rozwoju, organizacji i zasad planowania w działach gospodarki podporządkowanej radom narodowym. Praca stanowi pierwszą tego rodzaju pozycję wydawniczą w naszej krajowej literaturze planistycznej. Książka przeznaczona jest przede wszystkim dla pracowników terenowych komisji planowania gospodarczego, wydziałów i referatów rad narodowych oraz studentów katedr planowania na wyższych uczelniach ekonomicznych. Książka była recenzowana w Nr. 10/53 „Gospodarki Planowej“.

BIRMAN A. M.: Planowanie środków obrotowych. Tłum. z ros. L. Kurowski, Warszawa 1953. PWG, s. 207, zł. 12.80.

Praca ma charakter monografii poświęconej całości zagadnień gospodarki środkami obrotowymi. Zapoznaje z istotą środków obrotowych w ZSRR, metodologią ich planowania, źródłami powstawania, sposobami wykorzystywania oraz organizacją kontroli wykonywania planu środków obrotowych. Autor wskazuje możliwości wykorzystywania i mobilizowania rezerw w celu ciągłego ulepszania gospodarki środkami obrotowymi. Opiswane metody ilustrowane są szeregiem przykładów i obliczeń opartych na liczbach umownych. Książka przeznaczona jest dla pracowników organów finansowych i planowania oraz dla pracowników gospodarczych (ekonomistów) przedsiębiorstw i organizacji przemysłowych, transportowych, budowlanych, rolnych, skupu i handlowych a także dla słuchaczy wyższych i średnich szkół ekonomicznych.

DZIEMBOWSKI Z., KONIŃSKI W., LEDWOROWSKI B.: Planowanie działalności przedsiębiorstw i urzędów komunalnych. Warszawa 1953. PWG, s. 371, tbl. 37, rys. 6, zł. 22.70.

Książka stanowi pierwszą w naszej literaturze planistycznej oryginalną pozycję wydawniczą ujmującą w sposób systematyczny i wyczerpujący podstawowe problemy ekonomiki i planowania gospodarki komunalnej. W cz. I — mającej charakter ogólny — autorzy przedstawili zakres, organizację i ogólne zasady planowania gospodarki komunalnej — jako odrębnego działu gospodarki narodowej. Pozostałe dwie części poświęcone są szczegółowemu omówieniu zadań i planów techniczno-eksploatacyjnych poszczególnych działów gospodarki komunalnej oraz planów zatrudnienia, zaopatrzenia materiałowego, kosztów i finansów przedsiębiorstw i urzędów komunalnych. Wnioski swoje oparli autorzy na praktycznych obserwacjach warunków działalności tych przedsiębiorstw i urzędów. Książka ma charakter podręcznika dla pracowników gospodarki komunalnej, jest zarazem pomocniczą lekturą dla planistów interesujących się tym działem gospodarki narodowej.

PAPIERKOWSKI A.: Planowanie handlu wewnętrznego w Polsce. Warszawa 1953. PWG, s. 207, zł. 16.50.

Książka daje ogólny zarys ekonomiczno-politycznej problematyki polskiego wewnętrznego handlu uspołecznionego w obecnej fazie jego rozwoju — z pominięciem zagadnień żywienia zbiorowego. Szeroko omówiona jest metodologia planowania handlu, której konkretny wyraz nadaje szereg przytoczonych przykładów i obliczeń. Autor nawiązuje obszernie do rozwoju, organizacji i metodologii planowania handlu w ZSRR. Książka została zatwierdzona przez CUSZ do użytku szkolnego jako lektura pomocnicza dla nauczycieli w technikach ekonomicznych, zainteresuje również niewątpliwie czytelników związanych z problematyką planowania handlu.

UMBLIJA W. E.: Zasady organizacji, normowania i planowania pracy w transporcie kolejowym. Tłum. z ros. M. Sw.tacz i Z. Wyszowski. Warszawa 1952. WK, s. 326, tbl. 22, rys. 31, zł. 22.—.

Książka zawiera wyczerpujący opis metod technicznego normowania pracy w kolejnictwie ZSRR uwzględniając w szczególności metodę analityczną i chronometrażu. Po krótko omówił autor zagadnienie wydajności pracy oraz zasady organizacji pracy na kolei, obszernie natomiast — zagadnienia obliczania zapotrzebowania personelu i planowania zatrudnienia oraz płace i systemy płac. Aby dać konkretny wyraz omawianym metodom przytoczył autor szereg przykładów i obliczeń. Książka jest przeznaczona dla pracowników kierownictwa w przedsiębiorstwie kolejowym, dla ekonomistów i planistów.

WOŁK R.: Planowanie zużycia narzędzi. Warszawa 1953, PWT, s. 199, tbl. 105, rys. 149, zł. 21.30.

Praca zawiera wytyczne należytego wykorzystywania narzędzi przez zorganizowanie racjonalnej gospodarki nimi oraz wprowadzenie planowości w jej kierowaniu. W szczególności omówił autor zasady planowania w gospodarce narzędziowej, wskazał podstawowe elementy do planowania, opisał technikę planowania. Obszernie omówił warunki racjonalnego zużycia narzędzi. Praca poparta jest licznymi obliczeniami, wzorami matematycznymi i wykresami. Książka przeznaczona jest dla technologów oraz dla techników planowania, poza tym może służyć jako lektura pomocnicza dla studentów wydziałów technologicznych i inżyniersko-ekonomicznych politechnik. Bibliografia — 13 pozycji.

NOWOŚCI WYDAWNICZE

Kodeks karny i prawo o wykroczeniach.

Ważniejsze ustawy szczególne. Wyd. 6., wg stanu prawnego na dzień 1 września 1953 r. Warszawa 1953. WP, s. 248, zł. 11.50.

Kodeks postępowania karnego.

Przepisy wprowadzające oraz ważniejsze przepisy szczególne. Wyd. 5, wg stanu prawnego na dzień 1 września 1953 r. Warszawa 1953. WP, s. 203, zł. 11.50.

Kodeks postępowania niespornego.

Cz. ogólna, ważniejsze przepisy szczególne, okólniki. Wyd. 2, wg stanu prawnego na dzień 1 września 1953 r. Warszawa 1953. WP, s. 188, zł. 7.80.

Kodeks zobowiązań.

Przepisy ogólne prawa cywilnego, ważniejsze przepisy obli-gacyjne oraz międzynarodowe prawo prywatne. Wyd. 3, uzupełnione, wg stanu prawnego na dzień 1 września 1953 r. Warszawa 1953. WP, s. 456, zł. 18.—

Organizacja i praca rad narodowych.

Praca zbior. pod red. Z. RYBICKIEGO, J. STAROŚCIAKA, J. STEMBROWICZA. Warszawa 1953. WP, s. 257, zł. 22.—

Książka opracowana przez grono autorskie składające się zarówno z pracowników naukowych jak i z osób należących do kierowniczego aktywu rad. Zawiera ona wyjaśnienie przepisów dotyczących organizacji i działalności rad narodowych i ich prezydów, krótki zarys powstania i rozwoju tych instytucji oraz wyniki doświadczeń ich pracy na podstawie ustawy z d. 20 marca 1950 r. — o terenowych organach jednolitej władzy państwowej — jak również na podstawie przepisów Konstytucji PRL. Autorzy-praktycy członkowie rad narodowych podzielili się swymi spostrzeżeniami dotyczącymi pracy prezydów, pracy radnego w gromadzie oraz działalności komitetów blokowych. W pracy nawiązano obszernie do doświadczeń radzieckich zdobytych na poszczególnych etapach rozwoju państwa radzieckiego. Książka przeznaczona głównie dla członków rad narodowych, jest zarazem cennym zbiorem wiadomości o pracy tych rad — dla szerokiego rzesz czytelników.

SKRÓTY NAZW INSTYTUCJI WYDAWNICZYCH UŻYWANE W ZAMIESZCZANEJ BIBLIOGRAFII

BN — Biblioteka Narodowa
 BNIB — Biblioteka Narodowa Instytut Bibliograficzny
 Czt. — Czytelnik
 Gospod. Inst. Wyd. — Gospodarczy Instytut Wydawniczy
 IZ — Instytut Zachodni
 KC PZPR — Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
 KiW — Książka i Wiedza
 LSW — Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza
 MON — Ministerstwo Obrony Narodowej
 NOT — Naczelna Organizacja Techniczna
 OSS — Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich
 PAN — Polska Akademia Nauk
 PISM — Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
 PIW — Państwowy Instytut Wydawniczy
 PKN — Polski Komitet Normalizacyjny
 PKPG — Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego
 PTE — Polskie Towarzystwo Ekonomiczne
 PW — Prasa Wojskowa
 PWG — Polskie Wydawnictwa Gospodarcze
 PWN — Państwowe Wydawnictwo Naukowe
 PWRiL — Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne
 PWT — Państwowe Wydawnictwa Techniczne
 PWSZ — Państwowe Wydawnictwa Szkolnictwa Zawodowego
 WK — Wydawnictwa Komunikacyjne
 WP — Wydawnictwo Prawnicze

SPIS TREŚCI ZA ROK 1953

UWAGA: Cyfry rzymskie oznaczają numer egzemplarza, cyfry arabskie — numer strony.

SPIS ARTYKUŁÓW według dzieliów czasopism

Realizacja planu w trzecim roku sześciolatki	II/6
Józef Stalin — nęgetywoownik i budowniczy socjalizmu i komunizmu	IV/2
Pokołowa twórcza praca rowiekszymy wkład Polski do walki o trwały pokój	V/2
W dziewiątą rocznicę wyzwolenia Polski	VII—VIII/2
W połowie czwartego roku sześciolatki	IX/3
W rocznicę Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej	XI/2
Uchwala IX Plenum KC PZPR o zwołaniu II Zjazdu PZPR	XII/2
Z zagadnień charakteru praw ekonomicznych	I/2
WYROZEBSKI Z. J. — Z zagadnień podstawowego prawa ekonomicznego socjalizmu	VII—VIII/17
MALINOWSKI J. — O prawie ekonomicznym planowego proporcjonalnego rozwoju gospodarki	II/17
PAWSTKA J. — Planowanie gospodarki narodowej a prawa ekonomiczne	VII—VIII/8
MINC BR. — Planowanie gospodarki narodowej a niektóre zagadnienia teorii reprodukcji	III/12
MINC BR., PRAWDZIC CZ. — Na nowym etapie rozwoju planowania gospodarki narodowej w Polsce Ludowej	VII—VIII/3
MINC BR. — O proporcjach w gospodarce narodowej	XII/3
RAKOWSKI M. — Niektóre zagadnienia planowania perspektywicznego	I/9
POPLAWSKI H. — Przeciwnieństwa między pracą umysłową a fizyczna w świetle ustawodawstwa	IV/41
BALIŃSKI B. — O prawidłową klasyfikację gałęzi gospodarki narodowej	II/33
HARTMAN S. — Uwagi o pojęciu „przedsiębiorstwo”	V/40
TARSKI I. — Przyczynek do definicji pojęcia wskaźników planu	XI/50
OSIPOW I. — O bliższe powiązanie programu badań statystycznych w 1953 r. z planowaniem	II/22
ISZKOWSKI J. — Z praktyki ulepszania sprawozdawczości	II/54
Kontrola orężem w walce o realizację planów i doskonalenie planowania	VI/2
Kontrola państwowa na nowym etapie	XI/17

KRONIK N. — W sprawie planowania jakości produkcji	X/44
GORCZYCKI W. — Nowy plan kont narzędziem pogłębienia rozrachunku gospodarczego	I/38
WOŹNIAKOWSKI A. — Organizacja zawierania umów planowych	IV/32
OSIPOW I. — Jednolity wykaz towarów	VII—VIII/42
AUGUSTOWSKI ZB. — Ceny środków produkcji	I/42
HERZENBERG S. BORYSIEWICZ J. — System cen jednolitych na półfabrykaty w obrotach medzwydziałowych	VII—VIII/91
DIETRICH T. — Budżet Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na r. 1953	V/5
PUDLIK S. — Socjalistyczny system płac	VII—VIII/28
J. D. — Socjalistyczna współpraca pracowników nauki z praktykami życia gospodarczego	VII—VIII/93
KŁOSIEWICZ W. — Zadania związków zawodowych w 1953 r.	III/18
SZYPIŃSKI A. E. — Bilans osiągnięć gospodarczych Polski Ludowej na Ziemiach Odzyskanych	I/30
MARKOWSKI ST. — Rola i znaczenie terenowych rad narodowych w planowaniu gospodarczym	IV/21
CHMIELEWSKI Z. — Nowa organizacja terenowych komisji planowania gospodarczego	V/31
WISZNIEWSKI L. — Na marginesie zmian w metodologii planowania terenowego na rok 1954	X/33
O ujednawnieniu planowania terenowego	X/2
SZPEK J. — O węższy nozłom sprawozdawczości kwartalnej WKPG	XI/41
KISIELEWSKI K. — Z doświadczeń organizacji prac powiatowych komisji planowania gospodarczego	V/42
JAKUBCZAK J. — Ogólne założenia rozwoju województwa warszawskiego	VII—VIII/56
WILIŃSKI F. — Uwagi o rozmieszczeniu zakładów drobnej wytwórczości w terenie	IX/39
Komunikat PKPG o wykonaniu narodowego planu gospodarczego w r. 1952	II/2
Komunikat PKPG o wykonaniu narodowego planu gospodarczego w I kwartale 1953 r.	V/4
Komunikat PKPG o wykonaniu narodowego planu gospodarczego w I półroczu 1953 r.	IX/2
Komunikat PKPG o wykonaniu narodowego planu gospodarczego w III kwartale 1953 r.	XII/2
RAKOWSKI M. i ZIÓLKOWSKI E. — Elektryfikacja kraju a produkcja paliw	III/26